FRANCESCA GIANNONE

FEMEIA CARE ADUCE SCRISORI

Italia, anii 1930
Un orășel din Sud.
O femeie din Nord.
O întâlnire care
va schimba destine.

UNIVERS

FRANCESCA GIANNONE

Femeia care aduce scrisori

Traducere din limba italiană și note de
MIHAELA GĂNEȚ

UNIVERS

Surorii mele, Elisabetta
Unde vei fi tu, acolo voi fi și eu.

Deborah: *Ai așteptat mult?*
Noodles: *Toată viața.*

Din *A fost odată în America* (1984)
de SERGIO LEONE

Prolog
13 august 1961

Lizzanello (Lecce)

— A murit poştăriţa!

Vestea se răspândi ca un fulger pe toate străzile şi aleile orăşelului.

— Nu cred până nu văd, comentă donna Carmela, scoţând capul afară pe poartă, încă somnoroasă.

Ridurile din jurul ochilor îi erau pline de resturi negricioase de rimei îngroşat, din ziua precedentă.

— Dumnezeu s-o odihnească în pace, răspunse vecina de vizavi, cu un halat de casă pe ea, făcându-şi cruce.

— Auzisem că nu se simte bine, interveni alta, de la balcon. N-am mai văzut-o de multă vreme prin oraş.

— Bronhiile, cică, puse punctul pe **i** o femeie masivă care mătura în faţa casei.

— Avea boala poştaşilor, explică cea de la balcon. Îl mai ţineţi minte pe Ferruccio? Şi el a murit tânăr.

Donna Carmela se strâmbă.

— Mă duc să calc rochia aia bună, spuse. Şi intră în casă, într-o altă casă, nu prea departe, unde se termina orăşelul şi începeau livezile de măslini, Giovanna era aşezată la masa din bucătărie, cu lacrimile curgându-i pe o carte poştală datată 22 mai 1936. O împături, o băgă în sân şi ieşi.

Conform ultimelor dispoziţii ale Annei, priveghiul a fost organizat în grădina cu rodieri şi busuioc din spatele casei. Mojarul pe care îl adusese cu ea din Liguria acum aproape trei decenii fusese pus lângă sicriu. În el erau două perechi de şosete de bebeluş, una roz şi una bleu, şi verigheta lui Carlo, pe care Anna ţinuse s-o poarte după moartea lui, aşezată pe deget deasupra celeilalte, a ei. N-avea nevoie de nimic altceva ca să-şi ia rămas-bun de la viaţă, spusese cu câteva ore înainte să-si dea ultima suflare.

Roberto dădea roată pe lângă sicriu, fumând Nazionali fără filtru una după alta. Soţia lui, Maria, se aşezase pe unul dintre scaunele de paie din jurul sicriului, dar era într-un continuu du-te-vino. Sarcina de nouă luni o făcea să transpire mai mult decât ar fi crezut că este cu putinţă; dacă va fi fetiţă, o va chema Anna, aşa promisese.

Procesiunea de bărbaţi şi femei care veniseră să transmită condoleanţe începuse încă din zorii zilei. *Bine că am pregătit multe termosuri cu cafea,* se gândi Maria, schimbându-şi poziţia pentru a mia oara. În acel moment îşi făcu apariţia, compact, micul grup de femei având-o în frunte pe Carmela, cu o rochie albastră, părul prins la spate şi o linie groasă de creion negru pe pleoape. Cu pieptul înainte ca o primadonă, înaintă mândră spre sicriu, conştientă de privirile curioase care o luau cu asalt precum ţânţarii. O sărută pe defunctă, îi strânse mâna Măriei, îl îmbrăţişa pe Roberto: o interpretare magistrală, însă fu dată la o parte din prim-plan de apariţia Giovannei, care intră în grabă şi se aruncă peste corpul Annei, îmbrăţişând-o şi sărutând-o atât de îndelung, că cei prezenţi se simţiră stânjeniţi.

— Mereu a fost ciudată asta, şuşoti cineva.

Apoi Giovanna se îndreptă de spate, scoase cartea poştală din sân, o despături şi i-o dădu lui Roberto, care tocmai îşi aprinsese o altă ţigară.

— Ce-i asta? Întrebă el, întorcând-o pe toate părţile.

— Citeşte, răspunse Giovanna, ştergându-se la ochi.

— *Multe salutări, cu drag,* citi Roberto.

Apoi se uită la ea, nedumerit.

— Nu, nu acolo. Aici, vezi?

Giovanna puse degetul pe colţul din dreapta sus.

Roberto observă că timbrele fuseseră dezlipite, dând la iveală o serie de cuvinte scrise mărunt.

— A fost ideea mamei tale, explică Giovanna cu vocea gâtuită. Numai ea putea inventa aşa ceva.

Roberto apropie cartea poştală de ochi, străduindu-se să descifreze ce era scris pe ea. Apoi se uită la Giovanna confuz.

— Mă punea să scriu un mesaj secret pentru iubitul meu şi apoi lipea timbrele peste scris, explică ea. Ne-am scris aşa ani la rând.

Roberto schiţă un zâmbet timid şi dădu să-i înapoieze cartea poştală, dar Giovanna îl opri.

— Nu, trebuie s-o păstrezi, insistă ea, aşezându-şi mâna peste a lui. Ca amintire.

— Bine, acceptă Roberto.

Şi, în timp ce o privea pe Giovanna depărtându-se, împături cartea poştală în două şi o băgă în buzunarul lateral de la sacou. In acel moment, o femeie în vârstă, cu faţă rotundă şi părul cărunt şi des legat într-o parte în coadă, se apropie şi aşeză o vază cu flori albe la picioarele sicriului.

Cine ştie dacă unchiul Antonio o să vină, se gândi Roberto aruncând mucul de ţigară în ţărână. Se întrebă dacă acesta citise deja scrisoarea. „Du-i-l unchiului tău imediat ce n-o să mai fiu", îi ceruse mama sa în timp ce-i înmâna un plic alb sigilat.

Anna şi Antonio nu-şi mai vorbiseră după acea noapte din urmă cu nouă ani.

Cât de rezistentă poate fi dragostea, atunci când lasă loc urii?

Prima parte
iunie 1934-decembrie 1938

1
Lizzanello (Lecce),
iunie 1934

Autobuzul albastru, vechi şi ruginit, se opri scrâşnind pe asfaltul încins la începutul după-amiezii. Frunzele marelui palmier din centrul pieţei pustii se unduiau în bătaia vântului umed. Singurii trei pasageri coborâră: primul, Carlo, cu ţigara neaprinsă în gură, îmbrăcat elegant cu vestă şi cu pantofi Oxford din piele maro, lustruiţi, impecabili la capătul lungii călătorii care durase două zile, mai întâi cu trenul şi apoi cu autobuzul. Îşi netezi mustaţa şi, cu ochii închişi, se lăsă îmbătat de acel miros aparte pe care orăşelul său îl emanase dintotdeauna - un amestec de paste proaspăt gătite, oregano, pământ umed şi vin roşu. Cât de mult îi lipsise în anii petrecuţi în Nord, mai întâi în Piemonte, apoi în Liguria! în ultima vreme, nostalgia, care îi dăduse mereu târcoale, devenise constantă, dureroasă, ca o greutate pe piept. Îşi luă de pe cap pălăria elegantă şi o folosi pe post de evantai, dar reuşi doar să facă să se mişte aerul cald. În timpul verii, *lo scirocco,* vântul cald care sufla dinspre Africa, era nemilos, exact aşa cum şi-l amintea.

Anna descoperi asta imediat ce puse piciorul pe pământ. Purta o rochie neagră lungă, semn al doliului pe care se încăpăţâna să-l poarte de trei ani, chinuindu-se să-l ţină în braţe pe Roberto, un băieţel de un an cu privirea vioaie.

Carlo întinse mâna s-o ajute, dar Anna refuză, dând din cap. „Mă descurc singură", spuse, fără să-şi poată ascunde iritarea. Satisfacţia de pe chipul lui Carlo, entuziasmul lui, ca şi cum ar fi primit înapoi jucăria preferată după o lungă pedeapsă, erau pentru ea de neînţeles. Apoi, tot ce avea nevoie era să doarmă: fusese o călătorie extenuantă. Aruncă o privire către piaţă, către acel

ciudat galben-pai al clădirilor, către firmele decolorate ale magazinelor, către turnul gri al masivului castel. Era noul decor al vieţii sale, şi fiecare lucru era atât de diferit de ceea ce cunoştea... Îşi dădu seama în acel moment, cu o uşoară strângere de inimă, cât de departe erau draga sa Ligurie, dragul său orăşel Pigna, întins pe o colină, şi pădurile lui pline cu castani.

— Antonio trebuia să fi ajuns deja până acum, mormăi Carlo, uitându-se în jur. Ştie că autobuzul soseşte la trei. Ridică privirea spre ceasul mare de la primărie. Şi e trei şi un sfert...

— Nu m-aş mira, dacă prin părţile astea ceasurile se mişcă cu încetinitorul, răspunse Anna, ştergând cu manşeta rochiei fruntea transpirată a lui Roberto.

Carlo îi aruncă o privire amuzată, apoi dădu din cap chicotind; îi plăcea totul la soţia lui, chiar şi ironia ei tăioasă.

Antonio ajunse gâfâind, câteva minute mai târziu, cu fruntea plină de picături de transpiraţie, cu o şuviţă de păr rebelă, pe care n-o atinsese briantină.

— Iată-l! exclamă Carlo, cu un surâs larg pe chip, şi alergă spre el.

Îşi aruncă braţele în jurul gâtului fratelui său şi îl îmbrăţişă strâns, apoi îl luă cu asalt, iar Antonio îşi pierdu echilibrul şi fu cât pe ce să cadă.

Anna se uită la cei doi bărbaţi care râdeau ca nişte copii şi rămase pe loc; acel moment trebuia să le aparţină doar lor. Nu fusese zi în care Carlo să nu fi rostit numele fratelui său: „Antonio ar gândi asta...", „Antonio ar face aia...", „Ţi-am povestit vreodată când eu şi Antonio..." În ciuda anilor petrecuţi la depărtare unul de altul, plini de pachete cu alimente şi cu ulei de măsline, care ajungeau cu regularitate din Sud, alături de cărţi poştale, scrisori şi telegrame, legătura dintre ei nu avusese de suferit, ba chiar părea să fi devenit şi mai puternică.

Carlo îl apucă pe Antonio de un cot şi îl trase până unde era Anna.

Asemănarea cu soţul ei era izbitoare, se gândi ea când se trezi faţă în faţă cu el: acelaşi chip ascuţit, doar cu câteva riduri în plus şi fără mustăţi, aceiaşi irişi negri ca smoala, vârful rotund al nasului, buza de jos puţin mai umflată decât cea de sus... ca un tablou reprodus fidel după original.

— Ea e Anna mea, spuse Carlo, vesel şi bine dispus. Iar acest copil frumos e nepotul tău. În sfârşit, îl cunoşti.

Antonio zâmbi, stângaci, apoi îi întinse mâna şi Anna i- o strânse uşor. Privirea însă, remarcă ea, n-avea nimic de-a face cu cea a lui Carlo,

cuceritoare, seducătoare. Ochii lui Antonio erau intenşi şi melancolici şi, în acel moment, păreau că o sapă pe dinăuntru. Anna simţi că devine roşie la faţă şi-şi întoarse privirea. *Ei, m-am înroşit, ce naiba,* se gândi.

Antonio îşi mută şi el privirea.

— Sunt unchiul tău, îi spuse apoi lui Roberto zâmbind şi mângâindu-l pe cap.

Aurul verighetei sale străluci în lumina soarelui. Continuând să privească în jos, Anna îi dădu copilul.

— Cât eşti de frumos! i se lumină chipul lui Antonio ridicându-l de subsuori.

— Frumos ca mama, interveni Carlo mângâind-o pe Anna pe obraz cu dosul palmei.

Ea nu se eschivă, dar era clar că nu era în starea potrivită pentru complimente.

Şoferul autobuzului, cu cămaşa udă leoarcă şi lipită de el, termină de descărcat valizele şi o cutie mare de carton, apoi salută grupul ridicând uşor de cozorocul şepcii şi se îndreptă încet, gâfâind, spre Castello, singurul bar din piaţă.

Carlo apucă cele două valize.

— Tu ia cutia, îl rugă pe Antonio.

Şi porni.

Anna îl luă pe Roberto din braţele unchiului său, apoi îi atrase atenţia:

— Fii atent. În ea sunt lucrurile mele cele mai de preţ. Puţin jenată, îşi dădu seama că acelea erau primele cuvinte pe care i le adresa.

— Sunt atent, promit, răspunse el.

Ridică apoi cu grijă cutia, o apucă de dedesubt cu ambele mâini şi îşi urmă fratele. Anna porni şi ea alături de el: cadenţa tocurilor ei pe pavajul de piatră netedă şi alunecoasă părea să-i puncteze respiraţia greoaie.

— Aproape c-am ajuns, o linişti Antonio, zâmbindu-i uşor.

Casa destinată lui Carlo şi Annei era pe strada Paladini, la doi paşi de piaţă. Cândva, locuise acolo Luigi, unchiul matern, zis *patrona,* din cauza multor hectare pe care le deţinuse. Făcuse bani, dar nu şi copii, motiv pentru care lăsase totul moştenire lui Antonio şi lui Carlo: terenuri, case, o frumoasă sumă de bani, cu care să poată trăi liniştiţi o bucată de vreme.

Era vina unchiului ăla nefericit pentru faptul că ea a trebuit să renunțe la viața ei de la Pigna și la elevii săi, ca să se mute în Sud, se gândi Anna. Și simți că îl urăște, chiar așa mort cum era.

Antonio lăsă jos cutia în fața intrării și căută cheia în buzunarul pantalonilor. O băgă în broasca ușii de lemn, pe care o dădu apoi de perete: fasciculul de lumină care pătrundea din afară scotea la iveală o curte interioară încântătoare, cu bolți de piatră înalte decorate cu stele stilizate în relief și pereți de piatră de culoarea mierii, cu o măsuță rotundă de marmură și două scaune din fier forjat în centru; într-un colț, un vas de lut cu o plantă uscată cine știe cu câte luni în urmă.

Carlo lăsă valizele în curte și dădu roată casei, urcă și coborî scările, studiind toate ungherele și ridicând cearșafurile cu care era acoperit mobilierul din sufrageria spațioasă, cu șemineu. Rezemat de tocul ușii de la intrare. Antonio îl urmărea cu privirea și simți că îl cuprinde o puternică emoție. Cât de dor îi fusese de Carletto cel jucăuș, de fratele mai mic al marilor îmbrățișări! Cât timp Carlo fusese alături de el, nu avusese niciodată nevoie de alții: era fratele lui, desigur, dar mai presus de toate era prietenul său cel mai apropiat, partenerul de aventură preferat, singurul care îl cunoștea în profunzime. Când plecase departe, îl cuprinsese pe neașteptate senzația de a fi singur pe lume. Și nimeni nu reușise să alunge acea singurătate, să redea lumii sale culoarea. *Nici măcar* - se gândi cu o ușoară remușcare - *soția sa, Agata, sau fiica sa, Lorenza.*

Anna privea în jur, ținându-l pe Roberto în brațe și cugetând că acea casă era prea mare doar pentru trei persoane, că tavanele erau excesiv de înalte pentru gustul ei. Era convinsă că dragostea n-are nevoie de prea multe încăperi, nici de camere ținute sub cheie: primii ani de căsătorie îi petrecuseră într-un apartament cu trei camere cu plafoanele joase și fuseseră fericiți, și încă cât de fericiți! *Spațiul fizic, când este prea mare, face să crească și distanța dintre inimi: au trăit oare vreodată prințesele fericite în castelele lor?* se gândi.

— Anna, hai să vezi! exclamă Carlo, revenind la ea și luând-o de mână. Anto', și tu!

Traversară sufrageria, salonul de luat masa și apoi bucătăria, ajungând în final într-o grădină micuță cu mulți rodii.

Anna zâmbi. Nu se mai întâmplase asta din momentul în care se urcase în trenul care mergea spre Sud, însă acea imagine era primul semn adevărat de

speranţă pe care i-o aducea călătoria: florile roşii în formă de cupă, cu corola galbenă, frunzele ascuţite de un verde aprins, contrastul dintre culori, trunchiurile răsucite... Îi plăcea totul. Avea să planteze şi o tufă de busuioc, care avea să umple aerul de parfum. *Atât cât să te simţi ca acasă. Măcar un pic.*

— *Quel délice! Mon jardin secret!* exclamă sărutându-şi copilul pe obraz.

Antonio o privi contrariat, apoi se uită interogativ spre Carlo.

— Da, Annei îi iese din când în când câte o frază în franceză...

— Prin părţile mele e destul de normal, având în vedere că am crescut la graniţa cu Franţa, îl întrerupse Anna, întorcându-se o clipă spre el.

Îl privi pe Antonio cu ochii ei mari de culoarea frunzelor de măslin, scoşi în evidenţă de părul negru, pe care îl ţinea strâns într-o coadă împletită. Pielea diafană şi străvezie, a unei fiinţe care nu aparţinea acelor locuri, i se înroşi în obraji. Antonio nu ştia dacă asta se datora căldurii sau dacă o făcuse el să roşească din nou. Apoi Anna le întoarse spatele celor doi bărbaţi şi începu să pipăie uşor trunchiul unui rodiu.

Cine ştie dacă la biblioteca municipală este vreo gramatică a limbii franceze, se gândi Antonio. Avea să se ducă a doua zi să întrebe.

* * *

— Deci? Cum e?

În seara aia, Agata, soţia lui Antonio, nu înceta să pună întrebări.

— E înaltă? Era bine îmbrăcată? Le-a plăcut casa? Ce-a zis? Părea mulţumită?

Antonio se ridică din fotoliu.

— Nu ştiu, a spus el oftând, cred că da.

Agata era ca grindina, uneori.

— E frumoasă? continuă, ţinându-se după el.

Dacă era frumoasa? Femei de felul ăla Antonio nu văzuse niciodată. Fusese ca o palmă, rămăsese năuc. Ochii ăia verzi... nu reuşea să-şi ia gândul de la ei: atât de intenşi şi plini de lumină, cu un strabism abia perceptibil, dulce, înconjuraţi de două riduri uşoare; apoi, nasul drept şi mândru, ca de statuie grecească, la fel, mersul, drept şi sigur, în ciuda gleznelor subţiri ca de copil.

— Totul normal, răspunse el. N-am observat nimic.

— Dar când observi tu ceva! se văită Agata, dezamăgită.

Ar fi vrut un raport detaliat, dar era nevoită să se mulţumească cu câteva cuvinte monosilabice.

— Ia loc, oftă. Lorenza! strigă apoi, privind în sus. Hai la masă, e gata!

În timp ce Agata ieşea din bucătărie cu o oală mare din care se ridicau aburi, se auziră paşii repezi ai fetei coborând scările.

— Ciao, tată! îl salută Lorenza, sărutându-l pe obraz. Antonio o mângâie pe cap şi, de îndată ce Lorenza luă loc la masă, o întrebă ce făcuse la şcoală. Abia aştepta să schimbe subiectul şi spera ca prezenţa fetei să-i închidă gura Agatei. Femeia turnă două polonice de tocană de legume în farfuria Lorenzei, apoi luă farfuria lui Antonio şi îl servi şi pe el. *Mâinile alea,* îşi spuse în sinea lui Antonio, *veşnic distruse, cu nodurile de la degete julite şi unghiile ciuntite, pentru că le rodea dintotdeauna*. Trecuseră zece ani de la prima lor întâlnire, şi el încă îşi întorcea privirea când le vedea. „Ce vrei, astea sunt mâini muncite", îi răspunsese tăios Agata, evident deranjată, singura dată când, timid, o sfătuise să şi le îngrijească.

Mâinile Annei, în schimb... Le observase, bineînţeles că le observase. Atât de îngrijite, netede, le simţeai moi doar privindu-le.

— „Italia este o peninsulă, ceea ce înseamnă că se învecinează pe trei laturi cu marea..." Începu să turuie Lorenza.

— Când o să ne cunoaştem? o întrerupse Agata, aşezându-se la masă.

— Hai să le dăm timp să se aranjeze, răspunse Antonio şi suflă în lingură.

— O masă de bun-venit! exclamă Agata, prefăcându-se ca n-a auzit. De asta e nevoie. Duminica viitoare!

* * *

Duminica următoare, Agata se trezi când începea să se lumineze. Închise încet uşa dormitorului, ca să nu-l trezească pe Antonio, şi se duse în baie. Îşi dădu jos cămaşa de noapte albă, strâmtă pe şoldurile mari, şi luă pe ea o rochie subţire de bumbac maro, comodă şi cu mânecă scurtă, cea pe care o dezbrăcase cu o seară înainte şi o agăţase lângă prosop. Privindu-se în oglindă, trecu repede cu pieptănul prin părul arămiu, apoi îl strânse în coadă şi se spălă pe faţă.

Cu paşi uşori, coborî scările şi intră în bucătărie. Pregăti cafetiera şi aprinse aragazul; între timp, începu să taie o ceapă, un morcov şi o tulpină de ţelină. Turnă ulei într-o tigaie înaltă şi dădu drumul în ea legumelor tăiate mărunt. În scurt timp, mirosul de prăjit se răspândi în bucătărie amestecându-se cu cel de cafea. Turnă în tigaie şi cele două sticle de suc de roşii, potrivi de sare,

apoi puse capacul. Se aşeză un moment să-şi bea cafeaua şi trecu în revistă tot ce mai era de făcut: trebuia să pregătească aluatul pentru *orecchiette*[1] şi să le facă una câte una la mână. *Un kilogram? Da, e de-ajuns*... Să dea apoi formă chiftelelor de pâine şi brânză de oaie, să le prăjească şi să le treacă apoi prin sos. Îşi şi imagina prânzul, cu ea servind acele feluri unul după altul, şi reacţiile lui Carlo şi ale Annei: „Doamne, ce delicatese! spunea Carlo, răsucind mâna în aer în semn de plăcere. Ah, ce dor mi-a fost de bucătăria noastră! Iar chiftele astea, parc-ar fi din carne!" în timp ce toţi curăţau farfuria cu pâine, ca să savureze sosul până la ultima picătură. Antonio se uita la ea plin de mândrie şi se gândea cât de norocos este să aibă o soţie care ştie să gătească în felul ăla. „Trebuie să mă înveţi şi pe mine", adăuga apoi Anna, privind-o cu admiraţie. Şi Agata îi răspundea zâmbind că o s-o înveţe cu plăcere. O să devină prietene bune, era sigură de asta.

Bău ultima înghiţitură de cafea, se ridică şi lăsă ceaşca murdară în chiuvetă, luă o pâine din cămară şi începu s-o scobească şi să scoată miezul din ea. De desert, hotărî ea, o să se ocupe Antonio. Imediat ce se trezeşte, o să-l trimită să cumpere un platou de fursecuri cu migdale de la barul Castello.

Anna şi Carlo au fost punctuali, la 12 şi jumătate băteau la uşă.

— Au ajuns! spuse Agata, cu o sclipire de bucurie în ochi.

îşi scoase şorţul, îl aruncă pe scaunul din bucătărie şi se duse repede să le deschidă. Antonio, care era aşezat pe fotoliu şi citea *Corriere della Sera,* împături ziarul în două, se ridică şi îşi băgă mâinile în buzunarele de la pantaloni.

Agata deschise uşa.

— Bine aţi venit! exclamă cu voce răsunătoare, roşie în obraji.

Carlo îi zâmbi şi o îmbrăţişă călduros; în zece ani, se văzuseră doar de trei ori şi în fugă: prima dată, când se întorsese în Puglia ca să fie martor la nunta lor, a doua oară, la petrecerea pentru naşterea Lorenzei, iar a treia oară, la înmormântarea tatălui lor.

Anna se opri în uşă, ţinându-l în braţe pe Roberto, care dormea dus, cu capul pe umărul său.

— Anna scumpă, spuse Agata, ştampilându-i două săruturi umede pe faţă, câte unul pe fiecare obraz. În sfârşit, abia aşteptam să te cunosc! continuă ea, cu vocea tremurândă. Vă rog, poftiţi! i-a invitat apoi, desfăcând larg braţele. Aşezaţi-vă unde vreţi!

Şi îşi şterse cu degetul sudoarea dintre nas şi buze.

Antonio se ridică să-i întâmpine. Îşi îmbrăţişă strâns fratele, apoi o salută pe Anna ridicând uşor din bărbie.

— Ce faci? o întrebă, cu un zâmbet discret.

— Bine, răspunse ea privind în jur uşor derutată. Atât cât se poate de bine în...

— Unde e nepoata mea? o întrerupse Carlo. Trebuie să fie domnişoară de-acum.

— Lorenza! strigă Agata în direcţia scărilor.

Anna se strâmbă uşor şi, din instinct, acoperi cu o mână urechea lui Roberto, care însă continua să doarmă.

— Coboară! Au ajuns!...

Apoi, coborând vocea, îi spuse Annei:

— Trebuie s-o strigi mereu de-o mie de ori pe fata asta a mea. Niciodată nu e gata!

Şi chicoti.

Carlo începu imediat să se învârtă prin sufragerie, privind în jur cu mâinile împreunate la spate.

— Anna scumpă, nu sta în picioare, la loc aici, o invită Agata, arătând spre canapeaua de catifea verde din centrul încăperii.

Anna îi mulţumi şi dădu să se apropie de canapea.

— De fapt, hai să ducem mai întâi copilul în dormitor. Aici o să se trezească, îi sugeră Agata.

— Da, poate e mai bine, mulţumesc, acceptă Anna.

— Nido problemă. Vino, vino, o îndemnă Agata, punându-i un braţ pe spate şi conducând-o. În felul ăsta se grăbeşte şi fiică-mea.

Şi începură să urce scările.

— Ai lăsat totul cum era, observă Carlo uşor surprins, imediat ce rămase singur cu fratele său.

Antonio locuia în casa în care crescuseră, la doar o sută de metri de casa unchiului Luigi. Cât timp trăise tatăl lor. Antonio cu soţia şi fiica lui locuiseră acolo cu el, ocupând camera care apoi devenise dormitorul fetei. Mobilierul era acelaşi, cam grosolan şi greoi, mobilier pe care mama şi tatăl lor îl cumpăraseră înainte de a se căsători; canapeaua de catifea verde, acum uzată pe braţe, era cea pe care Carlo şi Antonio, când erau copii, se ghemuiau în braţele tatălui lor în serile de iarnă, în faţa focului; tablourile pe care mama lor le pictase pe când era încă tânără şi sănătoasă şi care înfăţişau întinderi

mari de măslini atârnau pe perete în acelaşi loc, lângă şemineu; obiectele decorative - tatălui lor îi plăcea să colecteze obiecte de tot felul, în special miniaturi din fier forjat - nu-şi schimbaseră nici ele locul, şi chiar pătura de lână a mamei era încă pe fotoliul de lângă fereastră, acolo unde îi plăcea lui Antonio să stea.

— Îmi place aşa cum e, răspunse Antonio, ridicând din umeri.

Sus, după ce îl aşezară pe Roberto pe patul dublu, protejat de două perne, câte una de fiecare parte. Agata o luă înainte şi o conduse pe Anna în camera Lorenzei. Dădu de perete uşa întredeschisă: fata era aşezată pe podea, jucându-se concentrată cu o păpuşă de pânză.

— Cum e posibil să nu răspunzi când te strig? o certă Agata.

Anna intră în cameră, trecând pe lângă Agata, şi se aşeză jos lângă fată. Lorenza o privi cu ochi mari.

— Ciao, spuse Anna zâmbindu-i. Sunt mătuşa ta, Anna. Şi îi dădu mâna. Copila îi surâse şi ea şi îi strânse mâna.

— Mă numesc Lorenza.

— Da, ştiu.

— Câţi ani ai?

— 27.

Lorenza începu să numere în gând folosind degetele.

— Opt ani mai puţin decât mama, spuse apoi. Eu am nouă, şi arătă numărul folosind degetele de la ambele mâini.

— Şi asta ştiu, zâmbi Anna.

— E adevărat că veniţi de foarte departe?

— Oh, da, de foarte, foarte departe.

— Departe ca America?

Anna începu să râdă, apoi o mângâie pe obraz.

— Mai mult sau mai puţin, zise.

Ochii Lorenzei erau la fel ca cei ai lui Antonio şi Carlo, închişi la culoare şi pătrunzători, cu o sclipire care îi făcea să strălucească din interior.

— Eşti foarte frumoasă, îi spuse Anna, trecându-şi mâna prin părul ei, de aceeaşi culoare arămie ca al Agatei.

— Şi tu. Eşti atât de frumoasă!

— Oh, mulţumesc.

Anna se apropie de ea şi o îmbrăţişă. Exact aşa şi-o imagina pe Claudia, fetiţa sa pe care o pierduse, dacă ar fi avut timp să crească.

— Lorenza, eşti gata? o strigă Agata din uşă, pe un ton iritat. Încalţă-te şi coboară! Unchiul Carlo te aşteaptă.

Carlo şi Antonio se ridicară de pe canapea imediat ce auziră zgomot de paşi pe scări. Antonio observă că Agata era îmbufnată, de parcă veselia de adineauri i-ar fi dispărut brusc. Lorenza, în schimb, părea foarte fericită s-o ţină de mână pe Anna, care, în sfârşit, zâmbea. *Ar trebui să zâmbească mai des,* se gândi el. *E şi mai frumoasă…*

— Unchiule! strigă Lorenza şi alergă spre el.

Carlo râse şi îşi desfăcu larg braţele, apoi o ridică şi o învârti prin toată camera ca pe un titirez, în timp ce ea râdea în hohote.

— Încet, că îi vine rău, îl atenţionă Anna.

— Haideţi, toată lumea la masă, spuse Agata. Mă duc să pun pastele la fiert, sunt proaspete, nici nu le dai drumul bine în oală, că sunt gata.

Se îndreptă spre bucătărie, aşteptându-se ca Anna s-o urmeze ca să-i dea o mână de ajutor. În schimb, o văzu că trage scaunul şi se aşază. *Ce aiurealăă,* se gândi, clătinând din cap. Dacă printre oaspeţi e şi o femeie, e de datoria ei s-o ajute pe gazdă să servească la masă. Asta era regula: venea de la sine, fără să spui, chestia asta.

— Eu mă aşez lângă mătuşa! strigă Lorenza, ocupând scaunul de lângă Anna.

— Lorenza, vino să mă ajuţi, o strigă brusc Agata.

— Stai liniştită, se duce tata, îi spuse Antonio fiicei sale, invitând-o să rămână aşezată pe scaun.

El se duse după soţia sa în bucătărie.

Când mâncarea ajunse pe masă, toată lumea luă loc. Agata îşi făcu semnul crucii şi, cu mâinile împreunate şi privirea în jos, începu să spună *Tatăl nostru,* iar Carlo şi Antonio o imitară imediat, lăsând din mână lingura pe care o apucaseră deja.

— Mătuşă, tu nu spui rugăciunea? Întrebă pe neaşteptate Lorenza.

Agata ridică privirea.

— Eu nu sunt credincioasă, răspunse Anna, laconic.

Carlo tuşi puţin şi privi în jurul lui.

— Cum adică nu eşti credincioasă? insistă copila, surprinsă.

— Hai să mâncăm, că altfel se răceşte, o întrerupse Agata.

Antonio o privea ţintă pe Anna, ca şi cum privirea i-ar fi rămas blocată, şi schimbă brusc direcţia ochilor în momentul în care îşi dădu seama că, la

rândul ei, soţia sa îl fixa pe el, încruntată. Îi zâmbi şi el stânjenit, luă lingura, lăsă capul în jos şi începu să mănânce.

* * *

Câteva ore mai târziu, în tihna de după prânzul de duminică şi în lumina după-amiezii care pătrundea prin perdelele trase. Antonio stătea aşezat în fotoliul său picior peste picior, cu mâinile strânse în poală, fixând podeaua cufundat în gânduri. Din bucătărie se auzeau zdrăngănitul vaselor şi zgomotul jetului de apă cu care Agata clătea farfuriile de detergent. Era neobişnuit de taciturnă şi ofta încontinuu. Lorenza se odihnea la ea în cameră.

— Am terminat, în sfârşit, anunţă Agata făcându-şi apariţia în sufragerie, epuizată. Mă duc să mă întind şi eu.

Antonio reveni brusc la realitate şi îşi ridică privirea spre soţie.

— Du-te. Trebuie să fii obosită...

— Eh, ce să zic, răspunse ea, ofensată. Atâta efort în zadar!

— De ce *în zadar?* A ieşit bine, mi se pare. Totul a fost foarte gustos, ca întotdeauna.

— Ah, mă bucur să aud asta, cel puţin cineva a observat.

Antonio îşi desfăcu mâinile şi se aplecă uşor înainte, cu coatele pe genunchi.

— Ce e, Agata? o întrebă cu un dram de iritare.

Soţia îi răspunse cu o mică grimasă şi făcu semn cu mâna în aer, un fel de a spune că nu mai contează. Dădu să urce scările, dar se opri o clipă, cu piciorul pe prima treaptă.

— Oricum, aşa e cu cei din Nord! catadicsi să spună, înainte să se facă nevăzută dincolo de peretele despărţitor.

2

iulie-august 1954

A doua zi după sosire, Anna încă nu desfăcuse bagajele, însă deschisese imediat cutia de carton plină de comori: seminţele negre de busuioc din Liguria ţinute într-o pungă de rafie; mojarul de marmură albă cu striaţii gri care aparţinuse străbunicii ei şi apoi tuturor femeilor din familie; cutia incrustată din lemn de cireş în care păstra primele şosete ale Claudiei, din

lână roz, şi cele ale lui Roberto, din lână albastră; colierul de perle al mamei sale, pe care îl primise cadou când împlinise 21 de ani; feţele de pernă din mătase lila pe care bunica sa le cususe cu mâinile ei pentru că, spunea ea mereu, „mătasea menţine pielea feţei tânără şi netedă”; şi cărţile pe care hotărâse să le ia cu ea: unele în franceză, precum *Madame Bovary* şi *L’Éducation sentimentale,* dar şi *Anna Karenina, Jane Eyre, La răscruce de vânturi* şi *Mândrie şi prejudecată*.

Cu punga cu seminţe în mână, intrase în grădină şi se pusese imediat pe treabă: săpase vreo douăzeci de gropi mici la o distanţă de treizeci de centimetri una de alta şi semănase în fiecare câte două seminţe. Având în vedere căldura din zonă, n-ar trebui să aştepte prea mult ca să le vadă răsărind, era sigură, în acea dimineaţă de sâmbătă din iulie, pe când uda primele plăntuţe de busuioc, auzi o bătaie în uşă. Se întoarse în casă trăgând aer în piept şi desfăcu nodul panglicii cu care îşi legase pălăria de paie sub bărbie. *Mă voi obişnui vreodată cu căldura din Sud?* se gândi ea lăsând pălăria pe masă.

— Imediat! strigă îndreptându-se spre uşă.

Se trezi cu Agata înaintea ochilor, ţinând geanta strâns în mână, cu faţa lucioasă şi roşie. Purta o fustă roz dreaptă, lungă până sub genunchi şi o bluză albă cu volănaşe din dantelă care îi accentuau sânii mari.

— Bună dimineaţa. Ai ajuns mai devreme, o întâmpină Anna.

— Da, nu mai aveam răbdare, se scuză Agata, intrând în casă.

Anna închise uşa.

— Trebuie să mă schimb, eram în grădină.

— Da, da, nu e nicio grabă, fă abstracţie de mine! răspunse cumnata, gesticulând. Între timp îmi drăgălăşesc puţin nepotul.

— Încă nu l-am trezit, spuse Anna, făcând semn din cap spre căruciorul din mijlocul sufrageriei.

— Mă ocup eu. Tu du-te şi îmbracă-te!

Anna ridică dintr-o sprânceană, apoi urcă încet la etaj, ţinându-se de balustrada din fier forjat.

De ce m-am lăsat convinsă? se întrebă în timp ce îşi dădea jos halatul de mătase albastră şi scotea din dulap una dintre multele rochii negre. Agata insistase să meargă împreună la piaţă sâmbătă dimineaţa, iar ea fusese de acord când îşi epuizase toate rezervele de răbdare, dat fiind că o tot întreba de când se mutaseră în oraş. Nu doar atât: Anna avusese impresia că viaţa

Agatei, înainte de sosirea ei, fusese un ocean de singurătate şi că ea era insula care-i apăruse la orizont, singura speranţă de salvare. De fapt, cumnata ei nu-i dădea niciun răgaz: trecea pe la ei în fiecare zi, la ore diferite şi fără să anunţe; îi propunea mereu să facă ceva împreună - cumpărături, plimbări, rugăciunea de sâmbătă după-amiază sau să bea pur şi simplu o cafea, completată de o interminabilă pălăvrăgeală - şi adesea îi aducea de mâncare. „Am gătit şi pentru tine", spunea ea, foarte satisfăcută, chiar dacă nimeni nu i-o ceruse.

Anna îşi strânse părul ca de obicei într-o coadă împletită şi se întoarse jos. Cele două femei ieşiră, îndreptându-se spre piaţă; Anna împingea căruciorul, iar Agata mergea agăţată de braţul ei.

Tarabele cu copertine albe ocupau în totalitate Piazza Castello şi străzile care dădeau în ea. Zgomotul de fond, pe care Anna îl percepuse de la depărtare, se amplifică dintr-odată, până la punctul de a o ameţi: un vacarm absolut, strigătele comercianţilor care încercau să atragă atenţia clienţilor, urlete, râsete zgomotoase şi discuţii între oameni care gesticulau.

Prima parte a pieţei era impregnată de miros de *cacioricotta,* brânză de oaie şi măsline picante în saramură. Un miros pestilenţial, greu, mai ales la orele dimineţii. Anna mări viteza şi îşi acoperi nasul cu dosul palmei.

— Pe-aici, o chemă Agata. Vino să vezi!

Era zona ei preferată, cea a obiectelor şi mobilierului pentru casă, adevărate comori ale artizanilor locali.

— O să vezi că găseşti ceva să-ţi placă, îi spuse.

Tipul care stătea de strajă la prima tarabă, un puştan bine făcut căruia îi mijeau mustăţile, cu părul negru şi creţ, îşi lăuda marfa cea nouă:

— Atât de specială, că nu găsiţi la fel nicăieri în altă parte!

Le arătă un vas de piatră tipic zonei Lecce decorat cu flori pictate manual, o *pignata,* oală de lut pentru fiert legume, şi nişte polonice de lemn cu mânerul din ceramică smălţuită.

— Acolo ce e? Întrebă Anna, arătând spre un obiect de lut.

Avea forma unui con sau a unui boboc gata să se deschidă, cu două frunze de-o parte şi de alta.

— E un *pumo,* îi explică Agata. Îţi place? o întrebă apoi, cu un zâmbet plin de speranţă.

— E un obiect care aduce noroc, adăugă băiatul. Însă doar dacă îl dăruieşti cuiva.

Anna se strâmbă uşor, un fel de a spune că ea nu credea deloc în obiectele aducătoare de noroc.

— Aveţi încredere! o îndemnă el, făcându-i cu ochiul.

Şi, înainte ca Anna să-i răspundă. Agata luă obiectul, îl plăti şi îl băgă în traista Annei.

— Pe ăsta ţi-l dăruiesc eu.

Anna îi mulţumi, dar fără să zâmbească. *Ce-mi trebuie mie ăsta? Nu e doar inutil, dar e şi urât,* se gândi.

Înaintară spre taraba cu figurinele din pastă de hârtie. Printre Maici ale Domnului, Isuşi şi diferiţi sfinţi aşezaţi la rând ca nişte soldaţi de jucărie, privirea Annei se opri asupra unei statuete care părea abandonată într-un colţ al tarabei: o ţărăncuţă cu o rochie albă largă unduindu-se la poale, cu părul fluturând în vânt şi ţinând un coş cu mere roşii în braţe. Faţa îi era puţin ciobită. Era singura ciobită, dintre toate păpuşile expuse.

— O iau, spuse Anna fără ezitare, arătând spre ea. Agata se uită la ea, nedumerită.

— Nu era mai bună statuia Sfântului Lorenzo, protectorul oraşului nostru? Uite ce frumoasă e! spuse luând una în mână.

Dar Anna o ignoră.

Bărbatul din spatele tejghelei se aplecă, desprinse o foaie de ziar veche din teancul aflat la picioarele lui şi, cu multă grijă, începu să înfăşoare figurina.

— Aveţi grijă să nu-l presaţi în geantă. Pasta de hârtie e delicată, spuse el, întinzând-i pachetul.

Puţin mai încolo, se opriră în faţa unui morman de coşuri mari şi mici de răchită. O femeie în vârstă, cu peri închişi la culoare deasupra buzelor şi mâini umflate, pline de bătături, era aşezată jos pe pământ, desculţă, concentrată să împletească un coş: tocmai îi terminase marginea şi se pregătea să-i facă mânerul. Agata o salută călduros şi începură să sporovăiască şi, în mijlocul deselor îndemnuri de „Mulţumim lui Dumnezeu, mergem înainte!" pe care şi le adresau una alteia, Anna nu se putu abţine să nu se uite la picioarele acelei bătrâne, negre şi pline de pământ, cu călcâiele crăpate şi unghiile îngălbenite. Preţ de o clipă se gândi la bunica sa, care, în fiecare seară, înainte de culcare, îşi masa picioarele cu lapte şi apoi, cât erau încă ude, îşi punea şosete groase. „Nu neglija niciodată mâinile şi picioarele. Oamenii se uită înainte de orice la detalii, nu uita asta", îi repeta ea mereu.

— Pe-aici, spuse apoi Agata, apucând-o pe Anna de braţ.

O luară pe o alee laterală şi ajunseră la un car plin cu ţesături. O femeie micuţă, cu părul strâns în coc şi un şal verde croşetat pe umeri, îi arăta un sul de mătase albastră unei alte femei, îmbrăcată cu o rochie care stătea pe ea atât de bine, de parcă ar fi fost o pictură. Părul, des şi întunecat, i se revărsa pe umeri în valuri unduitoare. Însă ceea ce îi sări în ochi Annei fură în special mâinile: nu doar pentru că atingeau mătasea cu aceeaşi grijă ca şi cum ar fi mângâiat capul unui nou-născut, dar mai ales pentru că unghiile erau foarte îngrijite şi de culoare roşie. Niciuna dintre femeile pe care le văzuse la Lizzanello nu avea mâini atât de elegante.

— O, iat-o pe Agata noastră! Bună ziua! exclamă doamna cu ţesăturile, cu un zâmbet larg.

— Ea e Anna, cumnata mea, o prezentă Agata.

Femeia cu unghiile roşii se întoarse brusc şi mătasea albastră îi alunecă printre degete. Anna strânse mâna pe care doamna cu stofele i-o întinsese şi, cu coada ochiului, observă că cealaltă femeie o studia din cap până în picioare.

— De ce anume aveţi nevoie, draglie mele?

— Trebuie să fac nişte perdele pentru fereastra de la dormitor, explică Agata. Dă-mi câţiva metri de bumbac alb şi nişte fir de bumbac subţire de croşetat, pentru margini.

— Vă las, interveni femeia cu unghiile roşii, începând în cele din urmă s-o privească pe Anna, apoi îi spuse în dialect doamnei: Mătasea pune-mi-o deoparte, mai târziu îl trimit pe soţul meu s-o ia.

Apoi, fără să le salute, se întoarse pe călcâie şi se îndepărtă.

— Cine e? o întrebă Anna pe Agata la ureche.

— Carmela, răspunse Agata, uşor stânjenită.

— Care Carmela?

Agata o privi perplexă.

— Croitoreasa...

— Iată! o întrerupse doamna cu stofele, dându-le o pungă de hârtie.

Agata plăti şi îi mulţumi, promiţându-i c-o să treacă din nou pe la ea curând. Continuară să meargă în aceeaşi direcţie, în piaţă.

— Ne oprim o clipă la zarzavaturi? spuse Anna arătând o prăvălie de partea opusă, cu firma FRUCTE ŞI LEGUME. Trebuie să cumpăr o legătură de busuioc. Mâine vreau să fac pesto.

Imediat ce le observă, un bărbat cu şapcă pe cap, puţin uscăţiv şi cu un zâmbet vesel, le întâmpină la intrare, scoţându-şi şapca.

— Ce vă dau? Întrebă el.

— Nişte busuioc, vă rog, răspunse Anna. Vă rog, cu frunzele intacte, ca cel de săptămâna trecută.

— Michele, dă-ne legătura cea mai proaspătă pe care o ai, adăugă Agata.

— Bineînţeles, spuse el, apoi se întoarse spre interiorul prăvăliei şi strigă în dialect: Giacomino! Adu busuiocul pentru străină!

Anna ridică o sprânceană, uimită şi puţin deranjată. Deci aşa o numeau în oraş? *Străina?*

Peste câteva clipe, un copil, cam de vârsta Lorenzei, cu faţa plină de pistrui îşi făcu apariţia cu un mănunchi de busuioc în mână.

— Dă-i-l doamnei! îi ordonă Michele, arătând spre Anna.

— Poftiţi! spuse băiatul, întinzându-i legătura.

Odată ieşite din prăvălie. Agata o întrebă dacă vrea o limonadă la bar, înainte să plece acasă.

— Mai stăm puţin împreună şi ne şi răcorim, explică făcându-şi vânt cu mâna.

Traversară mica mulţime, formată din femei care trăgeau de sacoşe grele cu comorile de la piaţă şi din altele care îşi lăsaseră jos traistele şi stăteau de vorbă, şi intrară la barul Castello, dând la o parte perdeaua de şnur. Omul din spatele tejghelei, un tip gras, cu mustaţă neagră deasă şi ten măsliniu, ştergea un pahar cu marginea şorţului alb. Pereţii erau pe jumătate acoperiţi cu lambriuri şi, în partea de sus, erau frumos expuse fotografii ale regiunii, o reclamă la Fernet Branca şi lista de preţuri scrisă de mână. Mesele erau acoperite cu câte o faţă de masă roşie groasă, iar scaunele erau din lemn şi paie. Pe unul din ele era un exemplar mototolit din *Gazzetta del Mezzogiorno*.

— Nando, două limonade, te rog, comandă Agata.

— Una doar, o corectă Anna imediat. Eu vreau *caffè corretto grappa*[2].

Agata se întoarse spre ea, contrariată.

— *Grappa?*

— *Grappa,* da, răspunse Anna. Mereu beau aşa cafeaua la bar.

Nando îi făcu cu ochiul şi spuse, tare:

— Şi eu!

* * *

A doua zi, Anna pregăti toate ingredientele în mici boluri de ceramică şi le aranjă pe masa din bucătărie: busuioc, muguri de pin, sare grunjoasă, usturoi, pecorino, parmezan. Tot ce lipsea era uleiul de măsline, dar Antonio promisese că o să-l aducă în cursul dimineţii. Îşi legă şorţul la spate şi luă mojarul de pe poliţă.

— E voie?

Era vocea lui Antonio, care venea dinspre uşa de la intrare.

— Intră! răspunse Anna cu glas tare.

— *Zia, zia*[3], strigă Lorenza fericită, alergând spre ea.

Annei i se lumină faţa şi deveni toată un zâmbet, se lăsă în jos şi deschise larg braţele.

— Vino încoace şi îmbrăţişează-mă, ştrengăriţo!

— Bună ziua!

Antonio intră zâmbind timid, scoţându-şi şapca.

— Carlo nu e?

— L-a dus pe Roberto la biserică, răspunse ea, ridicând dintr-o sprânceană.

Antonio zâmbi discret.

— Iată uleiul. Sunt doi litri, de data asta.

Şi lăsă pe masă o canistră cu sigla micii sale fabrici de ulei, *Oleificio Greco:* un recipient de metal pe care era desenată o picătură de ulei de forma unei frunze de măslin.

— Tată, putem rămâne să ne uităm la mătuşa cum face pesto? Te implor!

— Dacă *zia* Anna e de acord… răspunse el, căutând răspunsul în ochii Annei.

— Bineînţeles că sunt de acord, spuse ea, ciufulind-o afectuos pe fată, care trase imediat scaunul şi se urcă pe el în genunchi.

Antonio se aşează pe scaunul de paie din colţul încăperii, lângă dulap. Nu se aşeza nimeni niciodată acolo; îl folosea ca să pună pe el hainele de călcat.

— Să trecem la treabă! exclamă Anna.

Luă frunzele de busuioc şi le aşează pe un prosop de bucătărie.

— Nu trebuie să bagi niciodată frunzele în apă, ţine minte asta, îi explică Lorenzei. Trebuie să le speli în felul ăsta, tamponându-le delicat cu o cârpă umedă. Altfel, riscă să se rupă. Vezi? Trebuie să rămână aşa cum sunt, intacte.

Dădu deoparte frunzele curăţate şi începu să umple mojarul cu căţei de usturoi şi cristalele de sare grunjoasă.

— Mama spunea mereu că e nevoie doar de un praf de sare, chiar un praf. Nu mai mult, insista mereu.

Şi începu să piseze, cu mişcări circulare, în interiorul mojarului.

Antonio, cu obrazul proaspăt ras sprijinit în palmă, o observa în tăcere: mâinile Annei, aşa netede şi îngrijite, se mişcau relaxate şi sigure; erau mâinile experte ale cuiva care practicase acel ritual de când era mică. N-o văzuse niciodată într-o dispoziţie atât de bună, de când sosise. Poate c-ar fi trebuit să facă pesto în fiecare zi, dacă asta o făcea să zâmbească în felul ăla.

— Trebuie să ai răbdare până când usturoiul ajunge la consistenţa asta, vezi? Ca o cremă, spuse Anna.

Fata se aplecă înainte să vadă.

— Abia în acest moment poţi adăuga busuiocul, continuă, apucând mănunchiul de frunze. Şi încă un praf de sare.

— Pot să pun eu? Întrebă Lorenza.

— Da, dar foarte puţin, cum ţi-am arătat înainte.

Lorenza băgă degetele sale mici în bolul cu sare şi apucă granulele între arătător şi degetul mare.

— Bravo, aşa! îi zâmbi Anna. Iar acum vine partea cea mai amuzantă.

Şi începu iar să zdrobească energic, până când frunzele deveniră o pastă.

— Acum mugurii de pin, brânza pecorino şi parmezanul. Dar în doze mici, puţin câte puţin.

Rând pe rând turnă tot ce era în holuri în mojar.

— Trebuie să ajungi să te doară bine braţele. Ia uite ce muşchi am făcut eu, tot preparând mereu pesto!

Lorenza chicoti, dădu capul pe spate şi se uită la tatăl ei, care îi zâmbi făcând cu ochiul.

— *Et voilà!* exclamă Anna, satisfăcută.

Fata se apropie şi privi sosul pesto nevenindu-i, parcă, să creadă, ca şi cum tocmai fusese martora unei minuni, şi părea că abia aşteaptă să descrie totul colegelor de clasă. De când venise „mătuşa de departe”, aşa cum îi spunea ea, le povestea în fiecare zi amicelor ei aventurile, reale sau inventate, ale unei eroine pe care numai ea se lăuda că o cunoaşte: o dată, mătuşa văzuse munţi atât de înalţi, că atingeau cerul; altă dată, dansase cu regele în persoană, iar cândva, atinsese un copac bolnav şi-l vindecase.

— Mai trebuie să adăugăm uleiul şi am terminat, spuse Anna. Vrei să pui tu, *ma petite?*

— Micuţa mea, şopti Antonio.

— Ce-ai spus? Întrebă Anna.

Se făcu roşu la faţă.

— *Ma petite*... Înseamnă „micuţa mea”, nu?

Anna ridică o sprânceană, privind spre el.

— Ai început să înveţi franceză?

Antonio îşi coborî privirea.

— Puţin.

— Oare de ce? Eu te-am făcut să-ţi vină cheful?

Şi zâmbi.

El ridică din umeri.

— Vreau să înţeleg lucrurile pe care nu le ştiu, atâta tot... *Vreau să te înţeleg pe tine,* ar fi vrut să adauge.

Anna nu putea şti că, în fiecare seară, când Agata şi Lorenza se duceau la culcare şi în casă se aşternea liniştea, Antonio se închidea cu cheia în biroul lui şi scotea din sertar gramatica limbii franceze pe care o împrumutase de la bibliotecă. Rămânea să citească şi să sublinieze până târziu: se oprea abia când i se închideau ochii de somn.

* * *

Carlo stătea la una dintre mesele de afară ale barului Castello, cu Roberto pe genunchi şi trabucul în mâini, bând nişte vin roşu de proastă calitate de-al casei. Ce plăcere însă, să stai acolo şi să observi acel du-te-vino de duminică dimineaţa: unii ieşeau de la biserică, alţii se opreau să cumpere o tavă cu prăjituri, câte unul îi întindea câţiva bănuţi băiatului care vindea ziare şi se îndepărta cu *Gazzetta del Mezzogiorno* împăturită sub braţ.

Carlo îi saluta zâmbind pe toţi cei în trecere, ridicându-şi pălăria de pe cap: cunoştea pe toată lumea şi toată lumea părea să-l cunoască pe el, de parcă în ultimii zece ani nu s-ar fi ridicat de la acea masă.

— Bună, străinule, auzi o voce care venea din spate.

Acea voce. Carmela. Se aştepta s-o vadă din nou, mai devreme sau mai târziu. Ba era chiar ciudat că până în acel moment încă nu se întâlniseră. Fusese foarte ocupat imediat după sosire; valize de desfăcut, casa de organizat, un şir lung de semnături la notar, mersul în recunoaştere la terenurile moştenite... dar orăşelul avea şase mii de locuitori şi era uşor de reţinut pe cine văzuse şi pe cine nu.

Carlo trase de sub masă scaunul de lângă el şi, zâmbind, îi făcu semn să ia loc.

— Auzisem că te-ai întors. Şi te-am văzut mai devreme în biserică, spuse ea, rămânând în picioare şi lăsând să-i cadă pe umeri eşarfa neagră care îi acoperea părul.

Devenise femeie Carmela. Când prinsese să înflorească, în vara când împlinise 16 ani, puştanii începuseră să se ia la întrecere cine avea să-i atingă primul sânii. O curtau cu toţii, ca o armată lansată într-un asediu: îi ofereau braţul, se luptau între ei care să stea lângă ea în biserică în timpul slujbei, câte unul îi cumpăra o prăjitură cu dulceaţă, altul o conducea pe jos până acasă. Carlo o cunoştea de când erau copii, crescuseră pe aceeaşi stradă, la câţiva metri unul de altul. O văzuse plângând şi ţipând când lua bătaie de la mama ei, julindu-şi genunchii când se luau la întrecere alergând, ştergându-şi mucii cu dosul palmei. Aşa că, în acel an, când se întorsese din tabăra de vară din Santa Maria di Leuca şi o regăsise surprinzător de coaptă, încrezătoare, frumoasă de-ţi tăia răsuflarea, se simţise brusc timorat şi, uşor încurcat, încetase dintr-odată să-i mai vorbească. Se mărginise s-o privească de departe, s-o studieze de parc-ar fi fost o creatură nouă, de neînţeles. Făcea în aşa fel încât să-şi încrucişeze privirea cu a ei, pentru ca apoi el să şi-o mute imediat în altă parte. Tot ignorând-o, reuşise în final s-o cucerească. Timp de doi ani îi tot mângâiase sânii şi se sărutaseră îndelung şi pe ascuns, până în ziua în care a trebuit să plece: fusese trimis pe post de consultant financiar în Piemonte, la Alessandria. Dar avea să se întoarcă curând şi să se căsătorească cu ea. Aşa îi spusese.

— El trebuie să fie Roberto.

— Da! exclamă Carlo sărutându-şi copilul pe frunte.

— Ce ochi mari…

— I-a moştenit de la mama lui, din fericire.

Carmela îşi întoarse privirea către piaţa care se golea treptat. Mario lustragiul, un flăcăiandru cu sprâncenele unite, faţa colţuroasă şi părul pieptănat într-o parte, stătea cu braţele încrucişate pe banca dintre palmier şi fântâna arteziană şi se uita la ea. Ea îl salută dând din cap, apoi îşi coborî privirea punându-şi eşarfa la loc pe cap. Mâinile ei erau frumoase şi elegante exact ca odinioară, se gândi Carlo, observându-i degetele lungi şi subţiri şi unghiile roşii.

— Dar tu? Ai copii? o întrebă apoi.

Carmela ezită.

— Da, răspunse. Unu. Îl cheamă Daniele. Împlineşte zece ani în decembrie.

— Oricum, eşti neschimbată, spuse Carlo în şoaptă. Eşti şi mai frumoasă decât înainte.

Ea îl privi fix, cu ochi întunecaţi şi tăioşi.

— Nu suficient cât să te facă să te întorci.

El luă o înghiţitură de vin şi nu-şi putu reţine o grimasă.

— Doamne, cât e de acru, numai bun de pus în salată! Ştii, ţi-am scris, spuse apoi, aşezând paharul pe masă.

— Da, da, ştiu, îi răspunse ea, dând din mână de parc-ar fi vrut să alunge o muscă.

— Dar verigheta pe deget ţi-a pus-o altcineva, văd.

Carmela îşi atinse inelul de pe deget.

— Dacă te aşteptam pe tine, muream nemăritată.

— N-ai fi murit niciodată nemăritată. Nu tu.

— Soţia ta, în schimb? Nu prea se arată. Ce e? Nu-i place la noi la ţară?

— Nu, nici vorbă. Are doar nevoie de puţin timp, se acomodează treptat. N-a fost uşor pentru ea. Întâi Claudia, apoi mutarea... O să vezi că încet, încet...

— Da, am auzit de fetiţă. Ce nenorocire!

— Da, spuse el, strângând din buze.

Şi mai luă o înghiţitură.

— Doamne, vinul ăsta chiar e o porcărie! spuse iritat.

Carmelei îi veni să râdă.

— Nu e ca vinul pe care-l făcea tata. Vinul ăla îţi plăcea.

— Vinul lui don Ciccio! Nu se poate uita. Mai face?

— Nu. E prea obositor pentru el. Nu-l mai ţine spatele.

— Păcat. Aş fi gustat cu plăcere un pahar.

— Mai am câteva sticle în casă.

Se uită la ceasul de pe clădirea primăriei şi la Mario, care n-o scăpa din priviri.

— Trebuie să plec, spuse ea în cele din urmă.

— Într-o zi, poate vin să te vizitez! exclamă Carlo. Pentru vin, vreau să spun, completă stânjenit.

Carmela afişă un zâmbet forţat şi-şi luă la revedere. Apoi se depărtă întorcându-i spatele, sigură de faptul că el avea să se uite după ea.

* * *

Lorenza deschise uşa casei şi intră strigând:

— Mamă, uite, eu şi *zia* Anna am făcut pesto!

Şi fugi în bucătărie să-i arate borcanul pe care îl ţinea strâns în mană.

— Am gătit deja! o expedie Agata.

Zâmbetul de pe chipul Lorenzei dispăru brusc. Antonio se apropie de ea, trase aer în piept şi încercă s- o liniştească.

— Îl păstrăm pentru mâine, îi spuse, mângâind-o pe cap.

— Mie nu-mi place chestia aia. Nu e mâncare de-a noastră, mormăi Agata, continuând să învârtă în oală. Antonio ştia deja că sosul pesto o să se altereze şi o să sfârşească la gunoi. Anna îl rugase să-l mănânce în aceeaşi zi.

— Vino, Lorenza! Ajută-mă să aşez masa, spuse apoi cu blândeţe, luându-i borcanul din mâini şi aşezându-l pe masă.

— Bravo, duceţi-vă dincolo! comentă Agata, ştergându-şi mâinile de şorţ.

* * *

— Iată-ne!

Carlo apăru în bucătărie cu Roberto, care, în drum spre casă, îi adormise în braţe.

— E efectul slujbei? glumi Anna, luându-i-l uşor din braţe.

Carlo izbucni în râs şi dădu s-o îmbrăţişeze pe la spate şi să-i fure un sărut. Anna, amuzată, îi spuse să înceteze, că, altfel, va trezi copilul. Dar, după ce îl aşeză în leagăn, ea fu cea care îl asaltă pe Carlo cu un lung sărut, din cele de care numai ea fusese în stare săi ofere, în toată viaţa lui.

Le trofie al pesto, aburinde şi tronând deja pe masă într-un bol elegant, aveau să fie mâncate reci în acea duminică.

* * *

În ziua de Sfânta Maria era foarte cald încă de la primele ore ale dimineţii. Anna se trezi transpirată şi îşi ridică pe frunte masca de mătase neagră care îi acoperea ochii. Locul lui Carlo din pat rămăsese deja gol; o clipă mai târziu, îl auzi cântând în baie dincolo de uşa închisă, aşa cum făcea întotdeauna când se bărbierea. Se ridică, se aşeză în faţa toaletei, luă peria de pe etajera de marmură şi şi-o trecu prin păr, privind în oglinda mare şi ovală de mahon. Mângâie uşor obrazul copilului său, care dormea fericit în pătuţ, şi coborî în bucătărie. Încălzi puţin laptele, nu mai mult de un minut; îi plăcea călduţ. Îl turnă în ceaşcă şi ieşi să-l bea în grădină, pe bancă, la umbra rodiului. Ridică apoi cămaşa de noapte din bumbac alb şi îşi urcă picioarele pe bancă,

adunându-şi apoi într-o parte părul lung. Cu ceaşca în mâini, luă o primă înghiţitură, mică. Unde era, oare, anul trecut, pe 15 august? Roberto avea doar câteva luni, iar Carlo o dusese într-o plimbare, doar ei trei, în împrejurimile orăşelului Pigna. Mâncaseră aşezaţi pe o pătură, la răcoarea lizierei pe care o iubea atât de mult, unde nu se auzeau decât ţârâitul greierilor şi ciripitul păsărelelor. Apoi, dintr-o pungă de hârtie Carlo scosese o felie de *pisciadela,* focaccia ei preferată, şi o împărţiseră în două.

Anna îşi trecu o mână pe ceafa leoarcă de sudoare. *Incredibil,* îşi spuse. *Continui să transpir, chiar şi la umbră…* Se întinse pe spătarul băncii oftând şi luă încă o gură de lapte. Agata nu se arăta de câteva zile bune, îi trecu prin minte. Nu că i-ar fi displăcut, nici vorbă: pe de o parte, era o uşurare faptul c-o rărise cu vizitele. Dar să dispară aşa, de azi pe mâine… Să se fi supărat pentru cum îi răspunsese? Totuşi, nu i se părea că fusese nepoliticoasă. Cu o săptămână înainte. Agata se prezentase la ora prânzului cu o omletă din ouă, pesmet şi mentă. „Agata, îţi mulţumesc, sincer. Eşti foarte amabilă. Dar, cum să spun, vreau să gătesc eu pentru familia mea", îi zisese. Ce era greşit în asta? N-o jignise!

— Bună dimineaţa, iubito! Eşti gata pentru mare? o distrase din gândurile sale Carlo, care îşi făcuse apariţia în grădină, mirosind puternic a loţiune după ras mentolată.

Se aplecă s-o sărute şi o mângâie pe păr.

— La mare? Dar nici măcar n-am costum! protestă Anna.

— Nu contează! Găsim o soluţie. Doar nu vrei să rămânem aici să murim de cald, răspunse el vesel.

— Şi cu ce mergem?

— Cu autobuzul. Pleacă peste exact 50 de minute, îi explică. Antonio, Agata şi Lorenza ne aşteaptă în piaţă, adăugă el.

— Ai organizat deja totul… Cum de nu ştiam nimic? se miră puţin Anna.

— Pentru c-am vrut să-ţi fac o surpriză! O să vezi, o să fie frumos. Terminăţi micul-dejun în voie, mă ocup eu de Roberto.

Autobuzul plecă din Piazza Castello cu o jumătate de oră întârziere: mulţi dintre cei care îl aşteptau au trebuit să se îngrămădească, să dea din coate ca să poată urca. Aşa încât, în urma protestelor şi imprecaţiilor celor care nu mai prinseseră loc, şoferul promise că se va întoarce imediat înapoi şi va mai face o cursă.

— La bar vă aşteaptă pe fiecare câte o limonadă deja plătită, anunţă Carlo grupul care trebuia să mai aştepte. Până se întoarce autobuzul, vă puteţi răcori puţin.

Şi urcă, aclamat cu mult entuziasm.

— Ai auzit? Domnu' ne oferă câte o limonadă, spuse o tânără către copilul pe care îl ţinea în braţe şi care scâncea de la căldură.

— Ai plătit pentru toată lumea? Nu înţeleg..., spuse Anna.

— Exact, răspunse Carlo, luând loc lângă ea.

De la fereastră făcu cu mâna acelui copil, zâmbindu-i. Ea îl privi perplexă.

— Dar de ce?

— Cum, de ce? E un gest de amabilitate. Trebuie să aştepte în soare, săracii.

— Da, dar pe tine ce te interesează? Vreau să spun, nu puteau să-şi cumpere singuri?

Carlo ridică din umeri.

— Aşa e prin părţile astea, aşa a fost dintotdeauna.

— Aşa o fi. Dar mie mi se pare un mod stupid de a risipi banii.

— Nu-ţi face griji pentru bani, iubirea mea, o linişti el, atingându-i genunchiul. Nu ne lipsesc.

— Nu e un bun motiv ca să-i risipim, răspunse ea.

— *Zia,* vreau să stau lângă tine, interveni Lorenza, făcându-şi apariţia dinspre locurile din spate.

Carlo o bătu uşor pe obraz.

— Bine, spuse el, ridicându-se. Însă doar de data asta, bine?

Şi, făcându-i cu ochiul, se duse să ocupe locul Lorenzei, lângă Agata, care îşi făcea vânt cu un evantai negru de mătase. Pe rândul de alături. Antonio era cufundat în lectură, aşezat lângă un băiat cu nasul lipit de fereastră.

Plaja San Foca, cea mai apropiată de oraş, se afla la doar câţiva kilometri. Era atât de aglomerată şi de zgomotoasă, încât Anna avu impulsul să urce din nou în autobuz ca să se întoarcă la liniştea tăcută a grădinii sale de rodieri.

— Ţine tu copilul, te rog, îi spuse lui Carlo, dându-i-l pe Roberto.

— E totul în regulă, iubita mea? se îngrijoră el.

Anna nu răspunse. Îşi trase pe cap pălăria de paie pe care şi-o luase de-acasă, strânse bine mâna Lorenzei şi înaintă împreună cu ea pe nisipul fierbinte în căutarea unui loc liber. Părea o misiune imposibilă, printre toţi acei oameni întinşi la soare, copii cu găletuşe şi lopăţele construind castele de nisip şi adulţi care se jucau pasându-şi de la unii la alţii o minge cu palete din

lemn şi piele. În cele din urmă însă, găsiră un petic de plajă: Carlo şi Antonio se aşezară spate în spate, iar Anna şi Agata, una lângă alta, cu picioarele întinse în lateral şi cei doi copii în mijloc.

Anna se simţea prizoniera căldurii sufocante, a maselor de oameni într-o continuă trepidaţie, ba chiar şi a vacarmului continuu, în dialect, o limbă care i se părea în întregime de neînţeles, cu toate acele U finale şi Z ieşind la iveală în cele mai neaşteptate momente. Dar nimănui, din micul său grup, nu părea să-i pese de toate astea. Toţi, cu excepţia ei, păreau fericiţi să se afle acolo.

Deodată, Carlo se ridică şi-şi scoase pantalonii şi cămaşa, dând astfel la iveală un costum de baie cu dungi albastre şi albe, cu pantaloni până la mijlocul coapsei.

— Eu mă duc în apă, anunţă. Cine vine?

— Eu nu mai pot de cald, trebuie să mă răcoresc, dacă nu, iau foc, se plânse Agata, continuând să-şi facă vânt cu evantaiul. Lorenza, hai, trebuie să te uzi pe cap, dacă nu, o să te simţi rău, adăugă ridicându-se.

Scoase tricoul fetei, care rămase într-un costum de baie galben cu pantaloni scurţi.

— Hai şi tu, *zia* Anna! o imploră Lorenza.

Anna o mângâie uşor şi spuse că preferă să rămână acolo, deocamdată.

— Antonio, tu vii? Întrebă Carlo.

— Vreau să termin capitolul, răspunse el, indicând cu degetul spre pagina cărţii.

Carlo se aplecă s-o sărute mai întâi pe Anna pe frunte şi apoi pe Roberto.

— Ne vedem mai târziu. Vezi să nu te ardă prea tare soarele.

Şi zâmbind îi potrivi pălăria de paie care atârna într-o parte. Anna se uită la el în timp ce se îndrepta spre apă, glumind cu Agata şi Lorenza, care mergeau alături de el. Când îi văzu intrând cu picioarele în apă, privi spre Antonio, care continua să citească, concentrat de parcă nu mai exista nimic altceva în afară de carte. Simţindu-se probabil observat, acesta îşi ridică şi el ochii din carte şi se uită la ea.

— Despre ce e? Îl întrebă Anna fără ocolişuri.

Antonio nu înţelese.

— Ce anume?

— Cartea pe care o citeşti, spuse ea cu o privire amuzată.

— Ah, cartea! exclamă el roşind. Ei bine, continuă ţinând degetul mare înăuntru pe post de semn de carte, e vorba de un om care se face vinovat de

păcatul lenei şi care preferă să se refugieze sub pământ, chiar dacă îi invidiază pe toţi cei capabili de acţiune. De altfel, se numeşte *însemnări din subterană*.

— Şi e scrisă de Dostoievski, ştiu. Dar n-am citit nimic de el.

— Ce îţi place să citeşti?

Anna se lăsă pe spate, sprijinindu-se în coate.

— Jane Austen, surorile Bronte...

— Îţi plac femeile scriitoare, pe scurt.

— Nu doar. Am citit totul de Flaubert, Tolstoi... Şi apoi, scuză-mă, de ce o spui pe tonul ăsta?

— Tonul ăsta cum?

— Cu aerul ăsta condescendent. De parcă romanele scrise de femei ar fi mai puţin romane.

— Nu, nu, m-ai înţeles greşit. Nu era în intenţia mea să le subestimez, crede-mă. Am citit *Mândrie şi prejudecată,* de exemplu.

— Şi ţi-a plăcut?

Antonio ridică din umeri.

— Prefer alţi scriitori, atâta tot. În acel moment, un băieţel cu un cărucior trecu pe lângă ei urlând:

— Hai la migdalele proaspete!

Anna se strâmbă uşor.

— Dar de ce strigaţi aşa?

— *Strigaţi,* cine? o întrebă Antonio.

— Voi, cei din Sud.

El îşi curbă buzele într-un zâmbet amar.

— Păi, nu chiar toţi.

Şi o privi drept în ochi.

— Da, tu nu. Ştiu. Nici Carlo, îşi îndulci Anna cuvintele.

— Ştii, am subliniat un pasaj care m-a dus cu gândul la tine.

— La mine? Cum aşa?

— Vrei să ţi-l citesc?

— Sigur că da.

Antonio răsfoi cartea până găsi pagina pe care o căuta.

— Iată!

Şi începu să citească, cu voce calmă.

— „Mă mai chinuia ceva pe atunci: tocmai faptul că nimeni nu seamănă cu mine, iar eu nu semăn cu nimeni. «Eu sunt singur, iar ei sunt toţi».”[4]

Apoi închise cartea şi o privi ţintă pe Anna.

— Aşa mă vezi tu? Întrebă ea, încruntându-se.

— Aşa te simţi tu?

Anna n-avu timp să răspundă. În acel moment, Lorenza fugi spre ei şi, cu apa curgându-i şiroaie, strigă:

— *Zia, papà,* veniţi! Apa e minunată!

3

octombrie-noiembrie 1934

Trăgând din trabuc, Carlo traversă orăşelul de-a lungul aleilor înguste şi tăcute, năpădite de mirosul sosului de roşii pe care cineva îl gătea dincolo de ferestrele larg deschise, ajunse la uşa croitoriei şi bătu, fluierând un refren cunoscut.

Carmela îi deschise. Avea pe ea o rochie cu flori şi un metru de croitorie în jurul gâtului.

— Ce-i cu tine? Îl întrebă ea, surprinsă.

— Mai ai sticla aia de vin de la tatăl tău? Întrebă el zâmbind.

— Abia acuma ţi-ai amintit de ea? răspunse ea deranjată. Intră, spuse apoi în dialect, oftând.

Carlo dădu curs invitaţiei şi ea închise uşa după el. Croitoria se rezuma la acea încăpere, o cameră ordonată şi curată, unde fiecare obiect îşi avea locul lui: maşina de cusut, masa de lucru de lemn, un manechin fără haine pe el într-un colţ, un raft cu valuri de stofă aşezate unul peste altul, un teanc de reviste şi diferite ustensile separate pe categorii în cutiuţe mici. În partea opusă mesei de lucru se găseau o măsuţă de sticlă, recent lustruită, cu o vază cu flori pe ea, şi două fotolii mici de catifea roşie.

— Ia loc, te rog, spuse Carmela, indicându-i unul din fotolii. Mă duc să aduc vinul. Aşteaptă-mă aici.

Şi deschise uşa care despărţea croitoria de apartament. Se întoarse cu sticla într-o mână şi un pahar de cristal în cealaltă. Apoi turnă vinul şi îi întinse paharul. Carlo luă o înghiţitură şi, cu ochii închişi, strânse din buze.

— Chiar că e o bucurie pentru papile!

Apoi lăsă paharul pe masă.

— Ce mai faci? o întrebă.

Carmela ridică din umeri.

— Cum vezi. Lucrez mereu, răspunse ea, încrucişându-şi braţele la piept.

— Soţul tău? Ne-am cunoscut. Am schimbat doar câteva cuvinte, la barul lui Nando. Mi s-a părut un om de treabă.

— Este, spuse Carmela.

Carlo luă din nou paharul şi bău iar.

— Nu e cam *bătrân* pentru tine? Câţi ani are? 50?

— Aproape. Dar ce te interesează să ştii? răspunse ea iritată.

— Nimic, nimic.

Carlo ridică mâinile în semn de pace.

— În realitate, nu am venit doar pentru sticla de vin. Am nevoie să vorbesc cu don Ciccio.

— Cu tata? De ce?

— Ştii, nu? De pământul pe care mi l-a lăsat unchiul Luigi.

— Normal că ştiu. Toată lumea ştie. Şi?

— Va trebui să fac ceva cu el... Mă gândeam să produc şi eu vin, iar tatăl tău poate să-mi dea nişte sfaturi.

Ea se încruntă.

— Trebuie să vorbeşti cu el. Ce treabă am eu cu asta? Carlo se uită la pahar şi învârti vinul în el.

— Înainte să merg să vorbesc cu el, am vrut să ştiu de la tine dacă e încă supărat pe mine. Când ne întâlnim aproape că nici nu mă salută... Poate mă înşel eu. Carmela îl fixă cu asprime.

— Ai plecat cu mulţi ani în urmă. Viaţa noastră a mers mai departe, nu se învârte în jurul tău.

În acel moment se auzi o bătaie în uşă şi Carmela deschise, lăsând să se întrevadă o femeie în vârstă cu ochii înfundaţi în orbite şi o aluniţă proeminentă pe bărbie, care ţinea patru jachete bărbăteşti pe braţ.

— A, donna Marta... Intră, intră, îi făcu semn Carmela. Carlo lăsă paharul şi se ridică în picioare.

— Bună ziua, donna Marta. Ce mai faceţi?

— Ei, nu mă plâng, slavă Domnului, răspunse femeia. Dar dumneavoastră? V-am văzut soţia, cu cel mic. Ce fată frumoasă...

Carlo zâmbi, apoi privi jenat către Carmela.

— Carlo a venit pentru nişte haine pe comandă, dar era gata de plecare, se grăbi ea să spună.

— Da, într-adevăr, dădu el din cap. Deci, o să revin atunci când o să fie gata.

Carmela îl însoţi până la uşă.

— La revedere, donna Marta, salută Carlo. La revedere, Carmela, adăugă, privind-o în ochi.

— Salutări familiei, îi spuse ea, înainte să închidă uşa după el.

Carlo porni, apucând-o pe o alee pietruită care, după mai bine de un kilometru, ducea direct la casa lui don Ciccio. O luă pe lângă un zid de tuf, dincolo de care se zăreau coroane de stejari, şi trecu printr-o poartă arcuită care dădea într-un scuar cu o fântână de piatră în centru, în jurul căruia erau case mici cu faţada puţin scorojită. Carlo bătu la o uşă verde dublă şi aşteptă, legănându-se înainte şi înapoi pe călcâie. Când îi deschise, don Ciccio rămase o clipă blocat, ţintuindu-l cu nişte ochi ca smoala, la fel ca ai Carmelei. Se îngrăşase în anii ăia, judecând după burta puhavă care se profila sub cămaşă. Braţele îi rămăseseră însă la fel de puternice şi musculoase cum şi le amintea Carlo. Nasul, uşor turtit, era acoperit de mici pete maronii, iar părul, cândva des şi ondulat, era acum tuns scurt, iar pe la tâmple i se rărise.

— Bună dimineaţa, don Ciccio, spuse Carlo pe un ton vesel.

— Bună dimineaţa, răspunse încet don Ciccio, cu o faţă gravă. Ce e?

Era clar că voia să meargă drept la ţintă.

Carlo se scărpină la ceafa, stânjenit.

— Mă întrebam dacă putem discuta puţin.

Don Ciccio deschise larg uşa şi, cu un gest sec, îl invită să intre. Apoi o luă pe coridorul întunecat, cu spatele spre el.

— Soţia dumneavoastră ce mai face? Întrebă Carlo.

— O poţi întreba direct pe ea imediat, răspunse don Ciccio.

Deschise prima uşă pe stânga şi intră în bucătăria obscură, în care pătrundea foarte puţină lumină de pe fereastră. Se simţea un miros puternic de usturoi şi *cime di rapa*[5] aflate la prăjit în tigaie. Doi ciorchini mari de roşii atârnau de un cârlig, pe perete. Gina, soţia, tricota lângă şemineu. Pe etajera de deasupra capului său era o ramă cu o fotografie a lui Benito Mussolini, în uniformă şi cu cască.

— Ia uite cine a venit, îi spuse don Ciccio soţiei, pe un ton care lui Carlo i se păru uşor sarcastic.

Gina deschise larg ochii, se ridică şi lăsă andrelele pe scaun.

— Carlo, a trecut aşa mult timp..., spuse ea cu o voce slabă.

— Ce plăcere să vă revăd, donna Gina. Sper că sunteţi bine sănătoasă, o salută Carlo, luându-i ambele mâini în ale sale.

— Cum vrea Dumnezeu, răspunse femeia.

Nu-şi pierduse zâmbetul dulce, remarcă el, uitându-se la gropiţele din obraji. Şi îşi ţinea încă părul legat într-un coc, aşa cum o făcuse întotdeauna, deşi acum era alb. Cu toate astea, pielea feţei îi era încă întinsă şi fermă. *De la ea o moştenise Carmela,* se gândi Carlo. Don Ciccio trase un scaun şi se aşeză, apoi îl invită să facă şi el la fel.

— Adu o cafea pentru musafirul nostru, îi ceru soţiei sale.

Carlo se aşeză ţinându-şi degetele pe marginea mesei, apoi le băgă în buzunarul hainei şi scoase un alt trabuc.

— Vă deranjează dacă fumez, don Ciccio?

Dădu din cap că nu. Carlo aprinse trabucul, scoţând un nor de fum, iar aroma lui umplu încăperea, amestecându-se cu mirosul de mâncare. Tăcerea fu întreruptă de Gina, care veni cu cafeaua în ceştile de la serviciul cel bun pe o tavă de argint, apoi îşi reluă locul şi continuă să tricoteze. Abia după ce bău ultima înghiţitură, don Ciccio repetă:

— Ce e?

Carlo îşi drese glasul.

— Ei bine, după cum ştiţi, unchiul Luigi mi-a lăsat moştenire zece hectare, cele pe care le cumpărase înainte să se îmbolnăvească. N-a avut timp să facă nimic cu ele... Eu m-am hotărât să le cultiv, şi aş vrea să pun viţă-de-vie.

Don Ciccio aşeză ceaşca pe tavă şi aruncă o privire spre soţia sa, care-şi ridică ochii ca să-i întâlnească pe ai lui. Apoi îl fixă pe Carlo cu o expresie aspră.

— De asta ai venit la mine?

— Cine mai bine decât dumneata îmi poate da sfaturi, cu experienţa pe care o aveţi? Vin bun ca al dumneavoastră n-am băut niciodată, nici măcar când locuiam în Nord, departe. Vă cer să mă învăţaţi tot ce ştiţi, don Ciccio. Ca pe un fiu.

Don Ciccio îl privi îndelung, apoi se ridică încet şi îşi luă pipa de deasupra şemineului, aşezată lângă fotografia lui Mussolini. Aprinse un băţ de chibrit şi încălzi tutunul în căuşul pipei, iar în cele din urmă trase din ea.

— Ca unui fiu, zici? repetă el, suflând fumul afară.

Gina ridică din nou capul şi îl scrută o clipă cu ochii ei mici şi albaştri.

— Nu, n-o să te învăţ ca pe *fiul meu,* continuă don Ciccio. Ci ca pe fiul lui Pantaleo, Dumnezeu să-l ierte. A fost o vreme în care ai fi putut să devii fiul meu, dar vremea aia *a trecut*.

— Dacă v-am jignit, îmi cer scuze, spuse încet Carlo. Gina lăsase capul în jos şi îi dădea înainte cu tricotatul. Don Ciccio făcu ocolul mesei, apoi se aşează din nou pe scaun.

— Îţi fac această favoare, cum să nu, spuse el, deschizând larg braţele. Dar să ţii minte că e doar datorită prieteniei care mă lega de tatăl tău.

Carlo, bucuros, se ridică şi îi strânse mâna.

— Vă sunt recunoscător, nici nu ştiţi cât! exclamă.

După ce îl însoţi înapoi spre uşă, don Ciccio se întoarse în bucătărie cu o figură epuizată şi se aşează iar pe scaun. Gina continua să tricoteze, dar faţa îi era tensionată.

— Nu era nevoie să scoţi serviciul ăla bun, o mustră el. Numai covorul roşu nu i l-am întins ăstuia!

* * *

— Mă gândeam să cultiv terenurile de la unchiu', spuse Carlo în acea seară întregii familii, reunită la cină acasă la Antonio şi Agata. De fapt, mă tot gândesc la asta de ceva vreme.

— Şi mi-o spui în felul ăsta!? exclamă Anna. Carlo atinse uşor mâna soţiei sale, zâmbind.

— Am vrut să fiu sigur înainte de a-ţi vorbi.

Ea îşi coborî privirea şi reîncepu să mănânce din porţia de *pasticcio*.

— Şi ce vrei să plantezi? interveni Antonio, surprins.

— Viţă-de-vie. Visez la o marcă proprie de vin, aşa cum ai făcut tu cu uleiul. Vreau să-l export în toată Italia, şi chiar în străinătate, dar cu numele meu! declară, bătându-se cu mâna în piept. Vinurile produse în zona noastră ajung să fie amestecate cu vinurile din Nord. Mereu a fost aşa. Însă l-am putea vinde deja îmbuteliat, că nu e cu nimic mai prejos decât vinurile din Veneto sau din Piemonte. Ştiu eu bine, le-am băut. Ba chiar al nostru e mai bun! însă aici n-a avut nimeni curaj până acum. A venit momentul să gândim altfel, să vrem mai mult.

Antonio reflectă câteva clipe, apoi zâmbi.

— Da, pare o idee excelentă, Carletto.

— Bravo, bine faci, comentă Agata, cu gura plină.

— Te văd foarte hotărât, interveni Anna, ridicând o sprânceană.

— Sunt hotărât, răspunse Carlo. Vă puteţi imagina? Crama Greco! exclamă el, fluturând mâna în aer. Sună bine, nu?

— Dar ştii despre cum se cultivă viţa-de-vie? Îl întrebă Anna.

— O să cer ajutor, îi răspunse el.

Apoi se adresă fratelui său:

— I-am cerut deja ajutor lui don Ciccio.

— A, da? spuse Agata, uimită.

— Cine e don Ciccio? Întrebă Anna.

— Cineva care se pricepe la vin, răspunse scurt Carlo.

Şi duse la gură o înghiţitură de *pasticcio*.

— Sunt aici, pentru orice ai nevoie, spuse Antonio.

— Ştiu. Mulţumesc, fratele meu, răspunse Carlo făcându-i cu ochiul.

— Şi pe mine poţi conta, spuse Anna după câteva secunde. Eu nu ştiu nimic despre podgorii, aşa cum nici tu nu ştii. Înseamnă că vom învăţa împreună.

Se lăsă tăcerea. Carlo înghiţi şi îşi drese glasul.

— Nu-ţi face griji, iubirea mea. Nu e nevoie.

— Pare că aproape îmi refuzi ajutorul, sări Anna.

Antonio şi Agata se uitară unul la altul.

— Nu e asta, spuse imediat Carlo. Doar că nu vreau să te apuci să faci ceva doar de dragul de a o face. Poate anul viitor te poţi întoarce la şcoală să predai. O fi cineva care se pensionează, nu? Chiar şi prin împrejurimi... Spui mereu că îţi lipseşte atât de mult şcoala.

— Îmi lipseşte să muncesc, e altceva, răspunse ea, iritată. Şi, oricum, în acest moment nu este niciun post liber. Ştii.

Carlo oftă, lăsă furculiţa şi îi luă mâna într-a sa.

— Trebuie să ai răbdare să îţi dai seama ce altceva ţi- ar plăcea să faci. Ceva care să ţi se potrivească. Care să te pasioneze. Nu e nicio grabă.

Şi îi sărută dosul palmei. Antonio deschise gura, de parc-ar fi vrut să spună ceva, dar o închise la loc imediat.

* * *

Fiatul 508 Balilla, cu tapiţerie din material catifelat şi caroseria strălucind în lumina soarelui, gonea cu 80 km/h pe drumul de ţară care ducea de la Lizzanello la Marele Stejar, la graniţa cu localitatea vecină, Pisignano. Carlo, cu piciorul pe acceleraţie şi cu trabucul stins între degete, fluiera o melodie improvizată.

Pe locul din dreapta, Antonio tremura de frică.

— Încetinește, îi tot spunea, ținându-se cu ambele mâini de mânerul interior al ușii.

Dar Carlo nu-l asculta: își dorise atât de mult o mașină, încât în dimineața zilei de 29 noiembrie, ziua în care împlinea 31 de ani, s-a dat repede jos din pat cu un singur gând, să meargă să-și ia acel Fiat 508. A vrut să își facă un cadou special, acum, când își putea permite: retrăsese 10.800 de lire de pe libretele de economii și, fără să stea pe gânduri, cumpărase mașina visurilor sale, cea despre care vorbea toată lumea, cea căreia i se făcea publicitate în ziare de luni întregi. „Gata cu mersul pe jos", suna reclama. Se hotărâse pentru modelul berlină, cel cu patru locuri și două uși. Culoarea verde o alesese pentru că îi amintea de Anna, de ochii ei, de busuiocul ei, deși ea încă nu bănuia nimic din ceea ce, fără îndoială, ar fi socotit că e *un coup de folie*.

Reduse treptat viteza când, după curba dincolo de zidul de piatră, începu să se întrevadă coroana maiestuoasă și protectoare a Marelui Stejar, copacul cel mai bătrân și mai mare din regiune. Când erau mici, veneau acolo cu tatăl lor în fiecare duminică dimineață. Se așezau toți trei pe pământ, rezemându-se de trunchiul gros al copacului. Pantaleo scotea din buzunar două portocale sau două piersici, în funcție de anotimp, și îi dădea câte una fiecăruia, pe post de mic-dejun. Și, în timp ce copiii mușcau din fructele care le umezeau buzele și degetele, el începea să le spună una dintre poveștile sale: legenda stejarului era preferata lui și le-o repetase copiilor de nenumărate ori.

Carlo și Antonio coborâră din mașină și, ca atunci când erau copii, se așezară pe pământul moale, rezemați cu spatele de copac. Carlo privea în sus și trăgea lung din trabuc în tăcere. Sufla fumul spre cer, iar acesta zăbovea printre frunzele groase, care păreau să-l absoarbă.

— Îți amintești povestea stejarului? Îl întrebă pe fratele său.

— Sigur că-mi amintesc, răspunse Antonio.

Și o clipă mai târziu începu s-o recite, imitând vocea răsunătoare a tatălui său și folosind aceleași cuvinte pe care le folosea și el:

— „Stejarul fusese considerat multă vreme un arbore funebru pentru că era singurul, dintre toți copacii împărăției, care-și oferise lemnul pentru a se face crucea pe care a murit Isus."

Carlo râse.

— Băi, îl imiți la perfecție.

Antonio zâmbi și continuă, gesticulând:

— „Doar cu multe secole mai târziu fusese reabilitat de Sfântul Francisc, care spusese că nu, stejarul nu era deloc un trădător aşa cum credea toată lumea: în schimb, fusese singurul copac care înţelegea că trebuia să se sacrifice pentru mântuire, aşa cum era pe cale să facă Isus."

Carlo dădu amuzat din cap şi declamă finalul poveştii la unison cu fratele său:

— „De atunci, devenise un copac atât de sacru, încât mai multe oraşe italiene au început să se certe revendicându-şi numele său. Câştigătorul a fost Lecce[6], antica Lupiae. De aceea stema oraşului înfăţişează o lupoaică sub un stejar."

Izbucniră în râs, surprinşi ei înşişi că îşi aminteau perfect fiecare cuvânt. Carlo închise apoi ochii şi trase iar din trabuc. Îi redeschise doar când simţi că i-a apărut ceva în faţă: o portocală se legăna în aer, cu coada între degetul mare şi arătătorul lui Antonio.

— Nu e la fel de bună ca cea de la tata... La mulţi ani, Carletto!

Pe chipul lui Carlo apăru un zâmbet larg, de parcă tocmai ar fi primit cel mai de preţ cadou din lume.

Când nu avea treabă la secretariatul primăriei, Pantaleo cultiva grădina pe care o crease pe bucăţica de teren din spatele casei; plantase portocali, lămâi, piersici, rodii, caişi, smochini şi migdali: o livadă atât de densă şi de colorată, încât era printre cele mai admirate din zonă. Carlo şi Antonio se distrau la nebunie alergând printre trunchiurile copacilor, fugărindu-se; când unul se căţăra pe crengile unui copac, celălalt stătea pe post de scară. Pentru Pantaleo era o bucurie să-şi privească copacii şi copiii: se putea spune că îi iubea şi pe unii, şi pe ceilalţi în mod egal. Pe de altă parte, toată dragostea - care îi invadase şi trupul, şi sufletul - pentru Ada, femeia cu care se căsătorise, mama copiilor săi, făcuse implozie când ea îl părăsise. Nu, nu plecase cu adevărat: corpul ei era acolo permanent, întinsă în pat noaptea şi ghemuită într-un fotoliu ziua. Însă ceva în capul ei se stinsese pentru totdeauna după naşterea lui Carlo: fusese o naştere grea - micuţul pur şi simplu nu voia să se aşeze în poziţie de naştere -, aşa că au apăsat-o, au împins-o, au tăiat-o, au cusut-o. Au torturat-o. În acea zi, împreună cu copilul, smulseseră din ea şi zâmbetul. Zâmbet care avea să nu se mai întoarcă niciodată.

Când sufla vântul rece dinspre nord, *la tramontana,* Antonio îi aşeza bine pătura pe ea, îi încălzea manşonul pe sobă şi, când era suficient de cald, i-l trăgea cu grijă peste mâinile amorţite. Carlo urmărea de dincolo de tocul uşii

cum fratele său o îngrijea cu dragoste, simţindu-se în acelaşi timp uşurat şi invidios pentru ceea ce el nu era în stare să facă: nu acceptase niciodată imaginea acelei mame resemnate, cu sufletul gol. Nu se putea abţine să n-o învinuiască, ar fi vrut s-o scuture cu putere şi s-o ridice de pe acel fotoliu blestemat. Ar fi vrut să ardă toate fotoliile din casă. N-o iertase niciodată, nici atunci când ea hotărâse să se lase să moară, după ce chinul devenise insuportabil. În mintea lui o strivise zi de zi, până când luase forma unui ambalaj mototolit, cu părul său alb deteriorat şi gleznele umflate pline de vene întortocheate ca nişte fire de lână încâlcite.

Tatăl său compensase cu siguranţă lipsa dragostei materne, dar mai mult decât oricine o făcuse Antonio. El fusese cel care îl protejase, îl mângâiase şi îl îmbrăţişase în fiecare zi din viaţa lui, deşi era cu doar patru ani mai mare. Era şi el doar un copil, un omuleţ cu ochi plini de căldură, care, când plângea, o făcea noaptea, în tăcere, cu capul ascuns sub pernă, deşi Carlo îl auzea, oricum, dar nu-i mărturisise asta niciodată.

Curăţă portocala şi aruncă pe pământ coaja, în faţa sa. Împărţi fructul în două şi îi dădu jumătate lui Antonio. Carlo muşcă dintr-o felie şi după câteva clipe începu să râdă cu gura plină.

— Ce e? Îl întrebă Antonio.

— Îţi dai seama? Fiul unuia care nu bea devine producător de vin.

Antonio zâmbi.

— Cine ştie, poate tocmai de-aia.

— Ca să mă răzbun pentru toate momentele în care tata nu mă lăsa să beau, zici? glumi Carlo.

— Nu, ca să-i dovedeşti că greşea.

— Atunci, am să fac cel mai bun vin din lume, spuse Carlo ridicându-se în picioare. Un vin pe care chiar şi el l-ar fi băut.

întinse o mână către Antonio şi îl ajută să se ridice.

— Vrei să încerci să conduci tu la întoarcere? Îl întrebă apoi, apropiindu-se maşină.

— Nu, nu, pentru numele lui Dumnezeu! exclamă Antonio, ridicând o mână. Nu e de mine.

Deşi cam fără tragere de inimă, Anna începu să pregătească desertul pentru ziua lui Carlo. Ultima oară când făcuse mult îndrăgita tartă de castane, *castagnaccio,* după reţeta bunicii, fusese în ziua în care Claudia împlinise trei luni.

* * *

Lorenza fusese cea care îi smulsese promisiunea, încântată de ideea de a-şi sărbători pentru prima dată unchiul adunaţi toţi laolaltă. Insistase atât de mult, încât Anna îi satisfăcu, în final, dorinţa. La capitolul ăsta, se gândi ea, semăna leit cu Agata: şi ea te bătea la cap până când reuşea să te facă să spui da.

Aşa că făcuse rost, nu fără efort, de un kilogram de făină de castane, stafide şi muguri de pin, şi în dimineaţa aia, de îndată ce Carlo se dăduse jos din pat - *cine ştie unde naiba plecase atât de grăbit, fără s-o aştepte nici la cafea!* - , eliberase masa din bucătărie, îşi pusese şorţul, îşi legase părul cu eşarfa de mătase şi îşi ridicase mânecile rochiei negre. Pregătea aluatul când auzi un claxon sunând în mod repetat. Deşi avea mâinile pline de aluat lipicios, se duse la uşă şi deschise, strigând:

— Cine tot face gălăgia asta?

Carlo stătea rezemat de maşină, cu braţele încrucişate la piept, fericit.

Anna dădu un ocol maşinii studiind-o în tăcere.

— Da. Îmi place culoarea, comentă ea în cele din urmă. Nici nu vreau să ştiu cât ai dat pe ea, spuse zâmbind.

Antonio, care rămăsese în maşină, văzu că Anna avea făină pe bărbie şi pe buza de jos şi ar fi vrut să-i ia faţa în mâini şi să i-o cureţe dintr-un sărut. Iar scena care se derula în capul lui deveni dintr-odată reală, în momentul când Carlo îşi apropie faţa de cea a Annei şi, cu sărutări scurte şi lente, îi şterse făina de pe buze.

— Abia aştept să gust prăjitura..., îi şopti el la ureche.

— Vă las, îi întrerupse Antonio, coborând brusc din maşină.

— Stai, te duc eu, îi spuse Carlo, oarecum surprins.

— Nici vorbă, e la doi paşi, răspunse el. Ne vedem diseară, îi salută, aproape fugind.

* * *

Trecuseră zece ani de când Carlo nu-şi mai făcuse ziua de naştere în locul său natal, aşa că îşi dorea ca în seara aia să sărbătorească aşa cum se cuvine. Invitase o mulţime de oameni pe care îi întâlnise în zilele precedente: prieteni vechi, simple cunoştinţe, chiar şi nişte necunoscuţi. Comandase cincisprezece litri de vin roşu de la vinoteca din oraş şi nişte gustări de la restaurant. „Te las pe tine să decizi, doar să fie din belşug”, îi spusese bucătarului.

Primii care au sosit au fost Antonio şi Agata, care pentru acea ocazie se îmbrăcase într-un taior de culoarea vinului, cu nasturi auriţi. Îşi strânsese părul roşcat într-un mic coc şi se dăduse cu un ruj asortat ce îi scotea în evidenţă fiecare cută a buzelor. Lobii urechilor păreau mai lungi, poate din cauza cerceilor grei de aur pe care îi purta cu mândrie. Lorenza intră înaintea părinţilor şi se duse repede către Anna, care şi în acea seară era îmbrăcată în negru.

— Şi pe mine nu mă îmbrăţişezi? Eu sunt sărbătoritul, spuse Carlo, gâdilând-o la subraţ pe nepoata sa.

Lorenza se eliberă râzând şi, ridicându-se în vârful picioarelor, îl sărută rapid pe unchiul său pe obrazul neted mirosind a mentă. La scurt timp după aceea, Anna văzu năpustindu-se dintr-odată tot oraşul în casa lor. Era ca o întâlnire pe care ai încercat în toate felurile s-o amâni, dar care, până la urmă, a devenit inevitabilă: erau zeci de oameni, într-un flux neîntrerupt de sărutări, îmbrăţişări, strângeri de mână, bătăi pe spate. Bărbaţii îşi scoteau pălăriile şi îi sărutau mâna, femeile o atingeau uşor pe obraz cu săruturi politicoase. Ca să se sustragă acelui contact interminabil, se îndreptă spre gramofon şi puse un disc care îi plăcea foarte mult: *Parlami d'amore Mariù*. Rămase aşa câteva clipe, nemişcată, cu spatele la mulţimea zgomotoasă: nu era deloc obişnuită cu toate acele manifestări de entuziasm, dar era ziua lui Carlo şi nu putea s-o strice stând îmbufnată. Respiră adânc, îşi făcu curaj şi se întoarse printre oameni.

Masa din lemn de măslin din centrul salonului era plină ochi cu mâncare şi carafe de vin, iar Agata, ajutată de Lorenza, făcea du-te-vino din bucătărie şi înapoi, asigurându-se că nu lipseşte nimic.

— Vă rog, gustaţi, spunea Carlo celor care soseau arătând spre masă, cu un trabuc în gură şi paharul în mână.

Anna îl observă preţ de câteva clipe: nu era ceva neobişnuit ca soţul ei să fie spumos ca o sticlă de şampanie proaspăt desfăcută, şi asta era ceva ce iubise la el de când se cunoscuseră. Pe vremea când o curta, nu putea face doi paşi pe străzile înguste din Pigna fără ca el să-i iasă în faţă, făcându-şi apariţia la fiecare colţ, precum un iluzionist. „Domnişoară, nu cumva mă urmăreaţi? Nu sunteţi cam insistentă?” o tachina el, deşi era evident că el era cel care o urmărea pe ea. Anna clătina din cap, amuzată, şi îşi continua drumul ştiind că pe străduţa următoare îi va ieşi din nou în cale. Se îndrăgostise de veselia lui, de spontaneitatea lui, de lejeritatea cu care Carlo aborda viaţa, ea, care

crescuse într-o familie austeră, înconjurată de oameni prudenţi, raţionali, care cunoşteau perfect regulile de *bon ton,* dar nu ştiau să spună „te iubesc”. De altfel, părinţii ei muriseră fără să i-o fi spus vreodată…

În timp ce cântecul era pe terminate, Anna se apropie de masă, îşi turnă de băut şi apoi se îndreptă spre grădină ca să aibă puţină linişte. Se aşeză pe bancă, expiră şi, cu ochii închişi, trase în piept aerul cu aromă de busuioc.

Antonio fu singurul care observă că se îndepărtase. Se scuză, scurt, faţă de tatăl unei colege de clasă a Lorenzei, cu care vorbea, şi se duse după ea.

— Cum te simţi? o întrebă, luând-o prin surprindere.

Anna întoarse capul brusc, iar el se apropie cu paşi înceţi rămânând în picioare, cu mâinile în buzunarele pantalonilor.

Ea ridică din umeri.

— Ca un peşte pe uscat. Aşa mă simt.

Antonio apucă spătarul băncii cu o mână, strângându-l puternic.

— Înainte ştiam perfect cine sunt, continuă ea. Aveam profesia mea, elevii mei, locurile mele. Viaţa mea… Acum, însă… Nici nu înţeleg ce spun oamenii…

— Asta nu e neapărat ceva rău, zâmbi Antonio.

Oamenii spun atâtea tâmpenii…

Anna zâmbi timid.

— Dar îmi pare rău că te simţi aşa…, adăugă el.

Rămaseră tăcuţi preţ de câteva secunde, apoi Anna întrerupse tăcerea.

— N-am nimic nou de citit.

— Ei, asta se rezolvă uşor. Biblioteca comunală este destul de bine aprovizionată. Dacă vrei, te pot însoţi.

— Da, mi-ar plăcea, răspunse Anna.

Apoi se ridică şi observă că gulerul cămăşii lui Antonio era pe jumătate ridicat; ca şi cum ar fi fost cel mai firesc gest din lume, întinse mâna şi i-l aranjă.

— Acum e în regulă, comentă ea satisfăcută. Hai să ne întoarcem înăuntru.

Antonio se blocă şi mulţumi fâstâcit: degetele subţiri ale Annei care îi atinseseră pielea gâtului îi provocaseră un fior brusc şi un fel de neliniște îi cuprinsese viscerele. Evită privirea Annei pentru tot restul serii şi rămase la distanţă chiar şi atunci când, printre aplauze şi urări, Carlo tăie tarta de castane, muşcând din ea cu poftă. Şi, în timp ce fratele său îşi trecu braţul în

jurul taliei Annei sărutând-o drept mulţumire. Antonio se strecură tăcut în grădină, se aşeză pe bancă şi ridică ochii spre stele.

* * *

Petrecerea se încheie noaptea târziu, atât de târziu încât la un moment dat Lorenza adormise pe o canapea şi nimănui nu i se păruse c-ar fi cazul s-o trezească. Antonio şi Agata plecară apoi singuri acasă, el, tăcut, iar ea, cu rujul care se decolorase, plângându-se că fusese nevoită să se ocupe cu servitul în timp ce Anna era ocupată să se distreze.

— Vin imediat, spuse Antonio, după ce intrară în casă, în clarobscurul sufrageriei, scoase dopul de plută al unei sticle de *grappa* cu gât lung, îşi lipi buzele de gura ei şi bău cu înghiţituri mari, până când senzaţia de arsură îi invadă pieptul şi îl zgâlţâi provocându-i accese de tuse. Puse sticla deoparte şi urcă la etaj. Deschise încet uşa dormitorului, se dezbrăcă dând drumul hainelor pe jos şi se strecură gol în pat, acolo unde Agata dormea deja, întinsă pe o parte. Antonio îi trase în jos chiloţii.

— Ce faci? mormăi ea trezindu-se.

— Întoarce-te, îi ceru el, iar ea se supuse fără să scoată un cuvânt. O posedă cu ochii închişi, fără s-o privească şi acoperindu-i gura cu mâna.

4
ianuarie-februarie 1935

Agata a făcut marele anunţ la cina din Ajunul Crăciunului. Când toată lumea se aşezase la masa de sărbătoare, gata să ridice paharele pentru primele urări, a spus că Dumnezeu i-a dăruit din nou cea mai mare bucurie: era însărcinată. Din expresia uluită a lui Antonio, care brusc devenise rigid, tuturor le-a fost clar că şi pentru el era o informaţie în premieră.

— Eşti sigură? reuşi s-o întrebe cu voce slabă.

— Doctorul spune că da, răspunse ea, cu ochii umeziţi. Carlo făcu ocolul mesei şi se apropie de ei să-i felicite.

— Sunt foarte fericit pentru voi, spuse, apoi o sărută pe obraz.

Anna se ridică şi îi întinse mâna peste masă.

— Ce veste grozavă!

Agata îi strânse mâna.

— Ai înţeles, mămică? se întoarse Agata către fiica ei, care o privea cu o expresie oarecum năucită. O să ai un frăţior, explică ea atingându-şi pântecul.

Lorenza deschise larg ochii şi se grăbi s-o îmbrăţişeze: îi spuse cât e de fericită, chiar foarte fericită, apoi îşi îndreptă privirea către tatăl său, care nu se mişcase nici măcar un centimetru, de parcă fusese transformat în statuie de farmecele unei vrăjitoare.

Amintirea, devenită deodată foarte vie, a primei sarcini a Agatei îl paralizase pe Antonio. Acele nouă luni interminabile, asfixiante, cu Agata care plângea încontinuu, căreia îi era frică de tot, şi să stea singură acasă, şi să iasă la cumpărături, dacă nu era cineva dispus s-o însoţească. Nopţile fuseseră un iad, pentru că reuşea cu greu să adoarmă, iar zilele, o lamentaţie continuă din cauza lipsei de odihnă. Mai mult. Antonio trebuia să fie atent să-şi măsoare cuvintele, pentru că se enerva din nimic. Cum să se gândească să retrăiască acel coşmar, mai ales acum, când Agata nu mai era chiar tânără? Fusese greu acum nouă ani, cine ştie cum va fi acum, când soţia lui avea treizeci şi cinci de ani...

— Dar tu. Antonio? Întrebă Agata cu voce nesigură. Pari o fantomă, adăugă ea privind jenată către cumnaţi.

Anna şi Carlo se uitară unul la altul.

— Tată, nu eşti fericit? Spune ceva, îl presă Lorenza, îngrijorată.

— Da, bolborosi Antonio. Da, bineînţeles că sunt fericit.

— E atât de fericit, încât e şocat! încercă să-l scoată din impas Carlo.

Agata se linişti brusc.

— Aşa e? Îl întrebă, cu o privire dulce.

Antonio se ridică în cele din urmă, se duse lângă Agata, se ghemui lângă ea şi o sărută uşor pe pântecul moale. Nimeni nu părea să observe că în gesturile lui era ceva mecanic, de parcă ar fi jucat un rol.

— Sper să fie băiat de data asta, spuse ea mângâindu-l pe păr.

Anna ridică dintr-o sprânceană, dar rămase tăcută.

* * *

Agata pierdu copilul la intrarea în luna a treia, la sfârşitul lui ianuarie. Când Antonio o găsise ghemuită pe scări, cu cămaşa de noapte plină de sânge, înţelesese că pântecele soţiei sale era din nou gol. Şi în adâncul sufletului răsuflase uşurat.

La întoarcerea de la spital. Agata se băgă în pat, cu mătăniile argintii în mână, şi nu se ridică timp de trei săptămâni. Din când în când spunea în

șoaptă câte o rugăciune, dar știa bine că aceea fusese ultima ei șansă de a fi mamă. Și nu se putea resemna.

Lorenza se întorcea de la școală, traversa camerele întunecate și tăcute, intra în dormitor și se întindea lângă ea, însă Agata nu-și întorcea spre ea fața lipsită de viață.

Când Antonio își făcea apariția în cadrul ușii, revenind de la fabrica de ulei, la prânz și apoi la cină, și o întreba dacă are nevoie de ceva, Agata dădea din cap că nu și își trăgea pătura până peste cap. Atunci, el doar îi lăsa pe noptieră ceva de mâncare și apă, de care însă soția lui abia se atingea.

— *Zia* Anna, ocupă-te tu. Te rog, o imploră Lorenza.

Fetița parcursese singură, într-o după-amiază, cei câțiva metri care despărțeau cele două case și bătuse la ușa lor. Anna o așezase pe genunchi și o îmbrățișase îndelung, promițându-i c-o va ajuta. O vizitase deja de câteva ori pe Agata, dar aceasta pur și simplu o ignorase. Apoi nu s-a mai dus; să-și vadă cumnata în acea stare îi amintea cum fusese ea imediat după moartea Claudiei: închisă în suferința ei, indiferentă față de lume. O înțelegea, dar o durea s-o vadă așa.

A doua zi dimineață, devreme, Anna bătu la ușa casei Agatei și a lui Antonio. Îl ținea pe Roberto în brațe, iar în mâna liberă avea un exemplar din *La răscruce de vânturi.*

În pijama și cu părul ciufulit. Antonio îi deschise ușa.

— Cum e? Întrebă Anna.

El ridică din umeri, cu colțurile gurii coborâte.

— Am înțeles, răspunse ea, scurt. Du-te la muncă. Rămân eu aici.

Urcă la etaj și deschise încet ușa dormitorului, lăsând să intre foarte puțină lumină. Apoi puse cartea pe comodă și, cu Roberto tot în brațe, dădu la o parte perdelele grele de la ferestre. Agata deschise ochii și, o clipă mai târziu, îi închise, deranjată de lumina soarelui. Anna îl așează pe Roberto în fotoliu, apoi luă cartea și trase un scaun lângă pat.

— Uite, știu că ești trează, îi spuse.

Niciun răspuns.

Apoi Anna așează cartea pe genunchi, o deschise la prima pagină și începu să citească cu voce tare:

— „Adineauri m-am întors din vizita făcută posacului meu proprietar și vecin, singura făptură care ar putea să mă mai tulbure aici! într-adevăr, am

poposit într-un ţinut minunat! Desigur că n-aş fi putut alege, din toată Anglia, un loc mai la adăpost de orice frământare omenească.[7]

Continuă să citească fără să se oprească până la ora prânzului, apoi închise cartea.

— E gata? Întrebă Agata cu voce slabă, deschizând în sfârşit ochii.

Anna îi zâmbi.

— Pentru azi, da. Continuăm mâine.

Se întoarse a doua zi dimineaţă şi apoi în fiecare zi în următoarele două săptămâni.

Pregătea de mâncare pentru Lorenza şi pentru ea şi îi dădea să mănânce cu răbdare; lua din belşug cremă Nivea din borcanul de metal albastru şi i-o întindea pe pielea uscată a mâinilor, insistând asupra pieliţelor de la unghii. De câteva ori, o forţă chiar să se ridice ca s-o spele pe cap.

— Apoi te duci înapoi în pat, o liniştea.

Când se întâmpla ca Agata să aţipească, Anna lăsa cartea pe noptieră şi, cu grijă să nu facă zgomot, ieşea din cameră, închizând uşor uşa. Îşi îndrepta spatele şi cobora să facă o cafea. O bea apoi încet, mergând prin casă. Încerca să şi-l imagineze pe Carlo în copilărie, moţăind pe canapeaua verde, jucându-se pe covor sau alergând fericit din bucătărie în sufragerie. Trebuie să fi fost o adevărată pacoste, se gândea, amuzată. Se uita fix la fotoliul de lângă fereastră, cel în care stătea mereu Antonio şi pe care trăise mama lor. Carlo nu vorbea aproape niciodată despre ea: de fiecare dată când Anna încerca să aducă subiectul în discuţie, el mormăia câteva cuvinte şi apoi deturna conversaţia. Ştia doar că ea fusese o figură absentă şi apăsătoare în acelaşi timp şi că, atunci când murise, Carlo nu suferise foarte mult. Sau cel puţin aşa spunea. Apoi Anna ajungea până în faţa uşii închise a biroului lui Antonio şi acolo se oprea de fiecare dată. Curiozitatea de a intra era foarte puternică, dar cu toate astea se abţinea. *Mama ar fi spus: „Ar fi foarte nepoliticos să intri acolo fără permisiune”,* se gândea ea. Într-o dimineaţă însă, găsise uşa deschisă, poate din cauza neatenţiei lui Antonio, şi atunci intră, cu paşi lenţi, şi începu să privească în jur: un perete era ocupat în întregime de o bibliotecă de lemn, ticsită de cărţi. *Era posibil ca Antonio să le fi citit pe toate?* se întrebă ea, puţin neîncrezătoare. De partea opusă era o canapea de catifea albastră şi o masă joasă de sticlă, cu un pahar şi o sticlă de apă; centrul camerei era ocupat de biroul elegant din mahon şi de un scaun cu o pernă roşie pe el. Anna se aşeză pe marginea scaunului şi, aproape cu teamă, începu

să mângâie obiectele de pe birou: un stilou placat cu aur şi un roman despre care nu auzise niciodată: *Părinţi şi copii,* de Ivan Sergheevici Turgheniev, era scris pe copertă. Un alt rus, gândi, cu duioşie. Alături era un caiet deschis cu însemnări şi note scrise cu un scris de mână rafinat, elegant. Se aplecă să citească frazele pe care le transcrisese Antonio, probabil din acel roman: „Nihilist este omul care nu se pleacă in faţa niciunei autorităţi, care nu crede orbeşte în niciun principiu, oricât de preţuit ar fi acel principiu[8] şi, puţin mai jos: „Tăceau amândoi, dar tocmai din felul cum tăceau şi cum şedeau alături se vedea între ei o apropiere plină de încredere[9]. Apoi întinse mâna şi aduse mai aproape de ea o fotografie alb-negru într-o ramă argintie: Carlo şi Antonio copii, îmbrăcaţi ca doi paji. Îşi curbă buzele într-un zâmbet şi îşi puse o mână la inimă: în fotografie, Antonio era serios şi liniştit, în timp ce Carlo, alături de el, se strâmba la fotograf. *Au rămas la fel ca atunci,* se gândi, zâmbind.

* * *

Într-o dimineaţă, în timp ce Anna continua să citească cu voce tare din *La răscruce de vânturi,* Agata O întrerupse.

— Ce s-a întâmplat cu Claudia? o întrebă.

Anna simţi un nod în gât. Îşi ridică privirea de pe pagină şi o fixă pe cumnata ei preţ de câteva clipe. Apoi închise cartea.

— A murit în somn, răspunse cu voce incoloră. O moarte inexplicabilă, asta a spus doctorul.

Agata se ridică şi se aşeză rezemată, cu mâinile încrucişate.

— Până în noaptea dinainte era sănătoasă... continuă Anna. Îi făcusem baie, ne jucasem cu baloane de săpun. Îi cântasem cântecul de leagăn şi ea adormise liniştită, în pătuţul ei, cu păturica de lână roz. A doua zi dimineaţa nu mai era printre noi.

Şi îşi îndreptă ochii în sus, ca să-şi reţină lacrimile.

Nu spuse cât timp se învinuise, convinsă că neatenţia ei îi provocase moartea. Retrăise fiecare clipă din seara precedentă, dar realitatea şi presupunerile se amestecau, formând un fel de ceaţă impenetrabilă. Să fi fost baia de vină? Să fi fost apa prea fierbinte sau prea rece? Dar nu, era sigură că o încercase înainte cu cotul. Poate că nu râgâise după ultima masă? 1 se păruse că da. Sau se lovise la cap şi ea nu-şi dăduse seama? Dar în ziua aceea nu scâncise şi nu plânsese...

— Săracul copil, comentă Agata, punându-şi mâna pe cea a Annei. Acum eu şi cu tine suntem unite de aceeaşi durere.

Anna deschise gura să spună ceva, dar se răzgândi.

* * *

La începutul lunii ianuarie sosiră cei 40.000 de butaşi pe care Carlo îi comandase: 35.000 de viţă-de-vie *niuru maru* şi 5.000 de malvasia neagră din zona Brindisi. Sistemul de stâlpi şi de sârme era gata, construit după instrucţiunile lui don Ciccio. Când Carlo îl dusese pentru prima dată să vadă terenul, a doua zi după ce îl vizitase, don Ciccio îşi pusese mâinile în şolduri şi aruncase o privire de jur împrejur, până la linia orizontului. Apoi începuse să explice că, în primul rând, trebuia să se proiecteze un sistem care, dacă este bine făcut, poate cuprinde până la patru mii de plante de viţă-de-vie pe un hectar. Distanţa dintre rânduri trebuia să fie de cel puţin doi metri şi jumătate, cel mult trei, precizase apoi, măsurând-o cu trei paşi lungi. Când îl văzuse pe Carlo notând ca un elev silitor într-un caiet cu copertă neagră tot ce spunea el, pe don Ciccio îl pufnise râsul.

— Ce tot scrii! îţi trimit eu lucrători experţi, care ştiu deja ce e de făcut, îi spusese.

Aşa ajunsese Carlo să angajeze în jur de douăzeci de ţărani, dintre care cei mai mulţi, în trecut, lucraseră pentru don Ciccio. Se vedea că erau obişnuiţi cu munca: în două luni au trasat rândurile, au montat stâlpii de lemn şi au întins sârmele. Între timp, Carlo comandase un panou cu inscripţia DOMENIUL GRECO unui „pictor de firme” care avea un mic atelier chiar în centrul oraşului Lecce. Literele erau înclinate spre dreapta, albe, pe o placă de lemn de măslin. Don Ciccio s-a strâmbat când l-a văzut.

— Astea sunt doar brizbrizuri, a comentat.

Lui Carlo nu i-au plăcut acele cuvinte, dar nu i-a răspuns.

Odată ajunse la destinaţie mănunchiurile de butaşi, transportate în care de mari dimensiuni, au început imediat să-i planteze. Don Ciccio fusese clar: cel mai bun moment pentru a planta butaşii era din toamnă şi până spre sfârşitul iernii, în timpul pauzei vegetative, în acele zile, se prezenta în fiecare dimineaţă la vie ca să verifice stadiul lucrărilor: aceea era faza cea mai delicată. Mergea printre rânduri cu mâinile la spate şi cu privirea atentă, iar din când în când se oprea să mustre pe câte cineva:

— Nu, gaura asta nu e bună. Trebuie să fie largă de cel puţin jumătate de metru.

— Dar e de jumătate de metru, i se răspundea.

— Măsoar-o! Aşa, din ochi, n-are nici 35 de centimetri.

Şi de fiecare dată ţăranii erau nevoiţi să-i dea dreptate. Carlo îl urma ca o umbră tot timpul, ca să înveţe cât mai mult posibil. Dar fără caiet. Iar acum, că toţi butaşii fuseseră plantaţi, don Ciccio privea totul cu un aer satisfăcut.

— Dacă merge totul aşa cum trebuie, peste doi ani o să vezi primii ciorchini. Maxim trei, spuse el.

— Cum trei ani? se miră Carlo. Atât de mult? Eu credeam că fac prima recoltă anul viitor.

Don Ciccio izbucni în râs.

— Ei, cum nu... anul viitor. Linişteşte-te! exclamă el, agitând o mână în aer. Trebuie să ai răbdare. Butaşii trebuie să-şi urmeze ciclul, ca să devină via pe care ţi-o imaginezi. Întotdeauna ţi-ai dorit totul imediat, tu...

Carlo îi aruncă o privire iritată, dar fu nevoit să-şi înghită supărarea: avea nevoie de don Ciccio şi, pentru moment, trebuia să-şi muşte limba, deşi acea atitudine a lui începuse cu adevărat să-l obosească.

— Acuma trebuie să-i laşi să crească liberi, fără să-i influenţezi, continuă don Ciccio. Despre prima tăiere o să discutăm iarna viitoare. Tu, între timp, gândeşte-te să construieşti crama.

* * *

Pe Carmela o trezi frigul. Se ghemui pe-o parte şi suflă în mâini să le încălzească. Lângă ea, Nicola dormea dus; se vedea asta după respiraţia grea, horcăită, întinse mâna spre noptieră şi întoarse cu faţa spre ea ceasul de masă: era ora 7 şi ceasul deşteptător nu avea să sune înainte de 8. Hotărî să se ridice, sigură de faptul că n-o mai prinde somnul. Mai bine să se apuce de treabă, îşi spuse. Se adunau paltoane de reparat sau de strâmtat, pentru că se dădeau din tată în fiu, tivuri de refăcut la pantalonii de flanelă, rochii şi costume de lână pe comandă, pleduri găurite de reparat. În ultimele săptămâni lucrase fără pauză.

Mai mult, în acea dimineaţă trebuia să-i ducă personal hainele doamnei Tamburini, o obligaţie care îi va lua mai mult de o oră, dus, probat, întors acasă. Dar doamna Tamburini era clienta ei cea mai bogată şi nu putuse s-o refuze când o rugase să-i aducă hainele acasă: prefera să le probeze în căldura dormitorului ei cald lângă şemineu, decât între pereţii umezi ai croitoriei, îi spusese. Astfel, după ce se spălă, se îmbrăcă şi îşi dădu cu parfumul de iasomie pe care îl făcea singură lăsând petalele la macerat într-o soluţie de

alcool şi apă distilată, se duse să-l trezească pe fiul ei. Daniele, cu un sărut pe frunte şi îl atenţionă să nu adoarmă la loc şi să întârzie la şcoală.

Nicola ieşi din dormitor şi se alătură soţiei sale în sufragerie. Era îmbrăcat în pijamaua de lână albastră, cu nasturii de la bluză stând să-i sară din butoniere, pe abdomenul proeminent. Carmela se gândi că, dacă o să se mai îngraşe, o să trebuiască să-i coasă o altă pereche de pijamale. Pe de altă parte, Nicola era cu douăzeci de ani mai mare decât ea - peste şase luni avea să împlinească 50 de ani - şi diferenţa de vârstă era evidentă. Chelia se întindea zi după zi; când se măritase cu el, în urmă cu aproape unsprezece ani, nu- i cădea încă părul. Sau cel puţin aşa părea să-şi amintească.

— Pleci deja? Întrebă el.

Carmela luă pe ea paltonul, scoţând imediat deasupra părul care rămăsese sub guler. O durea capul din cauza lipsei de somn şi, dacă şi l-ar fi prins cu agrafe, durerea s-ar fi amplificat, aşa că decise că nu-i pasă şi îl lăsă liber.

— Îi duc hainele doamnei Tamburini, răspunse, grăbită. Du-te să vezi dacă Daniele n-a adormit la loc, ca de obicei, îi spuse înainte să iasă.

Cu cinci umeraşe în mână, fiecare cu câte un taior de damă terminat şi împachetat în hârtie fină, Carmela porni cu pas grăbit.

Soţii Tamburini locuiau într-o vilă puţin mai departe de centru şi, ca să ajungă acolo, trebuia să traverseze via Paladini, stradă pe care locuise şi ea când era mică. Chiar în faţa casei în care stătea acum Antonio. Carmela se văzu astfel nevoită să treacă prin faţa casei lui Carlo şi a Annei, înainte s-o ia la dreapta. Încetini pasul. Fiatul 508 era parcat în faţa intrării, iar geamurile erau încă închise, cu draperiile albe trase. Se opri o clipă şi ridică privirea, unde era fereastra dormitorului. Îşi amintea perfect casa, de parcă ieri iar fi călcat pragul. În copilărie, ea, Carlo şi Antonio mergeau acolo după-amiaza, pentru o gustare. Unchiul Luigi îi întâmpina de fiecare dată cu o masă plină de bunătăţi pregătite de menajeră: tartă de gutui, biscuiţi cu migdale, pâine proaspătă şi gem de portocale şi de mandarine. Şi, în timp ce mâncau cu poftă, el lua loc, cu mâinile sprijinite în baston, uitându-se la ei, satisfăcut.

Carmela crezuse întotdeauna că, într-o bună zi, ea şi Carlo aveau să locuiască în acea casă. Şi că va trăi ca o doamnă, în loc să-şi strice ochii cu croitoria. Şi-i imagină, dincolo de fereastra de la primul etaj, pe Carlo şi Anna dormind încă, îmbrăţişaţi. Dacă n-ar fi fost femeia aia, se gândi ea, acum ar fi fost ea lângă Carlo. Iar în camera din capătul holului, cea în care Carlo şi

Antonio rămâneau uneori să doarmă noaptea când erau mici, ar fi stat Daniele. Ar fi putut fi o familie, da. Dacă Anna aia nu le-ar fi stat în cale...

Amintirea acelei scrisori blestemate încă o durea. Lui Carlo îi trebuiseră trei pagini pline pentru a-i mărturisi că întâlnise o altă fată - se numea Anna - şi că inima lui îi aparţinea acum ei. Fusese ceva brusc, de parcă l-ar fi lovit un fulger, aşa îi scrisese. Şi o rugase să nu-l mai aştepte, pentru că n-ar fi fost corect. Dacă era un lucru ce nu-i lipsea Carmelei, acela era orgoliul, aşa că scrisoarea lui Carlo, la care nu-i răspunsese, se făcuse scrum în şemineu. Şi nu doar pentru că n-ar fi trebuit să ajungă pe mâinile altcuiva, dar mai ales pentru că ar fi preferat să moară decât să treacă drept cea care fusese abandonată. Şi însărcinată, pe deasupra. Făcuse o singură dată dragoste cu Carlo, cu două luni înainte, când venise să fie *testimone,* martor, la nunta lui Antonio. Şi fusese o greşeală. Pe de altă parte, ce ştia ea atunci despre adevărata natură a bărbaţilor? Era convinsă că apoi Carlo se va întoarce şi o va conduce la altar: îi promisese, privind-o în ochi, cu o clipă înainte de a se urca în autobuzul care avea să-l ducă din nou departe.

În timp ce privea cum arde scrisoarea, Carmela îşi jurase, cu lacrimi pline de furie, că niciodată Carlo nu avea să ştie nimic. Nu îl merita pe acel copil. Don Ciccio se ocupase de „afacere" - aşa o numeau părinţii ei -, aranjând în grabă căsătoria cu Nicola Carlà, unul dintre numeroşii pretendenţi care îi ceruseră mâna fiicei sale. Îl alesese pe Nicola pentru că era suficient de trecut şi părea cel mai fraier dintre toţi, unul pe care puteai să-l duci de nas fără probleme. Carmela trebuise să accepte acea căsătorie de compromis fără să crâcnească.

— Asta e de făcut, dacă nu vrei să ajungi de râsul lumii, o ameninţase don Ciccio.

Şi, când ea lăcrimă puţin la gândul că se va căsători cu un bărbat mult mai în vârstă, Gina se apropie şi o linişti punându-i o mână pe umăr:

— Sunt toţi la fel, copila mea. În cele din urmă, devin toţi la fel, bărbaţii.

Brusc, perdeaua de la fereastra dormitorului fu dată la o parte şi Carmela zări figura lui Carlo dincolo de geam. Făcu ochii mari şi se îndepărtă în viteză, cu tocurile răsunând pe pavajul străzii.

5

aprilie-mai 1935

Bibliotecarul era un om blând, cu părul rar şi privirea calmă. Anna îi mulţumi şi se îndreptă spre ieşire, strângând la piept un volum gros - *Mizerabilii,* de Victor Hugo - şi unul mai subţire - *Suflete moarte,* de Nikolai Gogol. Pe primul îl luase din proprie iniţiativă, păcat că nu îl aveau în franceză, se gândi ea, oftând. Pe al doilea, evident, la sfatul lui Antonio.

— E un roman dur şi amuzant în acelaşi timp. Mi-ar plăcea mult să ştiu cum ţi se pare, îi spusese el.

El şi pasiunea lui pentru scriitorii ruşi... Odată Anna chiar îl întrebase de ce îi plac atât de mult. Şi Antonio îi răspunsese că, după părerea lui, ruşii erau cei mai buni nu numai în a descrie mizeria umană, ci şi în a dovedi compasiune pentru ea.

— Te fac să simţi că nu e nimic în neregulă cu tine, că eşti uman, adăugase el.

Pe când se îndrepta spre casă, anticipând orele pe care avea să le petreacă citind pe banca din a sa *jardin secret,* mai ales acum, că zilele redeveniseră calde şi parfumate, Anna fu atrasă de zarva făcută de micul grup strâns în faţa barului Castello. Se opri în spatele unui tânăr înalt şi robust, care gesticula în aer cu mâinile pline de unsoare neagră, şi îl întrebă:

— Ce se întâmplă?

Tânărul se întoarse brusc şi o privi încruntat. Era Mario, lustragiul. Sau, mai bine zis, Mario bârfitorul, cum îi spunea toată lumea.

— A murit Ferruccio, îi răspunse.

— Care Ferruccio? Întrebă Anna.

— Cum care? Poştaşul, explică, uimit.

— L-a luat dintre noi o boală incurabilă la bronhii, completă altcineva.

Ferruccio... Da, acum îşi amintea. Îl văzuse de câteva ori în trecere, în uniformă şi cu geanta de poştaş. Anna ridică nedumerită din umeri şi, fără să-şi ia rămas-bun, se depărtă şi îşi continuă drumul.

La Ferruccio nu se mai gândi decât peste două zile. Cu puţin efort, o convinsese pe Agata, care se simţea puţin mai bine, s-o însoţească la cumpărături; tocmai părăsiseră magazinul de fructe şi legume, când Anna observă un anunţ postat la avizierul de lemn de lângă palmierul mare din Piazza Castello, OFERTĂ DE MUNCĂ, era scris cu majuscule în mijlocul foii albe.

— Stai puţin, spuse Anna.

Şi se apropie de panou.

Cam fără tragere de inimă, Agata i se alătură o clipă mai târziu şi începu să citească, cu voce tare.

ÎN URMA DECESULUI PREMATUR ŞI DUREROS AL DRAGULUI NOSTRU CONCETĂŢEAN
FERRUCCIO PISANELLO,
REGIA DE POŞTĂ ORGANIZEAZĂ CONCURS
PENTRU ANGAJAREA UNUI POŞTAŞ.
INFORMAŢII LA SEDIUL POŞTEI
20 APRILIE 1935

— Caută deja alt poştaş, comentă Anna.

Cumnata dădu din cap absentă.

— Da. Da' acuma hai să mergem, spuse ea trăgând-o de braţ, trebuie să mai trecem şi pe la lăptărie.

* * *

Iarna nu fusese atât de ploioasă pe cât sperase Carlo şi, prin urmare, trebuise să cheme periodic zilieri să ude butaşii de vie. Cu toate astea, în primăvară, când plantele de viţă-de-vie au început să se umple de muguri verzui, bucuria îi fu aproape de nestăpânit.

— S-au prins, declară don Ciccio, privind în jur, cu mâinile în şolduri, cum îi era obiceiul. Ai avut noroc.

— Am urmat toate sfaturile dumitale, răspunse Carlo.

— Înseamnă că ţi-ai dat interesul, chicoti el. Acum, te rog, nu te mai atinge de ei, continuă don Ciccio. Aminteşte-ţi ce ţi-am spus: în primul an, e mai bine să eviţi să îi tai. Pentru Dumnezeu, unii practică asta, îi explică el. Când încep să înmugurească, nu puţini sunt cei care dau fuga cu foarfecă, dar eu nu sunt deloc de acord cu această metodă. Butaşii trebuie lăsaţi în pace.

Acum du-mă acasă, sunt obosit şi mă doare spatele, spuse apoi dintr-odată şi se îndreptă spre maşină.

Au urcat în Fiatul 508 şi au parcurs în tăcere drumul care ducea la casa lui don Ciccio.

— Un moment, vă ajut să coborâţi, spuse Carlo după ce opri în scuarul de lângă fântâna de piatră.

Şi, în timp ce don Ciccio se dădea jos din maşină, ţinându-se de braţul lui Carlo, Carmela ieşi pe uşa casei părinţilor ei. Era, ca întotdeauna, elegantă şi

îngrijită, cu părul prins la spate, cu o şuviţă care îi cădea ondulându-se pe obraz şi unghiile de culoarea roşie.

— Ciao, îl salută ea.

Carlo îi răspunse cu un zâmbet şi îl însoţi pe don Ciccio până la intrare.

Carmela atinse uşor cu buzele obrazul tatălui său şi îl rugă să se întindă puţin, pentru că făcuse deja prea mult efort în acea zi.

— Îmi pare rău, a obosit din cauza mea, comentă Carlo când rămaseră singuri.

Carmela îi aruncă o privire de fals reproş.

— Ce mai faci? o întrebă.

— Muncesc mult. E perioada nunţilor.

— Atunci să sperăm că soţul tău nu se simte neglijat.

— De ce să se simtă? Sunt bani în plus pentru familie.

— Şi fiul tău ce face? L-am văzut cu tatăl lui. Seamănă leit cu tine când erai copil.

Carmela privi în jos şi strânse din buze.

— Da, murmură ea. Oricum, şi el e bine, răspunse, dându-şi după ureche şuviţa rebelă.

În tăcerea care urmă, Carlo se trezi uitându-se fascinat la acea şuviţă de păr. Era adevărat, timpul nu lăsase nicio urmă pe faţa frumoasă a Carmelei… chiar dimpotrivă. Faptul că acum era conştientă de efectul pe care îl avea asupra bărbaţilor o făcea şi mai atrăgătoare.

Reveni la realitate, îşi drese glasul, apoi îşi netezi haina.

— Trebuie să plec, spuse.

Şi se întoarse la maşină.

Impasibilă, Carmela îl privi luând loc în maşină, pornind motorul şi îndepărtându-se în viteză. *Ca şi cum ar fi încercat să scape de o furtună care stă să vină,* se gândi ea. Şi nu-şi putu reţine un zâmbet.

* * *

Anna se întoarse acasă cu două sacoşe de rafie pline cu alimente. Se întâmpla asta mereu când mergea la cumpărături cu Agata; tot spunându-i „gustă asta” sau „încearc-o şi pe asta”, ajungea să cumpere mult mai mult decât avea nevoie. Lăsă sacoşele pe masa din bucătărie respirând adânc şi deschise uşa spre *jardin secret*. Înaintă spre bancă şi se aşeză un moment, cât să- şi tragă răsuflarea. Primii muguri timizi de pe ramurile rodiilor erau

pe cale să se deschidă: curând grădina avea să fie din nou plină de culori, ca atunci când o văzuse pentru prima dată.

— Iată, mama s-a întors! exclamă Carlo, apărând imediat lângă ea.

I-l lăsă pe Roberto în braţe, apoi se aplecă şi o sărută pe buze.

— Trebuie să mă duc la cramă... Săpăm încă la beciuri, jos, merge cam încet, să fiu sincer. Nu mă aştepta la prânz... Mănâncă, dacă ţi-e foame.

Rămasă singură, Anna îl strânse pe Roberto la piept şi inspiră. De când Carlo se lansase în povestea cu via, îl vedea puţin şi aproape întotdeauna în trecere. Iar crama nu făcuse decât să înrăutăţească situaţia, nu numai pentru că vechea clădire, luată pe bani puţini, presupunea o muncă uriaşă de reconstrucţie, dar mai ales pentru că ea fusese ţinută şi de data asta deoparte. Nici măcar nu o dusese s-o vadă. „Când o să fie gata te duc să vezi", îi spunea Carlo. Se întâmpla des să ia prânzul fără el şi petrecea singură ore întregi, care i se păreau nesfârşite. Da, era Roberto de care trebuia să se ocupe, şi erau cărţile care îi ţineau companie, dar nu era suficient pentru ea. Nu fusese niciodată suficient pentru ea. Îi părea rău, chiar o supăra oarecum faptul că soţul său nu voia s-o implice în niciun fel, de parcă ar fi vrut să ţină întregul proiect pentru el. Deşi ştia, când s-a căsătorit cu ea, că menirea ei nu era să fie doar soţie şi mamă. Că avea nevoie să muncească, să simtă că mai era şi altceva. I-ar fi fost suficient să dea o mână de ajutor, aşteptând să se ivească vreo ocazie, să devină poate disponibil un post de învăţătoare pe undeva. În schimb, pe Carlo părea că nu-l interesează.

Sărută copilul pe obraz şi se ridică de pe bancă. Îl aşeză pe Roberto în cărucior şi aruncă o privire la sacoşele de pe masă, care trebuiau despachetate. Îşi spuse că o să se ocupe de ele mai târziu. Acum trebuia să se ocupe de ea. Împinse cărucior şi ieşi. Ajunse în piaţă, acolo unde se afla oficiul poştal, la câţiva paşi de barul Castello. Se opri în faţa uşii, deschisă pe jumătate; pe partea rămasă închisă era o plachetă cu programul de funcţionare:

DE LA 8:00 LA 14:00

DE LA 15:00 LA 19:00

Anna intră împingând cărucior şi spuse:

— Bună dimineaţa.

Oficiul poştal părea să ocupe o singură încăpere: o masă în centru, două birouri - pe unul era o maşină de scris -, nişte sertare, un fişier, un avizier mare, un mic dulap şi, în capăt, o uşă închisă.

— Bună dimineaţa, o salută bărbatul aşezat la unul din birouri, un tip îndesat cu piele măslinie, trăsături bine conturate şi barbă deasă. Vă rog.

— Am citit anunţul de la avizier, răspunse Anna. Căutaţi un poştaş, nu?

— Da, doamnă. Căutaţi pentru soţul dumneavoastră?

Anna ridică o sprânceană.

— Nu, de fapt mă interesează pentru mine.

Bărbatul îi aruncă o privire amuzată.

— Ce trebuie să fac pentru a participa la selecţie? continuă Anna, foarte serioasă.

Bărbatul chicoti.

— Vi se pare amuzant? se încruntă ea.

— Foarte, răspunse bărbatul.

Şi se ridică în picioare. Deschise un sertar şi scoase din el o foaie de hârtie, apoi se apropie de ea şi i-o întinse.

— Aici e lista cu ce e necesar, continuă el, pe un ton vesel. E un concurs pe bază de diplomă. Ştiţi ce înseamnă asta?

Ea îl străfulgeră cu privirea şi apucă hârtia.

— Bineînţeles că ştiu.

Bărbatul se strâmbă şi se duse să se aşeze din nou la birou.

Anna parcurse rapid cu privirea lista de documente pe care trebuia să le prezinte: certificat de naştere, certificat de cazier judiciar, certificat de bună conduită, certificat şcolar…

— Bună dimineaţa.

O distrase de la lectură vocea unui bărbat care îşi făcuse apariţia pe uşa din capăt.

— Aveţi nevoie de ajutor? o întrebă, cu un zâmbet amabil.

Era tânăr, pe la treizeci de ani, cu părul foarte creţ, ochii de culoarea mării cristaline şi o faţă plăcută, plinuţă.

— Am rezolvat deja, mulţumesc, răspunse ea.

— Doamna vrea să participe la concursul de poştaş! interveni bărbatul de la birou, fără să-şi ascundă sarcasmul.

— Ah, bine! comentă bărbatul cu faţa plăcută, puţin surprins. Sunt directorul oficiului, mă numesc Tommaso De Santis, adăugă apoi, întinzându-i mâna. Ea i-o strânse:

— Anna Allavena.

— Carmine v-a explicat deja tot ce trebuie? o întrebă.

— Mi-a dat asta, răspunse Anna arătându-i hârtia pe care o avea în mână.

Tommaso confirmă dând din cap.

— Exact. Când aveţi toate documentele pregătite, reveniţi.

Şi zâmbi.

— Aveţi timp până pe 14 mai ca să vă înscrieţi.

— Mulţumesc, spuse Anna.

Dar rămase pe loc. Se uită din nou la lista de documente, apoi ridică privirea către director şi spuse:

— Mă ajutaţi cu hârtie şi ceva de scris, vă rog? Trebuie să trimit nişte solicitări, din câte se vede. Mai bine s-o fac imediat, trebuie să ajungă de la Pigna, în Liguria.

Şi aruncă o privire sfidătoare către Carmine.

Luat prin surprindere, Tommaso se bâlbâi:

— Da. Hârtie şi ceva de scris. Sigur că da...

Şi se duse să le ia de la el de pe birou. Apoi i le întinse Annei şi, în cele din urmă, zâmbi şi ea.

* * *

Când deschise ochii, Anna nu-şi aminti imediat că era 13 mai. Îi veni în minte abia mai târziu, după ce udase busuiocul, în timp ce îşi bea laptele cald aşezată pe banca din *jardin secret*. Şi acel gând reuşi doar s-o agite. Nu iubise niciodată ziua sa de naştere, cu atât mai puţin o sărbătorise. Fusese aşa dintotdeauna, încă de când era copil. Părinţii organizau o mică petrecere cu bunicii, unchii şi verii ei, dar ea rămânea tot timpul ascunsă în dulapul din lemn de cireş al dormitorului ei şi ieşea abia după ce plecau oaspeţii, aducând-o de fiecare dată la disperare pe mama ei.

Încă în pijama şi cu Roberto în braţe, Carlo îşi făcu apariţia din grădină fredonând *La mulţi ani*... Anna întoarse capul spre ei şi le zâmbi. Atunci Carlo îi atinse buzele cu un sărut şi o mângâie pe păr.

— La mulţi ani, iubirea mea, îi şopti la ureche.

— *Roii,* spuse copilul, arătând spre copacii înfloriţi.

— Se numesc *rodii,* îl corectă ea.

Era prima zi de naştere a Annei în Sud, iar Carlo îşi dorea să fie o zi specială. Ştia că Annei îi era indiferent, însă el se convinsese că i-ar fi făcut plăcere să aibă familia alături cu acea ocazie. Dar trebuia să fie o surpriză, atrăsese atenţia tuturor în sensul ăsta. Mai ales Lorenzei.

— Îţi încredinţez o sarcină foarte importantă, îi spusese el cu câteva zile în urmă. Trebuie s-o ţii ocupată toată după-amiaza pe *zia*. Faceţi o lungă plimbare, aşa încât tatăl tău şi cu mine să avem timp să împodobim grădina.

Agata avea să se ocupe de mâncare, pregătind obişnuitul său *pasticcio* de carne, cu garnitură de cartofi.

Aşa că Anna îşi petrecu după-amiaza rătăcind cu Lorenza prin împrejurimile orăşelului, obligată să se oprească pe fiecare câmp să culeagă margarete. Când se întoarse, împreună cu nepoata sa, care ţinea în braţe un buchet mare de flori, îi găsi pe Carlo, Antonio şi Agata stând în faţa unei mese frumos decorate, cu un aranjament de trandafiri roşii în centru, tacâmuri de argint, pahare de cristal şi lumânări aprinse. Lorenza deschise larg ochii, dădu drumul brusc buchetului de flori de câmp şi bătu din palme.

— Aţi fost extraordinari! exclamă ea.

— Şmecheră mică, tu ştiai? o întrebă Anna.

Ar fi trebuit să-mi imaginez, se gândi ea, încercând să zâmbească. De altfel, se căsătorise cu un bărbat care iubea petrecerile mai mult decât orice altceva. Şi, în ciuda reticenţei sale, Carlo reuşise întotdeauna s-o facă să cadă în capcană. În primul an au fost să privească stelele pe plaja de la Bordighera, cu două pahare şi o sticlă de vin spumant. Şi de atunci, la fiecare zi de naştere, a surprins-o cu câte ceva. Odată s-au dus chiar să danseze charleston.

Carlo deschise o sticlă de vin şi turnă în pahare.

— Pentru Anna, spuse, ridicând cupa.

— Pentru Ana! exclamară Antonio şi Agata la unison.

Se aşezară la masă. Agata tăie ruloul în felii triunghiulare şi îi servi cu câte una pe fiecare dintre ei, apoi îşi făcu semnul crucii, îşi împreună mâinile şi cu ochii închişi rosti rapid în şoaptă o rugăciune de mulţumire.

Ca de fiecare dată, între o înghiţitură şi alta. Antonio şi Carlo începură să discute despre ulei şi despre vin, în timp ce Agata se lansă într-unul dintre monologurile sale, cu bârfe de toate felurile, la grămadă: Anna o asculta dând din cap, deşi de multe ori nici nu ştia despre cine era vorba. Apoi, profitând de un moment de tăcere şi fără să se adreseze nimănui în mod special, întrebă:

— Îl ştiaţi pe Ferruccio, poştaşul?

— Fireşte că da! De când eram mic îl ştiu, răspunse Carlo.

— Să-i fie ţărâna uşoară! Nu era bătrân, dimpotrivă, murmură Agata.

— Era bolnav de multă vreme, preciză Antonio.

— Da. Săracul Ferruccio! adăugă Carlo.

— Poşta caută un înlocuitor, înscrierea se încheie poimâine, continuă Anna.

— Mmm-mmm, mormăi Carlo cu gura plină.

Antonio începu s-o fixeze, curios de direcţia pe care începea s-o ia conversaţia. Într-adevăr, după o scurtă pauză, Anna făcu un anunţ:

— Mă înscriu şi eu. Mâine.

Şi luă o gură de vin.

Carlo şi Agata se uitară la ea, contrariaţi. Antonio, însă, zâmbi.

— Iubita mea, nu înţeleg ce spui. Glumeşti? zise Carlo, pe jumătate amuzat şi pe jumătate îngrijorat.

— Deloc, spuse ea, încordată.

— Dar eşti femeie! sări Agata.

— Şi ce-i cu asta?

— Ei, hai, Anna, interveni Carlo râzând. Nu e o muncă de femeie, aceea de poştaş.

— Cine spune asta?

— Hai, lasă. Poate anul viitor te întorci la şcoală. Poate se eliberează vreun post. Dacă chiar vrei să-ţi cauţi de treabă, poţi oricând să-mi dai o mână de ajutor la cramă...

— Ah! îi scăpă Annei. *Acum* ai nevoie de mine. *Acum*.

Carlo se uită fix la ea, oarecum derutat de acea acuzaţie.

— Munca de poştaş nu e potrivită pentru tine, protestă el apoi, dar slab.

— Nu e potrivită pentru nicio femeie, dacă o luăm aşa, preciză Agata ferm.

— În ce ar conta nepotrivirea? Întrebă Anna, iritată.

— În primul rând, e obositor, răspunse Carlo, lăsând furculiţa din mână. Trebuie să mergi pe jos toată ziua, fie că plouă, fie că e soare. Uite ce-a păţit Ferruccio... ia distrus sănătatea. Să fim serioşi! Nu există poştaşi femei.

— Până acum! spuse Anna.

Se lăsă tăcerea. Carlo, tensionat, îşi umplu din nou paharul. Agata, cu privirea în jos, îşi trecea degetul pe marginea brodată a feţei de masă. Lorenza ar fi vrut să spună că i se părea o idee minunată, dar îşi dădu seama că era mai bine să tacă.

— Bine, mai vorbim despre asta, închise discuţia Carlo, negru la faţă. Să schimbăm subiectul.

— Dar tu? Îl întrebă Anna pe Antonio. Nu spui nimic? Antonio îşi drese glasul. Se uită mai întâi la Agata şi apoi la Carlo.

— Hmm, răspunse el, ridicând din umeri. Dacă vrei să încerci... de ce nu?

— Acum şi tu! reacţionă Carlo iritat. N-o încuraja!

— N-am nevoie să fiu încurajată, îl întrerupse Anna.

Am hotărât deja. Am pregătit deja toate documentele.

— Şi când ai făcut-o? se miră Carlo.

— Cât tu nu erai acasă, răspunse ea sarcastic.

— N-o să te accepte niciodată, spuse Carlo.

Anna îl fulgeră din priviri. Trânti şervețelul de masă şi se ridică, îndepărtându-se.

— *Zia!* încercă Lorenza s-o oprească, fără să reuşească.

* * *

În seara aia, Agata îi făcu o scenă lui Antonio pentru că fusese de partea Annei, apărând acea idee stupidă, dacă nu chiar dementă. Cum îi trecuse prin cap să-l contrazică pe Carlo? Nu-l auzise? Nu voia ca soţia lui să facă munca aia! El era bărbatul! De ce se băgase? E posibil ca, de fiecare dată, el să fie de partea Annei? Lorenza îşi astupă urechile şi fugi la ea în cameră. Fără să spună un cuvânt. Antonio se strecură în biroul lui şi încuie uşa, lăsând-o pe Agata să turuie de una singură de partea cealaltă a peretelui.

În casa lui Carlo şi a Annei în acea seară zburară în aer două farfurii şi un pahar. Anna îl acuză că se comportă ca un soţ-stăpân. Era *inacceptable!* Nu se căsătorise cu un bărbat atât de meschin. Întoarcerea în Sud îl făcuse un *imbécile* de nerecunoscut! Reacţia lui Carlo nu întârzie să apară.

— Ce vrei să demonstrezi făcând o muncă de bărbat? strigă la ea. Nu-ţi dai seama că tot oraşul o să râdă de tine? E ceea ce vrei pentru fiul tău?

Anna apucă o farfurie murdară de ulei şi o aruncă de un copac.

— Lasă-l deoparte pe Roberto!

— Vrei să ne jucăm de-a farfuriile zburătoare? Hai să ne jucam! strigă Carlo.

Luă şi el una şi o dădu de zidul grădinii.

— *Je te déteste!* explodă ea, agitându-şi pumnii în aer. *Et je hais de tout mon ètre ce village et ses habitants!*

— Vorbeşte în italiană! Suntem in Italia!

Moment în care Anna apucă un pahar de cristal şi îl aruncă spre Carlo, atingându-i uşor faţa. El se pipăi pe obraz şi se uită la ea nevenindu-i să creadă.

Târziu în noapte, Antonio dormea pe canapeaua din birou, cu o carte deschisă pe piept, în timp ce Agata se zvârcolea pe toate părţile în pat, cu ochii larg deschişi. Lorenza, în camera alăturată, dormea cu păpuşa de cârpă în braţe.

Anna şi Carlo, în schimb, au făcut dragoste cu furie până în zori de zi.

* * *

A doua zi dimineaţă, Anna răscoli şifonierul de sus până jos. Unde naiba dispăruse rochia ei galbenă, cea cu mânecile bufante? Era convinsă c-o luase cu ea... Căută ca o nebună şi, în cele din urmă, o găsi, mototolită, în fundul unui sertar. Mulţumită, o luă şi o întinse pe ea, peste halatul de mătase albastră.

Privindu-se în oglindă. Ştia că va trebui să înceteze să poarte doliu, mai devreme sau mai târziu. N-ar fi vrut să-i lase lui Roberto, crescând, o amintire întunecată, amintirea unei mame funebre şi triste. În sinea sa era convinsă că va putea recunoaşte pe loc acel moment, momentul în care lumea va redeveni colorată şi ea îşi va arunca toate hainele negre. Ca *un coup de foudre*. Acum, acel moment sosise, în sfârşit.

Coborî cu părul strâns la spate şi purtând o pălărie bombată în aceeaşi nuanţă cu rochia. Era frumoasă ca o actriţă. Carlo, care se plimba nervos de colo-colo prin sufragerie, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, se opri brusc şi o privi cu răsuflarea tăiată.

— Cum îmi stă? spuse ea, făcând o piruetă.

Carlo oftă uşurat. Rochia galbenă... era surprins.

— Eşti foarte frumoasă.

— Era ceea ce voiam să aud.

— Asta nu înseamnă că sunt de acord cu ce faci.

— Ştiu. Dar asta e problema ta, răspunse ea, luând dintr-un sertar al dulapului dosarul care conţinea actele şi cererea completată.

— Credeam că există doar problemele *noastre*. Mă înşelam?

— Din câte se vede...

— Anna... şopti el, luând-o de mână. Chiar vrei să faci asta?

Ea se desprinse din strânsoarea lui Carlo, îşi luă geanta din cuier şi deschise uşa.

— N-are rost să sper că îmi vei ura noroc, nu?

Carlo nu răspunse.

— Foarte bine, spuse Anna.

Strânse dosarul sub braţ şi închise uşa în urma sa.

O luă spre piaţă şi ajunse în faţa oficiului poştal. Cu o clipă înainte să intre, auzi că o strigă cineva. Întoarse capul. Era Antonio, care venea spre ea, accelerând pasul, cu ziarul *Corriere della Sera* în mână.

— Ce faci aici? Întrebă Anna.

— Eram la bar şi te-am văzut, răspunse el, gâfâind.

— Îţi stă... Îţi stă foarte bine cu rochia asta... continuă el, surprins.

— Mulţumesc, îi zâmbi Anna. Eram pe punctul să intru, adăugă, arătând spre oficiul poştal.

— Sigur, sigur, murmură el. Du-te liniştită.

Şi, în timp ce ea se îndepărta, adăugă:

— Noroc!

Anna se întoarse preţ de o clipă şi îi zâmbi, apoi trecu pragul oficiului poştal. Se gândi la cuvintele lui Carlo: „N-o să te accepte niciodată”. Îi va dovedi că se înşală. Din plin.

* * *

Exact în acel moment, Carlo bătea nerăbdător la uşa croitoriei.

Carmela îi deschise şi îl privi uimită.

— Deranjez? Întrebă el.

— Tu nu deranjezi niciodată, răspunse ea.

Şi îl lăsă să intre.

6

noiembrie 1935

Anna ieşi din casă dimineaţă devreme. Purta uniforma albastră cu guler roşu care-i ajungea până la glezne, şapca cu emblema în relief a Regiei de Poştă şi era încălţată cu balerini negri fără tocuri. Îşi trecu geanta de piele peste umăr şi porni.

— Bună dimineaţa, doamnă poştaş! o salută vecina, care, în halat şi cu o jachetă de lână pe umeri, mătura energic bucata ei de trotuar, lungă de vreo şase dale.

Anna îi răspunse ridicându-şi uşor şapca.

— Bună dimineaţa şi dumneavoastră!

Ajunse în piaţă: Michele descărca pe trotuar lăzile pline cu portocale; Mario era aşezat pe un taburet, la colţ de stradă, şi lustruia pantofii unui bărbat bine îmbrăcat, cu pălărie; frizerul, cu şorţul lui alb, fuma o ţigară în pragul uşii, în aşteptarea primului client al zilei. Anna se îndreptă spre barul Castello şi intră.

— Ca de obicei? o întrebă Nando zâmbindu-i. Ea dădu aprobator din cap, privind către doi bătrâni aşezaţi la o masă.

Jucau cărţi, dar au întrerupt jocul şi au început s-o fixeze, şuşotind şi dându-şi coate.

— Iată cafeaua ta *cu grappa,* spuse Nando.

Anna luă ceaşca şi o bău dintr-o înghiţitură, cu privirea spre cei doi, care nu-şi luaseră ochii de la ea.

Dar acum încetaseră să vorbească şi rămăseseră cu gura căscată. Strânse satisfăcută din buze, savurând aroma de alcool ce-i persista pe limbă.

— Mulţumesc, Nando, spuse, lăsând banii pe tejghea.

Cât de mult o amuza să ştie că, odată ieşită din scenă, aveau să urmeze obişnuitele comentarii. Era ca şi cum i-ar fi auzit pe cei doi vorbind-o de rău pe o femeie care bea o mică tărie la acea oră a dimineţii. „E ceva de pe altă planetă", spuseseră odată.

Intră în oficiul poştal şi îl salută mai întâi pe Tommaso, care îi întoarse salutul zâmbind, apoi pe Carmine, care, mângâindu-şi barba, îi răspunse cu obişnuita privire sceptică. Apoi deschise uşa încăperii din spate şi le dădu bună dimineaţa telegrafistelor. Elena şi Chiara. Domnişoarele, li se spunea, dat fiind că niciuna dintre ele nu era căsătorită. Prima era o femeie solidă simpatică, cu o faţă Iată, foarte vorbăreaţă, care locuia cu sora ei mai mare, tot necăsătorită şi ea; Chiara, cea mai tânără dintre ele, era o fetişcană cu ochelari groşi şi un zâmbet plăcut, şi avea grijă de mama ei în vârstă. „E de datoria mea, ca fiică", spunea, dând de înţeles că cei doi fraţi ai ei aveau deja soţii şi copii de care să aibă grijă.

— Am adus tort, spuse Elena. Hai, vino să mănânci o felie alături de noi. E cu migdale.

Anna o întrebă dacă i-o poate împacheta: o s-o ia cu ea şi o să mănânce cu plăcere mai târziu.

Apoi se duse la masa mare din centrul oficiului poştal şi, ca în fiecare zi, începu să trieze corespondenţa pe cartiere. Printre toate acele scrisori, colete şi telegrame era şi un plic alb. Adresa indica: *Giovanna Calogiuri, Contrada La Pietra, Lizzanello (Lecce)*. Nimic referitor la expeditor, doar locul şi ziua expedierii trecute lângă timbrul cu chipul regelui Vittorio Emanuele al Ill-lea: fusese trimisă de la Casalecchio di Reno, provincia Bologna.

— Unde e *contrada*[10] La Pietra? Întrebă Anna, întorcând plicul pe toate părţile.

— Cine trimite scrisori la *contrada* La Pietra? se miră Carmine.

— Nu ştiu, nu e trecut expeditorul.

Tommaso se apropie de ea şi citi:

— Giovanna Calogiuri…

— Cine, Giovanna nebuna? Îl întrerupse Elena din cadrul uşii.

— Cine e „Giovanna nebuna”? Întrebă Anna.

— Una cam dusă cu capul, răspunse Carmine.

— Ei, nu, e doar puţin ciudată. O văd uneori când vine să facă cumpărături, interveni Tommaso.

— Ei, ce ciudată, e chiar bătută-n cap, spuse Elena. La şcoală era singura care, după trei ani, încă nu învăţase să citească. Învăţătorul o punea mereu în spatele tablei, în genunchi. Şi o bătea cu rigla la palmă.

— Apoi, la un moment dat, a luat-o razna, continuă Carmine. Avea crize de parcă era apucată de streche, arunca totul în aer, cărţi, caiete, scaune… Au fost nevoiţi s-o dea afară din şcoală. Şi bine au făcut.

— Ei, săraca, apoi după aventura cu ăla care apoi s-a făcut preot… spuse încet Tommaso.

— A, da, ăla i-a dat lovitura finală. Acum s-a îngropat acolo, în *contrada* La Pietra, ea şi câinele. Maică-sa, o femeie cum se cuvine, odihnească-se în pace, pun pariu că a murit de inimă rea, din cauza necazurilor cu fiică-sa. Oricum, i-a mers bine, nebunei: copil unic fiind, i-au rămas toţi banii, pentru că donna Rosalina pusese ceva deoparte. Fusese bucătăreasă la familia Tamburini. După părerea mea, aia nici măcar nu se spală. Când vine în oraş, i se simte mirosul de departe… spuse Elena, strâmbând din nas.

Anna ridică dintr-o sprânceană şi, puţin năucită de toate bârfele alea, îi rugă, dacă e posibil, să i se explice traseul până la *contrada,* că era deja în întârziere. Aşa descoperi că locuinţa Giovannei se afla în afara oraşelului, acolo unde se întindeau plantaţiile de măslini: avea să fie un mare efort

pentru bietele sale picioare, ştia deja asta. Seara, va trebui să le ţină în ligheanul cu apă caldă mai mult decât de obicei: nu putea spune câţi kilometri parcursese în acele prime şase luni; tălpile i se umpluseră cu bătături care o dureau tot timpul.

Stivui scrisoarea la coada celorlalte: urma să fie ultima oprire din prima parte a zilei. Apoi îşi puse geanta pe umăr şi ieşi. Afară, la intrarea în barul Castello se afla Carlo, în picioare, cu ziarul în mână şi un trabuc în gură. Nu se văzuseră de dimineaţă: îl auzise intrând în baie şi închizând uşa pe când ea ieşea. Anna aruncă o privire spre ceasul de la încheietura mâinii stângi. I-l dăruise Antonio atunci când se angajase, în luna mai. Îi plăcea mult acel ceas: avea un cadran dreptunghiular cu numere arabe, iar cureaua era din piele neagră. Era ieşit din comun, dar totodată simplu, aşa cum îi plăcea ei.

N-am timp să mă opresc să-l salut pe Carlo, se gândi ea. Şi apoi, sincer vorbind, nici nu avea chef. Oricum aveau să se întâlnească acasă mai târziu. Care era diferenţa? De la ziua ei, continuaseră să se certe din orice. „N-o să te accepte niciodată." Cuvintele lui Carlo răsunau încă în mintea ei, deşi ea îi infirmase de departe pronosticul. Studiile făcuseră diferenţa: ceilalţi doi candidaţi nu aveau nici cinci clase. Ar fi trebuit să fie mândru de ea: reuşise, la naiba! Şi totuşi, părea că lui Carlo nu-i pasă: nu-l ascultase, acţionase de capul ei, iar el încă n-o putea ierta pentru asta. Ajunsese să fie de partea celor care o arătau cu degetul. I se părea că toată lumea - corul de „N-o să reuşeşti", „Eşti femeie", „Nu e o muncă de femei" - nu aştepta altceva decât s-o vadă eşuând. Ca să se reinstaureze ordinea.

Anna simţi brusc că i se taie picioarele şi, fără să ezite, înaintă pe strada opusă celei cu barul. Carlo ridică ochii din ziar ca să-şi aprindă trabucul şi o văzu depărtându-se. Nu era însă foarte departe, ar fi fost suficient s-o strige ca s-o facă să se întoarcă. Dar n-o strigă: îl aştepta Carmela şi era deja în întârziere. Aşa că împături la loc ziarul, îl lăsă pe una dintre mesele de afară şi se duse spre maşină.

Ajunse cu maşina până la colţul străzii unde era casa Carmelei şi se opri o clipă: când a fost sigur că maşina lui Nicola nu era, îşi continuă drumul. Carmela îl asigurase că soţul său iese dimineaţa devreme ca să lase copilul la şcoală, după care merge la muncă, dar Carlo se asigura de fiecare dată. Parcă maşina pe o străduţă laterală, o fundătură pe unde nu trecea nimeni şi unde îşi găsiseră adăpost doar pisici ale străzii. Coborî din maşină şi continuă

drumul pe jos. Găsi uşa întredeschisă, ca în fiecare dimineaţă. O împinse, intră şi apoi o închise încet în urma lui.

— Eu sunt, spuse el.

Carmela îl întâmpină pe coridorul lung, în cămaşă de noapte de mătase albă, şi se repezi să-l sărute.

— Ai întârziat, îl certă ea.

— Scuză-mă. Roberto nu era în toane bune azi- dimineaţă: mi-a luat timp să-l spăl şi să-l îmbrac. L-am lăsat repede la Agata şi am venit direct. La tine, minţi Carlo, apucând-o de şolduri.

* * *

Anna îşi începu tura de dimineaţă cu Giuseppina, o femeie cu părul alb strâns în coadă şi cu voce stridentă. O dată pe lună, primea veşti de la fiul său Mauro, care plecase să-şi încerce norocul în Germania. Şi părea că norocul chiar i-a surâs, judecând după banii pe care îi trimitea regulat. Giuseppina era văduvă şi nu ştia nici să citească, nici să scrie, motiv pentru care Anna era nevoită să intre în casă, să se aşeze să bea o cafea proastă de care s-ar fi lipsit bucuroasă şi să-i citească scrisoarea, pronunţând rar cuvintele şi luând-o de la capăt de două sau chiar de trei ori. Giuseppina nu contenea să-i mulţumească sincer şi încheia întotdeauna: „Sunteţi o persoană atât de bună, doamnă Anna. Cine ştie de ce vă vorbeşte lumea de rău…” Şi clătina din cap.

Apoi fu rândul Angelei, o fată de nouăsprezece ani, slabă şi cu un aer naiv, care în fiecare săptămână primea un cadou de la pretendentul ei. Bătea din palme, fericită precum un copil, şi deschidea imediat pachetul, timp în care Anna rămânea în prag. De fiecare dată era vorba de mici obiecte de lemn, create de el: un vagon de tren, o cutie de bijuterii, un pandantiv în formă de inimă, o cheie. „E tâmplar. Are un magazin în Lecce”, explica Angela, mândră.

Următoarea oprire avea să fie la domnul Lorenzo, un bărbat ursuz, cu ochi trişti şi barbă căruntă şi plină de noduri. Imediat ce o vedea pe Anna sosind, o întâmpina cu salutul fascist, gest la care ea refuza de fiecare dată să răspundă. Fără excepţie, Lorenzo trimitea corespondenţa înapoi expeditorului, un bărbat care purta acelaşi nume de familie cu el: Colaci. Scena se repeta mereu la fel: Lorenzo lua cartea poştală în mână - un colţ al Romei, în fiecare lună altul -, arunca o privire rapidă la ea rânjind, pentru ca apoi să spună: „N-o vreau, luaţi-o înapoi”.

* * *

În timp ce Anna pleca de la domnul Lorenzo, Carlo era întins pe patul dublu al Carmelei fumând în tihnă. Ea, încă goală, se ridică şi se duse să deschidă fereastra ca să se aerisească: înainte să se întoarcă Nicola, mirosul aromat al trabucului avea să dispară complet. Apoi se întoarse în pat şi se întinse lângă Carlo, pe o parte, cu capul sprijinit de braţ.

— Ce frumos eşti, spuse.

Carlo scoase fumul pe colţul gurii şi o mângâie apatic pe braţ:

— Şi tu.

Carmela băgă maliţios mâna sub cearşaf.

— Trebuie să plec... spuse el fără prea multă convingere. Tu n-ai de lucru?

Ea îşi retrase mâna, deranjată.

— Sigur că am de lucru. *Eu* lucrez mereu.

Se aşeză pe pat, luă cămaşa lăsată pe noptieră şi se îmbrăcă, întoarsă cu spatele la el.

— Unde sunt pantalonii mei? Întrebă el.

— Ce ştiu eu? Uită-te sub pat.

Carlo se aplecă să verifice. Pantalonii erau acolo, întorşi pe dos. Cărţile de vizită pe care le avea în buzunar erau împrăştiate pe podea. Se ridică din pat şi începu să le adune una câte una.

— Ce sunt astea? Întrebă Carmela, curioasă.

— Nimic.

— Cum nimic? Dă-mi să văd, spuse smulgându-i una din mână. *Anna Allavena. Poştaş,* citi. Acuma asta îşi face şi cărţi de vizită? Ştim toţi cine e, i-e teamă că uităm? Îl întrebă, forţându-se să fie ironică, dar vocea, care îi tremura, o trădă.

— Dă-mi-o, spuse Carlo, aspru, băgând-o înapoi în buzunar împreună cu celelalte. Nu e treaba ta, adăugă apoi cu un aer serios.

— Pentru Dumnezeu... Fiecare îşi duce crucea, răspunse ea, fluturând din mână şi punându-şi pantofii.

— Ce cruce? Sunt doar nişte cărţi de vizită. Nu e nimic rău în asta.

— Nici vorbă. Ce rău e să ai de nevastă una care face tot ce-i trece prin cap şi se comportă ca un bărbat...

— Anna nu se comportă ca un bărbat, ce tot spui?

— Ah, nu? Mie mi se pare că, dimpotrivă, ea poartă pantaloni în casă, nu tu. Oricum, asta e ceea ce crede toată lumea. Are şi obiceiul să bea, doamna,

am auzit. Du-te şi întreabă-l pe Nando despre *grappa* pe care o bea în fiecare dimineaţă. Nu ştii s-o ţii în frâu, aşa zice lumea.

Carlo nu răspunse. Se îmbrăcă repede, îşi puse pălăria pe cap şi plecă fără să salute.

Deschise uşa şi aruncă o privire, întâi în dreapta, apoi în stânga. Când fu sigur că drumul era liber, ieşi şi grăbi pasul spre maşină. Plin de furie, porni motorul şi, în loc s-o ia spre plantaţia de vie, porni spre fabrica de ulei.

Parcă maşina în faţa intrării, în faţa firmei de tablă de culoare turcoaz pe care scria cu majuscule OLEIFICIO GRECO. Intră şi, scoţându-şi galant pălăria, o salută pe Agnese, secretara. Era angajată la Antonio de cel puţin şase ani şi era mereu cu nasul într-o grămadă de documente, cu un stilou în mână şi ochelarii pe vârful nasului, legaţi de un lanţ de aur.

— Fratele meu e ocupat? Pot să intru? Întrebă Carlo şi, fără să aştepte un răspuns, deschise uşa biroului lui Antonio. Bună dimineaţa, frăţioare, îl salută, cu trabucul în gură.

Antonio ridică privirea din registrul contabil şi chipul i se ilumină într-un zâmbet. Se ridică.

— Intră, intră, îi răspunse dând din cap.

Carlo se duse la el şi îl îmbrăţişă, apoi îi luă faţa în mâini şi îl sărută pe frunte.

— Ce frumos eşti! îi spuse râzând.

Antonio avea un aer deosebit de relaxat, în acea dimineaţă. Poate din cauza feţei proaspăt bărbierite sau a părului pieptănat cu grijă pe spate, strălucind de briantină.

— Ai fost la Fernando?

— Da, azi-dimineaţă, devreme. Dar cred că de data mi-a dat cu prea multă briantină, spuse el, atingându-şi părul care-i stătea puţin ţeapăn.

Carlo mută un scaun în faţa lui Antonio şi se aşeză. Pe birou. *Corriere della Sera* era deschis la o pagină cu o fotografie a unei pietre funerare. Pe gravură scria: *18 noiembrie 1935 - XIV. În amintirea asediului, pentru ca enorma nedreptate comisă împotriva Italiei, căreia civilizaţia de pe toate continentele îi datorează atât de mult, să rămână de-a lungul secolelor în analele istoriei.* Carlo se strâmbă.

— Ce măscărici, comentă el, dând din cap spre ziar.

— Un măscărici periculos însă, adăugă Antonio. Fii sigur că o să meargă până la capăt în Etiopia, cu atât mai mult după „enorma nedreptate" a

sancţiunilor. În orice caz, continuă Antonio, aşezându-se la loc. Ce te aduce la mine?

Carlo ridică din umeri trăgând iar din trabuc.

— Ştii ce se spune în oraş? Ai auzit zvonurile?

Antonio se lăsă pe spate şi oftă.

— Nu. Ce se spune?

— Că am devenit bătaia de joc a tuturor.

— Ce vrei să spui? chicoti Antonio.

— Aşa cum îţi spun. Se zice că Anna e bărbatul în casă, nu eu.

— Ah, da? Şi cine spune asta?

Carlo deveni gânditor.

— Carmela.

— Ei bine, dacă zice Carmela... O sursă mai mult decât de încredere, îl tachină Antonio.

— Ştiu că e aşa. Îi simt, simt privirile aţintite spre mine.

— Ba nu, nu se uită nimeni la tine, fii serios.

— Ba da, îţi spun. Ştiu ce crede lumea despre mine. Şi despre ea.

Antonio deveni serios.

— Ce ar trebui să creadă? Că îşi câştigă cinstit existenţa? O crimă de neiertat, trebuie să recunosc, spuse el ironic.

Carlo clătină din cap.

— Pare simplu, cum pui tu problema.

— Pentru că e, Carletto.

— Ei, sigur că da, e uşor să fii progresist cu soţiile altora. Aş vrea să te văd pe tine în locul meu.

Antonio îşi încrucişă mâinile pe birou. Dacă ar fi putut, i-ar fi spus că este gata să dea tot ce are, doar să fie în locul lui, fie şi pentru o singură zi. De câte ori se imaginase rămânând în tăcere în pat privind-o cum doarme, mângâindu-i părul împrăştiat pe pernă, urmărindu-i profilul feţei cu un deget, spunându-i: „Are grijă Antonio de tine”.

— Mă face să par ridicol, ăsta e adevărul, izbucni Carlo. Ştii că în fiecare dimineaţă bea câte o *grappa* la bar? continuă el, apropiindu-se de Antonio. E normal ca oamenii să vorbească.

— Şi lasă-i să vorbească. Ce-ţi pasă?

— Nu, Antonio. Sunt oamenii mei, e casa mea. Am o afacere aici, chiar îmi pasă.

Antonio se ridică de pe fotoliu, băgă mâinile în buzunarele pantalonilor şi se duse la fereastră.

— Dar de ea? De ea îţi pasă? Îl întrebă privind afară.

— Sigur că-mi pasă!

Carlo rămase blocat.

— Aş mai fi aici să vorbesc despre toate astea, dacă numi păsa? Ce întrebări sunt astea? E soţia mea.

Antonio se uită din nou la el, de data asta cu o undă de tristeţe în ochi.

— Atunci, dacă îţi pasă, ar trebui ca tu să fii primul care pune capăt bârfelor.

Carlo îşi feri privirea.

— Nu faci singurul lucru pe care ar trebui să-l faci, spuse Antonio, uitându-se din nou pe fereastră.

— Hai să auzim, spuse Carlo, încrucişându-şi braţele la piept. Care ar fi lucrul ăla?

— S-o protejezi, răspunse Antonio cu voce slabă.

* * *

Anna o luă pe drumul spre *contrada* La Pietra când trecuse bine de prânz. Casa cu acoperiş roşiatic era izolată şi avea obloanele trase, ca şi cum n-ar fi fost locuită de multă vreme. Deschizând poarta de lemn, un ciobănesc german îi apăru în cale lătrând, dar ea se lăsă pe vine şi întinse mâna, cu palma în sus: câinele se opri şi începu s-o adulmece, apoi lăsă urechile în jos şi se ghemui în faţa ei.

— Cesare! Intră-n casă! strigă o femeie ieşită în pragul uşii, apoi o observă pe Anna. Cine e?

— Corespondenţa pentru Giovanna Calogiuri, răspunse Anna, apropiindu-se.

— Eu sunt.

N-are deloc aer de nebună, gândi Anna când ajunse în faţa ei. Avea părul răvăşit, probabil purta rochia aceea maro din lână împâslită de cine ştie de câte zile, şi totuşi chipul îi era graţios: ochii mari, de culoarea alunelor, genele lungi, gura cărnoasă şi palidă, pometii înalţi... Şi nu era adevărat că mirosea urât.

— Asta e pentru dumneavoastră, spuse, întinzându-i plicul.

Giovanna rămase nemişcată.

— Ea dumneavoastră, scrisoarea, insistă Anna.

— Probabil aţi greşit.

— Dar mi-aţi spus că sunteţi Giovanna Calogiuri, nu?

— Da.

— Atunci nu e nicio greşeală. Vă rog...

— Ce să fac cu ea? Nu ştiu să citesc.

— Ah, spuse Anna, după câteva secunde. Dacă vreţi, pot să vă citesc eu. N-ar fi prima dată când fac asta.

Giovanna îşi muşcă buzele, nesigură. În cele din urmă spuse:

— Intraţi...

Casa era decentă şi ordonată şi mirosea a naftalină. Avea puţin mobilier şi era, fără îndoială, veche: mai multe plăci de gresie din bucătărie erau ciobite, marginile de jos ale perdelelor de bumbac roz erau uzate, iar pe un perete era o crăpătură din tavan până la plintă. Cu toate acestea, Annei i s-a părut imediat primitoare, un loc în care să te simţi în siguranţă.

— Vă fac o cafea, spuse Giovanna.

— Cu multă plăcere, mulţumesc.

Anna luă loc pe scaun şi aşeză geanta pe masa din bucătărie. Scoase bucata de tort pe care Elena o învelise pentru ea într-un şerveţel de pânză.

— Deci tu eşti străina.

Trecuse la *tu,* poate fără să-şi dea seama. Întoarse capul spre Anna şi, cu cafetiera în mână, îi zâmbi. — În persoană.

— Scuză-mă, spuse Giovanna înroşindu-se.

— Nu, nu, nu e nevoie. Ştiu că aşa mi se spune.

Femeia făcu o faţă stânjenită.

— Îţi stă bine cu uniforma, spuse, apoi aprinse aragazul.

— Oh, mulţumesc, îi răspunse Anna, bucuroasă. Şi mie îmi place.

Au băut cafeaua în tăcere şi au împărţit felia de tort cu migdale, în timp ce Cesare dormea dus la picioarele lor.

Anna se uită la ceas.

— Acum pot s-o deschid?

Giovanna dădu aprobator din cap şi îşi muşcă din nou buza. Plicul conţinea o foaie de hârtie împăturită în două, cu mici arabescuri azurii la colţuri. Ţinând scrisoarea în ambele mâini, Anna începu să citească:

Dragă Giovanna,

Sper ca aceste rânduri ale mele să te găsească cu bine, înainte de toate, vreau să-mi cer scuze că nu ţi-am scris mai devreme, dar nu a fost uşor,

pe-aici. Să nu crezi că nu m-am gândit la tine. Dar - ştii şi am vorbit despre asta - era nevoie să treacă timpul şi să se creeze distanţa potrivită între noi. Am mereu în faţa ochilor imaginea ta de ultima dată, lacrimile, disperarea ta... Nu ştii cât de mult sufăr din cauza asta, de fiecare dată când îmi revine în minte. Sper că ţi-ai regăsit pacea inimii.

Să ştii că tin la tine şi voi tine mereu.

Îţi doresc multă linişte. Mă voi ruga să fie aşa.

don Giulio

Anna ridică privirea şi observă că Giovannei îi şiroiau lacrimile pe faţă.

— E în regulă? a întrebat-o punându-i o mână pe braţ. Giovanna se ridică, luă un prosop de bucătărie murdar de sos de roşii şi se şterse pe faţă.

— Dar... ezită Anna, de ce îţi trimite o scrisoare? Nu ştie că n-o poţi citi?

— Nu. Mi-a fost ruşine să-i spun, îi răspunse suflându-şi nasul.

— Oh, dar nu e nimic de care să-ţi fie ruşine. Nu e niciodată târziu să înveţi să citeşti.

— Nu şi pentru mine.

— E valabil pentru toată lumea, crede-mă.

— Nu şi pentru mine, repetă Giovanna. Nu văd cuvintele...

Anna rămase nedumerită.

— Te pot ajuta eu. Să le vezi, vreau să spun. Eram învăţătoare la şcoală primară.

— Nu! exclamă Giovanna, decisă, frământându-şi mâinile.

— Oricum, dacă vrei să-i răspunzi, poţi să-mi dictezi mie.

Giovanna îşi muşcă iar buzele şi îşi întoarse privirea.

— Dacă te răzgândeşti, ştii unde mă găseşti, îi spuse apoi Anna zâmbind. Se ridică, îşi puse geanta înapoi pe umăr, îl mângâie pe Cesare şi deschise uşa.

Nu avea cum să ştie că va parcurge acel drum de atât de multe ori, încât avea să tocească mai mult de o pereche de pantofi.

7
februarie-martie 1936

În dimineaţa târzie a unei zile de februarie cu un cer greu şi cenuşiu, Giovanna îşi făcu apariţia la oficiul poştal. Se apropie timid de intrare şi rămase acolo încremenită, frământându-şi mâinile. Tommaso şi Carmine îşi

aruncară ocheade unul altuia. Anna era aşezată la masă şi îşi golea geanta de corespondenţa rămasă din acea zi, printre care se afla încă o carte poştală pentru domnul Lorenzo, înfăţişând de data asta Fontana di Trevi. Mai devreme sau mai târziu avea să-l întrebe care este motivul pentru care se încăpăţâna să trimită înapoi toate cărţile poştale ale celui care - descoperise ea - era fratele său.

— Bună dimineaţa, doamnă, spuse Tommaso, ieşind în întâmpinarea Giovannei. Aveţi nevoie de ceva?

Anna ridică privirea.

— Giovanna? exclamă ea uimită.

Elena îşi făcu imediat apariţia din spate, după ce trăsese cu urechea prin uşa întredeschisă.

— Sunt pregătită, anunţă Giovanna, ridicând o mână ca să-şi aranjeze părul pe care şi-l adunase în grabă.

— Pentru ce? Întrebă Anna.

Trecuseră aproape trei luni de la întâlnirea lor şi, să fie sinceră, nu se mai gândise la ziua aceea când fusese în *contrada*.

Giovanna lăsă capul în jos, vădit dezamăgită.

— Pentru răspuns, spuse în şoaptă.

Avea aspectul cuiva care, dimpotrivă, nu făcuse altceva decât să-şi frământe mintea zi şi noapte săptămâni întregi înainte să ia o decizie.

— Sigur că da, spuse Anna, trăgând un scaun. Scuză- mă. Acum îmi amintesc, normal că-mi amintesc.

— Ce se întâmplă? Întrebă Tommaso.

— Ah, nimic. Giovanna vrea să-mi dicteze o scrisoare, nu? Îi răspunse, fixând-o.

Giovanna dădu din cap şi îşi muşcă buzele.

— Vrea să dicteze o scrisoare, îi şopti Elena colegei, cu nasul în hârtii. Îţi dai seama?

— Da, pufni Chiara, fără să se uite la ea, şi îşi ridică ochelarii care îi alunecau pe nas.

— Cine ştie pentru cine. Ah, trebuie să-mi povestească apoi poştăriţa, normal! exclamă Elena, tot cu voce scăzută.

— Vino, hai la bar să stăm comode, spuse Anna. Iau pix şi hârtie.

Deschise sertarul uneia dintre comodele de lemn şi scoase o foaie maronie.

— Tommaso... Nu te superi dacă plec o jumătate de oră, nu?

Directorul îi făcu semn să nu-şi facă griji, să meargă liniştită.

Prin urmare, traversară strada spre barul Castello şi Anna propuse să stea la una dintre mesele de afară. Giovanna luă loc privind în jurul ei cu teamă.

— E totul bine? o întrebă Anna.

— Da, da, se bâlbâi ea.

Anna aşează hârtia pe masă, luă pixul şi spuse că e pregătită, când vrea ea…

Giovanna ezită o clipă.

— Mai întâi trebuie să-mi promiţi că nu spui la nimeni. Anna îi puse o mână pe braţ.

— Îţi promit, rămâne între noi.

Cealaltă dădu încrezător din cap şi, în cele din urmă, îndrăzni să zâmbească. Ochii săi mari de culoarea alunelor s-au luminat. *Da, era chiar frumoasă,* se gândi Anna.

Giovanna începu să dicteze cu voce tremurândă, iar obrajii îi luară foc la pasajul din scrisoare în care îi spunea lui Giulio cât de mult îi lipsesc sărutările lui şi acele „mângâieri speciale" de sub cearşaf care o făceau să simtă că pluteşte şi îi înceţoşau privirea. Anna scria fără să clipească, serioasă şi concentrată.

— Mă dispreţuieşti? Întrebă Giovanna, oprindu-se brusc.

Anna ridică privirea.

— Pe tine? De ce?

— Pentru ce spun…

Şi îşi muşcă buzele.

— Oh, ascultă, răbufni Anna. Dacă ar spune asta un bărbat, am mai sta să ne punem problema?

* * *

Împreună cu vecina sa. Agata mergea pe partea opusă pieţei, ţinând în mână o pungă de pânză plină cu făină.

— Aia nu este cumnata ta? Întrebă vecina, arătând spre ea cu capul.

Agata se întoarse şi le văzu pe Anna şi Giovanna râzând cu poftă, apropiate şi vesele. O cuprinse pe loc un acces de gelozie: cu ea Anna nu răsese niciodată, în tot acel timp. De când era poştaş, se credea cine ştie cine. Şi nu avea niciodată timp pentru ea, nici măcar să meargă la cumpărături împreună. Nici măcar o dată.

— Nebuna şi străina. Frumoasă pereche, nu se lăsă vecina.

Pe Agata o cuprinseră resentimentele şi se gândi că în urmă cu câteva zile, în timpul rozariului de sâmbătă după-amiază, fusese nevoită să ia partea cumnatei, ca să apere onoarea familiei. Pe de altă parte, „vizitele" matinale ale lui Carlo la donna Carmela păreau acum secretul lui Polichinelle.

— Ei, când cineva îşi ia nasul la purtare, unele chestii şi le merită, spuseră femeile adunate în cerc, între un *Pater Noster şi un Ave Maria*.

Agata le amintise că era mai bine ca fiecare să se uite în propria ogradă, nu în ale altora, şi pusese capăt discuţiei.

Acum, privirea i se întunecă.

— Cine se aseamănă se adună, îi răspunse vecinei, în dialect, luând-o de braţ.

* * *

Anna împături hârtia în două şi îi promise Giovannei că o să trimită scrisoarea a doua zi. Don Giulio nu lăsase nicio adresă, dar ea ştia unde s-o trimită, spuse. Câte parohii ar putea exista la Casalecchio di Reno?

Cum se întoarse la oficiul poştal, Anna se trezi luată cu asalt.

— Deci? o presă Elena, ţinându-se după ea.

— Deci ce?

— Spune-ne, cui îi scrie nebuna?

— Înainte de orice, ai putea să n-o numeşti „nebună"? Are un nume de familie.

Elena se uită la ea, contrariată.

— Dar aşa îi spunem dintotdeauna...

Se întoarse şi se uită la Carmine, ca să-i vină în ajutor.

— Pentru noi este şi va rămâne pentru totdeauna „nebuna", spuse el, laconic, mângâindu-şi barba lungă. Anna clătină din cap şi începu să-şi adune lucrurile.

— Hai, spune-ne ceva, rămâne între colegi, insistă Elena.

— Nu vă spun absolut nimic.

— Ce e, nu ai încredere? stărui Elena încruntându-se.

Anna îşi dădu ochii peste cap şi apucă geanta.

— Gata, ajunge, hai, interveni Tommaso de la biroul lui. Are dreptate: sunt chestiuni private.

— Mulţumesc, Tommaso, spuse Anna şi părăsi biroul luându-şi la revedere.

— Ce chestie, şi cu asta, se plânse Elena.

— V-am spus *eu,* repetă Carmine, ridicând din umeri.

Elena continua să privească spre uşă cu o expresie indignată.

— Şi eu, care-i ofer şi prăjituri... mormăi ea în cele din urmă, întorcându-se la locul ei.

* * *

Răspunsul lui don Giulio a ajuns după trei săptămâni. Anna s-a repezit acasă la Giovanna, în ciuda faptului că geanta îi era plină de corespondenţă, ceea ce însemna că acea oprire o va costa cel puţin o oră de muncă în plus. Dar nu-i păsa: aşteptarea femeii devenise şi a ei şi nu mai avea răbdare.

Giovanna deschise uşa somnoroasă, înfăşurându-se cu un şal de lână. Cesare se apropie dând din coadă.

— Dormeai? o întrebă Anna în timp ce intra, salutând câinele şi mângâindu-l pe cap.

— Da, dar nu-ţi face griji. Hai, că pun de cafea.

— A ajuns! exclamă Anna, fluturându-i plicul de sub nas.

Giovanna se întunecă la faţă şi luă borcanul de cafea de pe raft.

— Ce-i cu faţa asta? Nu eşti fericită?

— Depinde de ce a scris.

— Dar nu ştim încă! Oh, fii atentă, eu îl desfac.

Giovanna renunţă la cafea şi puse borcanul la loc, se aşeză pe scaun şi începu să-şi mănânce unghia de la degetul mare. Cesare se ghemui la picioarele ei.

Anna desfăcu plicul într-o parte şi scoase scrisoarea. Despături scrisoarea, îşi drese glasul şi începu să citească.

Draga Giovanna,

Am fost surprins să primesc scrisoarea ta, din moment ce intenţionat nu lăsasem nido adresă... În orice caz, am citit-o cu atenţie, de mai multe ori. Şi vreau să spun că nici eu n-am uitat. Cum aş putea? Sunt amintiri preţioase pe care le port cu mine în fiecare zi şi care îmi încălzesc inima.

don Giulio

P.S. Ar fi mai bine să nu-mi mai trimiţi astfel de scrisori, cum să spun, pasionale. Prea multe priviri indiscrete stau la pândă.

— Nu ştiu dacă am înţeles bine ce a spus, comentă Giovanna, vizibil confuză, şi începu să-şi desprindă cu dinţii pielea de pe unghii.

Anna căzu pe gânduri şi începu să bată cu degetele în masă.

— Iată cum facem! exclamă apoi, radioasă.

— Ce vrei să spui?

— Mi-a venit o idee. Mâine, însă. Acum nu mai e timp, spuse ea zâmbind, înainte de a pleca.

Aşa că s-a întors a doua zi, după-amiaza, cu o carte poştală alb-negru înfăţişând Piazza Castello şi un pumn de timbre de zece cenţi. Cuvintele de dragoste, cele „pasionale", vor fi scrise atât de mici, încât să poată fi ascunse sub timbrele poştale. Va fi suficient să le umezeşti şi să le îndepărtezi uşor ca să le faci să reapară.

— Dar cum o să înţeleagă? Că trebuie să dezlipească timbrele, adică, întrebă Giovanna, derutată.

Anna se gândise la toate.

— O să-i trimiţi o scrisoare separată, cu instrucţiunile, cu câteva zile înainte de cartea poştală. O să-i scriem doar atât: „Timbrele ascund mai multe cuvinte decât se crede, dacă ştii cum să le găseşti". Dacă nu e complet bătut în cap, o să înţeleagă ce are de făcut când o să ajungă la el cartea poştală. Şi, dacă am dreptate, aşa cum cred, îţi va răspunde folosind aceeaşi metodă. Punem pariu?

* * *

Venise primăvara. Carlo înţelese asta când adulmecă aerul acelei duminici de Paşte, cu soare şi cu cer senin, în acea dimineaţă avea să-l ducă pe Roberto la biserică: trecuse ceva vreme de când nu mai petrecuse timp cu fiul său. În ultimele săptămâni îl văzuse foarte puţin, dat fiind că prima tăiere a viei, la un an de la plantare, îl absorbise în întregime, iar Domeniul Greco era din nou plin de muncitori, care, încă din zori de zi, stăteau aplecaţi asupra butaşilor, cu foarfecă în mână. Don Ciccio îşi făcuse apariţia doar o dată, în prima zi de tăiat, şi nu stătuse mai mult de o oră. Se mărginise să-i explice lui Carlo cum trebuia să se desfăşoare acea etapă foarte delicată care avea să determine cantitatea şi calitatea strugurilor în viitor. „Apoi o să te ocupi tu", adăugă, morocănos, ca de obicei. Şi aşa învăţase Carlo că totul depindea de numărul de lăstari tăiaţi: cu cât lăsai mai mulţi pe butuc, cu atât producţia va fi mai mare, da, dar cu un procent de zahăr mai scăzut şi o concentraţie slabă de compuşi aromatici. Prin urmare, cel mai bine era să laşi nu mai mult de doi lăstari la fiecare butuc, pe cei mai viguroşi, cei din care avea să se formeze tulpina. Aşa că după aceea, atunci când supraveghea lucrarea şi observa că unii muncitori - de obicei, cei mai tineri şi mai puţin experimentaţi - tăiau lăstarii buni, cei care în mod evident aveau cea mai multă sevă, şi îi lăsau pe

cei mai subţiri. Carlo îi certa pe loc. „Îmi cer scuze”, domnule Greco, îi răspundeau.

Îl îmbrăcă pe Roberto cu hainele de sărbători, o jachetă albastră cu pantaloni asortaţi, o cămaşă albă şi o cravată micuţă argintie.

— Frumosu’ lu’ tata, îi spuse apucându-l delicat de obraji.

Roberto îi răspunse râzând vesel, dar Carlo îşi duse degetul la gură în semn de linişte.

— Mama doarme, îi şopti.

Se duse spre uşa dormitorului şi o deschise încet: Anna era întinsă pe partea dreaptă, cu părul răsfirat pe pernă şi cu o mască de mătase neagră pe ochi. Rămase acolo câteva secunde privind-o, ţinându-şi respiraţia. E atât de frumoasă! se gândi. Şi deodată se simţi brusc obosit, simţi pe umeri greutatea distanţei care se crease între ei, în toate acele luni, înălţimea zidului care, ceartă după ceartă, se ridicase între ei. Ultima fusese chiar în seara dinainte, le stătuse mâncarea în gât la amândoi. El fusese cel care o provocase, doar pentru plăcerea de a o enerva. Ştia cât de mult ţinea Anna ca acasă să se vorbească doar italiană; interzisese la modul categoric să se folosească dialectul şi, dacă lui Carlo îi scăpa din când în când vreun cuvânt, îl mustra pe loc. „Te rog frumos, nu în faţa copilului”, îi spunea. Cu toate astea, pe toată durata cinei, se încăpăţânase să-l înveţe pe copil, aşezat în scaunul înalt de lemn, cum să spună una sau alta în dialectul din Puglia, insistând să repete fiecare cuvânt după el. Anna îl rugase să înceteze, şi atunci el insistase şi mai tare, aplaudând de fiecare dată când Roberto reuşea să pronunţe corect.

Acum, dacă se gândea mai bine, îi era foarte ruşine de ceea ce făcuse: se simţea prost şi infantil. Poate că ea avea dreptate când spunea că întoarcerea în Sud îl făcuse *imbécile* şi *réactionnaire*...

Pentru prima dată, în timp ce stătea acolo rezemat de tocul uşii şi o privea dormind, se temu că ea îşi schimbase părerea despre el. O perspectivă care, numai şi imaginându-şi-o, i se părea insuportabilă. Strânse uşa şi se întoarse în camera copilului. Îl luă în braţe şi coborî foarte încet scările.

Ajunse în faţa bisericii San Lorenzo prea devreme pentru slujba programată la 10 şi jumătate. Intră, băgă degetul în apa sfinţită şi îşi făcu semnul crucii. În depărtare, pe o latură a altarului principal plin de decoraţiuni baroce, organistul îşi ocupa locul. Carlo înaintă de-a lungul culoarului placat cu majolică din naosul central, flancat de două naosuri laterale unde erau altarele mai mici, şi alese una dintre băncile din mijloc de

pe partea stângă, cea rezervată bărbaţilor, în dreptul bustului lui Giorgio Antonio Paladini, persoană de vază în trecut la Lizzanello. În câteva minute, biserica se umplu. Carlo observă familia lui don Ciccio înaintând spre băncile din primul rând: Gina mergea la braţul soţului ei, în timp ce Carmela şi Nicola, unul lângă altul. Daniele, fiul, în urma lor, la un pas distanţă. Apoi s-au oprit şi au luat loc: don Ciccio, Nicola şi Daniele în stânga, Carmela şi mama ei, pe rândul din dreapta. Când sosi momentul împărtăşaniei şi orga începu să cânte, Carlo se ridică şi, cu Roberto în braţe, se îndreptă spre altar, aşezându-se la rând. Şi aşa se trezi lângă Daniele, care în acel moment ieşea de pe rândul de bănci, urmat de tatăl său şi de don Ciccio.

— Bună dimineaţa, don Ciccio, spuse Carlo încet, zâmbind.

Acesta îi răspunse ridicând din bărbie.

— Ai terminat tăiatul? Îl întrebă apoi, în şoaptă.

— Da, da, am terminat, răspunse Carlo. Sperăm să fie bine.

— Salut, Carlo, îi spuse Nicola, strângându-i mâna. Daniele, salută-l pe domnul Carlo, îl îndemnă apoi autoritar pe fiul său.

Băiatul se întoarse şi îşi dădu jos şapca de pe cap.

— Bună dimineaţa, spuse fără tragere de inimă.

Cu un aer vesel, Carlo îi puse o mână pe umăr.

— Ce mai faci, tinere?

Şi zâmbi.

Don Ciccio deveni brusc nerăbdător şi îşi întoarse privirea.

— Înaintăm? Îi întrerupse vocea răguşită a unui bărbat aşezat în spatele lor la rând.

Şi astfel, Carlo, Roberto şi Daniele în faţă şi ceilalţi doi în spatele lor parcurseră împreună cei câţiva metri care îi despărţeau de preot, înaintând cu paşi mici.

Carmela rămăsese aşezată lângă mama sa, aşteptând să se termine rândul bărbaţilor şi să înceapă cel al femeilor. În tot acel timp îi urmări pe Carlo şi Daniele mergând alături unul de altul, în timp ce bătăile inimii i se accelerau, devenind asemenea unor lovituri de ciocan, care dădeau să-i spargă pieptul. Dacă orga ar fi încetat brusc să cânte, toţi cei din biserică le-ar fi auzit.

* * *

În ultima zi de luni din martie, la poştă era un aer de sărbătoare. După opt ani de logodnă, Tommaso avea să se căsătorească cu draga sa Giulia, o fată firavă şi foarte timidă, de familie bună, singurul copil al unui proprietar

important de pământ. Directorul aduse o tavă cu prăjituri de marţipan şi deschise o sticlă de vin spumant; deşi era doar 8 dimineaţa, fiecare bău bucuros câte un pahar. Când intră Anna, toată lumea era în picioare în jurul mesei, cu paharul în mână, lângă tava de prăjituri aproape goală. În ziua aia era şi Lorenza cu ea, îmbrăcată în uniformă, o fustă neagră şi o bluză albă cu guler de culoare închisă: de luni întregi ţinea morţiş să vadă unde lucra mătuşa ei, iar în acea dimineaţă Anna se hotărâse, în sfârşit, s-o ia cu ea. Cu condiţia ca apoi s-o însoţească imediat la şcoală, fără alte comentarii.

— Ce fată frumoasă, o salută Tommaso. Câţi ani ai?

— Unsprezece!

— E fiica lui Antonio, n-ai recunoscut-o? spuse Elena. Zău, seamănă leit cu mama ei.

Apoi, adăugă întorcându-se către Lorenza:

— Ar fi trebuit s-o vezi când avea vârsta ta: sunteţi ca două picături de apă!

— O cunoşti pe mama?

— Normal că o cunosc. Eram în aceeaşi clasă când eram mici.

— Unde vezi asemănarea cu Agata, în afară de păr? protestă Anna. Nu vezi că are aceiaşi ochi ca ai lui Antonio? Acelaşi zâmbet?

Elena se uită la copilă cu braţele încrucişate.

— Cine ştie. Mie mi se pare toată Agata. Tu ce zici. Carmine?

— Nu ştiu. Nu e ca şi cum îmi amintesc ochii lui Antonio, cu tot ce am pe cap.

— O, morocănosu' bătrân! oftă Elena, ignorându-l cu un semn din mână. Cum te suportă nevastă-ta, nu ştiu.

— Trebuie să vezi cât o suport eu pe ea, chicoti Carmine.

— Unsprezece ani... repetă Tommaso. Ai hotărât deja ce o să faci când termini şcoala primară?

— Bineînţeles că a hotărât, răspunse Anna. Se pregăteşte pentru examenul de admitere la gimnaziu.

Va face liceul clasic, apoi merge la universitate, adăugă, mândră.

Fuseseră multe discuţii în familie. Agata ar fi preferat şcoala profesională de trei ani pentru fiica ei. Măcar acolo înveţi o meserie, comentase ea; pentru Antonio însă, nu încăpea îndoială că Lorenza o să meargă la facultate. Urma să fie prima din familia Greco cu diplomă universitară; visase asta pentru ea din ziua în care se născuse şi nimic în lume nu avea să împiedice asta. Aşa stând lucrurile. Agata, care rareori îl văzuse atât de hotărât pe soţul ei, îşi

dăduse şi ea acordul, nu fără puţine bombăneli. Pe de altă parte, ea era o femeie practică, aşa fusese crescută: ce rost avea să studiezi atâţia ani dacă scopul era, oricum, să munceşti? În realitate, ceea ce spera cu adevărat pentru Lorenza era o căsnicie bună. Asta chiar îţi oferă siguranţă, respect şi pâinea de toate zilele.

— Liceul clasic. Bravo, o felicită Tommaso, mângâind-o pe obraz.

La acel contact neaşteptat copila se înroşi pe loc şi îşi coborî privirea.

Anna o luă de mână să-i arate biroul, explicându-i rapid care cu ce se ocupă. Lorenza, ca de obicei, o asaltă cu întrebări: „Şi cântarul ăsta la ce foloseşte", „în sertarele astea ce e?, „Cine stă la acest birou?", „De ce aveţi un seif?".

Anna îi răspunse la fiecare întrebare, apoi o anunţă:

— Acum gata, *zia* trebuie să pregătească geanta.

— Vino dincolo la noi, o invită Chiara, luând-o de mână.

Lorenza o urmă pe ea şi pe Elena în camera telegrafului, în timp ce Tommaso se aşeza la biroul lui, iar Carmine dădu în lături jumătate din uşa de la intrare, semn că, din acel moment, oficiul poştal era deschis.

Odată umplută geanta, Anna închise catarama, o trecu peste umăr şi se îndreptă spre camera din fund.

— În regulă, sunt gata, spuse ea. Hai să mergem.

Lorenza era aşezată la birou, cu picioarele atârnându-i în gol, iar Chiara îi explica funcţionarea telegrafului. Cu fiecare impuls electric, îi spunea ea, se creează o secvenţă de linii şi puncte. Cod Morse, se numeşte. Iar rolul lui e să codifice şi să traducă apoi codul într-un mesaj.

— Ca o magie! exclamă Lorenza, cu ochii căscaţi de uimire.

— Da, un fel de magie, îi zâmbi, amabilă. Chiara.

De la pupitrul de alături. Elena scoase un oftat şi spuse printre dinţi că nu găsea nimic magic în munca ei.

— Haide, *ma petite,* spuse Anna, ajutându-şi nepoata să coboare de la birou. Altfel, întârzii şi tu, şi întârzii şi eu. Are şi tatăl tău de primit corespondenţă azi.

* * *

Înainte să se ducă la fabrica de ulei - aceea avea să fie ultima oprire a zilei - Anna bătu la uşa Angelei: avea pentru ea o cutie mică. O scoase din geantă şi o ţinu în palmă, observând că era extrem de uşoară. Apoi încercă s-o

scuture uşor ca să ghicească ce e în ea: cine ştie ce inventase de data asta acel curtezan tenace!

Angela o întâmpină cu aceeaşi expresie fericită pe chip, luă cutiuţa din mâinile Annei şi, ca de fiecare dată, o deschise imediat. Apoi căscă larg ochii şi scoase încet un inel de lemn incrustat pe care şi-l puse imediat pe deget.

— Mi se potriveşte, spuse ea zâmbind şi arătându-i mâna Annei.

— E foarte frumos, comentă aceasta privind inelul, apoi îşi ridică privirea spre Angela. Cred că în curând o să ţi-l dea pe cel adevărat.

Fata ridică din umeri, cu cochetărie.

— Aşa spune şi mama.

Anna ajunse la fabrica de ulei când era aproape ora prânzului. Agnese o întâmpină cu un zâmbet.

— Daţi-mi-o mie, spuse ea, întinzând mâna spre Anna. Dar ea îi răspunse că preferă să i-o înmâneze personal. Aşa că bătu la uşa biroului lui Antonio şi aşteptă ca el să răspundă înainte de a intra.

— Poşta! îl salută cu un surâs, agitând plicul.

Antonio se ridică brusc în picioare şi făcu să cadă dosarul pe care îl avea deschis pe birou. Pe Anna o pufni râsul.

— Ce surpriză plăcută, spuse el, ducându-se spre ea.

— E pentru tine, răspunse ea, întinzându-i plicul. Antonio îl luă şi, fără măcar să arunce un ochi asupra lui, îl lăsă pe birou. Apoi o invită pe Anna să se aşeze.

— Ce faci? o întrebă aşezându-se pe fotoliul din faţa ei. Trase cu ochiul la încheietura mâinii ei să vadă dacă poartă ceasul pe care i-l dăruise. Când avu confirmarea, îl cuprinse o stare de bine.

Anna ridică din umeri.

— Bine, în ciuda faptului că fratele tău nu-mi face viaţa uşoară. A devenit o luptă continuă, ca şi când simte nevoia să mi-o plătească în fiecare zi, oftă.

Antonio coborî privirea.

— Nu ştiu ce e cu el, continuă Anna. Nu pare Carlo pe care l-am cunoscut… E aşa obsedat de ce zice lumea… de ce oare?

— O să-i treacă, răspunse Antonio. Aşa e Carlo. Când îi intră în cap o chestie… nu mai există nimic altceva. Pentru el devine un fel de provocare, şi poate dura mult timp până când se dă bătut.

Ea aprobă din cap.

— Da, ştiu bine... spuse, apoi făcu o pauză. Am înţeles imediat asta, că fratele tău e încăpăţânat. S-a îndârjit să mă curteze mai bine de un an de zile. Ţine cont că la început nici nu-l băgăm în seamă. Îmi plăcea altcineva...

— Ah, da? se miră Antonio, puţin gelos.

— Da. Amedeo, se numea. Voia să se facă pictor. Era un băiat drăguţ...

— Şi apoi?

Anna oftă.

— Şi apoi şi-a făcut apariţia fratele tău şi şi-a pus în cap să... Îl scoată din joc. Pe el şi pe toţi ceilalţi pretendenţi.

— Ah, aveai mai mulţi? zâmbi Antonio.

Ea ridică din umeri.

— Cât de cât. Îşi schimbă poziţia pe fotoliu. Ei, dar l-am făcut să aştepte mult, înainte să ne sărutăm prima dată, spuse ea, mândră. Verişoarele mele îmi tot spuneau: „Nu exagera", „Nu lăsa să-ţi scape unul ca el". Şi ştii ce le răspundeam eu?

Antonio clătină din cap.

— Că el e cel care nu trebuie să mă lase pe mine să-i scap!

— Mi se pare logic... comentă Antonio cu emoţie în voce.

— Aş vrea să înţeleagă cât de importantă este pentru mine munca asta, adăugă Anna, redevenind serioasă. Tu ai înţeles imediat... el de ce nu poate?

Antonio se ridică şi îşi băgă mâinile în buzunare.

— Vrei să vezi locul meu preferat? o întrebă brusc.

Ea se uită fix la el, curioasă.

— Ce loc?

— Nu e departe. E chiar deasupra capetelor noastre, îi răspunse arătând spre plafon.

Ieşiră pe uşa din spate într-un spaţiu delimitat de ziduri înalte, scorojite.

— Unde suntem? Întrebă Anna, privind în jur.

— Vino, pe aici, spuse Antonio, luând-o înainte.

O luară pe lângă unul dintre ziduri pe o alee atât de îngustă, că trebuiră s-o parcurgă unul în spatele celuilalt. De acolo urcară nişte scări lungi din piatră care duceau pe terasa clădirii.

— Priveşte! exclamă Antonio când ajunseră sus.

Anna făcu câţiva paşi. De acolo de sus părea că are întreg orăşelul în palmă: recunoscu biserica, piaţa, castelul, locuitorii care se mişcau de colo-colo, mici ca nişte furnici.

— Se vede și oficiul poștal! spuse, arătând spre el.

Antonio se apropie de ea.

— În spatele nostru e marea.

Apucând-o delicat de brațe, o făcu să se rotească puțin câte puțin. Anna privi lung și în depărtare văzu o fâșie de apă care tăia orizontul pe jumătate.

— E frumos aici. Câtă pace...

— Da. De asta vin în fiecare zi.

Anna îi zâmbi, apoi se uită din nou spre mare. În acel moment, o rafală de vânt îi ridică în aer părul împletit în coadă, desprinzându-i o șuviță în lateral. Închise ochii și lăsă briza să-i mângâie fața.

Antonio se uită la ea, cu capul ușor înclinat: își închipui că îi urmărește cu un deget profilul, care ieșea în evidență pe fundalul cerului; ascultă tăcerea acelui loc deschis, dar intim, și își dădu seama că nu fuseseră niciodată atât de singuri, departe de tot și toate. Se apropie de ea, îi luă fața în mâini și cu delicatețe își lăsă buzele pe ale ei, într-un sărut lung și delicat.

Când deschise ochii, Anna se depărtă brusc și-și duse o mână la gură.

Antonio, cu un aer confuz, se dădu înapoi până când atinse parapetul cu o mână și se sprijini de el.

— Scuză-mă, Anna, îngăimă cu voce sugrumată.

Ea îi aruncă o privire îngrozită. Fără să spună un cuvânt, se îndreptă cu pași lungi spre scări și se făcu nevăzută.

8

mai-iunie 1936

Din acea dimineață pe terasă, Antonio nu mai reușise să doarmă normal. Se întorcea pe toate părțile în pat, transpirat, și cu o nevoie de aer pe care nu și-o putea explica. Simțea că i se blochează respirația și ceva îi apasă pe piept. Prima dată a crezut că e gata să moară: s-a așezat pe marginea patului și, înfricoșat, a trezit-o pe Agata, mișcând-o ușor cu mâna. Ea îl pusese să se întindă pe spate și, de parcă ar fi știut perfect ce era de făcut, îl strânsese de mână și îi ceruse să expire cu putere, numărând până la zece. „Ca și cum respirația ta trebuie să străbată plafonul dintr-o parte în alta", îi spusese. Astfel, continuând să expire din ce în ce mai profund, Antonio a reușit să se calmeze în cele din urmă.

Ultimele săptămâni fuseseră cele mai grele din toată viaţa sa. Chinuit de vinovăţie, încercase să-l evite pe Carlo, dar, de fiecare dată când acesta îl privea în ochi, era nevoit să-şi ascundă jena cu un zâmbet forţat, ceea ce îl făcea să se simtă ca un vierme, un trădător, cel mai abject dintre abjecţi. Dimineaţa încetase să mai bea cafeaua la barul Castello ca să nu rişte s-o întâlnească pe Anna la ora la care ea se ducea la poştă. Inventase chestiuni inexistente la firmă ca să ajungă târziu la prânzul de duminică cu toată familia şi să rămână cât mai puţin cu ea. Dar asta nu-i folosise la nimic. Se simţea ca un animal în cuşcă, vânat şi forţat să se învârtă în cerc fără încetare. Puţinele dăţi când îşi încrucişase privirea cu a Annei, nu simţise nicio scânteie, niciun freamăt, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. I se părea că ea şi-a impus o disciplină de fier, aproape militară, ca să şteargă fiecare clipă a acelei dimineţi blestemate. Ajunsese să se întrebe dacă nu cumva visase, dacă nu cumva acel sărut exista doar în capul lui. În fiecare zi rememora întâmplarea, fiecare cuvânt spus, fiecare privire, fiecare gest, ca să le dea un sens, însă fragmentele rămâneau toate acolo, în faţa ochilor lui, şi nu era chip să le lege. Voia să evadeze, să-şi tragă sufletul departe de toată lumea, pentru a nu mai fi obligat, în fiecare moment, să facă faţă sentimentului de vinovăţie.

Ideea i-o dăduse un cunoscut al său, Enrico, pe care îl întâlnise întâmplător la Lecce, la Camera de Comerţ. Era 10 mai 1936, a doua zi după ce Mussolini proclamase imperiul Africii Orientale Italiene: după Eritreea şi Somalia, Etiopia căzuse şi ea sub atacul fasciştilor. Enrico avea o firmă de construcţii şi, foarte satisfăcut, i-a spus că tocmai obţinuse permisul colonial de la autorităţi: avea să se îmbarce de la Brindisi la începutul lunii iunie pe un vapor cu aburi având destinaţia Asmara, capitala Eritree! La fel ca el, şi alţi antreprenori locali hotărâseră să-şi extindă afacerea în coloniile italiene şi se mutau acolo.

Lui Antonio i s-a părut, dintr-odată, soluţia.

Gândul de a pleca în Africa, cel mai îndepărtat loc pe care şi-l putea imagina, se strecurase în el şi îşi croise drum cu forţă, până când se transformase în hotărâre, singura care putea să-i ofere o oarece uşurare. O să exporte uleiul pe care îl producea în coloniile italiene, o să pună pe picioare comerţul acolo. O să plece o vreme, atât cât era nevoie ca să înceapă să respire normal din nou. Aşa că, fără să spună nimic nimănui, depusese o cerere de emigrare la prefectură şi parcursese traseul birocratic necesar obţinerii autorizaţiei de plecare. Odată certificate profesionalismul şi integritatea

morală, situaţia penală şi cea politică, starea de sănătate şi aşa mai departe, i se eliberase şi lui permisul colonial şi primise aprobarea să îşi desfăşoare activitatea în Africa italiană. Avea să plece cu o mică încărcătură de ulei şi, dacă la Asmara vânzările o să meargă bine, aşa cum spera, o să-i fie trimise apoi alte canistre. Agnese era singura care ştia de această călătorie: ei îi revenea sarcina să pregătească marfa de trimis, dar şi să se ocupe de fabrica de ulei cât va lipsi el. Antonio nu avea nici cea mai mică îndoială cu privire la discreţia şi devotamentul secretarei sale.

Hotărâse că îşi va informa familia doar cu câteva zile înainte de plecare, când nimeni nu-l va mai putea opri.

* * *

— Crama e gata. Vii să vezi? o întrebă Carlo pe neaşteptate într-o duminică dimineaţă, în timp ce Anna îşi bea laptele cald aşezată pe banca din grădină, cu ochii aţintiţi la ramurile înflorite ale rodiilor.

Îl cunoştea prea bine ca să nu înţeleagă că acea cerere neaşteptată însemna un singur lucru: Carlo depusese, în sfârşit, armele. Nu se pricepuse niciodată să spună „scuză-mă”: când îi părea rău pentru ceva, prefera să arate prin fapte, spunea mereu asta.

— Da, răspunse Anna fără să-şi ia ochii de la rodii. O să vin.

Carlo îi zâmbi şi, pentru prima dată după luni întregi, o mângâie pe obraz cu dosul palmei.

— Pregăteşte-te încet, mă duc eu să-l îmbrac pe Roberto.

— Azi nu te duci la biserică?

— Nu, nu mă duc. Nu se supără nimeni, presupun.

În realitate, nu avea niciun chef să dea peste Carmela şi să-i suporte privirea piezişă, prin care îi cerea în tăcere o explicaţie. În ultima vreme, îşi rărise „vizitele” matinale şi, de mai bine de o săptămână, le pusese capăt definitiv. Să fie sincer, se simţea uşurat: Carmela începuse să fie mai exigentă şi să se îmbufneze când el nu-i dădea răspunsurile pe care ea le aştepta sau dacă se întâmpla să rostească de mai multe ori numele Annei sau dacă fugea repede din pat, ceea ce se întâmpla din ce în ce mai des. Adevărul era că nu mai suporta acea viaţă; dacă la început i se păruse că îi aplică Annei pedeapsa cuvenită - deşi ea habar n-avea de trădarea lui -, acum se simţea vinovat. Îi era ruşine la gândul că acceptase să fie bârfită de gurile rele ale oraşului, că permisese să se vorbească urât de ea, că diminuase în ochii altora dragostea care îi unea.

S-au urcat astfel în Fiatul 508 şi, înainte de a o lua spre cramă, Carlo o întrebă dacă are chef să bea împreună o cafea cu *grappa* la barul Castello. Anna se uită la el, nedumerită.

— E o altă provocare? Îl întrebă ea.

Opri maşina şi se întoarse spre ea.

— Nu, nici vorbă, o linişti el, luându-i o mână în ale sale. Mi-ar plăcea să devină ritualul nostru de acum înainte.

Îl privi lung preţ de o clipă, apoi cedă, zâmbind.

— Ai auzit, Roberto? spuse înclinând capul să se uite la copilul care era aşezat pe picioarele ei. Tata vrea să bea ceva.

Carlo parcă maşina în piaţă, deja plină ochi, şi în timp ce coborau i se păru că observă ocheade, ghionturi şi şuşoteli. S-au dus spre bar, ţinând amândoi de mână copilul care mergea cu paşi repezi încadrat de ei doi.

Cu şorţul lui alb acoperindu-i abdomenul, Nando îi salută, cordial ca întotdeauna.

— Cu ce vă servesc? Întrebă el zâmbind.

— Ca de obicei, răspunse Anna, cu braţul sprijinit de bar. Dar pentru amândoi, adăugă ea, privind spre Carlo.

Cei doi bătrâni erau tot acolo, la aceeaşi masă, de parcă ar fi fost decupaje de carton pe care Nando le băga în dulap la închidere şi le scotea dimineaţa înainte să deschidă.

Anna dădu noroc cu Carlo, ciocnind cu ceştile. *Santé,* spuse ea. Şi au băut dintr-o înghiţitură.

Cei doi bătrâni s-au uitat unul la altul cu subînţeles, pentru ca apoi să revină imediat, cu capetele plecate, la jocul de cărţi.

Carlo îi observă prezenţa abia când, întorşi la maşină, era pe punctul să deschidă portiera. Carmela era acolo, în faţa bisericii, ţeapănă, cu un voal negru pe cap, ţinându-şi de braţ soţul, prins într-o conversaţie cu câţiva bărbaţi.

Îl fixa cu ochii în flăcări.

Carlo îi evită privirea şi se urcă în maşină.

Odată ieşiţi din oraş, pe drumul spre cramă, Anna coborî fereastra şi lăsă vântul să-i mângâie faţa. Se simţi brusc însufleţită, de parcă ar fi scăpat de un pericol. Fiecare piesă *trebuia* să revină la locul ei, se gândi, observând livezile de măslini care păreau să predea ştafeta de la una la alta. *Nu s-a întâmplat nimic ireparabil,* îşi repeta. Cu Antonio fusese o clipă de nebunie şi

fragilitate; cel mai bine era să nu-i dea importanţă, să reducă totul la o mână de confetti care se risipeşte în aer. Era sigură că şi el simţea la fel şi că nu era nevoie să şi-o spună: vor merge amândoi mai departe şi vor uita repede. Nu exista alternativă.

— Am ajuns! exclamă Carlo, luând-o la dreapta.

Opri maşina în spaţiul liber din faţa cramei şi trase frâna de mână.

— Vino să vezi împărăţia tatălui tău, spuse apoi vesel ajutându-l pe Roberto să coboare din maşină.

După aceea îi întinse mâna Annei, ea i-o strânse şi porniră împreună, cu Roberto la mijloc, în timp ce soarele dimineţii târzii încălzea aerul.

Carlo deschise uşa de lemn şi pătrunseră înăuntru. Annei îi plăcură imediat tavanele cu boltă, dar mai presus de toate mirosul cu care era impregnată încăperea, cel de tuf.

— În partea asta va fi îmbutelierea, îi explică el, desenând cu braţele cercuri în aer. Acolo o să fie maşina pentru dopuri, aici o să stea sticlele goale, continuă, arătându-i un alt punct al încăperii. Apoi, aici..., şi o trase de mână spre încăperea alăturată, o să punem etichetele.

Deschise o uşă.

— Ăsta va fi biroul meu.

Era o cameră mică, cu un birou, un scaun şi o bibliotecă goală.

— Lipsesc multe încă, adăugă.

Anna continua să privească în jurul ei cu o expresie de surpriză.

— Hai să coborâm, spuse el.

Au coborât acolo unde erau cisternele de beton.

— Aici o să fermenteze vinul, îi explică, aşezându-se pe vine lângă una din ele.

— Ce să spun, Carlo? Locul ăsta e... al tău. Ai făcut totul foarte bine, spuse ea, rotindu-şi privirea în jur.

— Cu adevărat îţi place?

Era fericit.

— Da, cu adevărat!

— Şi încă nu ţi-am spus ceva, continuă el. Nu ştie nimeni... Mi-ar fi plăcut să-ţi fac o surpriză după îmbuteliere. Dar nu e cazul să mai aşteptăm.

— La ce te referi? Întrebă Anna, curioasă.

— *Donna Anna*. Aşa O să se numească primul vin. Primul vin de la crama Greco.

Anna avea lacrimi în ochi.

— Vorbeşti serios? Îl întrebă zâmbind.

— Foarte serios, declară Carlo, încântat că-şi făcuse soţia să plutească de fericire.

Anna îi puse o mână pe obraz. Apoi îl sărută.

— Donna Anna! repetă Roberto cu vocea lui de copil.

* * *

Răspunsul lui don Giulio a sosit odată cu înflorirea trandafirilor.

În momentul în care Giovanna văzu cartea poştală care înfăţişa Piazza Maggiore de la Bologna, începu să râdă de bucurie, iar ochii mari de culoarea alunelor i se umplură de lumină. Cesare, molipsindu-se de acea bucurie, îi sări în braţe, dând din coadă.

Sub privirea ei nerăbdătoare, Anna luă un burete umezit, îl stoarse bine şi tamponă timbrele; apoi, cu vârful unui cuţit, le dezlipi, începând de la colţuri, unul câte unul. Şi, aşa cum se aştepta, câteva cuvinte îşi făcură apariţia.

— Deci? o presă Giovanna. Ce scrie?

Anna ezită.

— O să-ţi citesc, dar cu o condiţie, spuse ea. Să mă laşi să te învăţ să citeşti şi să scrii.

Giovanna se întunecă la faţă.

— Ştii bine că nu pot, îi răspunse, agitată.

— Nu e adevărat. Lasă-mă cel puţin să încerc.

— Ţi-am spus, eu nu văd cuvintele. Devine totul atât de confuz... o unică pată neagră...

— Ştiu eu cum să facem, o întrerupse Anna. Trebuie doar să ai încredere în mine.

Giovanna îşi muşcă buzele şi îi aruncă o privire resemnată.

— Oh, foarte bine, se bucură Anna. Începem de mâine, adăugă ea, imperativ.

— Acum îmi citeşti? o întrebă Giovanna.

— Acum, da.

Şi îi făcu cu ochiul.

Cuvintele ascunse ale lui don Giulio scoaseră la iveală un bărbat plin de pasiune, cel de care Giovanna se îndrăgostise şi pe care acum îl recunoştea. Şi câte gânduri „nepotrivite” exprimase, la adăpost de ochii celorlalţi! O făcu să roşească până şi pe Anna, care nu fusese niciodată pudică. *Mă simt*

împărţit în două, scria el. *Gândurile mele sunt păcătoase şi îmi acaparează nopţile ca o fiară pe care nu ştiu cum s-o îmblânzesc. Noaptea mă las devorat de ele, dar de fiecare dată când mă trezesc îi cer iertare lui Dumnezeu. Scrie-mi iar, povesteşte-mi de gândurile tale păcătoase.*

În ziua respectivă, Anna a lăsat în urmă *contrada* pe când soarele începea să apună şi, pe tot drumul de întoarcere, s-a gândit că era o tâmpenie, treaba cu castitatea. În lumea ei ideală, preoţii ar fi putut să se căsătorească şi să aibă familie, sau să-şi declare dragostea, ca oricine altcineva. La urma urmei, nu era o meserie, ca multe altele?

Şi-a bătut mult capul cum s-o ajute pe Giovanna. Habar n-avea de ce nu putea să „vadă cuvintele", după cum spunea ea. În anii în care predase la şcoală, nu întâlnise niciodată ceva asemănător, aşa că s-a chinuit să găsească răspunsul în manualele de medicină disponibile la biblioteca municipală. Totuşi, nu l-a găsit: ce avea Giovanna părea o patologie fără nume, o tulburare căreia nimeni nu-i acordase atenţie. Aşa că nu-i rămânea decât să se bazeze pe propriul instinct. Sa gândit că, dacă în capul prietenei sale cuvintele se înghesuiau pe pagină ca un stol de păsări, atunci trebuia să le ţină pe loc. Prin urmare, a făcut rost de un cartonaş alb dreptunghiular şi a tăiat cu foarfecă un mic orificiu de doi centimetri lungime şi de lăţimea unui rând de carte.

A doua zi, apăru la uşa prietenei ei cu două exemplare din *Mândrie şi prejudecată:* unul era al ei, ferfeniţit de cât îl recitise; pe celălalt îl împrumutase. Se aşează în faţa ei explicându-i cum se vor desfăşura acele lecţii de după-amiază care, de atunci încolo, îi comunică ea, vor deveni zilnice.

— Eu citesc cu voce tare, rar, iar tu urmăreşti pe cartea ta, izolând cuvintele unul câte unul cu acest carton. Vezi spaţiul ăsta? L-am făcut special pentru asta.

— Dar… o să citim tot? Întrebă Giovanna, consternată, răsucind cartea pe toate părţile.

Cesare întinse botul şi începu să adulmece cartea, curios.

— Bineînţeles, răspunse Anna.

* * *

Carmela se privi încă o dată în oglindă. Purta o rochie pe care o făcuse special pentru acea ocazie, copiată după un model decupat din revista *Eco del Cinema*. Era o rochie bleumarin cu flori albastru-deschis, cu partea inferioară cu pliuri în dreptul genunchilor, mânecă trei sferturi şi o curea albă în talie.

Îşi puse pe cap o pălărie cloş din *lana cotta* în aceeaşi nuanţă, se dădu cu ruj şi îşi tamponă faţa cu pudră. În final, strecură un plic galben în geantă şi ieşi, cu aerul cuiva pe cale să marcheze o lovitură decisivă.

Se duse grăbită spre casa lui Carlo, luând-o pe străzile laterale ca să evite piaţa; înaintă de-a lungul curţii şi, ajunsă în faţa uşii, bătu. El deschise uşa, încă în pijama. Se făcu alb la faţă, văzând-o pe Carmela.

— De ce ai venit?

— Dacă Mohamed nu vine la munte... Linişteşte-te, ştiam că ea nu e acasă, la ora asta. Pot să intru?

— Normal că nu, ai înnebunit? răspunse Carlo, aruncând o privire peste umărul ei.

Deveni crispat, cu fruntea brăzdată într-un fel pe care ea nu-l văzuse niciodată până atunci.

Carmela aruncă o privire dincolo de uşă şi îl văzu pe Roberto pe covor jucându-se cu un căluţ de lemn.

— Ce vrei? insistă Carlo.

Ea îl fixă cu o expresie de dispreţ.

— Eşti cel mai bun, când e vorba de dispărut. Ai dispărut acum doisprezece ani şi acuma ai dispărut iar. Ce crezi, că trebuie toţi să accepte mereu şi să stea liniştiţi şi să tacă din gură? Eu, de data asta, o să vorbesc.

Carlo se sprijini cu o mână de tocul uşii.

— Carmela, trebuia să se termine, mai devreme sau mai târziu, spuse el încet, aruncând încă o privire spre stradă.

— Şi ai hotărât asta tu singur. De azi pe mâine. Ca întotdeauna.

— Nu mai era nimic de discutat. La ce bun?

— Normal. Tu vii, iei tot ce vrei, apoi saluţi din mers. La fel ai făcut şi cu tatăl meu; i-ai cerut ajutorul şi apoi nici măcar o mică atenţie, pentru deranj.

— Lasă-l în pace pe don Ciccio. Ştiu eu cum să-l răsplătesc, nu-ţi face griji.

în acel moment se auzi zgomot de copite pe pavaj: pe străduţa perpendiculară trecea un car tras de un catâr, cu un bărbat în el.

— Nu mai poţi sta aici, Carmela.

— Plec, plec, răbufni ea, cu un gest de nerăbdare. Dar mai întâi trebuie să-ţi dau asta, spuse, scoţând plicul gălbui din geantă.

— Ce e?

— Deschide-l.

Şi i-l dădu.

Carlo luă plicul, îl deschise şi scoase o foaie de hârtie sepia împăturită în două. Era un certificat de naştere.

Citi: *Daniele Carlà*. Şi, dedesubt, data naşterii: *16 decembrie 1924*.

— Ce vrea să însemne? De ce mi-ai adus certificatul de naştere al fiului tău?

— Pentru cineva care face afaceri, nu prea ştii să calculezi.

Şi începu să numere, pe degete:

— Aprilie, mai, iunie, iulie, august... Continui tu până în decembrie?

— Nu înţeleg, se bâlbâi el.

— Nu e greu, Carlo. O să înţelegi.

— Carmela, ce vrei?

Roberto se oprise din joacă şi se uita spre tatăl său.

— Tata, sete, scânci el.

Carlo întoarse capul spre el, năuc.

— Du-te şi dă-i copilului de băut, hai, spuse Carmela, cu o grimasă.

Luă certificatul din mâna lui, se întoarse scurt şi plecă. Ce conta cât de supărat era Carlo şi pentru cât timp, reflectă ea. Singurul lucru important era certitudinea că, din acea zi şi pentru toate zilele care vor urma, de fiecare dată când Carlo se va uita la ea, fie chiar şi de la distanţă, o va vedea pe mama copilului său. Al primului său fiu. Nu mai putea ignora asta. Şi era suficient pentru ea. Cel puţin pentru moment.

* * *

În zilele următoare, Carlo fu cuprins de o neobişnuită slăbiciune, a corpului şi a spiritului. Încercă să-şi amintească puţinele ocazii când se încrucişase cu Daniele: prima dată când îl văzuse, prin oraş cu Nicola; dimineaţa când trecuse pe la casa lui don Ciccio şi îl găsise acolo, la bunici, făcându-şi temele; când îl surprinsese aprinzându-şi pe ascuns o ţigară, în spatele barului Castello, împreună cu un prieten; în duminica Paştelui, în biserică, mergând unul lângă altul spre altar. De fiecare dată se uitase la el distrat, aşa cum te uiţi la cineva în trecere.

Acum începea să-şi explice privirile lui don Ciccio în anumite momente, cuvintele lui ostile, acele fraze pe care Carmela le lăsa neterminate, ca şi cum restul l-ar fi înghiţit de nevoie. Simţi un val brusc de furie urcându-i-se în piept: don Ciccio, Gina, Carmela... orchestraseră totul, trăseseră sforile în toţi aceşti ani, iar el nu fusese decât o marionetă. Cum au putut să-i ascundă? Dar Nicola? Era şi el de acord cu acea butaforie? Cine altcineva din oraş mai ştia?

Exasperat, într-o dimineaţă, înainte de a merge la domeniu, viră brusc spre fabrica de ulei şi, odată ajuns în faţa porţii, începu să claxoneze insistent.

Antonio deschise larg uşa.

— Ai un fel discret de a-ţi anunţa prezenţa, glumi el.

Dar observă expresia mohorâtă de pe chipul fratelui său şi deveni imediat serios.

— Urcă, trebuie să mergem undeva, zise Carlo grăbit.

— Unde?

— Îţi explic mai târziu.

— Dar..., ezită Antonio. S-a întâmplat ceva? Trebuie să-mi fac griji?

— Nu. Dar hai să mergem.

— Lasă-mă s-o anunţ pe Agnese...

Antonio se întoarse înăuntru şi ieşi după câteva clipe, de data asta cu haina pe braţ.

Imediat ce fratele său urcă în maşină, Carlo apăsă acceleraţia şi porni în viteză.

— Te grăbeşti? Întrebă Antonio, ţinându-se de mânerul de sus.

— Nu, răspunse Carlo, cu mâinile rigide pe volan şi privirea la drum.

— Atunci mergi mai încet. Măcar ajungem vii.

Carlo ajunse la şcoală, apoi trase maşina pe dreapta şi opri motorul.

— Şi ce facem acum? Întrebă Antonio.

Carlo deschise torpedoul şi scoase un trabuc. Îl duse la gură şi îl aprinse.

— Acum trebuie să aşteptăm, spuse el.

După câteva minute îşi făcu apariţia Daniele şi se alătură unui mic grup de colegi din faţa intrării de la şcoală.

— Iată-l! exclamă Carlo.

— Pe cine?

— Daniele. Uite-l, îi răspunse, arătând spre el.

— Fiul Carmelei? Întrebă Antonio, şovăitor.

Carlo pufăi din trabuc.

— Da, fiul Carmelei.

— Carlo, nu te înţeleg... Îmi explici ce căutăm noi aici?

— Crezi că seamănă cu mine?

Antonio îl fixă, năucit.

— Cu tine? De ce ar trebui să semene cu tine...

— Uită-te la el cu atenţie, îl întrerupse el brusc. Găseşti ceva de-al meu? De-al nostru, al familiei Greco?

Antonio se aplecă puţin în faţă şi, prin parbriz, îl studie pe băiat.

— Nu, Carletto, spuse în cele din urmă. Dar chiar nimic...

— Da, murmură Carlo, urmărindu-l atent pe Daniele, care, cu mâinile băgate adânc în buzunarele pantalonilor, râdea cu un alt băiat. Cred şi eu că a fost uşor să-i ducă pe toţi de nas. Seamănă leit cu Carmela, din fericire pentru el.

Antonio se întoarse spre Carlo fixându-l, cu un aer consternat.

— Am înţeles bine? Îl întrebă.

Carlo scutură trabucul şi un vârf de cenuşă căzu la pământ. Apoi porni maşina şi viră la dreapta.

— A vrut să mi-o plătească, nenorocita, spuse printre dinţi.

— Dar eşti sigur că e adevărat?

— Da. Datele coincid. S-a întâmplat când am venit la nunta ta. Iar Daniele s-a născut în decembrie.

— Cine mai ştie? Întrebă Antonio.

Carlo ridică din umeri.

— Din câte ştiu eu, părinţii Carmelei, sigur. Nicola, nu-mi dau seama...

— Dar o să-i spui Annei?

— Ce, eşti nebun? Nu.

Antonio ezită.

— Şi ce-o să faci? Nimic, răspunse imediat Carlo. Ce ar trebui să fac?

— Nu ţi-e teamă că o să-i spună Annei?

Carlo trase din trabuc.

— N-o s-o facă. Şi-a construit viaţa pe o imensă minciună, ca să salveze onoarea ei şi a familiei, şi nu poate distruge acum tot. Nu e atât de fraieră. Şi apoi, don Ciccio nu i-ar permite asta vreodată.

— Dar, atunci, scuză-mă, de ce ţi-ar mai fi spus? Aştepta ceva de la tine, nu-i aşa?

— Nu. A vrut doar să mă chinuie. O cunosc bine. Dar cu mine nu-i merge. Copiii sunt ai celor care îi cresc. În ceea ce mă priveşte, acel băiat e fiul lui Nicola.

Antonio se mărgini doar să-l aprobe din cap şi privi în jos. Ştia perfect ce se întâmplă cu Carlo: lua distanţă, construind o barieră de falsă indiferenţă. Dintotdeauna, acela fusese singurul fel în care se pricepuse să se protejeze, să

nu se lase surprins de loviturile vieţii. Făcuse la fel şi cu mama lui, întinzând tot mai tare firul care îl lega de ea, până când n-a mai reuşit s-o vadă.

Când s-au întors la fabrica de ulei. Antonio a oftat adânc şi, cu faţa încordată, i-a spus că de fapt şi el are ceva să-i comunice.

— Am decis să plec, Carletto. Mă duc la Asmara, cu alţi antreprenori. O să încerc să vând ulei în colonii şi, ca să fac asta, trebuie să stau acolo o vreme... Tu eşti primul căruia îi spun. Mă îmbarc peste zece zile.

Spuse totul dintr-o suflare, fără să-l privească în faţă, de parcă ar fi vrut să scape de o greutate.

Carlo rămase ca trăsnit.

— Dar aşa, dintr-odată?

— Nu, nu, mă gândesc la asta de mai multă vreme.

— Şi de ce nu mi-ai spus niciodată nimic?

— Era doar o idee...

— Da, da, doar o idee. Deja ai organizat totul... Dar cât timp o să fii plecat?

Antonio ridică din umeri.

— Nu ştiu... Cât va fi nevoie ca să promovez uleiul acolo. Poate merge prost şi mă întorc imediat, cine ştie. — Pare că ţi-a fost aproape teamă să-mi spui, zise Carlo, încruntându-se. De-asta erai aşa de ciudat în ultima vreme.

Antonio simţi cum inima începe să-i bată mai tare.

— Nu... doar că... nu ştiam cum vei primi vestea.

— Ei bine, sunt uimit, nu-ţi ascund asta. Dar ce să spun: dacă vrei să faci asta şi eşti fericit, atunci sunt şi eu!

Chipul lui Antonio se luminã brusc.

— Într-adevăr?

— Da! Ba chiar, faci bine să vrei să te extinzi...

— A, da, spuse Antonio cu un zâmbet forţat. Poate că mi-e teamă mai tare de reacţia Agatei şi a Lorenzei... Nu cred că vor primi prea bine vestea... Şi apoi, nu ştiu, îmi pare rău că te las singur chiar acum, cu povestea asta...

Carlo îi puse o mână pe umăr, cu putere.

— Nu te gândi la mine. Sunt bine. Serios! Cât despre Agata şi Lorenza, ei bine... vor înţelege, îl asigură el. Şi, dacă nu, te ajut eu să le faci să înţeleagă. Este doar o călătorie de afaceri. N-o să fii plecat pentru totdeauna, nu?

Antonio simţi inima bătându-i cu putere. Nu fuseseră niciodată secrete între ei. *Dacă nu aş ţine atât de mult la tine,* gândi. *Dacă*.

* * *

În seara aia, Antonio se întoarse acasă când masa era deja aşezată. Agata era în bucătărie, cu şorţul alb legat în jurul şoldurilor mari, amestecând cu o lingură de lemn într-o oală de aramă. Se apropie de ea şi o salută punându-i o mână pe spate. Soţia îl sărută scurt şi umed pe obraz şi îi spuse s-o strige pe Lorenza să coboare, că supa era aproape gata.

Aşa că Antonio urcă la etaj şi deschise cu grijă uşa dormitorului. Fata stătea la birou desenând pe un caiet cu un creion bine ascuţit.

— *Ma petite,* O salută el.

Lorenza chicoti.

— M-ai strigat ca *zia*...

Apoi se dădu jos de pe scaun cu o mică săritură, alergă spre el şi îl îmbrăţişă apăsat.

— Ţi-e foame? o întrebă, mângâind-o pe păr.

Fetiţa dădu din cap spre el afirmativ.

— Atunci, hai să mergem. Cina e gata. Să n-o facem pe mama să aştepte.

Ajunseră jos exact când Agata aducea supa la masă. Se aşezară; Agata făcu semnul crucii şi, cu mâinile strânse, mulţumi Domnului, cu devoţiune, dar scurt: ar fi fost păcat să lase supa să se răcească.

Antonio se uită mai întâi la soţia sa, apoi îşi mută privirea spre copilă: amândouă radiau de bucurie în seara aia. Agata se ridicase să pună supa în farfuria Lorenzei şi zâmbea. *E atât de diferită când zâmbeşte,* gândi Antonio. Şi, în timp ce o observa, simţi cât se poate de clar că Agata era parte din el, din povestea lui. Fără îndoială, ţinea mult la ea: era mama fiicei lui. Şi totuşi, exista un *însă*. Existase de la bun început. Un *însă* care îşi făcea simţită prezenţa, pe care amândoi, de la un anumit punct încolo, se prefăceau că nu-l văd. Agata fusese prima femeie care îi spuse „te iubesc", ea fusese cea care îl dorise pe el şi se încăpăţâna să-l aibă. Antonio, în ce-l priveşte, se mărginise să se lase ales: fratele său plecase nu demult şi se simţea îngrozitor de singur. Agata îi păruse o alternativă la singurătate. „Dragostea se învaţă. Şi o s-o înveţi. Până atunci, va fi de-ajuns a mea", îi spusese ea. Însă nu fusese de-ajuns, şi el nu învăţase niciodată s-o iubească. Între ei exista un fel de pact tacit care, dacă ar fi fost încălcat, le-ar fi redus viaţa la o ruină, îngropând şi lucrurile bune pe care reuşiseră să le construiască totuşi împreună.

Antonio era conştient că următoarele cuvinte pe care le va rosti aveau să spargă sticla unui tablou care, în acel moment, părea plin de armonie. La fel ca tablourile bucolice ale mamei sale, atârnate pe fiecare perete al casei. Alte

câteva secunde, şi va distruge zâmbetul de pe feţele soţiei şi fiicei sale, va face să li se contracte chipul, să le înţepenească muşchii. Şi totuşi, nu se simţea cu adevărat vinovat. Nu atât de mult pe cât îşi imagina el că ar trebui să fie, cel puţin.

Aşa că dădu drumul cuvintelor pe deasupra mesei dintr-o răsuflare. Agata se blocă, lăsă lingura pe şerveţelul de lângă farfurie şi îşi ascunse mâinile sub masă.

— Şi cât timp o să fii plecat? Întrebă ea după o lungă tăcere, cu vocea sugrumată.

— Atât cât va fi nevoie...

— Tată, dar Africa este foarte departe.

— E pe altă lume, rosti încet Agata.

— Nu poţi să ne iei şi pe mine şi pe mama?

Antonio o luă de mână şi, folosindu-se de cuvintele lui Carlo, încercă s-o liniştească; la urma urmei, era doar o călătorie de afaceri, doar nu pleca pentru totdeauna. — Dar ai deja o afacere aici, răspunse Lorenza. De ce ai nevoie de alta?

— Cum facem aici fără tine? Cum mă descurc eu dacă i se întâmplă ceva fetei? se plânse Agata.

— De ce ar trebui să i se întâmple ceva...

— Şi apoi, aşa, deodată... pleci peste zece zile, şi eu nu ştiam nimic despre asta.

Pe urmă adăugă:

— Carlo şi Anna ştiu?

— I-am spus lui Carlo. Îmi imaginez că acum ştie şi Anna, îi răspunse Antonio.

— Tată, nu pleca!

Lorenza continua să se mişte pe scaun, neliniştită.

— Auzi ce te roagă fiica ta... murmură Agata. Nici măcar pe ea nu vrei s-o asculţi?

— Mă întorc repede! exclamă el, încercând să le liniştească, apoi o mângâie pe Lorenza. Şi promit că o să-ţi scriu în fiecare săptămână.

— Juri? Întrebă ea cu o privire extrem de tristă.

— Jur, răspunse Antonio.

— Nu jura, spuse Agata pe un ton ca de gheaţă.

Apoi se ridică şi duse în bucătărie farfuria din care ieşeau încă aburi.

În dimineaţa zilei de 22 iunie. Antonio luă valiza de piele maro şi o aşeză lângă uşa de la intrare. Se îndreptă spre bucătărie: Agata, cu ochii umflaţi de plâns, filtra cenuşa din oala cu apă în care fiersese rufele; o strângea într-un castron, urma s-o folosească mai târziu ca să se spele pe cap, ea şi Lorenza. Antonio era cuprins de un vag sentiment de nostalgie şi de duioşie, dar nu reuşi să spună nimic. Reveni în sufragerie, apucă valiza şi închise uşa în urma lui.

Ajunse până la casa lui Carlo pe jos: avea să-l ducă el în portul Brindisi, cu Fiatul 508.

Deschise uşa Anna. Se uită mai întâi la el şi apoi la valiză.

— Carlo e aproape gata.

— Nue nici o grabă, am ajuns eu mai devreme.

Anna îşi încrucişă braţele şi scoase un oftat.

— Ne revedem curând? Întrebă ea.

Antonio ridică ochii şi o privi intens, în tăcere. Anna se înroşi şi îşi întoarse privirea.

În acel moment, Carlo ajunse lângă ei, grăbit şi agitat. Ca întotdeauna, mirosea a loţiune după ras mentolată. — Iată-mă, fratele meu, prezent! exclamă el zâmbind. Apoi se duse la maşină şi Antonio băgă valiza în portbagaj, în timp ce Anna, rămasă la uşă, îi observa pe amândoi cu o privire indescifrabilă.

În final, spuse doar „drum bun” şi se întoarse înapoi în casă, fără să-i lase timp lui Antonio să răspundă.

9
iulie-octombrie 1936

Nunta lui Tommaso a fost sărbătorită într-o duminică de iulie în biserica San Lorenzo. Ceremonia a fost simplă şi intimă. O prefera aşa, ţinuse să explice. Trebuia să aibă grijă să nu obosească şi mai tare inima plăpândă a delicatei lui Giulia. Dar curiozitatea de a vedea rochia miresei era de neoprit, motiv pentru care, în aşteptarea tinerilor căsătoriţi, la ieşirea din biserică, se adunase o mulţime de femei cu gura căscată. Anna o recunoscu pe Giuseppina, care, imediat ce îi remarcă prezenţa, o salută dând din mână şi

zâmbindu-i. Pare aşa fericită de câte ori mă vede, se gândi Anna, impresionată. O secundă mai târziu, observă doi tipi în uniformă[11], care le făceau urări socrilor lui Tommaso, cu care păreau să fie în relaţii destul de apropiate. Anna se încruntă şi îi fixă, iritată: chiar şi la nuntă trebuiau să poarte nenorocitele alea de cămăşi negre?

Rochia Giuliei, creată şi realizată de Carmela, era romantică şi delicată, cu mâneci lungi şi un decolteu drapat încadrat de perle mici, la fel cu cele de pe voalul care îi acoperea părul lung şi blond. În mâini ţinea un buchet de cale. În toată piaţa au început să se răspândească imediat şuşotelile curioaselor: „Ce elegantă, pare chiar o prinţesă!", „Fata asta a avut mereu un aer graţios...", „Păcat de sănătatea ei precară, biata copilă..."

Ochii lui Tommaso erau plini de lumină şi limpezi ca apa unui lac într-o dimineaţă de vară, iar buclele din păr, devenite rigide de la briantină aplicată din belşug, formau un fel de coroană. Nimănui nu-i venea să spună că tinerii căsătoriţi nu erau cu adevărat fericiţi şi îndrăgostiţi, deşi în capătul pieţei erau câte unii care pariau deja că acea fericire nu va dura.

Tommaso şi Giulia au plecat a doua zi în voiaj de nuntă pe coasta Amalfi. Urma să stea acolo doar o săptămână. Carmine a fost desemnat să ţină locul directorului, nu numai datorită vechimii în serviciu, ci şi pentru că era singurul bărbat din birou.

Dată fiind căldura verii, Anna renunţase la uniforma ei de iarnă şi purta una lejeră, din bumbac albastru cu mâneci scurte; în plus, ca o mare uşurare, încetase să mai poarte şosetele groase negre, lucru pe care Carmine nu ezită să-l sublinieze imediat.

— Reprezinţi Regia de Poştă, nu poţi să umbli cu picioarele goale, cum te-a făcut mama, îi reproşă el.

— Uite cum facem, răspunse Anna, în timp ce punea corespondenţa în geantă. Jur să le port în continuare cu condiţia ca de mâine să le porţi şi tu.

Pe Chiara o pufni râsul şi îşi duse mâna la gură. Elena, în schimb, se încruntă brusc şi-şi puse mâinile în şolduri, închipuindu-şi că acea atitudine a lui Carmine putea fi luată ca un avertisment. Dar Anna nici n-o băgă în seamă.

În acea dimineaţă aflase că în curând o altă nuntă urma să aibă loc: cea dintre Angela şi tâmplarul ei fidel. Când bătu la uşa fetei pentru a-i da nu pachetul obişnuit, ci un plic alb fără expeditor, Anna nu putu să nu observe pe degetul ei un inel de aur cu un mic diamant.

— Sunteţi parte din povestea asta, i-a spus Angela pe neaşteptate, cu lacrimi în ochi. Când o să le povestesc apoi copiilor mei, n-o să pot să nu le spun despre frumoasa poştăriţă care în fiecare marţi îmi aducea darurile de la tatăl lor.

Adăugă apoi că a doua zi după nuntă se va muta la Lecce, în casa pe care viitorul ei soţ o cumpărase special pentru ei, aproape de magazin, şi că îi pare cu adevărat rău că n-o să se mai întâlnească.

Anna se mărgini să-i zâmbească, puţin stânjenită. Apoi din buzunarul jachetei scoase cărţile de vizită cu numele său şi îi întinse una fetei.

— Le-o vei putea arăta copiilor, îi spuse.

* * *

Lecţiile cu Giovanna continuau: cu excepţia duminicilor, Anna mergea aproape în fiecare zi la *contrada* de la 4 la 6 după-amiaza. După cum sperase Anna, natura romantică a Giovannei îşi găsi imediat oglinda în carte, aşa că reacţiona de fiecare dată când Elizabeth şi fermecătorul domn Darcy apăreau împreună pe pagină. Curiozitatea de a şti dacă se vor căsători sau nu îi dădea curaj: în ultima vreme, se întâmpla tot mai des ca, odată terminată lecţia, Giovanna să continue să citească de una singură. La început înainta cu câteva rânduri şi, după două luni, ajunsese în stare să citească singură o pagină întreagă. Scrisul se dovedise însă mult mai anevoios. Anna începuse s-o lase pe ea să scrie pe cărţile poştale pentru don Giulio, stându-i alături şi silabisind fiecare cuvânt. Dacă mesajul era deosebit de lung, putea dura chiar zile întregi.

În ultima carte poştală, don Giulio o informa că, în a doua jumătate a lunii august, va veni să-şi viziteze rudele şi că i-ar face mare plăcere s-o revadă. Presupunând că îşi dorea şi ea, precizase.

* * *

În schimb, prima scrisoare a lui Antonio ajunsese aproape de Noaptea lui San Lorenzo, împreună cu stelele căzătoare[12]. În acea dimineaţă, de îndată ce Anna văzu numele destinatarului şi adresa - *Lorenza Greco, via Paladini 43, Lizzanello (LE), Italia,* simţi preţ de o clipă că îi ia foc pieptul. Întoarse plicul şi văzu numele expeditorului. Da, în sfârşit, Antonio scrisese, după o tăcere lungă de câteva săptămâni.

Annei îi trecu prin cap să desfacă plicul şi să citească scrisoarea înaintea tuturor: ştia bine să desprindă clapeta şi apoi s-o lipească la loc, asigurându-se să pară intactă. Zăbovi câteva minute în faţa mesei mari de la poştă,

uitându-se la plicul şi scrisul de mână al lui Antonio, atât de precis şi elegant. A fost de ajuns însă să audă ceasul primăriei bătând de ora 9 ca să renunţe la acea intenţie. De parcă ar fi primit o palmă, clătină din cap, gândind: *Cum a putut fie şi numai să-mi imaginez una ca asta?* Apoi dădu repede drumul plicului în geantă.

Agata îl deschise, rupând hârtia într-o parte şi scoţând două scrisori: una scurtă, pentru ea, şi una mult mai lungă, pentru Lorenza. Parcurse rapid cu privirea cuvintele soţului ei, cu ochi avizi, pentru ca apoi să se lase brusc pe scaun, de parcă lectura ar fi epuizat-o. „Măcar trăieşte, nefericitul", comentă ea.

Lipsa de veşti de la Antonio îi întinsese nervii Agatei la maximum. Dacă, atunci când ieşea, le spunea tuturor că, după părerea ei, a murit sau s-a înecat în Marea Roşie şi, prin urmare, afişa un aer distrus de femeie rămasă de curând văduvă, acasă se enerva din nimic şi ţinta ei preferată era, inevitabil, Lorenza. Orice ar fi făcut sau n-ar fi făcut fiica ei - patul lăsat vraişte, o întârziere de câteva minute, cana de lapte uitată pe masă după micul-dejun - stârnea în ea o furie oarbă, căpăta proporţii uriaşe, făcând-o să explodeze. Lorenzei îi dădeau de fiecare dată lacrimile; cu capul în jos, strângea din buze ca să nu plângă.

— Ce scrie? E bine? Întrebă Anna, încercând să-şi păstreze tonul calm.

Agata împături ambele scrisori şi le puse în buzunarul rochiei.

— *El e* bine, răspunse ea ofensată. Însă aici, noi, *eu şi fata lui,* sublinie ea, suntem cele care suferim ca-n iad din cauza lui. Dar, oricum, încheie ea, ridicându-se de pe scaun cu un oftat, de noi nu-i pasă nimănui.

Anna încercă s-o contrazică.

— Păi suntem întotdeauna lângă voi. Nu sunteţi singure.

— Ce mai consolare! spuse Agata, întorcându-i spatele. Anna clătină din cap şi se îndreptă spre uşă.

— Ah, adăugă Agata, fără să se întoarcă. Vă transmite salutări. Ţie şi lui Carlo.

În acea zi, imediat după prânz, Lorenza veni în viteză la casa mătuşii şi a unchiului ei, strângând scrisoarea în mână.

— A ajuns, *zia*! strigă alergând spre ea şi trezindu-l brusc pe Roberto, care dormea pe canapea.

— Ştiu, îi zâmbi Anna. Eu i-am dat-o mamei tale.

— Hai, citeşte, o invită Carlo, aşezându-se pe canapea lângă copilul care se întorsese pe partea cealaltă şi adormise la loc.

Lorenza luă loc lângă unchiul ei, în timp ce Anna rămase în picioare, cu braţele strânse la piept. Apoi deschise scrisoarea, apucând-o delicat cu vârful degetelor ca şi cum ar fi fost de cristal, şi începu s-o citească cu vocea ei ascuţită.

Dulcea şi draga mea Lorenza,

Iată-mă, în sfârşit! Ştiu că am întârziat neiertat de mult, dar te asigur că din motive mai mult decât întemeiate n-am scris mai devreme. Îmi pare rău dacă ai crezut că nu vreau s-o fac şi mă doare să-mi imaginez că ai simţit că am uitat de tine. Mai mult decât orice însă, îmi este ruşine pentru faptul că nu mi-am ţinut jurământul de aţi scrie în fiecare săptămână. Am promis luând lucrurile prea uşor, recunosc, fără să am cea mai vagă idee despre ce voi găsi aici când voi ajunge. Aşa că îmi cer scuze din suflet, fiica mea. Mă ierţi?

Tatăl tău e bine. M-am instalat într-o pensiune drăguţă şi primitoare. Se numeşte Casa degli Italiani şi de la fereastra dormitorului meu se vede Opera, o minune arhitecturală! Ţi-ar plăcea mult, cred. La intrare e o fântână în formă de scoică, înconjurată de două scări impunătoare care duc la arcadele de la intrare. Chiar săptămâna trecută am văzut o piesă a lui Pirandello, Nu se ştie cum. Mi-a plăcut foarte mult, şi m-am tot gândit la ea zile în şir... Când mă întorc, te duc la teatru: eşti destul de mare de-acum.

Asmara este un oraş în continuă evoluţie şi expansiune, iar eu am luat deja legătura cu câţiva proprietari de restaurante şi de pensiuni locale, pe care le vizitez zilnic pentru a le propune uleiul spre degustare şi vânzare. Două restaurante din corso Italia, strada principală a oraşului, au comandat deja un transport pentru următoarele câteva luni. Nu e o veste bună? Sper că vei fi la fel de bucuroasă ca mine.

Nu ştiu când mă întorc; mai sunt multe de făcut aici.

O să încerc să-ţi scriu mai des, dar între timp povesteşte-mi cum îţi petreci vara: ai fost la plajă? Ce cărţi citeşti?

Încearcă să fii ascultătoare şi să n-o superi pe mama.

Te iubesc!

Tata

— Eh, îmi pare că e bine, comentă Carlo, desfăcând larg braţele şi ridicându-se în picioare.

Lorenza rămase aşezată, cu capul aplecat peste scrisoarea pe care continua s-o ţină strâns în mâini.

— Ceva nu e în regulă, *ma petite?* o întrebă Anna, apropiindu-se de ea.

— Ce înseamnă că nu ştie când se întoarce? Întrebă ea dintr-o suflare.

— Înseamnă că afacerile sunt pe drumul cel bun, o linişti Carlo. Nu-ţi face griji, se întoarce când începe şcoala. Şi o să-ţi aducă un cadou grozav, o să vezi!

Anna se aşează lângă ea şi o îmbrăţişă.

— Totul e bine, îi şopti. De fapt, ştii ce facem? În seara asta rămâi la noi la masă şi pregătim pesto împreună. Am nevoie de cel mai bun ajutor, încheie ea zâmbind.

Fata ridică brusc ochii şi privi spre ea fericită. Apoi se întunecă la faţă.

— O invităm şi pe mama, nu? Întrebă aproape cu teamă.

— Evident, interveni Carlo. În seara asta vom sărbători împreună prima tranzacţie pe care a încheiat-o tatăl tău, adăugă el vesel.

* * *

În dimineaţa următoare, Anna plecă mai devreme decât de obicei - la o oră la care nici vecina nu ieşise încă să măture trotuarul - şi se îndreptă repede spre biblioteca municipală. Traversă piaţa încă goală, cu excepţia lui Michele, care descărca pepeni mari dintr-o căruţă. Anna grăbi pasul şi se strecură pe uşa deschisă a bibliotecii. Îl întrebă pe bărbatul amabil de dincolo de pupitru dacă din întâmplare avea un exemplar din *Nu se ştie cum*. Cu O expresie ezitantă o întrebă cine e autorul. Luigi Pirandello, îi răspunse. Bărbatul se ridică de pe scaun şi se îndreptă către secţiunea dedicată teatrului. Anna aşteptă zece minute bune înainte ca bibliotecarul să revină cu volumul în mână. Toată acea dimineaţă, în timp ce mergea din casă în casă, golind treptat geanta, nu reuşi să se gândească la altceva decât la acea carte şi la motivul pentru care Antonio scria că iubeşte atât de mult respectiva piesă, atât de mult încât nu se putea împiedica să nu se gândească la ea. Abia aştepta să se aşeze s-o citească pe banca din *jardin secret*.

Şi, în acea după-amiază, Anna citi încontinuu şi cu aviditate până la ora mesei, când grădina se coloră în nuanţele amurgului: drama lui Pirandello spunea povestea unui bărbat care, cuprins de o pasiune de nestăpânit, se culcase cu soţia celui mai bun prieten al său, pentru ca imediat după aceea să

aibă o teribilă criză de conştiinţă. Remuşcarea pentru acel act meschin, pe care l-a comis împins de un impuls de moment, devenea atât de mare încât bărbatul voia să fie pedepsit, cu orice preţ.

Abia când ajunse la ultima pagină şi închise cartea, Anna îşi dădu seama care era motivul adevărat, profund, pentru care Antonio plecase. Ca şi protagonistul piesei, şi el fusese în căutarea unei pedepse pentru sine, şi o găsise fugind cât mai departe posibil de ea şi de Carlo.

* * *

Şcoala reîncepu la sfârşitul lunii septembrie, însă, în ciuda previziunilor optimiste ale lui Carlo, Antonio tot nu se întorsese. Îi trimise Lorenzei câteva rânduri în care îi ura un an şcolar bun şi o încuraja să înveţe bine şi să devină cea mai bună dintre toţi. Cât despre întoarcerea sa, nici măcar o vagă promisiune. Lorenza era pe punctul să înceapă gimnaziul de cinci ani, care avea să-i permită să urmeze trei ani de liceu clasic şi apoi să meargă la universitate, visul pe care Antonio îl avea pentru ea încă de când era copil. Tot drumul cât Carlo o însoţi până la Lecce cu Fiatul 508 pentru prima zi de şcoală, Lorenza nu făcu decât să privească pe fereastră cu o expresie tristă, gândindu-se că, dacă tatăl ei nu se întorsese la ea nici măcar pentru o ocazie atât de importantă, acel vis nu mai însemna nimic pentru el.

Începu să-şi petreacă fiecare după-amiază la casa unchiului său. Era ca şi cum aerul din jurul Agatei era toxic şi ea îl trăgea adânc din plămâni doar ca să-l arunce apoi în faţa Lorenzei. De-acum o deranja chiar şi felul în care fiica ei mesteca, în timpul prânzului sau al cinei. „încetezi odată cu zgomotul ăsta? Mănâncă ca un om, nu ca o fiară!" îi repeta cu un aer exasperat. Apoi, cu inima la gât, Lorenza se forţa să mestece încet şi cu gura închisă.

Apoi, era problema temelor pentru acasă, în condiţiile în care cele de gimnaziu se dovediseră extrem de solicitante. Agata nu numai că nu ştia cum s-o ajute, dar n-o interesa câtuşi de puţin nici să încerce. „Dacă ar fi fost după mine, te-aş fi trimis la muncă", spunea ea oftând. „Ideea cu gimnaziul a fost a tatălui tău. Şi acum tatăl tău nu e aici şi cine ştie când se-ntoarce. Descurcă-te!"

Evident că îi reveni Annei sarcina s-o ajute pe fată şi, din fericire, ea avea aproape toate după-amiezile libere, dat fiind că Giovanna se descurca de-acum foarte bine singură la citit. Cât de emoţionată fusese când Elizabeth acceptase în sfârşit cererea în căsătorie a lui Darcy!

Acele după-amiezi petrecute împreună le umpleau pe amândouă de bucurie: Anna o asista pe Lorenza la teme şi apoi i le corecta, îi pregătea o gustare cu pâine, dulceaţă şi suc de rodie şi în unele seri îi făcea baie cu fulgi de săpun de Marsilia, pieptănând-o îndelung. Un singur lucru îi strica Annei starea de spirit, făcând-o să-şi iasă din minţi, şi asta era glorificarea fascismului, care, mai ales la temele de italiană, ieşea mereu la *suprafaţă*. *„Inacceptabil!" se enervă ea într-o după- amiază, luând la rând subiectele la alegere cu care Lorenza trebuia să scrie o compunere. Apoi, cu un aer solemn, citi: De ce sunt o mică italiancă, Ce lucrări ale fascismului admiri cel mai mult?, De la Vittorio Veneto la Marşul asupra Romei, Un martir şi erou al recentului Război Italo- Etiopian.*

— Tu ştii că fascismul e greşit, nu? Îi spuse apoi. Lorenza lăsă capul în jos.

— Mmm-mmm, murmură ea, încurcată.

— Ţi-ar spune asta şi tatăl tău, dacă ar fi aici.

— Dar profesoarei meu îi place Ducele[13]... Încercă să răspundă Lorenza.

— Profesoara ta e o imbecilă, zise imediat Anna.

Fetiţa s-a uitat la ea cu o expresie confuză.

— Dar tuturor la şcoală le place...

— Dacă ceva place tuturor nu înseamnă că e ceva corect.

Apoi oftă şi încercă să se calmeze.

— Evident că nu trebuie să te duci să-i spui lucrurile astea profesoarei. Nici ei, nici altcuiva, ai înţeles?

— Ascultă, *zia,* spuse încet fata. Tata nu vrea să se întoarcă pentru că nu mai vrea să fie cu mama?

Anna înghiţi în sec şi ezită îndelung înainte de a-i răspunde.

— De unde ideea asta?! exclamă ea, mângâind-o pe obraz. Tatăl tău s-a dus acolo cu afaceri, după cum bine ştii. Face asta şi pentru tine. Ba mai ales pentru tine.

— Dar eu nu i-am cerut asta.

— O să se întoarcă în curând, nu-ţi face griji, *ma petite*.

— Dar tu de unde ştii?

— Îl cunosc bine pe tatăl tău.

Şi, în timp ce spunea asta, Anna se întrebă dacă era chiar aşa.

* * *

Într-o dimineaţă, la sfârşitul lunii octombrie, Giovanna ieşi pe uşa de lemn a bibliotecii municipale ţinând sub braţ un exemplar din *Educaţia*

sentimentală a lui Flaubert. Se gândi la câte poveşti ratase, în toţi aceşti ani, convinsă că nu era în stare să citească. Şi totuşi, fusese suficientă încăpăţânarea Annei ca să-i dovedească că se înşală. Acum voia să recupereze timpul pierdut şi să devoreze poveşti în neştire. Sigur, făcea încă multe greşeli, mai ales când trebuia să scrie, dar cartonaşul nu mai era acum decât o amintire.

Trecu pe lângă băiatul care vindea ziare şi privirea i se opri la un titlu din *Gazzetta del Mezzogiorno*. „Alianţa dintre Italia şi Germania semnată ieri de Ciano şi von Ribbentrop", citi. Nu înţelegea prea multe despre politică, o găsise mereu plictisitoare. Totuși i se păru că acel anunţ nu prevestea nimic bun.

— Bună, draga mea! îşi făcu Anna apariţia în spatele ei, impecabilă în uniforma ei albastră de iarnă. Ce cărţi ai luat? Arată-mi!

Giovanna își mușcă buza și îi întinse cartea.

— Ah, m-ai ascultat! E o capodoperă, o să vezi! aproape îi strigă. Nimeni n-a reuşit să descrie mai bine aşteptările dragostei şi felul în care acestea sunt spulberate.

Apoi se uită la Giovanna cu un strop de regret în ochi. Ea își coborî privirea şi îi luă cartea din mână.

— O să vină vara viitoare, de data asta o simt, murmură ea. Ştiu că nu mai crezi, dar o să vezi că vine.

Anna dădu din cap, stânjenită.

— Eu mă duc. Te aştept mai târziu? Aduci rodii pentru suc?

— Sigur că da, răspunse Anna.

Şi, în timp ce prietena ei se îndepărta, Anna nu putu să nu audă cele două voci feminine şuşotind dinspre banca din spatele ei.

— Nu era aia redusă mintal? Cum de s-a apucat de citit acuma?

— Fii serioasă! Se preface. Când ceva e strâmb, nu-l mai îndrepţi.

Anna respiră adânc, se întoarse şi se îndreptă spre cele două femei.

— Oh, bună dimineaţa, doamnă poştaş! o salută una din ele.

— Eu doar pe voi vă văd reduse mintal! spuse Anna. Apoi, fără să ia în seamă expresiile lor uimite, se întoarse pe loc şi plecă.

— Ce temperament urât la străina ăsta! comentă cealaltă femeie, clătinând din cap.

* * *

Lunile trecuseră şi probabil ar fi trecut şi mai multe dacă, în ultima zi din octombrie, Agata nu i-ar fi trimis acea telegramă soţului ei. LORENZA E BOLNAVĂ, TREBUIE SĂ TE ÎNTORCI URGENT ACASĂ.

Şi aşa Antonio îşi făcu rapid valiza, îşi anunţă întoarcerea cu o telegramă de răspuns şi plecă de azi pe mâine. Când vaporul cu aburi părăsi portul Asmara, el rămase pe punte privind oraşul pe măsură ce se făcea tot mai mic. Toate lucrurile care i se întâmplaseră în acele luni păreau deodată că aparţin altcuiva, unui om care locuise acolo şi minţise, în locul lui. Apoi, pe măsură ce nava traversa Marea Roşie, înţelese că niciodată nu va mai pune piciorul în Africa. Că durerea nu i se atenuase deloc înţelesese de ceva vreme. O va găsi intactă şi inexorabilă, la întoarcere.

Lorenza nu avusese decât o banală febră şi îşi revenise cu mult înainte ca Antonio să pună din nou piciorul pe pământ. *Am minţit, da, şi? Î*şi spunea Agata. *Cu gânduri bune am făcut-o. Cel puţin a folosit ca să-l aducă acasă.*

10

vara 1937

În acel an, părea că tinerele care nu erau căsătorite încă se vorbiseră să se mărite toate odată: de la începutul primăverii şi până la sfârşitul verii, curtea bisericii San Lorenzo se transformase într-un covor de boabe de orez, din moment ce nimeni nu avea grijă să cureţe între o nuntă şi alta. Munca pentru Carmela se triplase. Rochia făcută cu un an înainte pentru Giulia fusese atât de admirată, încât comenzile crescuseră exponenţial: croitoria devenise un du-te-vino de viitoare mirese care tânjeau după o rochie de vis „ca cea a fiicei moşierului”. Fuseseră săptămâni febrile: la patru dimineaţa, Carmela se trezea, pregătea cea mai mare cafetieră, cea de şase cești, cafea pe care urma s- o bea apoi puţin câte puţin, făcând-o să dureze până la ora prânzului, iar, în timp ce dincolo de uşa care despărţea casa de atelierul de croitorie, Nicola şi Daniele dormeau duşi, ea, în cămaşă de noapte, făcea non-stop schiţe până la ora deschiderii. Ţinea la îndemână pe masă un exemplar din *Moda ilustrată,* revistă din care se inspira pentru a-şi crea propriile modele.

Uneori, când dădeau zorii, auzea paşii fiului său coborând scările, trecând prin bucătărie şi oprindu-se în faţa uşii croitoriei. Daniele, cu părul ciufulit şi purtând un maiou alb, arunca o privire afară, apoi se aşeza liniştit lângă

mama lui, cu capul sprijinit peste braţele încrucişate pe masă şi rămânea acolo uitându-se la ea atent şi curios, în timp ce creionul Carmelei se mişca pe hârtie trasând corsete brodate, trene delicate şi mâneci transparente.

— Mamă, eu nu vreau să mai merg la şcoală, i-a spus Daniele într-o dimineaţă, din senin. Vreau să fac ceea ce faci tu.

Carmela se opri cu creionul în aer, apoi îl aşează încet pe masă.

— Ce înseamnă că nu mai vrei să mergi la şcoală?

Daniele lăsă capul în jos.

— Prefer să lucrez cu tine, răspunse cu un fir de voce.

— Dar nu se poate asta!

Fiul ezită o clipă.

— De ce nu?

— Nu pot să cred că mă întrebi asta. Eşti băiat şi, dacă vrei neapărat să abandonezi şcoala şi să începi să lucrezi, sunt de acord, dar trebuie să îţi găseşti o muncă de bărbat.

Daniele se uită la ea, dezamăgit.

— Lasă-mă să încerc, măcar. Desenez şi eu haine, pe un caiet. Vrei să le vezi?

— Nu! exclamă ea, cu asprime. Nu vreau să văd nimic. Croitoria nu e treabă de bărbaţi. Îţi găsesc eu de muncă şi nu mai vreau să aud de prostia asta. Acum du-te dincolo, că am treabă.

Cererea aceea neaşteptată o tulbură, făcând-o să cadă pe gânduri pentru tot restul zilei. Ce i-o fi trecut prin minte. Dumnezeule? Un bărbat aşezat la maşina de cusut? Şi începuse şi să deseneze haine! Crescuse prea delicat, fiul ei. Nu îi aparţinea lui Nicola şi totuşi dobândise caracterul blând al celor din familia Carlà. Trebuia să facă imediat ceva ca să-i alunge acele idei bizare. S-a dus să vorbească cu tatăl ei despre asta, rugându-l să-i găsească rapid un loc de muncă nepotului său.

— Un loc de muncă unde e nevoie de efort fizic, asta îi trebuie. Altfel, ajunge să poarte fustă, declară ea pe un ton dramatic.

— Cere-i tatălui său să-l pună la muncă, răspunse serafic don Ciccio.

Carmela zâmbi sarcastic.

— Nicola abia găseşte de muncă pentru el.

— Mă refeream la adevăratul tată.

Se uită la el, şocată.

— Cu tot respectul, tată, ai dat şi tu în mintea copiilor? Don Ciccio ridică din umeri.

— De ce nu? Ştii câtă lume vrea să lucreze la Domeniul Greco?

— Şi ce ar trebui să facă? la s-auzim! Sclavul lor? spuse ea, îmbătoşându-se. Nici moartă nu-l trimit să-şi spurce mâinile cu pământul familiei Greco!

— Mâinile le murdăreşti şi apoi le speli, răspunse don Ciccio. Au bani, şi nu puţini. Are proiecte mari, el, sublinie, deschizând larg braţele. Nu vrei ca fiul tău să aibă măcar o parte?

— Şi cum ar putea să aibă partea asta? Întrebă Carmela, devenind curioasă. Nu ne datorează nimic.

Don Ciccio se ridică de pe scaun şi îşi luă pipa de etajera şemineului. O aprinse calm şi trase din ea, gânditor. Rămase în tăcere câteva secunde, apoi, imperturbabil, spuse:

— Tu, fata mea, subestimezi puterea legăturii de sânge...

— Ei, legătură de sânge! îl întrerupse ea, furioasă. Nu-i pasă deloc de Daniele. Ca şi cum nu s-a întâmplat. Dispare şi uită. E stilul Carlo Greco, nu-l cunoaştem?

— Ai greşit că i-ai spus. Ai fost impulsivă şi nechibzuită, ca toate femeile, îi reproşă don Ciccio. Dar, acum că i-ai spus, profită de asta. Trebuie să i-l fluturi pe sub nas. Să dea cu ochii de el în fiecare zi. Nu ca acuma, că abia ştie cum arată. Ar putea să înceapă ca un simplu muncitor, de altfel e încă mic, nici măcar nu i-au dat tuleiele. Apoi o să vezi... toate la timpul lor.

Carmela îl fixă, sceptică.

— O să văd ce? Crezi că îi lasă moşia?

Şi izbucni într-un râs amar.

— Nu, răspunse don Ciccio serios, scoţând un nor de fum. Aia nu ne-o poate lăsa, se ştie. Dar, în final, ceva o să-i dea şi lui. Şi nu va fi o felie mică. Ai încredere în ceea ce spun, ştiu bine cum stau lucrurile. Sângele învinge întotdeauna.

Privirea îi deveni dură.

— Roagă-l tu să-i dea de muncă, spuse ea hotărâtă. Eu nu mă duc să-i cerşesc favoruri.

* * *

Cu un trabuc între buze, Carlo era în vie, aplecat să-i supravegheze pe ţărani, ocupaţi cu „tăierea în verde”, care se făcea vara. În septembrie - şi Carlo era foarte nerăbdător, aştepta asta de trei ani - avea să vină în sfârşit

vremea recoltei. Eticheta pentru sticlele de vin Donna Anna era deja creată şi, dintre diferitele propuneri pe care desenatorul i le arătase, o alesese pe cea cu un trandafir deschis, de un splendid roşu aprins.

Se ridică să-şi îndrepte spatele, şi în acel moment îl văzu venind pe don Ciccio. Oarecum surprins, îl salută, făcându-i cu mâna.

— Don Ciccio, ce surpriză! Aţi venit până aici pe jos prin soare? Nu trebuie să vă obosiţi.

Tonul era plăcut, dar trăda şi o anume nedumerire. Don Ciccio îi răspunse că nu era încă un bătrân neputincios şi îl invită la o plimbare prin podgorie. Era curios să arunce o privire.

Înaintară printre rândurile de vie. Don Ciccio se uita în jur atent, oprindu-se din când în când să dea un sfat câte unui lucrător: „Nu tăia prea aproape de mugurul principal, lasă măcar doi centimetri", „Taie frunzele astea, că fac umbră la strugure".

Abia când au fost suficient de departe, printre butucii din capăt unde încă nu ajunseseră lucrătorii, se hotărî să vorbească.

Carlo îşi aprinse trabucul şi îl ascultă cu un amestec de nelinişte şi resentiment, lăsându-şi greutatea când pe un picior, când pe celălalt.

— Băiatul trebuie doar să câştige experienţă şi să înveţe ce e munca grea, sublinie don Ciccio. Ca să se întărească şi să-şi formeze caracterul, şi să devină bărbat. Ştii, *tatăl lui, Nicola,* sublinie, nu prea ştie să-l înveţe asta.

Carlo simţi brusc un fior de gheaţă pe şira spinării.

— Dar de ce tocmai aici… când există atâtea vii, încercă să răspundă.

Don Ciccio înaintă câţiva paşi, îşi băgă mâinile în buzunarele pantalonilor şi se întoarse cu spatele la el.

— Tatăl meu, odihnească-se în pace, spunea mereu că nu e nimic mai rău pe lume decât ingratitudinea.

— Dar eu vă sunt recunoscător pentru ajutorul pe care mi l-aţi dat, don Ciccio. Ştiţi asta, se grăbi să precizeze Carlo.

Don Ciccio se întoarse şi îşi aţinti privirea asupra lui.

— Îţi cer asta în schimbul serviciului pe care ţi l-am făcut, spuse el, desfăcându-şi braţele pentru a indica via. Mă refuzi?

Carlo îşi trecu o mână prin părul îmbibat de sudoare. Apoi îşi puse mâinile în şolduri şi, cu faţa încordată, privi spre orizont.

— Dacă îmi cereţi asta…, murmură el dându-se bătut.

— Bine, spuse don Ciccio zâmbind uşor. Ţi-l trimit aici mâine-dimineaţă.

Era pe punctul să plece, când Carlo, cu o mişcare rapidă, i se aşează în cale.

— Permiteţi-mi un ultim cuvânt, spuse el, de data asta sigur pe el. Sper că nu mă subestimaţi atât de mult încât să mă consideraţi un idiot. Pentru mine, nepotul dumitale va fi un muncitor ca toţi ceilalţi. Numele lui de familie e Carlà.

Don Ciccio se uită la el, cu o expresie de dispreţ.

— E numele tatălui său. Al cui altcuiva, dacă nu al lui?

* * *

A fost vara în care Lorenza a încetat să mai fie copil. Când văzu şiroaiele de sânge curgându-i pe picioare, începu să ţipe, îngrozită. „Ce urli aşa? E marchizul[14]. Te-ai făcut femeie, foarte bine", spuse Agata ducându-se peste ea în baie. Îi dădu un mic teanc de bucăţi de material de bumbac dintr-un vechi cearşaf alb şi îi arătă cum trebuie să le aşeze, atenţionând-o că trebuie să le înlocuiască cel puţin o dată la două ore. Dacă nu, miroşi urât, şi oamenii o să stea departe de tine, îi explică. Apoi începu să-i enumere toate acţiunile pe care, în „zilele însângerate", trebuia să le evite ca pe o ciumă: să nu îndrăznească să se atingă de plante şi flori, că altfel se usucă, să stea departe de aluatul de pâine, că nu mai creşte, şi de vin, că se face oţet.

Când Lorenza îi povesti mătuşii ei de toate aceste lucruri, Anna începu să râdă cu lacrimi.

— De ce îţi baţi joc de mine? se întunecă la faţă Lorenza.

— Dar nu-mi bat joc de tine! Eşti sigură că mama ta chiar a spus aceste aiureli?

— Sunt sigură, răspunse Lorenza, coborând privirea.

— Sunt nişte tâmpenii, să nu le crezi.

— Atunci de ce să mi le fi spus?

— Sunt credinţe vechi de când lumea. Fără niciun fundament. Vino, vreau să-ţi demonstrez.

O luă de mână şi o duse în grădină.

— Atinge busuiocul, îi ceru.

Lorenza făcu instinctiv un pas înapoi.

— Mătuşă, n-aş vrea să...

— Nu te mai gândi şi pune mâna pe el. Hai, vino aproape.

Cu paşi nesiguri, Lorenza se apropie de o tufă.

— Hai, pune mâna, repetă Anna. În felul ăsta poţi vedea tu singură că nu se ofileşte nimic. Mai mult chiar, adăugă ea amuzată, când terminăm

coborâm în beci. Ştii care, nu? Acolo unde ţine unchiul tău sticlele de vin. Şi le atingem pe toate.

* * *

Au fost zile sângeroase şi când, la sfârşitul primului an de gimnaziu, Lorenza s-a pomenit corigentă atât la latină, cât şi la greacă.

— Vezi? a comentat Agata, fluturând în faţa lui Antonio carnetul de note. Medii de trecere, la celelalte materii. Ţi-am spus eu că era mai bine s-o dăm la şcoala profesională. Dar când mă ascultă pe mine vreodată cineva?

Fata, aşezată pe canapeaua verde, cu mâinile strânse, stătea cu capul plecat, distrusă.

— O să găsesc un profesor care s-o mediteze, a răspuns Antonio, cu voce calmă. O să fie bine, a adăugat el şi i-a zâmbit fiicei sale, dar zâmbetul a căzut în gol.

încă din prima zi după ce se întorsese din Africa, Antonio a avut senzaţia că e un oaspete nedorit în propria casă. Nu găsise braţe deschise care să-l întâmpine, cu excepţia lui Carlo, singurul care părea fericit să-l revadă. Agata îl izolase pe canapeaua din birou. „M-ai lăsat singură în pat luni întregi, iar acum vreau să continui să dorm singură", îi spusese, fără măcar să-l privească în faţă. El nu scosese o vorbă, limitându-se pur şi simplu să scoată cearşafuri curate din cufăr şi o pernă deformată, pe care o folosea în continuare. Nu trecuse o zi în care soţia lui să nu-i fi adresat vorbe otrăvite. „O să trebuiască să te mulţumeşti cu bucătăria locală", îi spunea, în timp ce aducea mâncarea la masă; dacă se întâmpla ca Antonio să aibă treabă la fabrica de ulei şi să întârzie la masă, ea îl întâmpina cu un sarcastic: „Crede că stă la hotel, dumnealui!"; când o anunţase pe Lorenza că o va duce să vadă un spectacol la Teatrul Politeama din Lecce, Agata comentase, cu aciditate: „Cum de te-o fi apucat pasiunea teatrului tocmai când erai acolo?" De fiecare dată când vorbea despre Africa, spunea mereu doar „acolo" şi făcea mutre.

Antonio făcea eforturi să-i răspundă calm şi amabil de fiecare dată, dar acea atitudine, în loc s-o liniştească pe Agata, o inflama şi mai tare.

Însă lucrul care îl rănea cel mai mult era schimbarea profundă a Lorenzei. Dacă întâlnea ochii tatălui său, îi cobora brusc pe ai ei; nu mai alerga să-l întâmpine când se întorcea de la muncă; părea că îşi măsoară fiecare cuvânt, ca şi cum ar fi trăit cu teama continuă de a nu greşi, dar, mai presus de orice - şi era ceea ce îl durea cel mai mult - nu mai exclama „foarte, foarte, foarte frumos". Mai rău, nu se mai entuziasma pentru nimic.

Cu multă tristeţe. Antonio şi-a dat seama cât de mult fusese afectată viaţa fiicei şi soţiei sale de absenţa lui. Se deschisese o prăpastie. Iar încercările lui de a o astupa erau inutile.

Comerţul său cu ulei la Asmara a continuat doar câteva luni, până în ziua în care, spre sfârşitul iernii, încărcătura de ulei a ajuns înapoi, urmată de o lungă scrisoare pe care Anna i-o aduse la birou.

Ea rămase în picioare, fixându-l cu o privire interogativă şi aşteptând ca el să deschidă plicul. Era prima dată când erau din nou singuri, se gândi Antonio. În alte momente fusese prezent mereu cineva din familie şi, în afară de câteva replici cordiale, nu îşi mai vorbiseră niciodată cu adevărat. Cu toate acestea, îi fusese suficient să vadă din nou verdele ochilor Annei ca să înţeleagă că nu va exista niciodată niciun loc suficient de departe unde să fugă.

— Evident că am citit numele expeditorului. Cine este Lidia? Întrebă Anna, trecând direct la subiect.

Antonio îşi întoarse privirea, spunând cu voce stinsă că era proprietara unuia dintre restaurantele cu care făcuse afaceri.

— Mincinosule!

— De ce acest ton dezagreabil? o întrebă el, nedumerit.

— Femeia asta e motivul pentru care nu te mai întorceai, pentru care ţi-ai abandonat fiica? Îl asaltă ea. Ai idee cât de mult a suferit Lorenza?

— Nu am abandonat pe nimeni! exclamă el, supărat.

— Fii sincer. Antonio.

Oftă, se aşeză pe fotoliul de lângă fereastră şi privi afară, închizând pe jumătate pleoapele. Anna se duse să se aşeze în fotoliul de vizavi şi îşi încrucişă braţele.

— Te ascult, îi spuse ea.

— A fost… nimic, răspunse Antonio cu un fir de voce.

Fusese vorba de o femeie, recunoscu el, şi era Lidia, da. O întâlnise exact în ziua în care aterizase la Asmara. Chinuit de foame, intrase în primul restaurant care îi ieşise în cale în Corso Italia, şi acolo o văzuse pentru prima dată. Era fiica a doi colonişti veneţieni care se mutaseră în capitala Eritreei în 1930 şi deschiseseră un restaurant-teatru. La Piccola Venezia, frecventat mai ales de emigranţi italieni. Lidia era chelneriţă: tocmai împlinise 22 de ani şi era de o frumuseţe rară, cu păr ondulat lung şi blond, o faţă cu pistrui şi un zâmbet larg şi sincer.

— Te-ai îndrăgostit de ea? Îl întrerupse Anna, puţin agitată.

Antonio o fixă, perplex.

— Îndrăgostit? Nuu… Nu eu de ea, cel puţin, răspunse el, ridicându-se din fotoliu. Ţi-am spus. N-a fost *nimic*.

Evident, nu i-a povestit şi restul şi nu avea să povestească niciodată nimănui, nici măcar fratelui său. Cu fata aia. Antonio se purtase foarte urât, iar acum se ruşina de el însuşi. Îi era jenă. Seară de seară, o sedusese recitându-i poezii ale unor autori despre care ea nu auzise niciodată. O făcuse să se îndrăgostească prin intermediul acelor versuri şi, ca un animal flămând, înhăţase tot ceea ce Lidia îi dăruise spontan, de la trupul ei copilăresc, pielea fină, care nu cunoscuse niciodată mâinile unui bărbat, la iubirea necondiţionată care urmase. Adoraţia acelei fete, pentru care Antonio nu avea decât un confuz sentiment de tandreţe, ajunsese să devină un balsam pentru rana adâncă pe care i-o provocase sărutul cu Anna. Acolo, la mii de kilometri de casă, Antonio înţelesese că poate fi cine vrea el să fie, fără sfâşiere şi fără lacrimi. Prin urmare, îi luase puţin timp să-şi asume o altă identitate şi să devină în ochii tuturor iubitul oficial al Lidiei: în acea dimensiune, nu era căsătorit, nu avea o fiică, nu o iubea la nebunie pe soţia fratelui său… era doar un bărbat fără familie care venise la Asmara să-şi încerce norocul. Şi nimeni nu l-ar fi putut da de gol vreodată. Prin urmare, îi făcuse Lidiei promisiuni pe care nu le-ar fi putut ţine niciodată şi îşi luase faţă de părinţii ei angajamente pe care ştia deja că nu le va respecta. Un sac de minciuni, doar ca să obţină acel sentiment de uşurare, acea pauză de la durerea care îl consuma. Ştia că i-a frânt inima când a plecat pe neaşteptate.

— Sper măcar că a meritat, comentă Anna, deranjată. — Şi dacă ar fi aşa, ce contează pentru tine?

Anna nu răspunse.

— De ce nu mai ai coada împletită? Întrebă el după câteva clipe de tăcere, surprinzând-o.

Părul ei, negru şi lung, era desfăcut, revărsându-i-se delicat pe umeri. Ea îi aruncă mai întâi o privire stranie, apoi răspunse:

— Îmi place mai mult aşa.

— Şi mie, zâmbi Antonio. Nu-l mai strânge.

* * *

„Bună dimineaţa, domnule Carlo.” „La revedere, domnule Carlo.” Aşa i se adresa Daniele de fiecare dată când îl vedea venind şi apoi plecând de la

podgorie. Carlo răspundea ridicând din bărbie uşor stânjenit şi îi întorcea spatele, vorbind cu altcineva. Adevărul era ca în primele zile sperase ca băiatul să îi dea un motiv, unul oarecare, să scape de el; nici măcar don Ciccio nu ar fi avut ce să comenteze dacă nepotul său ar fi dovedit că nu e în stare de nimic, iar el, în cele din urmă, şi-ar fi luat o povară de pe umeri. Văzându-l în fiecare zi, cu acea faţă luminoasă şi ochii cu gene lungi care exprimau blândeţe, îi era extrem de greu să dea în continuare ascultare propriei împotriviri.

În realitate. Daniele s-a dovedit a fi un muncitor neobosit, îndrăgit de toată lumea - mereu era câte cineva care, în pauza de la 10, îl striga: „Vino încoace, tinere !" şi îi oferea jumătate din sandvişul său -, care învăţa repede şi îşi îndeplinea sarcinile cu o dedicare neobişnuită pentru un băiat de vârsta lui. Ştia deja să se comporte ca un bărbat, indiferent de ce credea don Ciccio, s-a gândit Carlo, simţind în acelaşi timp o vagă senzaţie de mândrie.

* * *

Pe 9 august sosi la poştă înlocuitorul din sezonul estival, care avea să-i ţină locul Annei timp de două săptămâni.

— Ai auzit, Carmine? Poştăriţa noastră se duce la Gallipoli. Eh, bravo ei că îşi permite! îşi luă la revedere Elena, cu un zâmbet forţat pe faţa care i se înroşise.

Înainte de a se întoarce acasă, Anna se opri la bibliotecă să aleagă o carte pe care s-o ia cu ea în vacanţă. După ce s-a plimbat îndelung printre rafturi, aruncând câte o privire rapidă pe ultima copertă a volumelor, a fost atrasă de *Afinităţile elective,* a lui Goethe, şi de întrebarea crucială pe care aceasta o punea: ce se întâmplă cu o pereche de elemente dacă intră în joc un al treilea?

A doua zi, toată familia Greco plecă la mare, cu bagajele îngrămădite deasupra Fiatului 508. Carlo închiriase o vilă drăguţă la câţiva paşi de plajă, cu o verandă elegantă şi trei dormitoare: unul pentru el şi Anna, altul pentru Antonio şi Agata şi ultimul pentru cei doi copii. Fusese nevoie de mult efort ca s-o convingă pe Agata. Ea nu voia ca acea vacanţă să pară pentru Lorenza o recompensă; era corijentă la două materii şi în vara aia trebuia să fie pedepsită, din punctul ei de vedere. Ca de obicei. Antonio încercă, înarmat cu răbdare, să aplaneze situaţia până înainte de plecare. În cele din urmă, reuşi să smulgă consimţământul soţiei sale, cu condiţia ca Lorenza să-şi ia cărţile cu ea şi ca prezenţa pe plajă împreună cu ceilalţi să fie limitată la două ore

dimineaţa şi două după-amiaza; restul timpului îl va petrece închisă în casă, studiind latină şi greacă.

— Te avertizez. Antonio: dacă în septembrie fiica ta nu promovează, spuse Agata, hotărâtă să aibă ultimul cuvânt, n-o mai dau la şcoală.

Cu Giovanna însă, nu fusese chip. Anna încercase cu tenacitate s-o convingă, descriindu-i baia în mare la apusul soarelui, plimbările pe nisipul răcoros dimineaţa devreme, discuţiile pe verandă până noaptea târziu. În zadar. Giovanna o refuzase politicos, dar ferm; don Giulio avea să vină s-o viziteze în acea vară, era sigură de asta.

La Gallipoli, petrecură zile tihnite şi netulburate de nimic, cu băi lungi, somn pe nisipul încălzit de soare, gustări la prânz pe plajă cu piersici şi pepene galben, plimbări la apus pe străduţele înguste din centru şi seri intime pe verandă, mângâiate de briza uşoară, pe fundalul portului unde bărcile reveneau la lumina lunii.

Nervii Agatei păreau să se relaxeze încetul cu încetul: a început să i se adreseze din nou soţului ei fără ostilitate şi, mai ales, fără să evoce mereu acel „acolo" care o obsedase atât de mult în lunile precedente. Până şi atitudinea faţă de Lorenza i s-a îmblânzit: „Ai studiat destul pentru azi, acum du-te şi răcoreşte-te, hai!", îi spunea făcându-şi apariţia la intrarea în camera unde fata era aşezată pe pat, cu cartea deschisă în faţă. De cele mai multe ori, se oferea să pregătească cina pentru toată lumea. „Voi duceţi-vă dincolo, mă ocup eu de masă", spunea alungându-i pe toţi din jur cu un semn imperativ din cap.

Annei îi plăcea să se trezească înaintea tuturor, când cerul abia începea să se lumineze, iar casa nu răsuna încă de voci şi râsete. Încălzea laptele mai puţin de un minut şi lua cu ea cana pe verandă; acolo se aşeza pe şezlong şi se cufunda în lectura *Afinităţilor elective*. În fiecare dimineaţă. Antonio i se alătura cu cartea în mâini - în vara aceea citea povestirile lui Cehov -, de parcă ar fi tras cu urechea şi, când o auzea venind, decidea s-o urmeze. În tăcere, se aşeza pe şezlongul din faţa ei, îi zâmbea şi apoi deschidea la pagina unde lăsase semnul de carte. Rămânea aşa să citească alături de ea, bucurându-se împreună de liniştea şi pacea primelor ore ale zilei.

Casa începea să prindă viaţă abia o oră mai târziu, când din bucătărie ajungeau ecoul râsului jovial al lui Carlo şi zdrăngănitul ceştilor pe care Agata le lua de pe etajeră.

— Bună dimineaţa!

Carlo îşi făcea apariţia pe verandă zâmbind, se apleca să depună pe buzele Annei un sărut şi apoi se ducea să-l gâdile la subraţ pe fratele său.

— Bună dimineaţa, Carletto, îl saluta Antonio râzând, iar o clipă mai târziu închidea cartea şi intra înapoi în casă. Mă duc să văd dacă e gata cafeaua, spunea, lăsând şezlongul liber pentru Carlo.

* * *

Cu două zile înainte de 15 august. *Ferragosto,* Giovanna auzi o bătaie în uşă. Cesare începu să latre şi se opri brusc când ea deschise uşa. Don Giulio, îmbrăcat în sutană neagră cu guler alb, schiţă un zâmbet. Avea faţa bărbierită, cu riduri şi obraji scobiţi, dar era la fel de chipeş pe cât îşi amintea Giovanna: trăsături fine şi delicate, ochi mari şi negri şi un nas puţin ridicat în sus.

Ea îşi puse mâinile pe faţă a uimire şi începu să sară în sus de fericire.

— Bună, Giovanna.

Giovanna îşi aruncă braţele în jurul gâtului lui şi îl strânse cu putere.

— Ştiam c-o să vii, spuse, cu vocea tremurândă.

Apoi îl privi şi dădu să-l sărute, dar el o opri, punându-i mâna pe gură.

— Lasă-mă să-mi scot mai întâi sutana, zise cu un aer serios.

Ea îl fixă pentru un moment cu o expresie uluită, apoi îngăimă:

— Sigur, sigur. Intră.

Pentru tot restul după-amiezii s-au abandonat iubirii, în timp ce sutana neagră şi gulerul alb ale lui don Giulio rămăseseră împăturite cu grijă pe scaun. Ghemuit într-un colţ al dormitorului, Cesare s-a uitat la ei tot timpul cu o privire tristă.

11

decembrie 1938

Carlo cumpără un brad înalt de doi metri. În dimineaţa zilei de 8 decembrie se trezi devreme şi, căutând vesel *Tu scendi dalle stelle,* se duse să-l trezească pe Roberto. Dar era zi de vacanţă, aşa că el, trăgându-şi pătura peste ochi, îi spuse să-l mai lase să doarmă puţin.

— Zece minute, nu mai mult, glumi Carlo ciufulindu-i părul, apoi coborî şi aprinse focul în şemineu.

Roberto i se alătură tatălui său după o jumătate de oră bună. Carlo era aşezat lângă bradul imens şi scotea din cutii decoraţiunile de Crăciun:

figurine din pastă de hârtie pentru scena Nativităţii, *ii presepe,* ghirlande, globuri colorate, ornamente de lemn în formă de fulgi de zăpadă, un vârf de brad de culoare aurie.

— Te-ai trezit, în sfârşit, îi zâmbi Carlo. Te aşteptam ca să începem.

Tatăl şi fiul au început astfel să împodobească bradul, în timp ce focul din şemineu ardea: Roberto îi dădea decoraţiunile lui Carlo, care, urcat pe o mică scară de lemn, le aranja cu multă atenţie. Din când în când, cobora, făcea câţiva paşi în jur şi comenta: nu, globul ăla roşu trebuie să-l mutăm mai sus... şi trebuie să lăsăm mai jos câţiva fulgi de nea. Vezi că sunt toţi prea sus şi dedesubt nimic.

Când Anna se întoarse acasă la prânz, îi găsi încă ocupaţi cu împodobirea bradului.

— Tată, gata, e bine aşa, pufni Roberto. E a cincea oară când schimbi locul la chestia aia.

Anna zâmbi.

Carlo avea în mână un îngeraş de lemn: era ultima decoraţie şi pur şi simplu nu se putea hotărî unde îi e locul.

— Dă-mi-l mie, zise Anna amuzată.

Luă îngeraşul şi îl aşeză la vedere în mijlocul bradului, între un glob alb şi unul roşu.

— E perfect aici, dădu ea verdictul.

Carlo îl privi şi dădu aprobator din cap, nu prea convins. Roberto se lăsă să cadă pe canapea.

— Am terminat, în sfârşit! Sunt rupt de oboseală.

— Păcat că eşti obosit, spuse Anna zâmbind. Voiam să te duc pe tine şi pe Lorenza la cinema, la un film de desene animate... Înseamnă că mă duc numai cu ea, iar tu rămâi aici şi te odihneşti.

Roberto ridică imediat capul.

— Păi sunt doar *un pic* obosit! exclamă el.

Anna şi Carlo s-au uitat unul la altul zâmbindu-şi.

* * *

Când au ajuns în faţa cinematografului Olimpia, Anna s-a oprit în faţa afişului şi, arătând cu degetul, l-a întrebat pe fiul ei:

— Ce scrie aici?

Roberto se apropie şi citi fluent:

— Albă-ca-Zăpada.

— Foarte bine! îl lăudă încântată.

Roberto începuse şcoala primară în septembrie, dar Anna îl învăţase deja alfabetul: A de la Anna, B de la busuioc, C de la Carlo..., îi repeta ea de fiecare dată când avea ocazia.

— Lasă-l să înveţe împreună cu ceilalţi copii, la timpul potrivit, o întrerupea Carlo, contrariat.

— De ce, dacă poate să înceapă cu un mic avans? răspundea ea şi continua: D de la duminică, E de la elev, G de la Greco...

Şi astfel, când a început şcoala, Roberto ştia deja să-şi scrie numele cu majuscule, şi fără să depăşească deloc marginea rândului.

Albă-ca-Zăpada le-a plăcut tuturor foarte mult. Roberto ieşi din sală entuziasmat, fredonând *Hai-ho, hai-ho!* Şi imitând mersul celor şapte pitici care se duceau la muncă şi continuă aşa până acasă, în timp ce Lorenza râdea în hohote şi Anna dădea din cap, amuzată.

— Ar trebui să faci teatru de revistă, îi spuse în glumă lui Roberto.

— Vreau şi eu un prinţ să vie să mă trezească..., oftă Lorenza.

— Să *vină* să mă trezească, o corectă Anna.

Şi, după câţiva paşi, adăugă:

— Dar ce, şi tu eşti adormită, precum Albă-ca-Zăpada?

— Nu, murmură Lorenza, stânjenită. Voiam să spun că... deci, vreau să spun, şi eu visez la un prinţ care... şi ezită puţin... să *vină* să mă salveze.

Anna se opri. Încruntându-se, o luă de braţ pe nepoata sa şi o întoarse delicat spre ea. Roberto observă că au rămas în urmă şi se opri şi el.

— Există o singură persoană care te poate salva, îi spuse Anna pe un ton sever. Ştii cine e?

Fata se uită la ea, aproape speriată, apoi dădu din cap că nu.

— Tu eşti, continuă Anna, arătând spre ea cu degetul. Numai tu te poţi salva. Nu există niciun prinţ, crede-mă.

Pe Lorenza o cuprinse un fel de neliniște, apoi îşi reluă mersul, cu capul în jos. Acele cuvinte o tulburaseră: dintotdeauna mama ei nu făcuse altceva decât să-i repete că o femeie devine întreagă numai atunci când îşi găseşte un soţ şi îşi face un rost, că bărbatul este cel care te salvează şi te protejează şi că, dacă te naşti femeie, de una singură nu poţi face nimic. Şi colegele ei de şcoală gândeau la fel: dacă mergeau la şcoală, asta era doar pentru a găsi cea mai bună partidă după aceea, susţineau ele, cu un aer de cochetărie. Pentru fiecare dintre ele, acel „după”, ceea ce „vor să facă când cresc mari”, însemna

o casă frumoasă, pe care s-o menţină ordonată şi curată, un soţ bun care să aibă grijă de ele şi copii sănătoşi pe care să-i îngrijească. Nu le auzise niciodată pomenind de altceva când vorbeau despre viitor. Cât despre ea, se simţea mereu cu un pas în urma colegelor sale: al doilea an consecutiv fusese promovată cu rezerve, la greacă şi latină trebuia încă să recupereze diferenţa, iar în acea vară din nou trebuia să înveţe în loc să se bucure de zilele lungi şi însorite şi de joacă şi să fie lipsită de griji. Simţea tot timpul asupra ei privirea dezamăgită a tatălui său, deşi el încerca să n-o arate, ba chiar insista să-l plătească foarte bine pe profesorul Gaetani, ieşit la pensie, ca să-i bage în cap acele limbi străvechi, pentru ea inutile şi adesea de neînţeles. Apoi, se simţea urâtă, spre deosebire de colegele ei: de fiecare dată când oglinda îi arăta imaginea feţei sale pline de coşuri, îi venea s-o facă bucăţi. O evita pe cât posibil, grăbind pasul dacă trecea prin faţa ei. Nici măcar *zia* Anna nu-i mai spunea că e frumoasă.

* * *

Ca în fiecare an, în săptămânile dinaintea Crăciunului oficiul poştal se împodobea pentru sărbători. Erau fără număr felicitările, scrisorile, cadourile împachetate, coşurile cu delicatese de trimis celor dragi care locuiau departe. Anna ştia că, pe parcursul întregii luni, masa mare din centru va fi plină de tăvi cu *mustazzoli,* fursecuri cu migdale în formă de peşte şi dulciuri din alea ciudate de Crăciun ca nişte *gnocchi* mici, acoperite cu miere şi migdale prăjite, cărora nu reuşea să le pronunţe numele - *purcidduzzi* sau *purceddruzzi? -,* pe lângă ceşti cu cafea şi sticle de limoncello, preparat chiar de Elena. De altfel, ea făcea şi pe gazda, oferind ceva oricui intra. „Poftiţi, gustaţi ceva dulce", spunea arătând către masă.

De ceva vreme. Carmine se îngrăşase, dar se ridica des să-şi toarne un strop de limoncello sau să mănânce ceva dulce. Când revenea la ghişeu, cu gura plină, Tommaso îi arunca priviri pline de reproş. În schimb, singurul lucru care i se mărise Chiare! erau dioptriile de la lentile. Ea nu era tentată niciodată nici măcar de o bucăţică de fursec cu migdale şi stătea în camera de telegraf lucrând cu capul în jos.

— Ia o pauză şi vino aici cu noi, o invita Elena. Chiar n- o înţeleg pe fata asta. E mereu atât de tristă, comentă ea, nemulţumită.

— Nu sunt deloc tristă, răspundea Chiara din camera din spate.

Erau zile pline şi obositoare, în care Anna bătea orăşelul în lung şi-n lat, mereu grăbită să preia şi să livreze totul la timp. Nu era ceva neobişnuit să fie nevoită să lucreze şi după-amiaza.

În acel an, Giuseppina primi cel mai bun cadou pe care şi l-ar fi putut dori: fiul ei. Mauro, plecase din Germania, unde „aerul devenise otravă, cu Hitler ăla", şi se întorsese în Italia, cu portofelul suficient de gros cât să renoveze casa.

— Poftiţi, doamnă poştaş, să vă fac cunoştinţă cu fiul meu, spuse Giuseppina.

Stătuse în uşă aşteptând-o şi, când o văzuse trecând, o strigase.

— Anna a fost atât de bună, îi povesti fiului său. A dat glas cuvintelor tale în tot acest timp, aşa cum făcea Ferruccio înainte.

Mauro îi strânse mâna Annei şi îi mulţumi din toată inima, adăugând că, de orice ar avea nevoie, putea să bată la uşa lor.

Anna zâmbi, stânjenită, şi răspunse că nu e deloc nevoie să-i mulţumească, că doar îşi făcuse treaba. Cu toate acestea, Mauro insistă să-i ofere un pachet de *Lebkuchen,* biscuiţii tradiţionali de la Nürnberg.

— O să vedeţi cât de buni sunt!

Domnul Lorenzo, în schimb, continua s-o întâmpine pe Anna cu braţul ridicat, deşi ea se încăpăţâna să nu-i răspundă. Dar, în acel an, după ce îi aduse a nu ştiu câta carte poştală, n-a mai returnat-o. Fratele lui îi scrisese că nu mai vrea să discute, că a venit timpul să se întoarcă şi să sărbătorească împreună Crăciunul, în familie, vrând-nevrând. Vor ajunge, el şi Renata, la timp pentru cina din Ajun.

Omul era atât de agitat, încât citise mesajul cu voce tare.

— Renata e nepoata dumneavoastră? Întrebă apoi Anna, cu speranţa secretă că va lămuri, în sfârşit, misterul cărţilor poştale respinse.

— Nu, izbucni el.

— Oh, îmi cer scuze. Credeam că…

— Renata era logodnica mea, spuse, cu asprime, domnul Lorenzo. Au fugit împreună într-o noapte, ca hoţii, cu ani în urmă.

Anna rămase stană de piatră.

— Îmi pare rău, se bălbâi ea, cu părere de rău.

Apoi îl salută, urându-i un Crăciun fericit, chiar dacă se îndoia că va fi aşa. Şi, când porni din nou, o senzaţie ciudată o cuprinse, ceva nedefinit, între uşurare şi vinovăţie.

* * *

Lui Daniele îi dăduse mustaţa. La vie, muncitorii mai în vârstă îl tachinau cu afecţiune. „Acuma nu mai eşti copil, în sfârşit ai devenit bărbat”, glumeau ei în dialect, dându-i uşor o palmă pe obraz sau pe spate. El zâmbea, dar ura din adâncul inimii acele tuleie de deasupra buzelor lui: nu numai că erau groaznice ca aspect, dar îi şi provocau mâncărimi încontinuu.

Când se întorcea acasă, cu banii în buzunarul pantalonilor, se ducea repede la el în cameră şi punea jumătate deoparte, într-o cutie de metal, pe care o ţinea în fundul dulapului. Într-un an şi jumătate de muncă reuşise să strângă o sumă frumoasă, chiar dacă nu era încă suficient: voia să-şi cumpere o maşină de cusut Singer, la fel cu cea pe care o folosea mama lui. În cutia de metal, pe lângă bani, ascundea şi caietul cu modele. În fiecare seară, după cină, se retrăgea repede, le ura tuturor noapte bună, apoi petrecea ore întregi desenând elegante rochii de damă. Când era sigur că marna lui ieşise cu vreo treabă, se strecura în croitorie şi începea să răsfoiască ultimul număr din *Moda illustrata* sau aduna din coş resturile de materiale pe care ea le aruncase.

Din când în când, seara, Carmela deschidea uşa de la atelier, se sprijinea de tocul uşii cu braţele la piept şi îl întreba:

— Cum ţi-a mers azi?

— Bine, răspundea el în grabă, cu un picior deja pe scara ce ducea la dormitoare.

— Domnul Carlo a fost azi?

— Da, normal. Mereu e.

— Continuă să se poarte frumos cu tine?

Daniele dădea afirmativ din cap de fiecare dată şi Carmela se mulţumea cu acel răspuns tăcut. Nu-i spusese niciodată că domnul Carlo fusese deosebit de bun şi generos cu el: uneori îi dădea câteva lire mai mult decât salariul lui zilnic şi, în timp ce îi înmâna banii, îi făcea cu ochiul, ca şi cum i-ar fi spus că trebuie să rămână între ei; în timpul celor două recolte, îi încredinţase una dintre cele mai importante sarcini: înainte ca strugurii să fie răsturnaţi în teascuri la presat, trebuia să verifice dacă sunt toţi intacţi şi sănătoşi şi, dacă era cazul, să-i dea la o parte pe cei răi. Când Donna Anna fusese în sfârşit îmbuteliat, domnul Carlo îi oferise, mândru, o sticlă. Dă-i lui don Ciccio să guste, l-a rugat el.

Daniele nu mai văzuse niciodată un vin de o asemenea nuanţă: era un roz transparent, fin şi deosebit.

— E bun, dăduse bunicul său verdictul după ce îl gustă.

Apoi îl mirosi îndelung, regăsind parfumul fructat de cireşe şi de fragi.

* * *

Pentru cina din ajunul Crăciunului, familia Greco s-a reunit acasă la Anna şi Carlo. Şi, de data aia, Giovanna se hotărâse în sfârşit să li se alăture. „E exclus ca şi anul ăsta să petreci Crăciunul singură, îi spusese Anna. Vii la noi şi nu vreau să aud nicio scuză. Adu-l şi pe Cesare, dacă vrei".

Anna şi Carlo şi-au petrecut după-amiaza gătind: el a pregătit supa, în timp ce ea a făcut aluatul şi umplutura pentru tortellini. Ca felul doi, avea să fie celebrul *pasticcio* al Agatei, pe care ea insistase să-l pregătească. Cu puţin timp înainte de sosirea oaspeţilor, Carlo a pus la gramofon discul *Unora sola ti vorrei,* în interpretarea Nucciei Natali, şi-a trecut braţul în jurul taliei Annei, strălucitoare într-o rochie lungă de satin albastru, şi a început să danseze mişcându-se încet, în timp ce în mâna cealaltă ţinea trabucul aprins.

Când se adunară toţi, Carlo desfăcu o sticlă de Donna Anna, umplu paharele şi - unii pe canapea, alţii lângă şemineu, alţii în picioare - au ciocnit în cinstea Crăciunului anului 1938.

Lorenza adusese cu ea *Colind de Crăciun,* de Charles Dickens; se ghemui pe canapea şi începu să citească cu voce tare, în timp ce Roberto îşi ţinea capul pe umărul ei. Cesare dădea încontinuu din coadă, entuziasmat de toţi acei oameni, şi rătăcea prin casă, oprindu-se să adulmece când pe unul, când pe altul, şi aşteptând să fie mângâiat.

Anna o apucă de mână pe Giovanna, o luă repede cu ea sus şi o obligă să se aşeze la masa ei de toaletă.

— În seara asta ai nevoie de ruj şi de o picătură de parfum. E sărbătoare! exclamă ea.

îi trecu rujul de culoarea cireşelor peste buze şi, strângând de pompiţă, o dădu cu parfum în spatele urechilor şi la încheieturile mâinilor. I-l dăruise Carlo de ziua ei. Îl comandase special unui parfumier de la Lecce şi, dintre toate aromele pe care acesta i le prezentase ca să le miroasă, Carlo îl alesese pe cel cu o notă de fond de mosc şi lemn de santal.

— *Voilà!* Uită-te la tine, eşti foarte frumoasă! spuse Anna.

Giovanna se aplecă înainte şi se uită la imaginea ei în oglindă: ochii păreau să-i strălucească, scoşi în evidenţă de roşul buzelor şi de broşa de argint pe

care o purta pe piept. Dacă Giulio ar fi putut-o vedea în acel moment... Cu câteva zile înainte de Ajun, el îi trimisese o carte poştală cu desenul unei fetiţe la fereastră privind fermecată la fulgii de nea, împreună cu un pachet care conţinea o broşă de argint în formă de floare, însoţită de un bilet: *Poart-o şi gândeşte-te la mine.*

Când Anna şi Giovanna s-au întors la parter, ceilalţi se aşezaseră deja în jurul mesei ovale din sufragerie: Carlo în capul mesei, la stânga lui. Antonio şi Agata, iar în faţă, Lorenza şi Roberto. Anna se aşează în dreapta lui Carlo şi o îndemnă pe Giovanna să ocupe scaunul de lângă ea.

Agata îşi împreună mâinile şi începu să spună *Pater Noster* cu ochii închişi. Procedară şi ceilalţi la fel, cu excepţia Annei, care rămase nemişcată, masându-şi absentă ceafa cu o mână. După *Amin* şi semnul crucii, Carlo se ridică şi umplu farfuriile: două polonice pline din *tortellini in brodo,* supă de tortellini, pentru fiecare.

— Giovanna, îţi stă bine rujul, spuse Antonio.

Ea se înroşi şi îşi muşcă buza.

— Mulţumesc, răspunse ea cu o voce răguşită.

Ce bucurie să fie acolo cu ei, se gândi Giovanna, în mijlocul unei familii adevărate, lângă bradul plin de culori, cu focul duduind în şemineu, cadourile care aşteptau să fie desfăcute, râsetele şi toate bunătăţile de pe masă. Se întoarse spre Anna şi se uită la ea cu ochii umezi.

— Ce e? o întrebă Anna, cu o expresie amuzată. Giovanna, drept răspuns, se aruncă s-o îmbrăţişeze. Agata îşi ridică ochii spre cer, dar nimeni nu observă. La miezul nopţii, se adunară cu toţii în jurul bradului, ca să-şi facă urări şi să ofere cadouri. Carlo deschise o altă sticlă de Donna Anna. Şi, în timp ce toată lumea era ocupată să desfacă pachetele şi pacheţelele într-o atmosferă haotică şi veselă. Antonio se aplecă sub brad şi luă un colet dreptunghiular învelit în hârtie de culoare aurie.

— *Pour toi,* spuse întinzându-i-l Annei.

Ea îi zâmbi, din inimă.

— *Merci,* răspunse, apoi începu să-l desfacă.

Aşezată pe covor, admirând peria cu mânerul argintiu pe care o primise în dar de la unchii ei, Lorenza începu să observe scena pe furiş.

— *Pe aripile vântului,* citi Anna pe coperta cărţii.

— Eu am citit-o şi mi-a plăcut foarte mult, preciză Antonio.

— Ce ţi-a plăcut?

El reflectă preţ de o clipă.

— Scarlett, protagonista, are ceva din tine, răspunse în cele din urmă.

Anna îşi coborî ochii pe carte, cu buzele deschizându-i- se într-un zâmbet.

— Şi apoi, continuă Antonio, mi-a plăcut faptul că găseşte întotdeauna puterea de a o lua de la capăt, chiar şi după un război.

Nu avea cum să ştie că aceasta era o frază dramatic de profetică.

Crăciunul din 1938 avea să fie, pentru mult timp, ultimul petrecut în pace.

Pentru familia Greco şi pentru întreaga lume.

Partea a doua
aprilie 1945-iunie 1949

12

aprilie 1945

— Întrerupem transmisiunea pentru a vă da o veste extrem de importantă...

Anna aruncă prosopul pe masa din bucătărie, printre resturile de la masă, şi se îndreptă cu paşi mari spre sufragerie. Apoi se ghemui în faţa radioului, aşezat pe o servantă de colţ, şi dădu mai tare.

— Forţele armate germane s-au predat anglo- americanilor, spunea crainicul, cu vocea emoţionată de bucurie. Războiul a luat sfârşit. Repet: războiul a luat sfârşit!

— Carlo! strigă Anna înspre etaj.

Soţul îşi făcu apariţia la capătul scărilor, cu periuţa de dinţi în mână şi un firicel de pastă de dinţi prelingându-se pe bărbie. Încă i se părea ciudat să-l vadă fără mustaţă: se bărbierise brusc, peste noapte. „Nu mai vreau, mă duce cu gândul la Hitler", spusese.

— Ce se întâmplă? Întrebă Carlo cu o privire îngrijorată.

Anna se ridică şi îi zâmbi.

— Nemţii s-au predat, spuse ea, arătând spre radio.

Carlo aruncă periuţa, coborî vijelios treptele şi se repezi direct spre Anna, apucând-o de şolduri şi ridicând-o în aer.

— Dă-mi drumul! protestă ea râzând.

Dar el continuă s-o ţină aşa şi, dându-şi capul pe spate, exclamă:

— Ştii că privită de aici eşti şi mai frumoasă?

— Tu nu, cu pasta aia de dinţi pe faţă, glumi ea. Hai, curăţă-te.

El o lăsă jos la loc şi Anna începu să-i şteargă pasta de dinţi cu vârful degetului mare.

— Aşa, acum eşti în regulă, îi spuse mângâindu-l.

— Hai să-i spunem şi lui Roberto!

— Mâine. Acum probabil doarme deja...

— Poate că citeşte încă.

O luă de mână şi urcară. Deschise încet uşa camerei, iluminată de veioza de pe noptieră pe care Roberto o voia aprinsă toată noaptea. Copilul dormea cu faţa în sus, cu capul într-o parte şi un număr din *Mickey Mouse* deschis pe piept. Avea acum doisprezece ani, dar faţa lui era încă roz şi fără păr, ca a unui bebeluş. Crescând, devenise o copie în miniatură a Annei: acelaşi păr des şi negru, aceiaşi ochi verzi, acelaşi profil ascuţit. Surâsul şi privirea le moştenise însă de la tatăl său.

— Zic să-l lăsăm în pace, doarme liniştit..., şopti Anna.

— Cum vrei..., răspunse Carlo, cu un strop de dezamăgire.

Şi închise la loc uşa.

În timp ce coborau, de afară se auziră strigăte confuze. Grăbiră pasul şi priviră pe fereastra din sufragerie: oamenii se revărsau pe străzi să sărbătorească. Unii dintre ei strigau: „S-a terminat! S-a terminat!", alţii râdeau, plângeau, se îmbrăţişau, băteau la uşile caselor unde oamenii dormeau strigând: „Haideţi afară!".

Anna şi Carlo se uitară unul la altul. El îşi luă din cuier pardesiul, şi-l trase peste pijama, o apucă pe Anna de mână şi ieşiră.

Se duseră imediat acasă la Antonio şi Agata. Carlo bătu insistent la uşă şi în biroul de la parter se aprinse lumina. După câteva clipe, Antonio, adormit şi în pijama, deschise uşa şi se uită derutat la fratele şi cumnata lui, care zâmbeau ţinându-se de mână. Apoi privi în jur, la agitaţia plină de veselie din stradă, şi în cele din urmă întrebă:

— Ce Dumnezeu se întâmplă?

— În timp ce tu dormeai, fericit, nemţii au ridicat steagul alb, îi răspunse Carlo, zâmbind cu gura până la urechi.

— Adică... cum?

— Nici mie încă nu-mi pare adevărat, interveni Anna.

— Cine e, la ora asta?

Vocea alarmată a Agatei ajunse până la ei. Femeia coborî scările şi se alătură soţului ei la uşă. Purta un halat roz şi o bonetă de aceeaşi culoare, din care ieşeau şuviţe albe dezordonate. De ceva vreme, părul ei roşcat albise, iar în colţurile gurii se formaseră două riduri adânci care ajungeau până la bărbie, dându-i o expresie permanent tristă.

— Ce e? Au înnebunit toţi? adăugă ea, observând zarva de pe stradă.

— S-a terminat războiul. Agata, murmură Antonio cu ochii în lacrimi.

Cu o mână, Agata îl strânse pe soţul ei de braţ, iar cu cealaltă îşi făcu semnul crucii.

— Slavă Domnului, murmură ea.

— Hai cu toţii, hai să-l trezim pe Nando să deschidă barul! E cazul să bem! strigă, vesel, un bărbat.

Şi imediat un grup mic îl urmă.

De parcă abia în acel moment şi-a amintit că era în cămaşă de noapte în faţa tuturor acelor oameni. Agata făcu instinctiv un pas înapoi şi intră în casă.

* * *

Anna reflectă la asta doar când ea şi Carlo se întoarseră acasă şi îi reveni în minte scena cu lumina care se aprinsese în birou şi Antonio care le deschisese imediat uşa în pijama, cu aerul cuiva care tocmai fusese trezit din somn.

— Dar nu mai dorm împreună? Îl întrebă din senin pe Carlo.

— Cine, iubita mea? spuse el, strângând bine pardesiul.

— Fratele tău şi Agata...

Carlo ridică din umeri.

— Nu-i treaba noastră.

— Normal că nu. Era doar de curiozitate, preciză ea, prefăcându-se că nu-i pasă prea tare.

* * *

Anna ieşi din casă şi trase adânc aer în piept: aerul mirosea acum a primăvară şi a glicine, mai ales la acea oră a dimineţii. Închise uşa, apucă de ghidon bicicleta sprijinită de peretele din curte şi ieşi.

— Bună dimineaţa, doamnă poştaş, o salută prompt vecina, care, ca în fiecare dimineaţă, se încăpăţâna să măture porţiunea sa mică de trotuar.

Anna o salută şi ea, ridicând uşor şapca, apoi se urcă pe bicicleta sa Bianchi Suprema, modelul de damă pe care îl cumpărase cu 900 de lire în 1940, anul în care Fausto Coppi câştigase primul Giro d'Italia. De atunci, şi cu o enormă uşurare pentru bietele ei picioare, pline de bătături în toţi acei ani de străbătut încoace şi încolo străduţele de piatră, o folosise în fiecare zi. La muncă, mai ales. Pe bicicletă dusese toate acele telegrame de la ministrul de război care chemau tinerii la arme. Pe mulţi dintre ei îi văzuse făcând bagajele şi plecând, în timp ce familiile lor îşi pierdeau orice speranţă. Unii nu se mai întorseseră niciodată, şi nu despre toţi morţii se ştia cum şi unde s-a

întâmplat; alţii purtau pe corp şi în suflet semnele războiului, care aveau să nu se mai şteargă niciodată. Auzise că unii, întorşi în permisie, aruncau pe ei cu apă clocotită, provocându-şi arsuri foarte grave, doar ca să nu se mai întoarcă pe front. De fiecare dată când soseau telegramele de recrutare, Anna le trecea repede în revistă, cu inima bătându-i nebuneşte, şi abia când se asigura că nu se regăseau pe ele nici numele lui Carlo, nici numele lui Antonio, îşi punea mâna pe piept şi răsufla uşurată. *Nu fusese chemat încă niciunul dintre cei de aceeaşi vârstă cu Carlo,* se gândi ea, făcându-şi astfel curaj. *Atunci cu atât mai puţin putea fi convocat Antonio, la 41 de ani,* îşi spuse imediat după aceea, simţind că i se ia o piatră de pe inimă.

Multe scrisori de pe front a trebuit să le citească părinţilor, surorilor, soţiilor sau iubitelor, cu ochi obosiţi şi cu înfăţişarea unor oameni distruşi. Pe mulţi dintre acei tineri Anna nici măcar nu-i cunoscuse... Poate că-l văzuse pe vreunul prin oraş, dar nu era sigură. Dar cuvintele lor, scrisorile lor, şi le amintea încă perfect. Giuseppe, un muncitor de la domeniul Greco trimis pe front în Rusia, nu-i scria soţiei. Donata, despre război, ci doar despre visele sale: când se lăsa noaptea peste adăpostul rece şi urât mirositor unde era nevoit să doarmă, visa că e cu ea acasă, visa viaţa lor dinainte alcătuită din obiceiuri mărunte, care, abia acum îşi dădea seama, îi lipseau ca aerul. Francesco, fiul cel mic al familiei care ţinea tutungeria de la care Carlo îşi cumpăra trabucurile, le mulţumea părinţilor pentru tutunul pe care i-l trimiteau şi îi ruga mereu săi mai trimită: era singura modalitate de a obţine o raţie în plus, explica el, dat fiind că îl schimba cu pâine de la alţii. *Mamă, mi-e foame mereu,* sfârşeau invariabil toate scrisorile lui. Pietro, care de meserie era zidar, îi scria tocmai din Ucraina surorii sale. Maria, despre cum el şi tovarăşii săi străbătuseră două sute de kilometri pe jos de-a lungul râului Doneţ şi despre prizonierii pe care îi văzuse, într-o vale ocupată de germani. Bărbaţi grămadă cu mitralierele îndreptate spre ei, morţi de foame şi umiliţi, făcându-şi nevoile pe ei şi mirosind ca animalele. *Să fiu în locul lor, aş prefera să mor imediat,* scrisese el. Andrea, care sâmbăta la piaţă îşi ajuta tatăl la taraba cu brânzeturi, o implora mereu pe draga sa Annunziata să nu se lase doborâtă de tristeţe, că războiul se va termina într-o bună zi, cumva, şi îi promitea că, odată întors acasă, aveau să sărbătorească în fiecare zi...

Anna pedală până în piaţă, care la primele ore ale zilei era încă goală şi tăcută, şi se îndreptă spre barul Castello. Se dădu jos de pe bicicletă şi se uită la ceas, cel cu cadranul dreptunghiular pe care i-l dăruise Antonio în mai 1935

şi pe care de atunci îl purta mereu; de data asta ajunsese mai devreme şi îşi putea permite luxul să se aşeze să îşi bea cafeaua. Lăsă bicicleta sprijinită de perete şi se aşeză la una din mesele de afară. Fernando îşi fuma ţigara de dimineaţă rezemat de uşa frizeriei; soţia lui Michele, o femeie slabă, dar cu braţe puternice, descărca pe trotuar o ladă cu portocale care părea destul de grea; colţul în care se aşeza de fiecare dată Mario lustragiul, cu mâinile mereu murdare de grăsime, era gol, şi aşa avea să rămână pentru totdeauna. „Va fi vai şi amar de cine îmi ocupă locul, că eu mă întorc", îi avertizase pe toţi înainte de a pleca pe front.

Zâmbind, Nando îi aduse cafeaua cu *grappa,* iar Anna inhală cu plăcere mirosul înţepător. Îi puse, patern, mâna pe umăr şi intră înapoi: slăbise mult în acei ani, iar vechiul său şorţ alb trebuia acum trecut de două ori în jurul taliei.

Anna tocmai îşi savura ultima înghiţitură când observă figura greoaie a Elenei făcându-şi apariţia de pe una dintre străduţele care dădeau în piaţă, cea pe care îşi aşeza taraba doamna care vindea stofe sâmbăta. Elena înainta încet şi încruntată către oficiul poştal încă închis. De ceva vreme nu făcea altceva decât să se plângă de gleznele care, spunea ea, i se umflaseră cât pepenii şi o făceau să sufere la fiecare pas. Cu un oftat, scoase cheia din poşetă şi deschise larg uşa.

Anna o ajunse din urmă mergând pe lângă bicicletă.

— Te-a împins cineva jos din pat în dimineaţa asta? exclamă Elena, uimită s-o vadă aşa devreme.

— N-am prea putut să dorm, cine ştie de ce, răspunse Anna aşezându-şi geanta pe masă.

— Eh, mie îmi spui? comentă Elena, scoţându-şi paltonul de postav. Eu de mult timp nu pot să dorm. Uneori, parcă încă îmi răsună în urechi sirenele alea.

Câteva clipe mai târziu li se alătură Chiara. Rămăsese tot o copilă cu ochelari cu lentile groase, dar acum zâmbea mult mai mult. Cucerise inima unui doctor, se spunea, cel „nou" sosit în oraş în timpul războiului, care o tratase pe mama Chiare! până la sfârşit. Elena îi bătea constant apropouri sarcastice, încercând să afle ceva mai mult, dar în zadar: din gura Chiare! nu ieşea nici măcar un cuvânt.

Carmine intră cu capul în jos şi şchiopătând uşor. Fusese nevoit să-şi radă barba când fusese chemat pe front, dar acum îi crescuse din nou, ţepoasă şi

plină de fire albe. Refuzase să vorbească despre puţinele zile petrecute pe front: tot ce se ştia era că plecase împreună cu lustragiul şi că, pe 30 august 1942, Carmine supravieţuise, iar Mario, nu. Se aflau amândoi pe petrolierul *Sant'Andrea* care tocmai părăsise portul Taranto şi se îndrepta spre Grecia, când douăzeci de avioane engleze au bombardat nava, care a luat foc şi apoi s-a scufundat. Carmine se întorsese acasă cu o arsură la picior şi cu acelaşi caracter antipatic, complet neschimbat. În nota obişnuită, bolborosi un „salut" şi se duse imediat să-şi ia locul. Şi când Elena îl întrebă cum se simte, el îşi netezi barba şi răspunse: „Normal, cum ar trebui să mă simt?" Ceea ce însemna că încă nu îşi băuse a doua cafea.

Ultimul ajunse Tommaso. Salută cu zâmbetul lui amabil şi, cu servieta de piele strânsă la piept, se îndreptă spre birou. Anna se gândi, aşa cum făcea deseori, că ochii directorului oficiului poştal păreau să se micşoreze pe zi ce trece. Cu siguranţă, privirea lui limpede şi vioaie pierise de multă vreme, din noaptea în care războiul îi luase ceea ce iubea cel mai mult pe lume: pe Giulia. Inima acelei fete firave, pe care o iubise atât de mult, nu rezistase nesfârşitelor sirene de alarmă care o trezeau brusc din somn. Murise pe drumul spre fabrica lui Antonio, care ziua era locul unde se dădea raţia de ulei pe cartelă, iar noaptea devenea cel mai sigur adăpost antiaerian din oraş. Când începea acel ţiuit îngrozitor de cincisprezece secunde, urmat de tot atâtea secunde de linişte, mulţi se repezeau acolo, cu respiraţia tăiată, înfăşuraţi în paltoane care abia ascundeau pijamalele bărbaţilor şi cămăşile de noapte ale femeilor. Câte nopţi petrecuseră în adăpost, îngrămădiţi unii în alţii, cu pături grele de lână pe ei. Doar copiii reuşeau să adoarmă din nou, cuibăriţi în braţele mamelor, în timp ce adulţii se priveau cu ochi îngroziţi şi stăteau cu urechile ciulite, aşteptându-se la ce era mai rău.

Dar acum ce era mai rău trecuse.

Anna termină de umplut geanta, ieşi şi porni pe bicicletă. Dar nu apucase să facă decât vreo câţiva metri, când cineva claxonă în spatele ei. Puse un picior pe pământ şi se întoarse. Antonio se apropie de ea şi lăsă în jos fereastra:

— Ai nevoie să te duc cu maşina? glumi el.

— Nu, mulţumesc, nu am încredere în felul cum conduci, răspunse Anna zâmbind.

Antonio izbucni în râs.

— Bine faci!

Îşi luase permisul de conducere cu un an înainte, când Carlo îi făcuse cadou Fiatul 508. Nu mai avea nevoie de ea, dat fiind că între timp îşi cumpărase un Fiat 1100 negru strălucitor.

— Mai degrabă vinde-o, nu mi-o da mie, ce să fac cu ea? Crezi că învăţ să conduc acum, la 45 de ani?

Antonio încercase din toate puterile s-o refuze, dar Carlo nu voia să audă niciun fel de explicaţii.

— Nu suport să te văd mergând peste tot pe jos, te rog, insistase el.

— Dar mie îmi place mult să merg pe jos, chiar îmi place, îi răspunsese Antonio.

Cu toate astea, în cele din urmă cedase.

— Dar o să mă folosesc de ea doar dacă e nevoie, declarase.

Şi aşa a fost: de cele mai multe ori, Fiatul 508 stătea în faţa casei şi Antonio o pornea doar dacă trebuia să iasă din oraş.

— Unde te duci? Îl întrebă Anna.

— Dau o fugă la cramă.

— Să mă anunţi dacă ajungi viu, spuse ea.

Apoi îl salută şi porni din nou pe bicicletă.

Antonio viră la dreapta, râzând. Era la jumătatea traseului, în mijlocul unui drum de ţară, când maşina începu să facă un zgomot ciudat, după care se opri brusc. Perplex, Antonio privi în jos şi îşi dădu seama că, din momentul în care se oprise să vorbească cu Anna, parcursese întreaga distanţă în prima treaptă de viteză; nici măcar nu se gândise să cupleze treapta a doua. După câteva încercări, reuşi totuşi să repornească maşina şi, ajungând la cramă, lăsă maşina în parcarea în care se odihneau căruţele care transportau strugurii.

Împinse jumătatea de uşă întredeschisă a intrării mari de lemn şi aruncă o privire în jur.

— Carlo? Îl strigă.

— Sunt jos!

Antonio coborî la subsol, unde erau cisternele de beton. Era mereu foarte frig acolo, se gândi el, trecându-l fiorii.

Carlo stătea de vorbă cu un bărbat în vârstă mai scund decât el, cu obrajii scobiţi şi ridaţi, care purta bretele şi şapcă pe cap.

— Vino încoace, Antonio, îl îndemnă el, făcându-i semn cu mâna. El e Franco. Ţi-am vorbit despre el, nu?

— Sigur că da, răspunse Antonio, strângându-i mâna.

— Am ajuns, în sfârşit, la un acord, îi explică apoi Carlo, mulţumit, punând o mână pe umărul bărbatului.

— Ar părea că da, răspunse el.

Acordul se referea la vânzarea a două hectare de teren nu departe de Domeniul Greco, pe care Carlo pusese ochii de ceva vreme: voia să extindă podgoria, *trebuia,* de fapt, să producă mai mult, dat fiind că, în sfârşit, lucrurile mergeau în direcţia bună. Nu fusese deloc uşor să continue să producă vin pe timpul războiului: o bună parte din muncitori fuseseră chemaţi pe front şi, deşi unele dintre soţiile lor le luaseră locul, forţa de muncă era, oricum, insuficientă. În plus, dificultăţile în aprovizionarea cu sticle îl forţaseră pe Carlo să încetinească producţia.

Toate astea, până când au venit americanii. Pe 11 septembrie 1943, pe când Nordul era încă în mâinile nemţilor, regele fugea îndreptându-se spre Brindisi[15] şi întreaga ţară era în haos, americanii debarcaseră la Taranto şi Brindisi. Carlo simţise imediat că aceea ar putea fi ocazia potrivită, cea pe care o aştepta de multă vreme pentru a face un pas înainte, aşa cum spunea el. Îşi spusese că cineva trebuia să exploateze posibilitatea de a-i aproviziona cu alcool pe soldaţi! americani. De ce nu el? Putea paria orice pe faptul că acei străini nu gustaseră niciodată un vin aşa de bun ca al lui. Aşa că ceruse să se pregătească o ladă cu sticle de Donna Anna şi să fie încărcată în Fiatul 508.

— Unde merg astea? Îl întrebase Daniele, pe care Carlo îl promovase responsabil al cramei, când cel dinainte fusese trimis pe front în Nord.

— La Brindisi, *ragazzo mio,* răspunsese Carlo, aşezat la biroul lui, in timp ce scria biletul care însoţea transportul. I le ducem regelui însuşi! adăugă el râzând, rotindu-şi degetul arătător în aer. Oricum, e doar ca să-l guste. Dacă iese, o să avem multe alte lăzi de trimis.

Daniele îl privi cu o expresie confuză, fără să mai pună însă alte întrebări.

După o vreme, la cramă se prezentă un jeep cu trei soldaţi la bord. Unul dintre ofiţeri îi strânsese mâna şi se prezentase ca fiind responsabilul cu aprovizionarea al armatei americane. Într-o italiană incertă, îi mulţumi pentru darul oferit, pe care îl primiseră şi îl băuseră cu deosebită plăcere; iar acum venise până acolo ca să-l cunoască pe cel care producea acel vin extraordinar, roz şi luminos, cu parfum de cireşe şi afine. Carlo îi zâmbi şi el şi îi însoţi pe cei trei militari să viziteze crama, în timp ce Daniele, alături de el, intervenea ocazional, mai ales prin gesturi, explicând o anumită fază a

vinificaţiei. La sfârşitul vizitei, ofiţerul dădu din cap satisfăcut şi înainte de plecare comandă o cantitate mare de Donna Anna pentru trupele americane. „Ştiam eu!” exclamă Carlo imediat ce jeepul se depărtase. Într-un acces de entuziasm, luă capul lui Daniele în mâini şi îl sărută pe păr. Băiatul sa îmbujorat la început, apoi s-a lăsat molipsit de euforia lui şi a râs şi el.

Franco salută luându-şi şapca de pe cap şi dădu să iasă.

— Te anunţ când ne ducem la notar, îi spuse Carlo înainte ca el s-o ia pe scări. Deci, frăţioare, adăugă el apoi, trecându-şi braţul în Jurul gâtului lui Antonio. Ce te aduce aici? De câte ori ţi s-a oprit maşina pe drum?

— O singură dată.

— Hai că progresăm!

— Sunt trei zile de când nu te-am văzut, mi-era dor de tine.

— Sentimentalul meu, îl tachină Carlo, strângându-l uşor de obraji.

În acel moment, la intrarea în cramă îşi făcu apariţia Daniele.

— Domnule Carlo?

— Spune-mi, *ragazzo mio,* răspunse el.

— Mă duc spre vii. Maşina de dopuri funcţionează.

— Foarte bine... Du-te liniştit.

Dar Daniele ezita.

— Domnule Antonio, spuse el, vădit stânjenit. Pot să vă întreb ce face Lorenza? N-am mai văzut-o de multă vreme prin oraş.

— Aşa şi aşa, răspunse el, băgându-şi mâinile în buzunarele pantalonilor.

— Înţeleg, răspunse Daniele, trist. Poate într-una din aceste zile aş putea s-o însoţesc la cinema, împreună cu prietenele ei. Ca s-o distrag puţin... Evident, cu permisiunea dumneavoastră, adăugă coborând privirea.

— Mulţumesc pentru grijă, murmură Antonio, lăsând însă cererea fără răspuns.

— Nu-ţi face griji, o să-şi revină, interveni Carlo. Sunteţi tineri, trece tot, la vârsta voastră.

Daniele dădu din cap deloc convins, îi salută pe amândoi şi se îndreptă spre scări.

— Transmite-i salutări bunicului tău, nu uita, strigă Carlo după el. Şi spune-i că, imediat ce o să pot, o să trec pe la el.

* * *

Daniele şi Lorenza se împrieteniseră în martie 1943, când cel mai bun prieten al lui Daniele, Giacomo, fiul lui Michele, de la magazinul de fructe, se îndrăgostise de ea.

— Uite ce frumoasă s-a făcut fata lui Antonio Greco, zicea Giacomo, dându-i câte un ghiont lui Daniele când se întâmpla s-o vadă pe Lorenza trecând prin faţa magazinului.

Uneori îi atrăgea atenţia fluierând, apoi îi făcea semn să se apropie.

— Ş̧ş̧ş̧, băi, aşa strigi tu fetele? Îl certa Daniele, împingându-i braţul în jos cu o privire amuzată.

Dar Giacomo lua un fruct din prima ladă care îi era la îndemână şi i-l întindea Lorenzei, ţinându-l pe palma deschisă şi spunând:

— Cel mai bun fruct din ţară pentru cea mai frumoasă fată!

Ea zâmbea, stânjenită, lua fructul - fie o portocală zemoasă, fie o mandarină, fie o pară - şi îi mulţumea. Când se îndepărta, Giacomo o privea îndelung, vrăjit: părea că împreună cu ochii îi zâmbeau şi toţi pistruii care îi acopereau faţa.

Că Lorenza, nepoata domnului Carlo, se făcuse frumoasă, observase şi Daniele, şi încă cum. Îşi amintea de ea pe când era mică. Se întâlneau de multe ori, cum era firesc, însă, în ciuda faptului că erau aproape de aceeaşi vârstă, nu avuseseră niciodată cu adevărat ocazia să vorbească unul cu celălalt. Crescuse înaltă şi şoldurile i se rotunjiseră; părul ei arămiu strălucitor îi ajunsese la talie şi coşurile de care mai demult îi era plină faţa dispăruseră, lăsând doar câteva urme minuscule, vizibile numai de aproape. Ochii, apoi, erau exact ca cei ai domnului Carlo când zâmbea, se gândi Daniele: aveau aceeaşi sclipire, de parcă ar fi fost iluminaţi din interior.

Giacomo începuse s-o curteze asiduu. Duminica dimineaţa, în piaţă, pândea aşezat pe bancă şi o aştepta să treacă: dacă nu era împreună cu mama sau mătuşa ei, profita de ocazie şi o lua prin surprindere făcându-şi apariţia pe la spate.

— Bună dimineaţa celei mai frumoase fete, îi spunea, scoţându-şi şapca. Eu şi prietenul meu te putem însoţi până acasă? adăuga el, arătând spre Daniele.

— Dar e la doi paşi, răspundea Lorenza, amuzată.

— Şi ce, dacă? Doi paşi azi, doi paşi mâine..., zicea Giacomo zâmbind.

Şi aşa porneau toţi trei, iar Daniele rămânea mereu cu câţiva paşi în urmă. Dar o auzea pe Lorenza vorbind: ea îi povestea despre ce se i întâmplase peste

zi, despre colegele ei de la şcoală, despre când o să se termine războiul, dar mai ales despre ceea ce studia la liceu: povestea de dragoste dintre Paris şi Elena, rivalitatea dintre Abile şi Hector, lungul drum al lui Ulise înapoi spre casă... Giacomo mergea alături de ea, plin de admiraţie, fără să scoată un cuvânt.

— Nu mă satur niciodată s-o ascult. Înseamnă că sunt îndrăgostit? Îl întreba pe Daniele, imediat ce Lorenza intra în casă.

Într-o după-amiază a lunii mai 1943, ea îi invitase la cinema, împreună cu două colege de familie bună, care, în acea zi, aşa spusese Lorenza, veniseră de la Lecce să-şi facă temele împreună. Totuşi, şi Daniele înţelesese imediat asta din privirile pline de subînţeles pe care cele trei prietene şi le lansau, acea ieşire nu era altceva decât un pretext, fiind gândită şi orchestrată până la cel mai mic detaliu. Se duseseră să vadă *Un pilota ritorna,* de Roberto Rossellini, la reprezentaţia de după-amiază. Lorenza alesese ultimul rând şi se aşezase sugerându-i lui Giacomo din priviri să stea lângă ea. Celelalte două fete se aşezaseră la stânga şi la dreapta lui Daniele, care nu-şi amintea cum le cheamă. Iar mai târziu îşi dădu seama că nici despre film nu-şi mai amintea aproape nimic. Fusese distras tot timpul, încercând să înţeleagă ce se întâmplă la un scaun distanţă de el. Îi auzea pe Giacomo şi Lorenza chicotind şi vorbind în şoaptă, în timp ce cele două prietene se priveau cu subînţeles, de parcă ar fi spus: „Ai văzut?". Şi, în momentul în care, pe marele ecran, Massimo Girotti i-a declarat Michele! Belmonte: „Tu eşti totul pentru mine", după care s-a auzit imediat vuietul bombardamentului nocturn, Daniele înţelesese că prietenul său îi cuprinsese obrajii Lorenzei în palme şi o săruta.

Povestea lor de dragoste continuase cu săruturi furate pe străduţele înguste, în timp ce Daniele stătea de pază să fie siguri că nu trece nimeni, cu priviri complice în piaţă sau la magazin şi cu întâlniri aranjate pe baza subterfugiilor şi minciunilor, ca atunci când Lorenza le spusese părinţilor că se duce să înveţe împreună cu prietenele ei şi se urcase în autobuzul de Lecce, în care se afla însă şi Giacomo, chiar dacă la distanţă. În acea după-amiază, îi mărturisise Giacomo lui Daniele a doua zi, el şi Lorenza făcuseră dragoste într-o *pagghiara*[16] de pe un câmp, chiar lângă Lecce. Pentru ea fusese prima dată şi plânsese, dar de fericire. Iar Giacomo, în timp ce o ţinea în braţe, goală şi tremurând, gândise: *o iau de nevastă*. Şi o secundă mai târziu o anunţase, serios: „Duminică vin să vorbesc cu tatăl tău". Lorenza se lipise şi mai tare de el. „Nu-mi doresc nimic altceva", îi răspunsese ea

Ultima dată când Daniele şi Lorenza îl văzuseră pe Giacomo a fost în dimineaţa zilei de 2 iulie a aceluiaşi an: era vineri, iar două zile mai târziu Giacomo ar fi trebuit să meargă la Lorenza acasă să-i ceară mâna. „Aţi fost vreodată la sărbătoarea *Madonna della Visitazione,* de la Salice Salentino?" îi întrebase Giacomo pe amândoi, în timp ce ducea lăzile cu fructe în magazin. Daniele era aşezat pe marginea trotuarului, iar Lorenza stătea în picioare strângând în mâini punga cu cireşe pe care tocmai le cumpărase, a doua oară în decurs de două zile. „Eu mă duc mereu, de când eram mic", le explicase Giacomo. „Acolo e născută mama şi bunicii mei încă locuiesc acolo. E un târg mare, cu de toate... Anul viitor ne organizăm şi veniţi şi voi, amândoi!"

În ziua aia, exact când petrecerea era în toi, un bombardier american B-24 lansase o bombă aproape de casa bunicilor lui Giacomo, *una masseria*[17]*,* în timp ce toată familia era aşezată la masă. Singura care supravieţuise fusese mama lui Giacomo, soţia lui Michele, proprietarul magazinului de fructe, care, în legătură cu acea zi, avea să-şi amintească mai apoi doar zgomotul îngrozitor şi imaginea animalelor de la târg care, scăpate de sub control, fugeau cuprinse de panică, călcând tot în picioare şi trăgând după ele obiecte şi oameni deopotrivă.

La înmormântare a luat parte toată lumea. În biserica plină. Daniele cu greu a reuşit să nu înceapă să plângă; lângă el, Carmela, iritată, continua să-i şoptească să fie demn, că un bărbat care plânge în public era ceva inacceptabil. Când sicriele lui Giacomo şi Michele au fost scoase din biserică şi a început procesiunea spre cimitir, Lorenza s-a desprins de la braţul mamei sale, a luat-o înainte ca să-l ajungă din urmă pe Daniele şi l-a îmbrăţişat pe neaşteptate. În timp ce Carmela se uita la ei, nefiindu-i clar cum să interpreteze acel gest, el i-a pus o mână pe spate, iar mirosul părului ei proaspăt spălat i-a invadat nările.

Continuând să-l îmbrăţişeze, Lorenza a început să plângă, pentru ca apoi, pe neaşteptate, să scoată un strigăt atât de disperat, încât Daniele a avut impresia că îl vede cum ia proporţii şi cuprinde toate străzile şi pieţele micului oraş.

* * *

În seara aia, după înmormântare, Daniele s-a întors în căsuţa în care se mutase cu ceva timp în urmă. Acolo locuise bunica sa paternă, o femeie timidă şi dulce care murise la începutul verii anului 1940 şi care, era convins, se lăsase să moară pentru că nu voia să mai vadă încă un război. Era cu

adevărat mică, numai două camere, pereţii se umpleau mereu de mucegai şi iarna părea imposibil de încălzit, însă Daniele n-ar fi dat-o pe o alta mai bună. Era prima lui casă, locul în care, odată terminată munca la cramă, putea să creeze haine şi să coasă în linişte, departe de ochii mamei. Cu banii pe care reuşise să-i pună deoparte cumpărase o maşină de cusut Singer, care ocupa centrul încăperii servind drept sufragerie şi bucătărie. Într-un colţ erau stivuite rulouri de ţesături de diferite culori şi imprimeuri. Când, la târgul de sâmbătă, se oprise a treia oară la taraba de ţesături ca să pipăie stofele, radiind de fericire, dar fără să cumpere nimic, femeia cu coc care vindea la tarabă se aplecase uşor spre el şi, cu zâmbetul complice al cuiva care înţelesese tot, îi şoptise: „Vino la mine acasă, tinere, ca să poţi alege în linişte”. În dulapul din camera alăturată, unde era şi patul, atârnau trei rochii elegante pe care nu le purtase încă nimeni.

S-a aşezat la masă şi a deschis caietul de modele la o pagină goală. Nu reuşea să-şi scoată din minte înmormântarea şi senzaţia pe care o încercase atunci când Lorenza se lipise de el, disperată şi de neconsolat. A luat creionul şi a început să deseneze o rochie. Pentru ea.

13
iunie 1946

Cu o seară înainte de 2 iunie 1946, Anna hotărî să se tundă. Mişcându-se încet ca să nu-l trezească pe Carlo, se aşeză la măsuţa de toaletă şi, la lumina slabă a veiozei, se privi în oglindă. Îşi trecu mâna peste părul lung şi negru, presărat cu câteva fire argintii, îl împărţi în două, lăsând cele două jumătăţi să cadă pe piept, luă foarfecă de pe raftul de marmură şi, fără să înceteze să se privească, tăie hotărât, mai întâi în partea stângă, apoi în partea dreaptă, la baza gâtului. Îşi umezi mâinile într-un lighean cu apă, şi le trecu prin păr şi, în cele din urmă, scoase dintr-un sertar bigudiurile şi începu să înfăşoare fiecare şuviţă. Apoi se duse să se culce.

Aşezată pe un umeraş agăţat de uşa şifonierului o aştepta ţinuta pe care o alesese. Mergea la vot pentru prima dată în viaţă. Avea să poarte un costum verde busuioc: jacheta era strânsă pe talie, iar fusta până la genunchi era evazată în partea de jos. O bluză vaporoasă din viscoză roz completa întregul.

Îşi adusese şi ea contribuţia la acea zi. În octombrie 1944, citise în ziar apelul Uniunii Femeilor Italiene, care fondase la Roma comitetul pro vot în vederea alegerilor locale din 1946. Devenise brusc euforică, dorind să facă şi ea ceva. Aşa că luase un mănunchi de coli albe de hârtie şi copiase, pe una din ele, cu scrisul ei rotund şi graţios, textul petiţiei prin care Uniunea invita toate femeile din fiecare unitate administrativă din Italia s-o semneze.

Noi, femeile din Lizzanello, cerem Guvernului de Eliberare Naţională dreptul de a vota şi de a fi votate la următoarele alegeri locale. Credem că privarea de acest drept ar lăsa femeile în acea poziţie de inferioritate nedreaptă în care fascismul a vrut să le menţină, nu doar în interiorul statului, ci şi în raport cu femeile din toate ţările civilizate. Fascismul, cu politica de război scelerată, ne-a distrus casele, ne-a împrăştiat familiile, ne-a făcut să ne asumăm responsabilităţi mai mari în muncă, în educaţia copiilor noştri, în lupta zilnică pentru existenţă. Am luptat alături de soţii noştri împotriva fascismului şi a opresorului german, cu tenacitate şi curaj, în lunile grele din perioada ocupaţiei. Socotim că ne-am câştigat astfel dreptul de a participa pe deplin la lucrarea de reconstrucţie a ţării noastre.

Cerem, prin urmare, ca aspiraţia noastră legitimă să fie luată în considerare de către bărbaţii din guvern şi ca dreptatea şi egalitatea în drepturi, care stau la baza oricărui sistem cu adevărat democratic, să fie în sfârşit acordate femeilor din Italia.

A doua zi dimineaţă, duminică, în timp ce Carlo şi Roberto încă dormeau, ea coborâse în sufragerie, luase măsuţa de lemn de la intrare şi ieşise.

— Aveţi nevoie de ajutor, doamnă poştaş? o întrebase nepotul vecinei, un băiat uscăţiv, când o văzu plecând cu hârtiile sub un braţ şi cu masa în cealaltă mână.

— Nu, mulţumesc, mă descurc, răspunsese ea zâmbind.

Ajunsese în Piazza Castello, aşezase masa lângă bancă şi ordonase frumos pe ea hârtiile: de o parte, foaia pe care era scris textul petiţiei, de cealaltă, foile albe pe care să strângă semnăturile.

Deşi era încă devreme, atrăsese, evident, privirile curioase ale celor care bântuiau prin faţă pe la bar, ale celor care se duceau la biserică şi ale tuturor celor în trecere.

— Ce face străina?

Întrebarea ricoşase din om în om. Primul care se apropiase să arunce o privire fusese un bătrân în baston. Purta o cămaşă şi pantaloni albi şi mirosea puţin a lână umedă.

— Ce e aici? Întrebase el cu o voce cavernoasă, arătând cu bastonul spre masă.

— O strângere de semnături, răspunsese Anna zâmbind. Ca să cerem guvernului să permită şi femeilor să voteze. Este o iniţiativă naţională, ştiaţi? Bărbatul se încruntase.

— Pot să vă citesc? continuase ea, luând hârtia în mână. Luaţi loc aici, îi spusese arătând spre banca pe care bărbatul, puţin reticent, s-a aşezat, cu mâinile sprijinite de mânerul bastonului.

În acel moment se apropiase şi Nando, iar câţiva clienţi de la bar îl urmaseră, apoi sosiseră şi două femei, cu basma neagră pe cap, care porniseră braţ la braţ spre biserica San Lorenzo.

— Ştiu şi eu? Vreţi lumea cu susu-n jos, protestase bătrânul imediat ce Anna terminase de citit.

Se ridicase de pe bancă ajutându-se de baston.

— Credeţi că până acum a fost cum trebuie? replicase ea, deranjată.

Dar bărbatul nu-i răspunsese. Se întorsese cu spatele la ea şi se dusese spre bar, urmat de câţiva bărbaţi care dădeau, sceptici, din cap.

— Nu-l lua în seamă, intervenise Nando, cu o faţă contrariată. Nevasta ăluia nici nu iese din casă fără săi dea el voie.

— Eu aş vrea să semnez, spusese timid una dintre cele două femei.

Fericită, Anna îi întinsese stiloul.

— Vă rog, aici, îi spusese ea, arătând foaia goală de hârtie.

Timp de câteva săptămâni, în fiecare după-amiază, după serviciu, Anna se aşezase cu măsuţa ei în piaţă. Le oprea pe femei sau aştepta ca ele să se apropie, curioase, le citea petiţia şi de multe ori le explica sensul ei în cuvinte mai simple. În cele din urmă, zâmbind, le dădea stiloul să semneze. Auzise întrebări care mai de care mai ciudate: „E legal? Nu vine poliţia să mă caute pe-acasă? Dar e un vot care are aceeaşi valoare ca cel al bărbaţilor?” „Eu nu cred, dar semnez, oricum, e bine?” „Semnez, dar nu-i spun soţului meu.

Să nu-i spuneţi nici dumneavoastră, doamnă poştaş, da?”

Carlo o asigurase încă de la început de sprijinul său „necondiţionat”, însă se ţinuse departe de tarabă, „începem îmbutelierea. Nu mă pot depărta de cramă...”, spunea el. Antonio, în schimb, i se alăturase în piaţă după câteva

zile, ţinând în mână o pancartă de carton pe care scria cu majuscule: SEMNEAZĂ AICI PENTRU A LE ACORDA DREPT DE VOT FEMEILOR!

— M-am gândit că ţi-ar putea fi de folos, îi spusese el. Este un pic rudimentar, îmi dau seama..., adăugase, privind în jos la carton.

— E perfect, îl întrerupsese Anna cu un zâmbet larg. Pune-l aici în faţă.

Antonio îl aşezase în picioare, sprijinit de piciorul mesei.

— De ce nu mai stai să-mi dai o mână de ajutor?

— Dacă vrei, cu plăcere, răspunsese el.

— Da, vreau.

Şi, din acea după-amiază, de câte ori putea. Antonio i se alătura, imitând tot ce făcea Anna, în toate privinţele. Din când în când, ea se oprea şi îl fixa.

— Ce e? o întreba el, simţindu-i ochii aţintiţi asupra sa. — Nimic, răspundea ea, roşind.

în câteva săptămâni, strânseseră câteva sute de semnături, inclusiv cele ale tuturor femeilor pe care Anna le cunoştea personal: Giovanna, Agata şi prietenele ei de rugăciune, Lorenza, Elena, Chiara, vecinii, secretara lui Antonio. Până şi Carmela se apropiase de masă, într-o rochie strâmtă şi cu rujul asortat cu unghiile, şi întrebase:

— Unde trebuie să semnez?

La începutul lui ianuarie 1945, Anna pusese hârtiile cu semnăturile într-un plic galben şi, foarte mulţumită, scrisese pe el adresa: *Comitetul de iniţiativă al Uniunii Femeilor Italiene, via 4 noiembrie 144, Roma.*

* * *

Pe 2 iunie, Anna se trezi în zori, se aşeză din nou la măsuţa de toaletă şi începu să îşi scoată bigudiurile unul câte unul. Părul cobora de-a lungul feţei în onduleuri şi, în timp ce ea îi dădea rapid formă cu peria, se trezi şi Carlo. În lumina blândă care pătrundea prin perdea urmări ce făcea soţia lui, se frecă la ochi şi ridică privirea, sprijinindu-se în cot.

— Anna! strigă apoi în direcţia uşii. În dormitor e o femeie pe care n-o cunosc, cu intenţii necurate, foarte necurate!

Ea se întoarse spre el, râzând.

— Nu eşti sănătos!

— Îţi stă foarte bine.

Carlo nu putea să-şi ia ochii de la ea.

— *Merci!* răspunse ea, continuând să se pieptene.

— Vino-ncoace, îi spuse atunci, lovind uşor pe pat cu mâna. Secţia de vot poate să mai aştepte puţin. Eu, nu.

* * *

Urma să meargă la vot toate împreună, aşa hotărâseră. Prin urmare, Anna ieşi, ajunse la casa Agatei şi bătu la uşă. Agata deschise gâfâind şi roşie în obraji.

— Toate bune? o întrebă Anna, intrând.

Agata închise uşa.

— Ei, bune. Simt că iau foc, răspunse ea, făcându-şi vânt cu mâna. Avea dreptate mama, spuse apoi, îndreptându-se spre bucătărie, cu Anna după ea. Marchizul ăsta e o pedeapsă, şi când vine, dar şi când nu vine.

— Nu te-ai îmbrăcat încă? exclamă Anna când o văzu pe Lorenza în cămaşa de noapte, aşezată la masa din bucătărie, înmuind biscuiţii în lapte.

— De o oră încerc s-o fac să se dea jos din pat, puturoasa. Eu sunt gata de mult, se plânse Agata. Dar ce ţi-ai făcut la păr?

— L-am tăiat. Îţi place? spuse Anna, trecându-şi degetele prin el.

— Nu ştiu. Eşti ciudată, răspunse Agata, încruntându-se. Trebuie să mă obişnuiesc.

— Antonio a plecat deja?

— Acum zece minute.

Anna dădu din cap. Apoi se întoarse spre nepoata ei.

— Lorenza, haide, grăbeşte-te. Giovanna ne aşteaptă deja.

— Eu nu vin, răspunse Lorenza cu un aer plictisit.

— Ce vrei să spui?

— Nu mă interesează să votez.

— Nu mai vrea să meargă la şcoală, nu vrea să voteze, nu vrea să muncească..., oftă Agata.

— Lorenza, nu spune prostii. Asta e o zi importantă inclusiv pentru tine, îi reproşă Anna.

— Pentru voi, poate, pentru mine, nu.

— Nu-ţi dau voie să spui aşa ceva! exclamă Anna. Dacă nu vii, te insulţi pe tine însăţi. Du-te şi te îmbracă, îi ordonă făcând semn cu mâna.

Lorenza se ridică de la masă, oftând.

— Ţi-am pregătit costumul bun, pe pat, strigă Agata după ea.

De la moartea lui Giacomo, Lorenza picase într-o stare de amorţeală din care nu mai părea să iasă. Refuzase să se mai ducă la universitate. „Sunt adult

acum, hotărăsc singură", se opusese. Antonio încercase s-o facă să se răzgândească, dar nu folosise la nimic să discute cu ea, s-o încurajeze şi să-i descrie viitorul pe care îl ratează renunţând la studii.

— Dar visurile tale? Cu ele cum rămâne? o îndemna el.

— Nu era visul meu, era al tău, răspundea ea, cu asprime. Dacă e ceva ce am înţeles e faptul că fericirea n-o poţi găsi în cărţi.

— Te înşeli, răspundea Antonio.

— Ah, da? Atunci, ia spune-mi, tu, care citeşti atât de mult, eşti fericit? Mie mi se pare că nu.

— Eşti supărată şi suferi. Te înţeleg, serios, spunea atunci Antonio, cu blândeţe. Dar mai gândeşte-te, te rog. Mă întristează atât de mult să văd că renunţi la visul tău..., al *nostru*.

— Poate că erai prea ocupat ca să observi, continua Lorenza, ostilă. Visul meu, eu îl găsisem. Cu Giacomo. Dar războiul ăsta blestemat mi l-a luat.

Lorenza se uită la hainele de pe pat, o fustă neagră plisată şi o bluză de mătase galben pal, cu o fundă mică la decolteu. Oftă şi se aşeză pe marginea patului. Era unul dintre costumele de zile bune, acelaşi pe care ar fi trebuit să-l poarte în duminica când urma să devină logodnica lui Giacomo, iar viaţa ei fericită avea să înceapă. Dar acum? Cine sau ce era ea fără un bărbat care s-o iubească? Se ridică brusc, deschise şifonierul şi scoase prima rochie care îi pică în mână: una de fiecare zi.

* * *

Giovanna aştepta în faţa porţii şcolii primare, unde fuseseră amenajate secţiile de votare, şi privea în jur cu o expresie neliniştită, ţinându-şi strâns geanta neagră.

Ei, războiul îi adusese singurul lucru pe care şi-l dorise dintotdeauna: în 1943, don Giulio fugise din Emilia şi se refugiase în Sud, deşi din familia sa de origine nu mai avea acolo pe nimeni. Prin părţile sale, aerul devenise de nerespirat: partizanii începuseră să ia în vizor preoţii, mai ales în zona dintre Bologna, Modena şi Reggio Emilia, şi mulţi dintre aceştia fuseseră ucişi, îşi făcu apariţia la uşa Giovannei îmbrăcat cu haine civile, cu o traistă veche pe umăr, faţa obosită, privirea îngrozită şi barba lungă. „Ajută-mă", o implorase el. „Lasă-mă să stau aici cu tine." Ea îi deschisese larg uşa casei sale şi, timp de câteva săptămâni, Giulio stătuse ascuns. Rămăsese acolo până a găsit un post liber de viceparoh la Vernole, oraşul de origine al părinţilor săi, la vreo cincisprezece kilometri de Lizzanello. Se stabilise într-o locuinţă mică, care îi

fusese pusă la dispoziţie, lângă biserică. Însă, în fiecare după-amiază, după ultima liturghie, se urca pe bicicletă şi străbătea toţi acei kilometri, pe drumuri lăturalnice, printre câmpuri, ca să ajungă la *contrada* La Pietra. În unele seri se urca înapoi pe bicicletă şi se întorcea la Vernole. În altele, când se simţea prea obosit, rămânea să doarmă la Giovanna acasă, plecând apoi înainte să se ivească zorii. Chiar dacă nimeni nu-i văzuse vreodată împreună, în orăşel începuseră să circule bârfele. Giovanna înţelesese asta din anumite priviri pe care i le aruncau unii atunci când se ducea la Anna sau la cumpărături. „N-are nicio jenă", auzea şuşotind. Dar nu-i păsa.

Anna se duse cu pas vioi spre prietena sa, în timp ce Agata se opri nu departe de ele, ţinând-o pe Lorenza strâns la braţul ei.

— Ei bine, chiar nu te înţeleg, fata mea. Ţi-am pregătit costumul ăla aşa elegant... Ce cred oamenii? Că nu avem haine bune? o certa Agata, pentru a nu ştiu câta oară de când plecaseră de acasă.

— Eşti bucuroasă? Întrebă Anna, grăbindu-se s-o îmbrăţişeze pe Giovanna. Azi e o zi specială.

— Dacă tu eşti bucuroasă, sunt şi eu, răspunse ea, calmă ca întotdeauna.

— Hai, să intrăm! exclamă Anna, cu un gest larg al braţului.

în interiorul cabinei de vot, cu inima bătându-i iute, Anna pipăi uşor buletinul de vot cu vârful degetelor, apoi încet, ca să facă să dureze cât mai mult posibil acel moment, făcu o cruce pe simbolul republicii: un cap de femeie cu o coroană în formă de turn decorată cu frunze de dafin şi de stejar. Pe urmă, ieşind din cabină, îşi ridică ochii spre cer, se relaxă zâmbind şi trase aer în piept. Ce zi memorabilă, acea zi: şi-o va aminti pentru totdeauna.

— Acum, toată lumea la bar, fac eu cinste! spuse veselă.

Giovanna acceptă invitaţia cu entuziasm şi o luă pe Anna de braţ.

— Vreau un fursec cu migdale! exclamă ea.

Au luat-o înainte, urmate de Agata şi Lorenza. În spaţiul din faţa barului Castello erau mici grupuri: unii erau furioşi împotriva celor care voiau să voteze pentru monarhie, alţii râdeau, fumau, ciocneau pahare cu vin. În jurul lor, copiii se jucau, alergând după o minge şi vorbind tare. Nu departe, în jurul băncii, erau nişte puştani mai mari, printre care şi Roberto, cu părul pieptănat pe spate şi vesta închisă la nasturi, peste cămaşa albă. Lângă el, o tânără mică de statură, cu trăsături delicate, îl sorbea din ochi. Din când în când, Roberto se uita şi el la ea şi îi zâmbea sfios.

— Cine e fata aia? Întrebă Anna.

— Care fată? Întrebă, la rândul ei. Agata.

— Cea de lângă Roberto.

— Este fiica lui Fernando, răspunse Lorenza. Cea mai mică dintre cele trei.

— Şi ce vrea de la fiul meu?

— Dar lasă-l în pace! exclamă Agata. La treisprezece ani începe şi el să aibă mâncărimi. E normal.

— Ce mâncărimi, se arătă Anna deranjată. E încă un copil. Singurul lucru la care trebuie să se gândească e să înveţe.

Mai târziu, acasă, o să am o discuţie cu el, îşi spuse, reluându-şi mersul.

Deodată, în spatele lor, auziră că cineva o striga pe Lorenza. Întoarseră toate trei capul în acelaşi timp şi îl văzură pe Daniele alergând spre ele şi fluturând o mână.

Lorenza se desprinse de la braţul mamei sale şi se duse înaintea lui.

— Ce bine îmi pare să te văd! Ce mai faci? o întrebă el gâfâind uşor.

Lorenza ridică din umeri.

— Aşa şi aşa. Am zile mai bune şi zile mai puţin bune.

— Am tot întrebat de tine...

— Ştiu. Îmi spune mereu unchiul Carlo. Mulţumesc...

— Pari mai slabă de când te-am văzut ultima dată.

Lorenza îşi coborî privirea.

— Zici? Mie nu mi se pare.

— Cred că am luat greşit măsura... bolborosi Daniele.

— Măsura? La ce măsură te referi? Întrebă Lorenza, perplexă.

Daniele se înroşi.

— Măsura pentru rochia ta.

— Care rochie?

— E... un cadou.

— Pentru mine? Mi-ai cumpărat o rochie? Întrebă ea, năucită.

— Nu chiar... am făcut-o. Chiar dacă mă mişc încă foarte încet şi nu prea am timp.

— Stai, stai. Dar de când coşi tu rochii? Întrebă Lorenza, încrucişându-şi braţele la piept.

— De fapt, îmi place să creez haine, mai mult decât să le cos. Am încropit o croitorie mică la mine acasă, dar nu ştie nimeni.

Şi duse un deget la buze, ca şi cum i-ar fi spus să păstreze secretul.

— Ei, bine... acum sunt curioasă s-o văd.

— Lorenza, hai odată! o strigă Agata. Pe tine te aşteptăm.

— Vin acum, răspunse ea, întorcându-şi capul spre mama ei.

— Ascultă-mă... reluă Daniele discuţia. Dacă te invit din nou la cinema, de data asta accepţi?

Lorenza zâmbi.

— Accept... cu condiţia ca după aia să-mi arăţi micul tău atelier de croitorie. Şi rochia, mai ales!

— Lorenza! insistă Agata.

— Trebuie să plec, spuse ea, vizibil iritată.

— Duminica viitoare? o întrebă el cu o privire plină de speranţă.

— În regulă. Duminica viitoare, răspunse Lorenza. Ne vedem în faţă la Olimpia. Apoi grăbi pasul şi se alătură celorlalte femei.

* * *

— Uite-i pe tata şi pe unchiul Carlo! exclamă Lorenza, arătând spre ei.

După întâlnirea cu Daniele, starea ei se schimbase complet.

Carlo şi Antonio stăteau la o masă afară la barul Castello împreună cu alţi doi bărbaţi, bine îmbrăcaţi şi cu aspect distins.

— Oh, iată-le pe splendidele noastre doamne, le salută Carlo şi trase iar din trabuc.

Antonio se ridică şi se duse imediat să aducă alte scaune.

— Gata, spuse el, aranjându-le în jurul mesei.

Când îi ţinu Annei scaunul, o întrebă încet:

— Dar... părul?

— De ce? Nu-ţi place? Întrebă ea, cu o uşoară undă de tristeţe.

— N-am spus asta...

— Bine, zise unul din cei doi bărbaţi ridicându-se, iar celălalt se luă după el. Vă lăsăm cu familia. Continuăm mâine discuţia.

— Sigur că da, spuse Carlo, dând mâna cu fiecare din ei.

Antonio, în schimb, îi salută dând uşor din cap.

— Ce discuţie? Întrebă Anna.

Carlo şi Antonio s-au uitat unul la altul.

— Să-i spunem? şopti Carlo cu o sclipire în priviri.

— Oricum, mai devreme sau mai târziu...

— Ce trebuie să ne spuneţi? interveni Agata.

Carlo strânse trabucul între dinţi, apoi îşi desfăcu larg braţele.

— Uitaţi-vă bine la mine! exclamă el.

— Vrei să ne spui cât eşti de frumos? Ştim deja, răspunse Anna în glumă.

Giovanna chicoti acoperindu-şi gura cu mâna.

— Mulţumesc, iubirea mea, spuse Carlo în timp ce o mângâia pe Anna pe faţă. Nu, uitaţi-vă mai bine. Aveţi în faţă viitorul candidat la funcţia de primar de la Lizzanello.

— Serios?

Anna era impresionată.

— Serios!

— Şi cum ţi-a venit ideea?

— Mi s-a propus, răspunse el, indicând din cap spre cei doi bărbaţi care tocmai plecaseră de lângă ei. Ei cred că am mari şanse să câştig. Mâine mergem să mă prezinte la preşedintele filialei provinciale şi o să discutăm serios toate aspectele.

— Ei, da, de când ai început să faci afaceri cu americanii ai devenit o persoană importantă, aduci voturi, răspunse ironic Agata.

— Preşedintele filialei provinciale a cărui partid, adică? Întrebă Anna.

— A creştin-democraţilor.

Ea se întunecă la faţă. Lorenza nu reuşi să nu observe privirea tatălui său în timp ce se uita la mătuşa ei cu ochi care o întrebau în tăcere: „De ce te-ai întristat? Eşti bine?”

— Asta e chiar o veste bună, comentă Agata, aruncând o privire rapidă spre cumnata ei.

— Foarte bună, se exaltă Carlo. Şi acum mă duc să aduc vin pentru toate aceste frumoase doamne, spuse cu voce tare, rotind degetul prin aer.

— Vin cu tine, se oferi Antonio, ridicându-se zgomotos de pe scaun. Te ajut cu paharele.

— Luaţi şi fursecuri cu migdale, îi rugă Giovanna.

Carlo dădu la o parte perdeaua de şnur şi, în faţa tejghelei, o văzu pe Carmela în compania soţului ei. Bucuria lui dispăru într-o secundă.

— Nando! O sticlă de Donna Anna şi şase pahare, te rog, interveni Antonio.

— Sărbătoriţi? Întrebă Carmela, privindu-l pe Carlo în ochi.

— Astăzi închinăm în cinstea doamnelor noastre, răspunse Antonio, ca să salveze situaţia, văzând că fratele lui se blocase.

Nicola mormăi ceva că aşa e bine, că acea zi e sărbătoarea tuturor femeilor şi trebuie marcată, cu siguranţă.

— Don Ciccio cum se simte? Întrebă apoi Carlo.

Carmela ridică din umeri.

— Se simte cum se simţea şi înainte. Nu se mai dă jos din pat. Spune că are senzaţia de junghi în spate.

— Îmi pare rău... Transmite-i salutările mele, te rog.

— Salutările de la tine îi fac întotdeauna plăcere, spuse ea.

Carlo dădu din cap şi începu să bată cu degetele în tejghea.

Nicola se uită la ceas şi spuse că el şi soţia sa trebuie să plece.

— Vă doresc o zi bună, îi salută el şi, ridicându-şi pălăria, se îndreptă către ieşire.

Carmela îl urmă cu pas indolent. Dar, trecând pe lângă Carlo, îi atinse un braţ cu umărul.

* * *

În după-amiaza duminicii următoare, Lorenza ajunse târziu la cinema Olimpia şi de la distanţă îl văzu pe Daniele că o aştepta. Stătea rezemat de perete şi lumina soarelui îi cuprindea pe jumătate faţa: avea şapca într-o parte, o cămaşă în carouri şi pantaloni închişi la culoare, cu bretele. I se tăie o clipă respiraţia: şi Giacomo purta întotdeauna şapcă şi bretele. Şi avea acelaşi tip de cămaşă în carouri...

Aruncă o privire spre afişul filmului care urma să ruleze: *Sciuscià,* de Vittorio De Sica, apoi ajunse în punctul unde era Daniele.

— Scuză-mă. Aştepţi de mult? Întrebă ea, zâmbind.

El se desprinse imediat de perete.

— Nu, nici vorbă, nu-ţi face griji, răspunse el.

Apoi intrară şi se aşezară la coadă la bilete.

— Despre ce e vorba? În film, vreau să spun, întrebă Lorenza.

— Prea multe nu ştiu. Am citit ceva repede în ziar: e vorba de doi puşti care lustruiesc pantofi, la Roma.

Lorenza strâmbă din nas, gândindu-se că ar fi preferat de departe o frumoasă poveste de dragoste.

— Ştii, sunt puţin emoţionat la gândul că mai târziu o să vezi rochia, spuse, pe neaşteptate. Daniele.

— Încă mi se pare ciudată chestia asta, răspunse ea.

— Care? Întrebă el, scoţând portmoneul.

— Faptul că tu creezi haine... Giacomo nu-mi spusese...

— Pentru că nici el nu ştia, explică Daniele cu un zâmbet vag. A fost dintotdeauna ceva doar al meu. Dacă ar şti mama..., adăugă el, strâmbându-se.

Apoi se adresă vânzătorului de bilete:

— Două, vă rog.

— De ce? Întrebă Lorenza.

El ridică din umeri în timp ce lua biletele.

— După părerea ei, nu e o muncă de bărbaţi..., răspunse el, luând-o spre sala de proiecţie.

— Ce tâmpenie, spuse ea indignată. De asta nu i-ai spus nici lui Giacomo?

— Nu ştiu. Poate..., răspunse Daniele.

Apoi dădu la o parte draperia roşie şi o lăsă pe Lorenza să intre prima.

* * *

Două ore mai târziu, Lorenza era aşezată pe canapea la Daniele acasă şi privea în jur.

— E primitoare casa..., spuse ea, adresându-se spre camera alăturată, unde Daniele intrase ca să ia rochia din şifonier.

— Aşa mi se pare şi mie, răspunse Daniele.

O clipă mai târziu, se întoarse ţinând în mână un umeraş pe care atârna o rochie albastră cu inserţii galbene, cu fusta amplă, fără mâneci şi cu cusăturile încă vizibile.

— Lipsesc încă mânecile, iar fusta trebuie scurtată puţin, trebuie să ajungă până la genunchi... Şi apoi vreau să pun nişte nasturi bombaţi, aici pe corset, şi un cordon în talie, se grăbi el să explice.

Lorenza îi zâmbi dulce.

— Dar ca s-o termin am nevoie să faci o probă..., adăugă el.

— Atunci o probez imediat, spuse Lorenza ridicându-se şi luându-i umeraşul din mână.

— Du-te dincolo în cameră, spuse Daniele, indicând din cap.

Lorenza păşi dincolo de uşă şi o închise, dar nu de tot.

Daniele trase un scaun şi o aştepta aşezat, cu coatele pe genunchi şi bătând din picior.

— E totul în regulă? o întrebă după nici un minut.

— Da, da, răspunse ea. Mă dezbrac.

Daniele o aprobă din cap. Apoi se lăsă încet pe spate până când reuşi s-o zărească pe Lorenza prin crăpătura uşii. Întrevăzu linia sinuoasă a şoldurilor

şi curba sânilor, pe care se revărsa părul ei lung şi arămiu. Simţi ca o furtună în stomac şi o dorinţă instinctivă de a face dragoste cu ea. Se ridică brusc de pe scaun şi umplu un pahar cu apă. Îl bău dintr-o înghiţitură şi îl umplu iar, dându-l repede pe gât, de parcă ar fi căutat o modalitate de a se stinge.

— Parcă că e un pic mare, aveai dreptate, spuse Lorenza, redeschizând uşa cu rochia pe ea.

Daniele înghiţi în sec şi, roşu în obraji, îi răspunse că da, era adevărat, era cu cel puţin o mărime mai mare.

— Dar o strâmtez imediat, conchise el.

14

noiembrie 1946

— Votează Carlo Greco la alegerile municipale! Alege creştin-democraţii! striga vocea din difuzorul aşezat pe Fiatul Topolino care făcea non-stop ture prin oraş.

Pe bicicleta sa marca Bianchi şi cu geanta atârnată pe umăr, Anna ajunsese să intre pe toate străduţele, însă parcă cei doi bărbaţi din maşină ar fi urmărit-o. Nu reuşea să stea departe de acel refren nici măcar luând-o pe aleile laterale, ba chiar i se părea că acolo acea voce, care ricoşa de la un perete la altul, avea şi mai mult ecou şi era şi mai obsesivă.

Pereţii erau plini cu nenumărate afişe electorale pe care numele soţului său ieşea în evidenţă deasupra simbolului crucii, al creştin-democraţilor. ACEST VOT ESTE PENTRU BINELE TĂU, scria pe ele. Sau: VOTAŢI OAMENI ONEŞTI ŞI COMPETENTI LA PRIMÀRIE! VOTAŢI PENTRU CREŞTIN-DEMOCRAŢI! Şi, de parcă n-ar fi fost de ajuns, când se oprea să lase corespondenţa era mereu câte cineva care îi spunea: „Felicitări soţului, doamnă poştaş”, „Spune-i lui Carlo că eu îl votez, te rog”, „O să câştige, simt asta”. Şi aşa mai departe. Anna se forţa să zâmbească şi să mulţumească, deşi i-ar fi plăcut să distrugă acel difuzor şi să rupă afişele unul câte unul. *Tocmai cu creştin-democraţii trebuia să candideze, la naiba,* se gândea ea, tot mai iritată.

— Eu crucea pe cruce n-o pun! fusese reacţia ei când Carlo, entuziasmat ca un copil, adusese acasă o grămadă de pliante electorale abia ieşite de sub tipar.

— Cum adică? răspunsese el, pe tonul cuiva care se gândeşte la o glumă.

— Să ştii că vorbesc serios.

— Nu-i dai votul soţului tău din cauza unei chestiuni de principiu stupide?

— Nu e doar o *chestiune de principiu,* izbucnise ea. Eu votul meu la catolici nu-l dau nici moartă!

— Mie trebuie să-mi dai votul, nu catolicilor!

— Dacă vrei votul meu, atunci schimbă partidul.

— Îţi dai seama ce spui? Şi pe cine ai vota tu, ia să auzim?

— Partidul Comunist! Ştii câte membre din Uniunea Femeilor din Italia sunt comuniste? Şi la fel sunt şi eu!

— Şi când ai devenit, că nu mă prinsesem? Noaptea, în somn? Întrebase Carlo.

— Comuniştilor le pasă de drepturile femeii!

— Crezi că nouă nu ne pasă de drepturile voastre? Vorbeşti serios?

— De vreme ce spui „voastre", cu tonul ăla...

— Îmi cer scuze că nu sunt femeie. Îmi pare rău dacă am spus „voastre", răspunse el sarcastic, ridicând mâinile.

— Îmi pare rău şi mie, Carlo. Dar n-o să mă răzgândesc. Nu.

— Deci nu mă sprijini, ai decis.

— Nu voi face nimic împotriva ta. Dar uită de votul meu!

— Iar tu uită cum e să dormi în pat cu un soţ! răspunsese el, furios, ieşind din cameră.

Şi, din acea seară, a început să doarmă pe canapeaua din sufragerie.

Până şi Roberto, care se ţinuse mereu departe de certurile lor, de data aia luase apărarea tatălui său.

— Ţi se pare normal să nu votezi pentru tata?

— „Normal"... Cât de mult vă place să folosiţi acest cuvânt!

— Dar ţie, *maman,* ce rău ţi-a făcut normalitatea?

— Ia să auzim, decizi tu ce e normal? Îl prinsese la colţ Anna, cu mâinile în şolduri.

— Aş putea să-ţi pun aceeaşi întrebare, răspunsese Roberto, punându-şi mâinile în şolduri ca s-o imite.

Antonio şi Agata, în schimb, trăgeau din greu ca să susţină campania electorală a lui Carlo, mai ales în ultimele săptămâni înainte de vot: el îşi însoţea fratele din casă în casă, participa la reuniunile de partid şi distribuia pliante; ea îşi vizita prietenele de rugăciune şi vecinele ca să se asigure că vor vota „corect".

Nici la poştă nu se vorbea despre altceva. Conform pronosticurilor lor, Carlo urma să câştige la mare diferenţă de scor.

— Din păcate! comenta Carmine. Să ştii că eu votul meu îl dau socialiştilor, nu soţului tău! adăugă el, indicând spre Anna cu degetul, care era nevoită să-şi muşte limba, deşi ar fi vrut să-i dea dreptate.

Elena, în schimb, se declarase imediat o susţinătoare entuziastă a lui Carlo. Îi povestea Annei că, de altfel, noul preot paroh, don Luciano, înainte de fiecare *Ite missa est,* le amintea credincioşilor că numai cei care sunt democraţi şi creştini pot apăra libertatea şi viitorul copiilor lor. Şi încheia, invariabil:

— Vei deveni soţia primarului, îţi dai seama?

Doar marele anunţ al Chiare! reuşi să distragă o vreme atenţia de la subiect. Într-o dimineaţă, se prezentă cu o tavă cu dulciuri care părea mai mare decât ea şi, cu oarece sfială, anunţă că se logodise cu medicul şi că nunta fusese fixată pentru primăvara următoare. Prin urmare, adăugă, avea să mai rămână cu ei câteva săptămâni, până la Crăciun, apoi o să-şi dea demisia. Elena, Carmine şi Tommaso s-au dus imediat la ea s-o felicite, în timp ce Anna îi aruncă o privire nedumerită şi rămase pe loc.

— De ce faptul de a avea un soţ ar trebui să te împiedice să continui să lucrezi? o întrebă ea apoi direct, făcând să se aştearnă tăcerea în birou.

Timidă ca întotdeauna, Chiara îşi coborî privirea. Apoi însă, potrivindu-şi ochelarii pe nas, răspunse cu voce blândă, dar fermă:

— Ştii, pentru mine nu e deloc un sacrificiu să nu mai lucrez. Vreau să fiu o soţie bună şi ăsta e un lucru care te solicită, cere timp... Sunt fericită aşa, nu-ţi face griji pentru mine, încheie ea, cu un zâmbet.

— Să ştii că şi eu, în locul ei, aş fi făcut acelaşi lucru, eh, interveni Elena, muşcând dintr-o prăjitură. Ce crezi? Dacă aş fi avut un bărbat care să aibă grijă de mine, ştii ce puţin mi-ar fi luat să mă car de aici?

Anna se uită la cele două femei şi era pe punctul să răspundă, când un gând îi trecu prin minte: dacă Chiara pleacă, atunci va fi nevoie de un nou operator de telegrafie. Cine ar fi fost mai potrivit decât Lorenza? Ar putea fi o modalitate de a o scutura puţin, de a o scoate din toropeala în care căzuse. Da, urma să-i propună chiar în acea zi. Şi cu siguranţă şi Antonio îi va fi recunoscător, se gândi ea, fericită că a avut acea idee.

* * *

— Vorbeşti tu cu ea, te rog? Încerci s-o faci să înţeleagă? spuse Carlo, plimbându-se nervos înainte şi înapoi în biroul lui Antonio.

— Ştii cum e Anna... Nu ascultă pe nimeni, răspunse fratele său, aşezat pe fotoliu.

— Pe tine, da. Pe tine te ascultă întotdeauna. Jur că de data asta nu cedez.

— Cu cât insişti mai mult, cu atât e mai rău. Pare că n-o cunoşti.

— Tu ai accepta asta? Îl întrebă Carlo, exasperat, răspunzându-şi singur, imediat: Nu, nu ai accepta!

— Nu ştiu, Carletto, oftă Antonio. Până la urmă, care e diferenţa? Ai voturile întregului orăşel. N-o să fie votul Annei cel care face diferenţa.

— Nu asta e ideea, explodă Carlo, sprijinindu-şi ambele mâini pe birou. E soţia mea. Votul ei contează mai mult decât toate celelalte.

— Dar dacă nu vrea să voteze pentru creştin- democraţi, n-o poţi forţa.

— Anto', eşti de partea mea sau de partea ei? spuse Carlo, contrariat.

— Nu sunt de partea nimănui.

— Ca să vezi, eu am crezut că fratele meu e de partea mea.

— Ba da, Carletto. Sigur ca da.

— Atunci vorbeşte cu ea. Ajută-mă!

— Bine, bine. O să încerc, cedă Antonio, ridicând mâinile, dar gândindu-se: *De ce nu spun eu niciodată „ei, nu, de data asta lăsaţi-mă în pace, rezolvaţi-vă singuri problemele'} de* ce?!

Aşa că, a doua zi, se plasă în faţa oficiului poştal la ora la care Anna îşi termina tura.

— Antonio, ce cauţi aici? se miră ea când l-a văzut.

— Eram prin zonă, voiam să te salut.

— Bine ai făcut, răspunse Anna apucând de ghidon bicicleta rezemată de perete.

— Te pot însoţi pe drumul spre casă?

— Dar s-a întâmplat ceva? deveni ea suspicioasă.

— Nu, ce să se întâmple? Ţi-am spus, treceam pe aici şi te-am aşteptat.

Anna se uită fix la el. Apoi porni, pe lângă bicicletă.

El grăbi pasul pentru a ţine ritmul cu ea şi traversară piaţa aproape goală, dat fiind că era ora prânzului şi lumea plecase acasă să mănânce. Continuă s-o urmeze când ea o luă la stânga, trecând pe lângă magazinul deja închis al lui Michele. Repetă în gând ceea ce pregătise să îi spună: cum să înceapă, cuvintele pe care le alesese pentru a încerca s-o convingă fără s-o irite prea

tare, răspunsurile la obiecţiile ei. Exasperată de acea tăcere prelungită, Anna se opri şi îl apucă de braţ. Apoi, privindu-l în ochi, izbucni:

— Hai, spune-mi ce ai de spus.

Şi Antonio dădu drumul acelor cuvintelor.

— E pentru Carlo.

— Ştiam.

— Nu reuşeşte să accepte.

— Mi-am dat seama! exclamă ea, reluându-şi mersul grăbit, cu roţile bicicletei alunecând pe pavaj.

— Nu te supăra, stai, spuse el, ţinându-se după ea. Hai să ne aşezăm un moment, te rog, adăugă el apoi luând-o de mână.

Anna se blocă, înroşindu-se, şi privi fix mâna lui Antonio care o ţinea pe a ei.

— Uite, hai să stăm acolo, îi propuse el, dându-i drumul la mână şi arătându-i scările de piatră ale unei case care părea nelocuită, pe o străduţă foarte îngustă. Anna sprijini bicicleta de perete şi se aşeză.

— Deci? Îl îndemnă să vorbească, cu braţele încrucişate la piept.

Antonio se aşeză pe o treaptă.

— Deci... Şi trase adânc aer în piept. Îţi aminteşti cum te simţeai când te-ai hotărât să devii poştăriţă şi Carlo îţi era ostil tot timpul din cauza asta?

— Eu nu sunt ostilă, îl întrerupse ea, iritată.

— Opreşte-te puţin, spuse el, acoperindu-i gura cu mâna.

Gestul acela o surprinse pe Anna, care făcu ochii mari, dar rămase pe loc.

— Ce vreau să spun, continuă Antonio, e că ştii foarte bine cum se simte cineva când partenerul său nu îl susţine.

Cu blândeţe, depărtă mâna cu care îi acoperise gura.

— Da, dar eu nu-l împiedic să facă ceva, reiteră ea.

— Ştiu, Anna, o linişti el, cu voce mai domoală. Dar el suferă. Pentru el, sprijinul tău e mai important decât orice altceva. Nu poate fără el.

Ea îşi coborî privirea în pământ.

— Şi ce ar trebui să fac? Să îmi încalc propriile principii?

— Da. De data asta, da.

— Dar nu e corect! exclamă ea, deranjată. Ar trebui să mă prefac că sunt cum nu sunt? E ca şi cum ai fi închis într-o cuşcă, ai idee cum te simţi?

Antonio se ridică brusc. Îşi băgă mâinile în buzunarele pantalonilor, apoi dădu cu piciorul într-o piatră.

După o lungă tăcere, Anna ridică din nou privirea spre el.

— Scuză-mă. Îmi pare rău..., spuse ea.

— Pentru ce anume îţi pare rău? Întrebă el, cu o voce dură.

Anna se ridică şi se apropie de el. Îi puse o mână pe obraz şi îl privi atent. Antonio închise ochii şi lăsă toată greutatea obrazului în palma ei, apoi ridică mâna şi o aşeză peste cea a Annei.

Redeschizând ochii, privirile li se întâlniră din nou. Se priviră mult, în tăcere. Apoi Anna îşi trase mâna, se urcă pe bicicletă şi se depărtă cu viteză. Antonio rămase s-o privească, tulburat, până când o văzu cotind spre dreapta pe strada Paladini. Abia atunci se urni din loc.

În seara aia, în timp ce Lorenza pregătea masa pentru cină, iar Agata gusta supa de fasole ducând la buze o lingură de lemn plină de zeamă fierbinte. Antonio închise uşa fabricii de ulei, pentru ca apoi să se îndrepte glonţ spre cinematograful Olimpia. Ajunse gâfâind şi intră în sală fără să se uite ce film rulează.

— A început de ceva timp, îl avertiză băiatul de la casa de bilete.

— Nu contează, răspunse Antonio, dându-i banii.

Intră în sala întunecată în timp ce, pe marele ecran, Anna Magnani, nespus de frumoasă într-o cămaşă de noapte cu margine de blăniţă, îşi scotea agrafele din păr. Se aşeză pe ultimul rând, la două locuri distanţă de Melina, o văduvă de război cu un corp subţirel, aproape de copil, cu sprâncene groase şi păr negru- tăciune ondulat. Rămasă singură şi fără bani, începuse să practice „acea meserie". Ştiau toţi din oraş că era suficient să te aşezi pe rândul din spate. Melina se întoarse spre Antonio şi, înclinând uşor capul, îi dădu de înţeles că da.

* * *

Sute de sticle erau pe cale să fie umplute cu vin Donna Anna din producţia anului 1946. În acel an, o parte din ele avea să ajungă în Statele Unite: legătura care se crease între Lizzanello şi America în toamna lui 1943 nu fusese întreruptă. Pentru acele sticle, Carlo hotărâse ca etichetele să fie tipărite în engleză - ceva nemaivăzut prin părţile alea - şi tocmai se pregătea să plece spre Lecce ca să le ridice de la tipografie, când îl opri Roberto.

— Tată, pot veni cu tine? Mi-am terminat temele, mă plictisesc, i-a spus, în timp ce stătea cu capul jos pe covor şi picioarele ridicate pe canapea.

— De ce nu? exclamă Carlo. Hai, urcă în maşină.

Drumul care ducea la Lecce era mărginit pe ambele părţi de ziduri de piatră joase, dincolo de care se întindeau livezi de măslini şi de pomi fructiferi, presărate cu *pagghiare* de formă conică, unde fermierii îşi depozitau uneltele, şi *masserie,* gospodării rurale. În acea zi, cerul era senin, iar mirosul înţepător de cicoare sălbatică care creştea de-a lungul zidurilor invada interiorul maşinii.

Carlo conduse până la Porta San Biagio, una dintre vechile intrări în oraş, şi parcă maşina în scuarul din faţă, sub cele două perechi de coloane în stil baroc cu care era împodobită poarta, deasupra cărora se înălţau două lupoaice de piatră şi stema regelui Ferdinand al IV-lea de Napoli.

Trecând de poartă, s-au îndreptat spre tipografie, situată pe o alee la stânga bisericii San Matteo.

— E ciudată biserica asta, observă Roberto privind în sus. Vezi, tati? Dedesubt e convexă, iar deasupra e concavă, explică arătând spre ea.

Carlo se opri un moment şi ridică privirea.

— Da. E ciudată. Mamei tale i-ar plăcea, comentă el, pe un ton uşor sarcastic.

Îşi reluă mersul, cu Roberto în spatele lui, care întorcea din când în când capul ca să vadă iar biserica. Apoi Carlo se opri în faţa firmei IMPRIMERIE COMERCIALĂ şi intră. Acel mic spaţiu, cu tavanul boltit, mirosea a cerneală, iar pe pereţi atârnau afişe mari cu operele care fuseseră în program la Teatrul Politeama. Luă etichetele, împachetate cu hârtie maronie, şi le puse la subraţ.

— Hai să mâncăm un *pasticciotto*[18] la Caffè Alvino, în Piazza Sant'Oronzo. Sunt cele mai bune din oraş, îi spuse apoi lui Roberto.

Au pornit în acea direcţie, Carlo ţinându-l de după umeri pe fiul său. După nici o sută de metri au ajuns la respectiva cafenea, care, ca şi alte localuri, avea vedere înspre piaţă, în centrul căreia se înălţa o coloană înaltă cu statuia sfântului pe ea. Au luat loc la una dintre mesele de afară, în faţa amfiteatrului roman, ale cărui rămăşiţe fuseseră readuse la lumină cu doar câţiva ani înainte, în 1940. În spatele amfiteatrului se profila un edificiu impunător pe care trona inscripţia INSTITUTUL NAŢIONAL DE ASIGURĂRI: îl inaugurase însuşi Mussolini, în anii 1920.

— Mamei nu i-ar plăcea deloc clădirea aia mare, comentă Roberto.

Dar Carlo nu răspunse.

Au comandat două prăjituri, o cafea pentru Carlo şi o *cedrata* pentru Roberto.

— Când aveţi de gând să vă împăcaţi, tu şi mama? Întrebă Roberto, muşcând din desert şi murdărindu-se pe buze de cremă de lămâie.

Cu spatele sprijinit de spătarul rigid al scaunului de metal, Carlo îşi aprinse trabucul şi trase din el.

— Ah, de-asta o tot aduceai în discuţie... Cu siguranţă nu depinde de mine, răspunse el. Dar tu să nu-ţi faci griji, n-are legătură cu tine.

— Eu cred că are, atâta timp cât locuiesc cu voi în casă, răspunse Roberto. Nu mai suport să vă văd îmbufnaţi. Nu puteţi să rezolvaţi problema ca oamenii mari, măcar de data asta? spuse, ştergându-se la gură cu un şervеţel.

Carlo se uită la el cu o privire amuzată, gândindu-se că Anna îl educase să devină exact ca ea, fără jumătăţi de măsură, aproape la limita insolenţei. În decurs de un an crescuse surprinzător de mult, de parcă ar fi aşteptat sfârşitul războiului ca să se decidă să devină om mare: aproape îl ajunsese la înălţime, iar vocea de copil, cu notele ei acute, dispăruse cine ştie unde.

— Vom face tot ce e posibil ca tu să fii mulţumit, îi spuse Carlo zâmbind.

S-au urcat înapoi în maşină ca să se întoarcă, iar când Carlo a luat-o spre casă, Roberto îi spuse:

— Nu, te rog, vreau să vin cu tine la cramă.

— Dar tu nu vrei niciodată să vii, că spui că te plictiseşti acolo, protestă Carlo.

— În regulă. Dacă mă plictisesc, îţi spun şi mă duci acasă, zise Roberto râzând.

Au ajuns, au coborât din maşină şi, cu pachetul de etichete sub braţ, Carlo a intrat în sediu şi i-a salutat călduros pe muncitori.

Roberto îl urma, puţin surprins de tot acel du-te-vino.

— Maşina aia nu era înainte, spuse el la un moment dat, arătând spre capsator.

— Da, ai dreptate... confirmă Carlo. Hai, vino să ţi-o arăt de aproape. Dădu etichetele unui lucrător care trecea pe acolo şi se apropie de maşină.

În acel moment. Daniele urcă din cramă, cu şapca pe cap şi un creion după ureche.

— Bună dimineaţa, domnule Carlo, spuse el.

Carlo se întoarse şi deodată simţi că i se taie picioarele: era prima dată când se regăsea în aceeaşi cameră cu ambii săi fii. Fără îndoială că se văzuseră deja, în biserică sau prin piaţă, dar nu fuseseră colegi de şcoală şi nici nu se jucaseră vreodată împreună, dat fiind că Daniele avea aproape douăzeci şi doi

de ani şi Roberto treisprezece. Şi era sigur că nu-şi vorbiseră niciodată: nu putea să jure, dar o simţea instinctiv. Şi acum erau pe cale s-o facă. Ca doi străini care se întâlnesc.

— Ah, el e Daniele Carlà, responsabilul nostru cu crama, i-l prezentă lui Roberto.

Daniele zâmbi şi se apropie de el, întinzându-i mâna.

— Salut!

— Salut, eu sunt Roberto...

— Da, el e Roberto, fiul meu, îl întrerupse Carlo, uşor grăbit.

Cei doi băieţi păreau să nu fi observat nimic.

— Tu ştii cum funcţionează asta? Îl întrebă apoi Roberto pe Daniele arătând cu degetul spre capsator.

— Sigur că da. Vrei să-ţi arăt?

Carlo îşi încrucişă braţele la piept şi, cu inima bătându-i cu putere, rămase să-i privească pe băieţii săi. Daniele luă una dintre multele sticle goale frumos aşezate nu departe de ei, pregătite să fie transportate în zona butoaielor, şi o poziţionă la baza capsatorului. — Vezi? Îi explică el, în timp ce Roberto îl privea atent. Aici aşezi dopul de plută şi apeşi pe această pârghie ca îl împingi în interiorul sticlei, eliminând aerul.

— Nu pare greu. Pot să încerc?

— Da..., îi dădu voie Daniele. Dar ai grijă să nu te răneşti, te ajut eu, spuse, şi îşi lăsă cu delicateţe braţele pe cele ale lui Roberto ghidându-i mâinile pe capsator până când dopul s-a poziţionat drept în gâtul sticlei. Vezi? Ai reuşit! a exclamat el.

Roberto îşi ridică ochii şi zâmbi, satisfăcut.

Se urcaseră deja în Fiatul 1100, când Carlo îi spuse lui Roberto că trebuie să se întoarcă pentru că uitase ceva. Se asigură că nu e niciun angajat prin apropiere, luă sticla goală şi fără etichetă din capsator, cea căreia copiii lui tocmai îi puseseră dopul. Apoi o duse în birou, ascunzând-o în sertarul de jos, şi se întoarse la maşină.

* * *

Mitingul de final al campaniei electorale a avut loc cu două zile înainte de alegeri, pe 22 noiembrie. În centrul pieţei Castello fusese amenajată o mică scenă, pe care un steag cu simbolurile creştin-democraţilor flutura în bătaia vântului rece dinspre nord.

În doar câteva minute avea să își facă apariția Carlo Greco, anunță la microfon un bărbat cu un palton lung și negru desfăcut în dreptul abdomenului proeminent și cu părul rar răvășit de vânt.

Anna privi în jur, întrebându-se cum de Antonio și Agata nu ajunseseră încă. Împreună cu ea era Roberto, care aștepta cu brațele încrucișate, cu ochii ațintiți la scena goală.

— Poate sunt deja aici, dar nu ne-au văzut, zise Anna, continuând să scruteze piața aglomerată.

Nu departe o zări pe Chiara, agățată de brațul logodnicului ei, care o depășea în înălțime cu câțiva centimetri buni. O văzu și pe Elena, în apropiere de barul Castello, discutând și râzând împreună cu sora ei.

— Unde naiba or fi..., oftă ea.

— Dacă vrei, mă duc eu să-i caut, îi spuse Roberto.

— Da, du-te.

În timp ce fiul ei se depărta, Anna o remarcă pe Carmela, care își făcea loc să se așeze chiar în fața scenei. În spatele ei erau soțul, Nicola, și fiul. Purta un guler de blană aruncată cu dezinvoltură studiată pe umărul drept al unei rochii strâmte de lână roșie, cu mâneci trei sferturi și lungă până la genunchi, o pălărie cu boruri mici din aceeași țesătură și ruj asortat cu ținuta. *Parcă ar fi venit la o recepție, nu la un miting,* se gândi Anna. Femeia îi aruncă o privire, ridică din bărbie în semn de salut, iar Anna îi răspunse politicos, apoi își întoarse ochii înapoi spre scenă. Cine știe dacă în final Carlo alesese costumul cu dungi. Se despărțiseră pe când el se uita la două costume întinse pe pat, unul cu dungi și altul gri metalic. Era încordat, se vedea asta din felul în care își tot trecea mâna prin păr și din faptul că studia cele două costume de parcă viața lui ar fi depins de acea alegere.

— Ia-l pe cel cu dungi, îi sugerase Anna, cu unicul scop de a-l scoate din acel *impasse*.

— Vrei să spui că e mai bine?

— Da. Oricum, contează ceea ce spui, nu?

— Ai dreptate, recunoscu el. Îmi fac prea multe griji.

— Cam așa. Eu plec, ne vedem acolo.

Își pusese paltonul și era pe punctul să iasă din cameră când el a oprit-o, apucând-o de încheietura mâinii.

— Hei, stai puțin, murmurase el.

— Ce e?

— Voiam să-ţi mulţumesc din nou pentru că te-ai răzgândit. Ştiu ce înseamnă pentru tine, sunt foarte recunoscător şi...

— *Maman,* i-am găsit!

Vocea lui Roberto a readus-o în prezent.

Antonio şi Agata veneau spre ea. Erau braţ la braţ sau, mai bine zis, ea îl ţinea cu ambele mâini de braţ pe soţul ei. Eleganţa Agatei a surprins-o, şi nu puţin: până acum Anna era obişnuită s-o vadă fără nicio urmă de machiaj, cu părul pieptănat în viteză şi cu rochii de casă înflorate. În acea zi însă, etala un ruj violet şi o coafură elaborată realizată cu ajutorul mai multor agrafe, iar la reverul paltonului maro avea chiar şi o broşă placată cu aur înfăţişând o tulpină cu frunze, cu o floare deschisă. Lorenza li se alătură o clipă mai târziu, privind în jur de parcă ar fi căutat pe cineva anume. Avea o rochie albastru cu galben cu mâneci lungi, strânsă în talie cu un cordon care separa corsetul cu nasturi de fusta amplă până la genunchi.

— Ce frumoasă eşti, *ma petite,* o salută Anna zâmbind. E o rochie nouă?

— Nu, o prietenă a mea, Cecilia, mi-a dat-o. Ei nu-i mai vine, de când a născut.

— Care Cecilia? o întrebă Anna, părând confuză.

— Ei, o veche prietenă a ei de la şcoală, cea care locuieşte la Lecce, răspunse Agata. De frumoasă, e frumoasă. Dar o să răcească! l-am spus să se îmbrace mai gros, cu vântul ăsta, mormăi Agata, strângându-şi mai bine paltonul.

— Nu mi-e frig, protestă Lorenza.

După cum se vede, eu sunt singura care nu s-a îmbrăcat la patru ace, se gândi Anna, privind în jos la rochia ei foarte simplă de lână verde.

— Carlo cum se prezintă? Întrebă Antonio, evitând s-o privească pe Anna în ochi.

— Puţin agitat, dar e de înţeles, răspunse ea.

— O să fie foarte bine, spuse Agata. Uite câtă lume a venit să-l asculte, adăugă ea mulţumită.

— Iată-l, zise Lorenza deodată, foarte bucuroasă.

Micul lor grup se întoarse imediat spre scenă, care era încă goală. Lorenza însă se desprinse de ei şi se duse să se întâlnească cu Daniele, care la rândul lui o văzuse şi alerga spre ea.

— În sfârşit, te-ai îmbrăcat cu ea. Îţi vine foarte bine! spuse el, apucându-i mâinile.

— O ador, la propriu, răspunse Lorenza.

— E frumoasă pentru că o porţi tu, îi spuse el, pe un ton dulce. O să-ţi mai fac şi altele! Câte vrei!

— Cred că o să am nevoie de nişte… haine de birou, în realitate. Săptămâna viitoare încep un curs de telegrafist.

Daniele o privi uluit.

— De… telegrafist?

— Chiara se mărită şi mătuşa Anna m-a întrebat dacă vreau s-o înlocuiesc, aşa că… Încerc, explică ea ridicând din umeri, cu un surâs.

— Ei bine, asta e o veste bună, nu? o întrebă el.

Pe buzele Agatei, care urmărea toată scena de la distanţă, înflori un surâs.

— Àia e băiatul care lucrează cu tata, spuse Roberto. Daniele, cel care e responsabil cu crama.

— Îl cunoşti? Întrebă Anna.

— L-am cunoscut acum câteva zile, la cramă. A fost amabil.

— E băiat bun. Toată lumea zice asta, nu-i aşa, Anto'? Întrebă Agata.

Şi Antonio rămăsese cu ochii aţintiţi asupra Lorenzei şi a lui Daniele. Dar nu zâmbea deloc.

— Anto'? Îl strigă Agata. Mă asculţi?

— Da… murmură el, absent.

— M-aş bucura cu adevărat dacă el şi Lorenza… ei bine, ai înţeles, continuă Agata, cu o privire sugestivă.

— Te rog, nu spune prostii! se răsti Antonio.

Agata rămase blocată.

— Dar am spus ceva de rău?

Anna îi aruncă lui Antonio o privire perplexă. *Nu-i stă în fire să folosească tonul ăsta… Ce l-o fi apucat?* se gândi.

În acel moment, din piaţă se ridică un ropot de aplauze. Carlo urca pe scenă, îmbrăcat în costumul cu dungi. Salută piaţa cu braţele ridicate, apoi se apropie de microfon.

— Dragi prieteni şi concetăţeni, mă bucur să vă văd atât de mulţi…, începu el, evident emoţionat.

* * *

În dimineaţa zilei de 24 noiembrie, în cabina de vot, Anna luă creionul în mână şi stătu mult în cumpănă, privind la buletinul de vot.

Apoi făcu o cruce pe simbolul Partidului Comunist.

Nu va şti nimeni niciodată, în afară de ea. Şi asta era tot ce conta.

În acea seară. Carlo se întoarse să doarmă din nou lângă ea.

15

aprilie 1947

Pe masa de lucru a croitoriei, revista *Oggi* era deschisă la un articol în care se vorbea despre surorile Fontana. Cu ochelarii pe nas, cu ruj pe buze şi părul strâns, Carmela citea absorbită, aplecată peste pagină. Se vedea o fotografie a clădirii cu trei etaje de la Roma unde surorile îşi mutaseră casa de modă de lux. Ar fi fost un vis, se gândea, să deţină un atelier în adevăratul sens al cuvântului, spaţios, şi nu acea cameră umedă de câţiva metri pătraţi în care era nevoită să lucreze şi pe care o crease transformând grajdul lipit de casă.

Două bătăi uşoare în uşă, una după alta, au readus-o brusc cu picioarele pe pământ.

— Imediat! exclamă şi închise revista, oftând.

Deschise larg uşa, dar acel „bună dimineaţa" pe care se pregătea să-l rostească i se opri în gât. În faţa ei erau Anna şi Giovanna.

— Bună, Carmela. Putem intra? Întrebă Anna pe un ton amabil.

Cu tot calmul de care era în stare, Carmela reuşi să spună doar:

— Intraţi.

Apoi, imediat ce ele au intrat, le indică două fotolii.

— Luaţi loc. Cu ce vă pot ajuta? Întrebă ea, sprijinindu-se cu mâinile de masa din spatele ei.

— Am vrea să ne faci pantaloni, explică Anna.

— Ca cei ai actriţei, interveni Giovanna.

— Care actriţă? Întrebă Carmela.

— Katharine Hepburn, răspunse Anna. O ştii?

— Bineînţeles c-o ştiu! exclamă Carmela, puţin deranjată.

— Bine, vrem pantaloni ca ai ei.

Carmela strânse din buze şi din ochi.

— Stai, parcă o am pe undeva...

începu să caute printre tăieturile din reviste pe care le ţinea pe un raft.

— Iat-o, era aici, cum credeam, zise după câteva clipe.

Se apropie de cele două femei cu pagina în mână şi le arată o fotografie cu Katharine Hepburn purtând pantaloni largi şi cu talia înaltă, combinaţi cu o cămaşă neagră cu mânecile rulate.

— Aşa?

— Exact, confirmă Anna, luminându-se la faţă.

Carmela lăsă foaia de revistă pe masă.

— Trebuie vă să iau măsurile, explică, apoi, grăbindu-se. Cu cine încep?

— Cu mine, spuse Anna, care imediat se ridică în picioare şi desfăcu fermoarul lateral al fustei.

— Ce faci? se agită Giovanna.

Anna se blocă.

— Mă dezbrac...

— De ce?

Carmela se încruntă.

— Păi altfel cum îi iau măsură?

— Dar nu vreau să mă dezbrac în faţa ei, protestă Giovanna, indicând spre Carmela şi ridicându-se din fotoliu.

Anna se duse lângă ea şi îi puse uşor mâna pe un braţ

— Ce-ţi veni? Durează doar câteva minute..., o asigură. Nu-i aşa? o întrebă pe Carmela.

— Da, ce mare lucru? răspunse ea, cu o nuanţă de nerăbdare în voce. *Nebună era şi nebună a rămas, se gândi, clătinând din cap. Am zis eu că atunci când unu se naşte rotund nu poa' să moară pătrat.*

— Ia loc, nu-ţi face griji, continuă Anna, mângâind-o uşor pe obraz.

Giovanna se uită la ea cu ochii umezi şi dădu aprobator din cap. Apoi se aşeză la loc pe fotoliu.

Anna termină de desfăcut fermoarul şi îşi dădu jos mai întâi fusta şi apoi ciorapii din nailon, rămânând doar în chiloţi.

Carmela nu se putu abţine să nu zăbovească puţin cu privirea pe pielea diafană a picioarelor, pe coapsele bine făcute şi pe gleznele subţiri. *Ca de găină,* se gândi.

— Vino aici, îi spuse pe un ton decis, indicând centrul camerei şi apucând metrul.

Îi ridică puţin puloverul, îi spuse să întindă braţele şi îi luă întâi măsura la talie, apoi la şolduri. Îşi notă - 68 şi 94 cm - pe caietul deschis pe masă, lângă revista *Oggi.* Apoi se lăsă în jos ca să-i măsoare circumferinţa coapsei,

genunchiului şi gleznei. În cele din urmă, aşează capătul metrului în talie şi îl lăsă să cadă până la călcâie. După ce îşi notă aceste măsuri, spuse:

— Cu tine am terminat, poţi să te îmbraci la loc.

— Ai văzut cât e de simplu? exclamă Anna cu un zâmbet, privind spre prietena ei.

Giovanna îşi muşcă buzele şi se ridică încet din fotoliu, în timp ce Carmela o scruta cu un amestec de milă şi iritare. În cele din urmă, croitoreasa reuşi să-i ia măsurile şi Giovannei, roşie la faţă în tot acel timp, trecând apoi la alegerea ţesăturii şi a culorilor pantalonilor: amândouă îi voiau de bumbac, comozi, eventual un bej delicat.

— E nevoie de cel puţin zece zile. Am alte comenzi de terminat, înainte, le informă Carmela în timp ce le însoţea spre uşă. Banii mi-i daţi când sunt gata.

După ce închise uşa, Carmela se sprijini pe ea cu spatele şi scoase aerul afară din piept, dându-şi seama abia atunci că rămăsese cu respiraţia tăiată pe toată durata acelei vizite neaşteptate.

* * *

Era o zi caldă şi plăcută de început de aprilie, iar Anna o luă pe Giovanna de braţ.

— Te însoţesc până acasă, îi zise, plecând împreună spre *contrada* La Pietra.

Au mers în tăcere o vreme, dar, în cele din urmă, Anna nu mai reuşi să se abţină.

— Dar de ce îţi era ruşine să te dezbraci? o întrebă. Giovanna îşi lăsă privirea în jos.

— Giulio... Se supără dacă cineva mă vede îmbrăcată sumar.

— Chiar şi dacă e vorba de croitoreasă? exclamă Anna, uimită.

— Nu ştiu. Cred că da... spune mereu despre corpul meu că e doar al lui.

Anna se întunecă la faţă şi îi luă câteva secunde bune înainte să răspundă:

— Ei, nu e deloc aşa. Corpul tău e doar al tău şi al nimănui altcuiva...

— Nici măcar al lui Giulio?

— Nu, nici măcar al lui Giulio.

Au parcurs câţiva metri în tăcere, una lângă alta. Apoi, Anna se opri, intuind ceva care o tulbură şi o făcu pe Giovanna să se întoarcă spre ea.

— Acum te întreb ceva. Trebuie să-mi promiţi că răspunzi sincer.

Giovanna se uită la ea cu o privire dezamăgită.

— Nu ţi-am spus niciodată minciuni...

— Ştiu, o asigură Anna, luându-i o mână.

Trase adânc aer în piept, ezită puţin şi apoi se decise.

— Giulio nu te-a forţat niciodată să faci ceva ce nu voiai, nu? Cu corpul tău, vreau să spun...

— Eu... eu nu... nu te înţeleg...

— În pat, preciză Anna, mergând direct la subiect. E ceva în ceea ce faceţi care te deranjează sau îţi provoacă durere?

— Nu..., spuse Giovanna în şoaptă.

— Îmi spui adevărul?

Prietena îşi muşcă buzele şi dădu afirmativ din cap.

— Trebuie să mă întorc acasă, spuse apoi. Îşi trase braţul, o sărută uşor pe Anna pe obraz şi dispăru.

Rămasă cu ochii-n soare în mijlocul drumului, Anna o privi cum se depărtează, reflectând cu amărăciune la ceea ce tocmai se întâmplase. Giovanna îi spusese prima minciună.

* * *

— Bună dimineaţa, donna Gina, spuse Carlo, scoţându-şi pălăria. Don Ciccio mă poate primi?

— Bună dimineaţa, domnule primar, îl salută Gina, cu oarece asprime în glas. Nu te-am văzut de mult timp. Uitasem cu toţii cum arăţi...

— Aveţi dreptate, donna Gina, se scuză el, strângând pălăria în mâini. Abia acum am găsit timp. Nu e lipsă de voinţă.

Ea îl fixă, indecisă.

— Intră, îi spuse în cele din urmă.

Apoi închise uşa la loc, îl rugă să aştepte la intrare ca să se asigure că soţul ei e treaz. De fiecare dată era un miros înţepător în casa aia, constată Carlo, deranjat. Ca de usturoi ars... Gina se întoarse după câteva minute.

— Zice că te poate primi, îi spuse ea în şoaptă şi îl conduse de-a lungul coridorului întunecat.

Se opri în faţa uşii întredeschise a dormitorului şi, înainte de a o împinge, îl rugă:

— Nu-l obosi. Nu mai are putere nici să se ridice din pat, de durere.

Carlo dădu din cap, asigurând-o că va fi o vizită scurtă, în cameră era aproape întuneric. Prin obloanele trase pătrundea doar o lumină foarte slabă. Carlo înaintă pe bâjbâite, încercând să nu se lovească de mobilier, şi identifică

mai întâi profilul de fier forjat al extremităţii de la picioare a patului, apoi umflătura păturii cu care era învelit don Ciccio.

Se opri lângă marginea patului şi spuse încet:

— Bună dimineaţa, don Ciccio... Sunt Carlo. Ce faceţi?

Bătrânul tuşi răguşit.

— Ce vrea Dumnezeu.

— Soţia dumneavoastră mi-a spus că nu vă mai ridicaţi din pat...

— Unde să mă duc? glumi amar. De-acuma nu mai pot să merg, spuse în dialect.

— Îmi pare foarte rău... dacă pot să fac ceva...

— Nimeni nu poate face nimic, i-o tăie scurt don Ciccio. Mai degrabă, spune-mi cum merge treaba? E totul cum trebuie? Mai vinzi la americani?

— Da, şi încă cum! Totul e cum nu se poate mai bine, mulţumesc Domnului. Am început să cultiv şi Primitivo, am cumpărat butoaie de stejar şi am extins beciul... Sper să puteţi gusta curând primul vin roşu produs de crama mea.

Don Ciccio rămase tăcut preţ de câteva secunde.

— Pentru vinul roşu este nevoie de foarte multă răbdare..., spuse el.

— Iar eu am, răspunse Carlo.

— Ai venit ca să-l binecuvântez eu? Îl ironiză don Ciccio, tuşind din nou.

— Nu, răspunse Carlo încet. Ca să fiu sincer, am venit pentru o chestiune delicată...

— Ce anume?

— Trebuie să vă vorbesc despre fiul..., se opri, corectându-se, despre nepotul dumitale.

— A făcut ceva?

— Nu, nu, dimpotrivă. Doar lucruri bune face.

— Atunci, ce e?

Carlo ezită, strângând cu o mână fierul forjat.

— E vorba despre el şi fiica fratelui meu. Antonio..., spuse el. În ultima vreme petrec mult timp împreună.

— Continuă, şopti don Ciccio.

— Fratele meu e îngrijorat. Ultimul lucru pe care şi l-ar dori, ferească-ne Dumnezeu, e să îşi vadă fata măritată cu...

Carlo făcu o pauză.

— Cu vărul său.

— Fratele tău ştie?

— E singurul care ştie.

Don Ciccio emise un fel de mormăit.

— Prea mulţi oameni o să afle.

— Am încredere în Antonio la fel cum am în mine însumi, nu trebuie să vă faceţi griji în privinţa lui. N-a spus nimic până acum şi n-o să spună niciodată. Vă dau cuvântul meu!

— Continuă, repetă don Ciccio.

— Iată, m-am gândit mult timp, cum trebuie procedat... Şi cred că am găsit soluţia: am nevoie de cineva care să se ocupe de afacerea cu vinul la New York. Ar putea fi el. Pleacă pentru o vreme, să zicem... Pentru cât timp e nevoie...

Lui don Ciccio îi scăpă un râs înfundat, urmat de un alt acces de tuse.

— Asta ar fi soluţia? Întrebă după ce se opri din tuşit.

— Ştiţi, ochii care nu se văd...

— Mda, îl întrerupse don Ciccio. Cine se pricepe la asta mai bine ca tine...

Carlo înghiţi în sec, dar nu răspunse.

— Trebuie să vă întreb dacă aveţi ceva împotrivă să-l trimit pe băiat, spuse.

— De cât timp ar fi vorba?

— De câteva luni.

— Cu maică-sa ai vorbit?

— Nu, am preferat să vorbesc mai întâi cu dumneata.

A urmat o tăcere lungă.

— Eh, rău nu poate să-i facă, spuse în sfârşit don Ciccio. Să mai schimbe aerul, să vadă altă lume...

— Cuvintele dumneavoastră mă liniştesc, don Ciccio. Chiar dacă nu mă îndoiam de înţelepciunea dumitale... — Dar nu te amăgi c-o să fie de folos la ceva, îl întrerupse don Ciccio, dur.

Apoi, oftând, adăugă:

— Iar acum, gata, du-te, sunt obosit.

Carlo salută şi ieşi în hol. Gina era aşezată la fereastră în bucătărie, situată alături, iar el avu impresia că petrece aşa zile întregi, aşteptând ca soţul ei s-o strige sau să aibă nevoie de ea. Fără să spună nimic, se ridică şi îl însoţi pe Carlo spre ieşire.

Imediat ce închise, o ajunse din urmă vocea lui don Ciccio, încă poruncitoare, în ciuda stării sale:

— Gina! Cheam-o pe Carmela! Trebuie să vorbesc cu ea!

* * *

Carmela înainta iute ca o furie, cu poşeta legănându-i-se dintr-o parte în alta, în timp ce vântul din nord sufla fără încetare, desprinzându-i şuviţe din părul strâns în mare grabă, care îi fluturau pe faţă. Nici măcar nu se uitase în oglindă în acea dimineaţă, dar nu-i păsa. Ajunse la clădirea primăriei şi intră aproape alergând.

— Donna Carmela, unde vă duceţi? strigă după ea portarul.

— Trebuie să vorbesc cu primarul, răspunse ea, tăios, şi continuă să meargă privind fix înainte.

— Nu ştiu dacă nu e ocupat... Lăsa-ţi-mă să verific, o rugă portarul, ţinându-se după ea.

Dar pentru Carmela era ca şi cum acel om nici nu exista. Ajungând în faţa uşii unde era plăcuţa de alamă cu inscripţia PRIMAR, apucă de mâner şi dădu uşa de perete.

Carlo era aşezat la birou, cufundat în hârtii, cu trabucul între degete. Ridică, brusc, capul.

— Domnule primar, îmi cer scuze, gâfâi portarul, intrând în acel moment, dar doamna nu mi-a lăsat timp să vă anunţ. Spune că trebuie să vă vorbească...

— Mda. Şi e urgent, adăugă Carmela, strângând poşeta la piept.

— E în regulă, Giuseppe. Lăsaţi-o să intre pe doamna Carlà, nu vă faceţi probleme, spuse Carlo dând din mână.

Portarul se scuză încă o dată şi plecă, dar nu înainte să se uite urât la Carmela, căreia, evident, nu-i păsa.

— Deci? Întrebă Carlo, ridicându-se de pe scaun. Ce se întâmplă?

— Se întâmplă că unghiile astea ţi le înfig acolo unde nu bate soarele, răspunse ea, desfăcând palma şi arătându-şi unghiile roşii.

— Ei, chiar aşa..., mormăi Carlo, aşezându-se pe marginea biroului şi trăgând din trabuc.

Ea se duse aproape de el. Faţa ei era acum la o palmă de cea a lui.

— Cu mine să nu glumeşti! îl ameninţă.

— Pot să ştiu ce-am făcut?

— Daniele în America nu pleacă, m-ai auzit?

— Ai vorbit cu don Ciccio..., oftă Carlo.

— Am vorbit, da, izbucni ea. Luaţi-vă gândul amândoi că-mi trimit eu fiul în partea cealaltă a lumii!

— Putem discuta cu calm?

— Nu e nimic de discutat! Fiul meu e acolo unde sunt eu, spuse Carmela, bătându-se cu mâna pe piept. Şi acolo rămâne!

Carlo scoase un oftat şi se duse să se aşeze la loc la birou.

— Dar e vorba de numai câteva luni... Doar nu pleacă la război! Gândeşte-te, e o oportunitate şi pentru el...

— Taci! îl opri, ducându-şi degetul la gură. Pe mine nu mă mai vrăjeşti cu vorbele tale. Vremurile alea s-au dus!

— Nu încercam să te vrăjesc, se apără Carlo. Vreau doar să te fac să înţelegi că nu e o tragedie, aşa cum crezi tu. E vorba de o călătorie, Carmela. O călătorie necesară pentru a pune lucrurile la punct.

— Necesară pentru cine? Pentru familia ta, nu pentru a mea. Nu e vina lui Daniele dacă aia îi face ochi dulci, spuse ea dispreţuitor.

Carlo se forţă să se abţină.

— Ascultă, cel care decide e Daniele. Are douăzeci şi doi de ani, n-are nevoie de permisiunea ta. Pariem c-o să fie bucuros? Îl cunosc.

— *Tu* îl cunoşti pe fiul *meu? Tu?*

— Mai mult decât crezi, răspunse Carlo serios, privind-o drept în ochi.

— Ah, mă bucur să aud, îl ironiză Carmela, cu vocea tremurândă.

Apoi întoarse privirea, încrucişându-şi braţele la piept. Carlo continuă s-o privească în tăcere. Ştia bine că, atunci când îşi muşca buza de jos în felul ăla, o făcea ca să-şi reţină lacrimile, de orgolioasă ce era. Văzând-o în acea stare însă, se îmblânzi puţin.

— Ascultă, spuse Carlo atunci, înmuindu-şi glasul. Dacă îl trimit pe Daniele la New York nu e doar ca să-l ţinem departe de probleme, ci şi pentru că e bun! Se pricepe, ştie cum să-i ia pe oameni. Şi sunt sigur că va face afaceri bune acolo. Am încredere in el.

Carmela îl privi din nou.

— Şi o să-l plătesc bine, ce credeai tu..., continuă Carlo.

— Cât de bine?

— Cât merită.

— Fiul meu merită cât se poate de mult.

— Atunci va primi cât se poate de mult...

Într-o clipă, Carmelei îi reveni pe chip obişnuita ei expresie de mândrie.

— Dacă e aşa..., murmură.

* * *

Anna o aştepta pe Lorenza la intrare, cu mâinile pe ghidonul bicicletei Bianchi şi cu ochii pe ceas. Când nepoata sa îşi făcu apariţia, în sfârşit, împinse de bicicletă şi o luă înainte, mergând pe lângă ea, în timp ce Lorenza mări viteza s-o ajungă din urmă.

— Îmi pare rău, *zia,* spuse fata. Am întârziat şi azi.

— Mi-am dat seama, răspunse Anna.

— Din cauză că mama a uitat să mă trezească azi- dimineaţă.

— Dar ce, la 22 de ani, încă nu eşti în stare să te trezeşti singură?

— Mâine nu mai întârzii, o să vezi.

Fiecare dimineaţă era la fel: un lung şir de scuze ridicole şi de promisiuni deloc convingătoare. Anna nu mai era aşa de sigură că fusese o idee bună să-i propună acea slujbă: Lorenza părea tot timpul lipsită de chef, ca şi cum nu-i păsa de nimic.

— Nu eşti obligată, să ştii, poţi oricând să-ţi cauţi un alt loc de muncă, ceva care îţi place cu adevărat, îi spusese de mai multe ori.

Dar Lorenza ridica din umeri.

— Eh, nu ştiu ce-mi place, răspundea. Locurile de muncă sunt toate la fel.

Pentru oficiul poştal, dimpotrivă, sosirea Lorenzei a fost o sărbătoare. În prima zi, îi ieşiseră cu toţii în întâmpinare, cu exclamaţii şi o mulţime de complimente. Chiar şi morocănosul de Carmine se entuziasmase: „în sfârşit! Era şi timpul să intre aer proaspăt în biroul ăsta!" În timp ce Elena, aproape copleşită de emoţie, spusese: „îmi amintesc când ai venit aici la birou, cu mulţi ani în urmă... Atât erai!" Pentru ca imediat să râdă cu poftă.

Nu, reflectă Anna, continuând să împingă bicicleta. *Poate că munca asta nu-i place, dar chiar nu se poate spune că n-a fost primită cu braţele deschise de toată lumea.* Elena, în mod special, o simpatizase imediat, după ce înţelesese că putea vorbi şi bârfi în voie cu Lorenza, spre deosebire de Chiara, de care nici nu-ţi dădeai seama dacă era sau nu era prezentă, aşa cum spusese ea într-o zi, nemulţumită. Adesea, Anna le vedea cu nasul în vreo revistă, comentând frumuseţea vreunui actor. Mai nou, erau înnebunite de acele săptămânale care propuneau „romane de dragoste în fotograme" şi tot timpul oftau şi îşi dădeau coate, în timp ce le citeau.

Totuşi, existase o reacţie care o surprinsese, şi anume cea a directorului. La scurt timp după ce îşi făcuse apariţia Lorenza, Tommaso începuse să

folosească o cantitate remarcabilă de apă de colonie, lăsând o dâră persistentă în urma lui. În schimb, încetase să-şi mai dea cu briantină, iar acum îşi etala buclele mătăsoase şi rebele, care îl făceau să arate mult mai tânăr decât cei 40 de ani ai săi. Din când în când, se ridica de la birou, se uita spre biroul de telegraf şi o întreba pe Lorenza cu un zâmbet:

— E totul în regulă?

Se întâmpla şi să se ridice să-i deschidă uşa, cu o galanterie pe care n-o arătase până atunci sau, dacă dădea o fugă la barul Castello, se oferea mereu să-i aducă ceva:

— Vrei o cafea? Sau ceva dulce?

— Da, mulţumesc, răspundea Lorenza, zâmbind. Ambele.

Era şi foarte tolerant cu greşelile ei. Distrată cum era, nu de puţine ori se întâmpla să greşească atunci când transcria ceva sau să sară vreun cuvânt.

— Mmm... Ceva nu este în regulă, spunea în acele momente Elena, examinând textul telegramei. Cred că ai omis ceva aici, înţelegi?

Şi îi indica un loc între două cuvinte.

În acele cazuri, nu era neobişnuit ca, din cealaltă încăpere să îşi facă imediat apariţia Tommaso, spunând:

— Ei, nu-i nimic, hai... Adaugă tu, important e să se înţeleagă sensul.

Lorenza se făcea roşie la faţă, în timp ce Elena se mărginea să asculte, dar nu fără să-i arunce lui Tommaso o privire nedumerită. Directorul era un om amabil şi disponibil, era adevărat, dar în chestiunile de serviciu fusese întotdeauna inflexibil. Cel puţin până atunci...

În acea dimineaţă, Anna ieşi de la oficiul poştal cu geanta mai mult goală. Se urcă pe bicicletă şi trecu pe lângă fântână, unde două bătrâne umpleau o sticlă mare cu apă, o luă pe lângă zidul castelului, vira la dreapta pe lângă turn şi intră pe o străduţă pietruită în pantă ascendentă. Se ridică de pe şa şi pedală energic până când, după câţiva metri, strada redeveni plată, iar ea se aşeză la loc în şa. Continuă luând-o la stânga pe o străduţă plină de balcoane minuscule cu balustrade din fier forjat ruginite: la unul dintre acestea erau atârnaţi la uscat nişte chiloţi de damă. Anna se opri, deschise geanta şi scoase din ea un plic alb. Pe el era scris *Marilena Cucugliato, vicolo della Torre, numărul 4, Lizanello (Lecce)*. Căută în jur să găsească numărul, dar nu reuşi. Erau numerele 1, 2, 3 şi ceva mai departe 5 şi 6. Lipsea 4, ca şi cum ar fi fost omis. Un bărbat uscăţiv, în pijamale şi cu un aer somnoros, ieşi pe un balcon şi îşi aprinse o ţigară.

— Scuzaţi-mă! îl strigă Anna.

Bărbatul dădu fumul afară şi îşi coborî privirea în stradă.

— Îmi puteţi spune unde e numărul 4? Nu-l găsesc...

— Parfumeria o căutaţi? E acolo, în capătul scărilor, răspunse bărbatul, indicând o deschidere în peretele din faţă, de unde începea o scară de piatră.

Anna nici măcar n-o văzuse. Îi mulţumi bărbatului, lăsă bicicleta şi o apucă pe acea scară.

— Să-ţi acoperi nasul, că te ia de cap, cu cât parfum se dă aia, spuse în urma ei, în glumă.

Pasajul era într-adevăr îngust şi întunecat şi mirosea a mucegai.

După vreo cincisprezece metri, Anna ajunse în faţa unei uşi boltite şi bătu de două ori. Îi deschise o femeie robustă, pe la 60 de ani, într-o rochie de lână albastră fără formă, care emana un miros de lavandă atât de puternic, încât pe Anna o cuprinse puţin ameţeala.

Părul femeii, gri şi voluminos, era legat în coadă, pe care o ţinea de o parte a feţei dolofane.

— Sunteţi Marilena Cucugliato?

Aceasta dădu din cap. Anna îi înmână plicul şi dădu să plece. Nu mai avea aer. Dar femeia îi zise:

— Ferice de dumneavoastră că sunteţi atât de slabă. Eu pe acolo abia-abia încap.

Şi îi arătă scările.

Anna schiţă un zâmbet de circumstanţă şi încercă din nou să se depărteze, dar femeia o reţinu.

— Doriţi o cafea? Aici sus la mine nu vine nimeni niciodată, îi spuse zâmbind.

Anna ezită, însă îi veni imediat în minte că, în acea zi, geanta nu era plină, aşa că nu se grăbea.

Fericită, Marilena intră în casă şi închise uşa. Interiorul casei era complet diferit de intrarea întunecată şi îngustă: fiecare perete era acoperit cu tapet roz şi cu multe tablouri micuţe înfăţişând flori de tot felul. Apoi, erau vaze cu flori adevărate, aşezate aproape peste tot, pe comoda de la intrare, pe masa din sufragerie, pe lada de lângă perete. Femeia o invită să ia loc într-un salonaş decorat din belşug cu catifea roşie şi în câteva minute se întoarse cu o tavă şi două ceşti de cafea fierbinte.

Anna lăsă cafeaua să se răcească puţin şi se uită pe furiş la femeie, care continua s-o fixeze, zâmbind.

— Văd că vă plac florile, comentă ea, doar ca să spună ceva.

Marilena se uită în jur, strângând ceaşca cu ambele mâini.

— Oh, da, ele sunt prietenele mele!

Anna o privi cu un aer perplex.

— Nimeni nu ştie să asculte ca florile, continuă femeia. Vorbesc cu ele în flecare zi. Le încredinţez amintirile mele din tinereţe, temerile mele, puţinele bucurii şi remuşcări. Mai ales remuşcări.

Făcu o pauză.

— Aşa cum e de aşteptat de la prietenii buni, florile nu te judecă niciodată. Dumneavoastră aveţi prieteni adevăraţi?

Anna luă o gură de cafea.

— Am o prietenă care îmi este foarte dragă, răspunse ea.

Şi este singura pe care o am, se gândi.

— Să ţineţi cu dinţii de ea, spuse atunci femeia. Ştiţi, şi eu am avut o prietenă bună, cu mult timp în urmă...

Se ridică încet şi lăsă ceaşca pe tavă.

— Dar apoi...

Şi suspină.

— Eu chiar trebuie să plec, anunţă Anna, ridicându-se. Mulţumi Marilenei pentru cafea şi porni spre uşă.

Parcurse înapoi scările, reveni la lumina soarelui şi se urcă pe bicicletă. Balconul unde se ivise mai înainte un bărbat era acum gol.

* * *

La auzul acelei veşti, Daniele era cât pe ce să cadă de pe scaun.

— Sigur, domnule Carlo? Nu faceţi mişto de mine?

El, să plece în America? El, Daniele Carlà, la New York? Continua să se uite la Carlo cu o expresie uluită, la fel ca un copil in faţa unui cadou de preţ şi neaşteptat. New York. Zgârie-norii. Luminile. Moda despre care citea în reviste. Acceptă pe loc, fără să se gândească nici măcar o secundă. Trebuia să facă rost de noi clienţi, îi spuse Carlo, să bată fierul cât e cald, în America. Avea să înceapă de la barurile şi restaurantele italiene din zona care se numea Little Italy. Înseamnă „Mica Italie", îi explică. Trăiesc doar italieni acolo. N-o să aibă probleme de comunicare, să stea liniştit. Odată cu el, pe acelaşi transatlantic, urma să plece şi o încărcătură de Donna Anna. Iar pentru bani

nu trebuia să-şi facă griji, din moment ce va plăti el tot, cum era logic: îi va da o sumă frumoasă înainte de călătorie şi, odată ajuns acolo, îi va trimite bani regulat. Dacă pentru el era în regulă totul, ar fi putut deja să plece la sfârşitul lunii: transatlanticul *Saturnia* urma să ridice ancora pe 27 aprilie din portul Napoli. O să se ocupe el din timp de documente.

— Îmi sunt datori cu mai mult decât nişte favoruri, adăugă Carlo, făcându-i cu ochiul.

— Mulţumesc pentru încredere, domnule Carlo. Nu vă voi dezamăgi, răspunse Daniele, dându-i mâna.

Carlo îi zâmbi şi i-o strânse, apoi instinctiv îl trase spre el şi îl îmbrăţişă. Daniele se înroşi şi făcu ochii mari, jenat.

— Ştiu, îi răspunse Carlo. Nu m-ai dezamăgit niciodată. Daniele abia aştepta să-i spună Lorenzei. Îşi imagină bucuria ei pentru oportunitatea care i se oferise, pentru călătoria extraordinară pe care avea s-o facă şi pentru toate poveştile pe care le va împărtăşi cu ea la întoarcere. În schimb, avu parte de o avalanşă de furie care îl lăsă fără cuvinte.

— Mă abandonezi şi tu, ştiam eu. De mine nu-ţi pasă! Te gândeşti doar la tine, ca toţi ceilalţi. Du-te, du-te, du- te şi până la capătul lumii! exclamă ea cu o atitudine melodramatică, în timp ce făcea înainte şi înapoi prin casa mică a lui Daniele.

Încercările lui de a o linişti, de a-i jura că o iubeşte, că avea să se întoarcă repede, nu au avut niciun efect.

— Eu nu te cred. Nu mai cred în cei care pleacă, spuse ea lăsându-se să cadă pe canapea, epuizată.

Daniele se aşeză în genunchi şi îi luă o mână în ale sale, rugând-o să vadă lucrurile cum erau, nu aşa cum se temea că sunt.

— Stai, spuse el.

Apucă de jos o bucată de ţesătură de culoare roz- pudră, tăie o fâşie cu o foarfecă lungă şi ascuţită şi o învârti pe degete până când luă o formă care semăna cu cea a unui inel. Apoi o privi în ochi pe Lorenza şi i-l puse încet pe degetul inelar.

— Acum mă crezi? o întrebă.

Lorenza surâse vag şi confirmă din cap. Şi astfel, la patru ani de la moartea prietenului său. Daniele scăpă de sentimentul de vinovăţie şi, în sfârşit, îşi permise s- o sărute pe fata de care era îndrăgostit.

* * *

Anna se observa în oglindă, mulţumită, fredonând cântecul *Bărcuţa,* a lui Nilla Pizzi, care se transmitea la radio chiar în acel moment. *Uită-te în zare, e o bărcuţă mică, la fiecare val se înclină, de parc-ar fi gata să se scufunde…* Da, pantalonii se potriveau de minune. Trebuia să admită că acea Carmela făcuse o treabă foarte bună. Îi va cere să-i mai facă şi alţii, de alte culori. Închise ultimul nasture al cămăşii negre cu mânecă trei sferturi şi, din cutia de lemn cu incrustaţii, scoase colierul de perle de la mama ei. Îl trecu de două ori în jurul gâtului, peste bluză. *Barca din mijlocul mării trebuie să ajungă foarte departe, dar de navigarea ei se ocupă căpitanul…* intonă cu voce puţin mai puternică, făcând o piruetă.

Roberto îşi făcu apariţia în uşa dormitorului şi se sprijini de tocul uşii, privindu-şi mama uluit.

— *Comme tu es belle, maman!* exclamă. Ce e cu pantalonii ăştia?

Ea se întoarse şi, cu un zâmbet larg, îşi puse mâinile în şolduri, într-o poziţie de star de cinema. Roberto râse cu poftă.

În aceeaşi clipă, într-o casă din *contrada* La Pietra, don Giulio apuca foarfecă mare şi se pregătea să facă bucăţi pantalonii Giovannei, în timp ce ea, încolăcită pe pat cu mâinile pe faţă, plângea incontrolabil. Cesare, aşezat pe podea, se uita la ea şi mârâia.

— Pantalonii sunt pentru destrăbălate, declară don Giulio, impasibil.

Apoi începu să taie.

16

iulie 1947

— Cheile le ai tu? Întrebă Carmela, proţăpindu-se în faţa soţului ei.

— Cheile de la ce? spuse Nicola, cufundat în fotoliul din sufragerie.

— De la casa mamei tale.

— Da, îngăimă el. Daniele mi le-a lăsat mie. De ce?

— Dă-mi-le, îi spuse ea pe un ton autoritar, întinzând mâna spre el. Trebuie să fac curat şi să aerisesc. Stă închisă de mai bine de două luni.

— M-am ocupat eu de asta, încercă s-o liniştească. Dau eu pe acolo din când în când. Deschid ferestrele. Mătur.

Carmela îşi încrucişă braţele la piept, sceptică.

— Tu? Nu te-am văzut niciodată să iei o mătură în mână toată viaţa ta. Dă-mi-le, hai!

Şi întinse din nou mâna.

— Serios, nu e nevoie, repetă Nicola. Mă ocup eu. E casa mamei mele, nu?

— Acum e casa lui Daniele. Şi ceea ce e al fiului meu e şi al meu. Deci mi le dai sau trebuie să le iau cu forţa?

Nicola oftă lung, apoi se apucă de braţele fotoliului şi se ridică anevoie, cu faţa roşie de la efort. Împlinise de curând 62 de ani, dar părea că are cu cel puţin douăzeci mai mult, gândi Carmela. Toată grăsimea aia, care o dezgusta profund, devenise acum o povară chiar şi la cele mai simple mişcări. În plus, noaptea, sforăia atât de puternic, încât ea îl trimisese să doarmă în camera care fusese a lui Daniele.

Nicola se îndreptă spre cuierul de la intrare, scotoci în buzunarul hainei şi, în cele din urmă, scoase o legătură de două chei.

— Iată-le! Cea mică e de la poartă, cealaltă, de la uşă, îi explică cu o voce monotonă.

— Mulţumesc, zise ea, smulgându-i-le din mână. Nu era nevoie să pierdem atât timp.

Apoi îşi luă geanta din cuier şi îl anunţă:

— Am plecat.

Ajunsă acolo, deschise poarta şi traversă minuscula grădină din faţă. Înaintă prin buruienile care îi ajungeau la genunchi - ar fi trebuit să trimită pe cineva să le taie, se gândi -, apoi învârti cheia în broască şi deschise uşa. Înăuntru era întuneric beznă şi mirosul de mucegai era sufocant. Carmela lăsă uşa deschisă şi desfăcu larg obloanele ferestrei care dădea spre grădină. La lumina zilei, văzu cearşafurile albe care acopereau mobilierul, o ceaşcă uscată în chiuveta de la bucătărie şi cafetiera rămasă pe aragaz. De perete erau sprijinite o mătură şi un făraş plin de gunoi. *Ah! Chiar a măturat,* îşi zise. *Dar nici măcar n-a golit făraşul.* Clătină din cap şi observă, într-un colţ, pantofii de piele neagră pe care Daniele îi purta în zilele de sărbătoare. Apoi lăsă geanta pe chiuvetă, îşi suflecă mânecile rochiei şi, stârnind un nor de praf, ridică primul cearşaf, de sub care îşi făcură apariţia o canapea de două locuri şi o măsuţă joasă. Îl strânse şi se duse cu el în grădină să-l scuture bine, apoi se întoarse înăuntru şi întinse la loc pe canapea cearşaful scuturat.

Cu atenţie, ridică al doilea cearşaf, care acoperea ceva în centrul camerei.

Ceea ce descoperi o lăsă fără glas.

Din norul de praf se iviră o maşină de cusut şi o masă de lucru. Dând drumul la cearşaf din mână, Carmela se apropie: pe masă erau un coş mare, care conţinea bucăţi de material, fire colorate, degetare, pernuţa de ace şi cea de ace cu gămălie, două centimetre de croitorie strânse cu grijă şi o riglă de lemn.

Şocată, luă loc şi începu să ia în mână acele obiecte, unul câte unul, ca şi cum ar fi fost nişte indicii ale vreunei vânători de comori. *Iată de ce Nicola nu voia să-mi dea cheile. Ştia, nenorocitul!*

Deodată, se ridică în picioare şi se îndreptă spre dormitor. Deschise întâi obloanele de la fereastră, apoi uşile de la şifonier. În stânga recunoscu hainele lui Daniele, costumul său de duminică, cămăşile, pantalonii, sacourile; în dreapta, în schimb, văzu valuri de ţesături stivuite pe orizontală. Agăţate de umeraşe, haine de damă.

Carmela luă una şi o cercetă îndelung: era o rochie de lână roşie, cu partea de jos până la genunchi şi împodobită cu un guler de blană închis cu o broşă rotundă. O aşeză pe pat şi luă alta: un model de primăvară cu carouri albe şi negre, centură în talie şi nasturi pe bust. Le-a scos pe toate, una după alta, chiar şi pe cele încă neterminate, care aveau mânecile prinse cu multe ace cu gămălie colorate. În fundul şifonierului dădu apoi de o cutie metalică care îi părea cunoscută: era cutia pe care, atunci când era mic, Daniele o ţinuse mereu în camera sa şi pe care ea nu reuşise niciodată s-o desfacă, dat fiind că era întotdeauna închisă cu cheia. Apucă de ea cu ambele mâini şi încercă să-i ridice capacul, care de data aia cedă, dezvăluind un teanc de caiete cu coperta neagră, la fel cu cele pe care le folosea ea pentru schiţe.

Se aşeză pe pat, printre hainele grămadă unele peste altele, şi începu să răsfoiască caietele, făcând ochii mari la fiecare pagină: desenele lui Daniele erau surprinzător de frumoase. Mai frumoase decât cele pe care le făcea ea, se gândi cu o uşoară ranchiună: haine de seară, rochii elegante pentru ocazii, haine de zi în culori vii... Ca să nu mai vorbim de anumite modele pe care Carmela nu le văzuse niciodată, nici măcar în revistele sale de modă. Se simţi înşelată, pentru că îi ascunseseră totul atât fiul său, cât şi soţul său, şi, în acelaşi timp, iritată, pentru că Daniele n-o ascultase. În tot acel timp o păcălise făcând-o să creadă că îşi scosese din cap acea idee absurdă de a crea şi a face haine, ca o femeie, *ştie să mintă foarte bine,* se gândi, plină de resentiment. *De altfel, sângele nu minte... Şi sângele său e sângele familiei Greco.*

Reaşează hainele din dulap şi îi închise uşile. Apoi, reaşează caietele în cutie, o luă în braţe şi îi dădu drumul în geantă.

* * *

— Căldura asta *m-a ucis,* se plânse Elena vorbind în dialect, făcându-şi vânt cu un teanc de hârtii. Biroul ăsta parcă-i un cuptor.

— Vrei apă? o întrebă Lorenza.

— Da, du-te şi adu, te rog, răspunse Elena, epuizată.

Lorenza nici nu apucă să iasă din încăpere, că Tommaso ridică privirea de la biroul său.

— Ai nevoie de ceva? o întrebă zâmbind.

— Îi duc un pahar cu apă Elenei, răspunse ea şi se îndreptă spre raftul pe care se afla sticla, cu paharele stivuite alături.

Dar observă că sticla era aproape goală.

— Mă duc la fântână, adăugă ea adresându-i-se lui Tommaso. Mă întorc imediat.

— Nu e nevoie să te grăbeşti, îi răspunse el.

Lorenza ieşi în stradă şi simţi că se sufocă de căldură. Se duse direct la mica fântână din Piazza Castello şi începu să umple sticla, ţinând-o cu o mână. În timp ce apa proaspătă curgea, aruncă o privire distrată în jur. Iar când privirea ei ajunse în dreptul barului Castello, îi văzu. Erau tatăl său şi *zia* Anna, care cu doar câteva minute înainte ieşise de la oficiul poştal. El îi dădu o carte, iar ea, după ce îşi desprinse o mână de pe ghidonul bicicletei, o luă, fixă coperta pentru câteva secunde, apoi ridică ochii spre Antonio şi îi zâmbi, spunând ceva. El o privi cu capul uşor înclinat în lateral, ca atunci când cuiva îi e frică să nu-i scape ceva. După un scurt dialog, ea băgă cartea în geantă, se urcă pe bicicletă şi, cu mişcări lente, porni. Moment în care el îşi băgă mâinile în buzunarele pantalonilor şi rămase să se uite după ea până când Anna a luat-o la dreapta şi s-a făcut nevăzută.

— Vrei să consumi toată apa din oraş? o apostrofă o femeie care trecea pe acolo.

Lorenza îşi coborî brusc privirea la fântână şi văzu că sticla dădea pe afară cine ştie de cât timp.

— Mă scuzaţi, spuse ea, închizând rapid robinetul.

Cealaltă clătină din cap şi îşi continuă drumul, bodogănind.

— Totul în regulă? Că nu te mai întorceai… Îi spuse Tommaso, când ea a revenit în birou.

Lorenza îşi continuă drumul şi se duse să aşeze sticla pe raft.

— Da, normal, răspunse ea, tăios, în timp ce umplea paharul.

— În sfârşit! Eram gata să mă topesc, oftă Elena, luându-i-l din mâini.

Lorenza se aşeză la loc la pupitrul său şi, în următoarele două ore, se închise într-o linişte grea precum dogoarea acelei zile. Nu reuşea să-şi şteargă din minte imaginea zâmbetului extrem de dulce pe care îl remarcase pe chipul tatălui său în timp ce vorbea cu mătuşa Anna. Nu-l văzuse niciodată zâmbindu-i aşa mamei ei... Şi poate chiar nici ei. Încercă să alunge acea imagine obsedantă gândindu-se la Daniele, dar sfârşi prin a se simţi şi mai singură. De când plecase, îi scrisese doar o scrisoare, povestindu-i până la cele mai mici detalii o groază de lucruri pe care ea nu reuşea să le vizualizeze foarte bine. Cum erau cu adevărat acei zgârie-nori care luminau nopţile marelui oraş? Şi cum era să mergi pe acel pod lung de doi kilometri, atât de frumos că părea suspendat pe apă? Şi era adevărat că se putea intra înăuntrul acelei mari statui de femeie cu flacăra în mână? La sfârşitul scrisorii, Daniele îi spunea că într-o zi vor merge împreună acolo, la New York, iar ea avea să vadă toate lucrurile extraordinare care erau dincolo de ocean.

Adevărul era că acea scrisoare plină de entuziasm şi de uimire o rănise şi o iritase. Ar fi preferat să audă că Daniele era copleşit de dor şi melancolie şi dezamăgit de acea lume atât de diferită şi de îndepărtată.

— Ce ai? Eşti taciturnă, azi, îi spuse Elena.

— Nimic, răspunse Lorenza pe ton apatic.

— Te gândeşti la iubitul tău? o tachină Elena, surâzând.

Lorenza nu răspunse. În schimb, se ridică brusc şi se duse la biroul lui Tommaso.

— Mergem să bem o cafea? Îl întrebă.

El se uită la ea, surprins. Apoi îi zâmbi.

— Cu mare plăcere, răspunse el. Fac eu cinste.

* * *

Anna se opri, lăsă un picior în pământ şi scoase batista din buzunarul de la sacou ca să-şi usuce fruntea şi gâtul, pline de transpiraţie. Căldura din acea dimineaţă era extenuantă. Abia aştepta să se întoarcă acasă, să-şi bage capul sub jetul de apă rece şi să se dedice niţel lecturii. Cu puţin timp înainte, la bar, Antonio îi împrumutase un roman care se numea *Tempo di uccidere,* scris de un anume Ennio Flaiano, un autor de care Anna nu auzise niciodată. Câştigase recent un premiu literar important, îi explicase Antonio. „Ţin să-l

citeşti", adăugase el. „Am subliniat nişte fraze... Dacă vrei, subliniază-le şi tu pe cele care te impresionează cel mai mult, apoi discutăm." în sfârşit, ultimul plic din acea zi: factura de energie a unei doamne în vârstă care nu auzea cu o ureche şi căreia Anna trebui să-i citească rând cu rând - taxa pentru consum, impozitul guvernamental, chiria pentru contoar, taxa de timbru... Şi tot aşa de trei ori până când femeia se convinse că nu erau greşeli, închise geanta goală şi aruncă o privire la ceas. Da, avea timp să dea o fugă până la *contrada* La Pietra. Se încumeta să înfrunte căldura: trebuia să profite de orele în care don Giulio era departe, la biserică. N-o mai văzuse pe Giovanna de două săptămâni. Poate se înşela, dar Annei i se părea că de ceva timp amica sa încerca să scape de ea. Giovanna nu mai trecea pe la ea cu aceeaşi frecvenţă ca înainte, iar de multe ori Anna nici măcar n-o găsea acasă. În acele câteva ocazii în care se întâlniseră, Giovanna părea tăcută şi jenată, de parcă nu aştepta altceva decât să plece. Ultima dată când Anna bătuse la uşa ei, îi deschisese uşa Giulio, iar Anna rămăsese surprinsă, pentru că nu se aştepta să-l găsească acolo la jumătatea după-amiezii.

— Giovanna se odihneşte, îi spusese el cu o faţă rigidă.

Nici măcar n-o lăsase să intre.

— La ora asta? ridică Anna dintr-o sprânceană.

— O doare capul.

— Mă rog, poate mă întorc mâine, spusese ea.

— Nu te deranja *să treci din nou pe la noi,* răspunsese el.

Apoi îşi îndreptase privirea spre pantalonii pe care îi purta Anna.

— Dacă vrea, te caută ea.

Şi îi închisese uşa în nas.

Anna ajunse la contrada şi, când deschise poarta, fluieră ca să-l cheme pe Cezar, dar câinele nu apăru, îşi continuă mersul şi bătu la uşă.

— Giovanna, eşti acasă? Sunt eu.

A fost nevoie de un minut bun pentru ca Giovanna să se decidă să deschidă uşa.

— În sfârşit! exclamă Anna, deranjată. Deci eşti încă vie!

— Da, eu, da, spuse Giovanna în şoaptă, întorcându-se în casă.

Anna intră după ea şi lăsă geanta pe masă.

— Ce vrei sa spui?

— Cesare.

— Şi când s-a întâmplat?

— Acum două săptămâni…

Anna își puse o mână în șold și o privi, contrariată.

— Și abia acum îmi spui?

— Îmi pare rău, nu mi-am dat seama, răspunse ea. Îți fac o cafea?

— Lasă cafeaua. Îmi spui ce e cu tine? Dispari, nu-mi spui că a murit Cesare…

— N-am dispărut. Aici sunt…, spuse Giovanna, coborându-și privirea.

— Uită-te în ochii mei! îi ceru Anna.

Giovanna își ridică încet capul.

— Te întreb din nou: îmi spui ce e? Ți-am făcut ceva?

— Nu…

Trase scaunul și se așeză.

— Nu te cred… Sunt sigură că e ceva, insistă Anna. Giovanna începu să-și frângă mâinile, apoi se duse la chiuvetă și umplu cu apă un pahar ciobit pe margine.

— De ce încerci să mă îndepărtezi de Giulio? o întrebă. Anna se uită la ea, uimită.

— Eu? Ce vrei să spui?

— Tu ai spus chestiile alea, cu corpul… că nu e al lui… L-ai acuzat chiar că îmi face rău.

— Eu n-am acuzat pe nimeni… Ți-am pus doar o întrebare. Și despre faptul că trupul tău nu este al lui, ei bine, îl repet. Nu înțeleg: care e ideea?

— Am vorbit despre asta cu Giulio. Și mi-a explicat că nu-i așa cum spui tu. Că tu nu poți să înțelegi ce e între mine și el, și că spui așa doar pentru că vrei să-l îndepărtezi de mine. De ce? Nu vrei să fie fericit?

— Dar de ce i-ai spus? Nu trebuia.

— El nu vrea secrete între noi.

Anna închise ochii o clipă, masându-și fruntea cu degetele, de parcă dintr-odată ar fi apucat-o durerea de cap.

— Apoi, s-a înfuriat din cauza pantalonilor, continuă Giovanna.

Anna redeschise ochii.

— Ce legătură au pantalonii?

— El spune c-a fost ideea ta, spuse Giovanna, strângând paharul. Că mie nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte.

— Și de-asta nu te-am văzut niciodată purtându-i? El nu te-a lăsat?

— I-a făcut bucăți…

— Şi tu i-ai permis asta?

Giovanna ridică din umeri. Bău ultima înghiţitură de apă şi lăsă paharul pe masă.

— Nu pot să cred..., murmură Anna ca pentru sine.

— Dar e adevărat! exclamă Giovanna, cu o atitudine agresivă pe care n-o mai avusese niciodată până atunci. E adevărat c-a fost ideea ta! Tu ai fost cea care m-a dus la croitoreasă. Eu nici nu-i voiam.

— Ce tot spui? Ştii că nu e aşa. Erai atât de bucuroasă...

— Mă obligi mereu să fac tot ce faci tu!

Giovanna aproape că uriaşe.

Anna o fixă, consternată.

— Am înţeles, spuse ea apoi, cu voce joasă.

Îşi luă geanta şi porni spre uşă. Ştia că prietena n-o va opri, că o va lăsa să plece şi gata. Aceea nu mai era Giovanna pe care o cunoştea. Se simţi profund tulburată de puterea pe care Giulio o exercita asupra ei, de modul în care reuşea să denatureze realitatea, de capacitatea înspăimântătoare de a-i băga în cap cuvinte şi gânduri care nu-i aparţineau. *El mi-a explicat că... El spune că...*

— Îmi pare foarte rău pentru Cesare, spuse, înainte să închidă uşa după ea.

A parcurs drumul înapoi spre casă cu un nod în gât şi o tristeţe insuportabilă în suflet.

* * *

La sfârşitul acelei săptămâni de căldură infernală, familia Greco hotărî să petreacă duminica la mare, îndesară totul - mâncare, băuturi, costume, haine de schimb, cărţi, reviste, cearşafuri şi scaune pliabile - în cele două maşini şi plecară de la Lizzanello dimineaţa devreme. Cu ei veni şi Tommaso.

— Ferice de voi, mi-ar plăcea şi mie să fac o baie sănătoasă, comentase el aşezat la birou, ascultându-le pe mătuşă şi nepoată vorbind despre mare şi despre cum aşteptau cu nerăbdare să vină duminica ca să se ducă acolo.

Lorenza se întorsese spre el şi, ridicând din umeri, îi spusese:

— Vino şi tu, nu vrei? Ne-ar face plăcere. Nu-i aşa, *zia?*

Şi se uitase spre Anna.

— Da, bineînţeles, răspunsese ea, ezitant, aruncându-i o privire interogativă nepoatei sale.

Dar Lorenza o ignorase, apoi, întorcându-se spre Tommaso, îi spusese:

— Bine, atunci te aşteptăm la ora 8. În faţa casei mele. Ştii unde e, nu?

— Reuşeşti să rămâi în spatele meu? glumi Carlo, aşezat la volan, cu ochelarii de soare la ochi şi trabucul în gură.

Anna, aşezată în dreapta lui, râse. Roberto, care ura trezitul devreme, era întins pe scaunul din spate, bosumflat şi cu ochii închişi.

Antonio se apropie cu Fiatul 508 de maşina lui Carlo şi răspunse:

— Dacă îmi amintesc să bag într-a doua, da, aş putea reuşi.

Carlo izbucni în râs. Râse şi Agata, în dreapta lui Antonio. În spate, Lorenza şi Tommaso se uitară unul la altul şi îşi zâmbiră.

Era foarte devreme, aşa că plaja San Foca nu era încă aglomerată. Şi-au aranjat cearşafurile lângă ţărm şi au deschis scaunele pliante de lemn, înfigându-le picioarele în nisip. Agata, Anna şi Lorenza s-au îndreptat spre una dintre cabine şi şi-au pus costumele, apoi s-au întors lângă ceilalţi.

— Număr până la 3, toată lumea în apă! exclamă Carlo, care îşi scosese rapid cămaşa şi pantalonii, rămânând în costumul de baie.

— *Papà,* mi-e somn, mormăi Roberto, întins pe prosop, cu braţele pe ochi.

— Eu mai aştept puţin, spuse încet Anna, întinsă şi sprijinită pe coate.

Carlo îşi puse mâinile în şolduri şi se uită la ei, ridicând dintr-o sprânceană.

— Ah, da? zise.

Apoi îşi luă avânt, o cuprinse pe Anna în braţe, alergă spre mare, în timp ce ea, râzând, se zbătea şi îl ruga s-o lase jos, şi o aruncă în cele din urmă în apă. Ea reveni la suprafaţă peste câteva clipe, tuşind şi râzând în acelaşi timp.

— Acum e rândul copilului tău, spuse Carlo, îndreptându-se spre Roberto, care însă se ridică brusc şi o luă la fugă. Fii atent, că te prind! strigă Carlo după el.

— Săracul de el, lasă-l în pace, interveni Agata, râzând. Carlo reuşi să-l prindă apucându-l de şolduri, îl ridică şi îl aruncă în apă, în râsetele tuturor.

— E simpatic unchiul tău, comentă Tommaso, care stătea pe cearşaf lângă Lorenza, cu braţele sprijinite pe genunchi.

— Da, a fost aşa vesel dintotdeauna.

— Tu nu vii în apă?

— Mai târziu, răspunse Lorenza şi scoase din geantă un număr al revistei *Bolero*.

— Eu cred că mă duc chiar acum, spuse Tommaso şi se ridică în picioare.

Îşi desfăcu nasturii şi îşi scoase cămaşa cu mânecă scurtă, apoi îşi dădu jos pantalonii şi tricoul şi rămase într-o pereche de pantaloni scurţi albastru-închis care îi ajungeau la jumătatea coapsei.

Lorenza trase cu ochiul pe sub revistă şi nu-şi putu ascunde uimirea: Tommaso avea umerii largi şi vânjoşi, muşchii braţelor bine definiţi şi un corp atletic şi bine făcut. El o surprinse fixându-l şi schiţă un zâmbet timid. Lorenza, înroşindu-se, îşi ascunse faţa între paginile revistei.

Antonio se duse spre mare, se opri la mal, îşi încrucişă braţele la piept şi intră cu picioarele în apă până la glezne. Roberto, în schimb, ieşi din apă şi se îndreptă spre unchiul său.

— E foarte rece, spuse el trecându-l fiorii.

— Du-te şi stai la soare, răspunse Antonio, bătându-l uşor pe spate, şi se întoarse să privească înainte.

În acel moment, Carlo se aruncă în valuri şi începu să înoate cu mişcări largi.

— Uneori mă întreb de unde ia toată energia asta.

Vocea Annei îl făcu să se întoarcă. Se trezi cu ea alături şi nu reuşi să nu se gândească la faptul că, în acea zi, verdele ochilor săi părea să vireze spre o culoare mai intensă şi mai luminoasă, ca şi cum irisul ar fi reflectat toate nuanţele mării.

— Şi când te gândeşti că, de copil, îi era frică de apă, îi răspunse Antonio. Mi-a luat ceva timp să-l fac să-i treacă. Şi acum uite-l, ce *siren!* continuă pe un ton amuzat.

— Sunt îngrijorată pentru Giovanna, spuse Anna deodată.

Antonio tresări şi o fixă, devenind brusc serios.

— De ce?

Ea îi povesti despre întâlnirea din acea dimineaţă, despre cuvintele dure ale Giovannei, despre cum Giulio pusese stăpânire pe capul şi pe corpul ei, de pantalonii sfâşiaţi, despre cum plecase de acolo tulburată şi tristă.

— E un om periculos... Aş vrea atât de mult să plece, încheie ea.

Antonio strânse din buze.

— Nu e aşa simplu...E îndrăgostită de el, nu-i aşa?

Anna clătină din cap.

— Nu, nu e îndrăgostită. E subjugată, nu e acelaşi lucru. Cum de nu mi-am dat seama ce fel de om e? Şi când te gândeşti că am şi încurajat-o...

Lovi nisipul cu piciorul, ridicându-l în aer.

— Nu e vina ta, spuse Antonio. Cum ai fi putut să-ţi imaginezi asta?

— Aş fi putut... răspunse ea imediat.

— Nu văd cum.

— Ar fi trebuit să înţeleg, încă de la acele prime scrisori... Se întrevedea deja totul printre rândurile alea...

Lui Antonio îi înflori pe buze un mic surâs.

— De multe ori se întâmplă aşa, nu? Ceea ce e cu adevărat important e printre rânduri. Dar nu toţi ştiu să caute. Sau poate preferă să n-o facă...

Anna îşi coborî privirea şi cu piciorul trasă un cerc pe nisip. Apoi îşi ridică din nou ochii la Antonio.

— *Nu se ştie cum,* spuse ea.

Antonio se uită la ea, dezorientat.

— Drama lui Pirandello despre care vorbeai în scrisoare. Am citit-o, la vremea aia.

— Nu mi-ai spus niciodată...

Vocea lui Antonio era sugrumată de emoţie.

Ea ridică din umeri.

— Şi ăla era un mesaj printre rânduri...

Îl privi cu intensitate. Antonio o fixă, dar nu reuşi să mai spună nimic, pentru că în acel moment Carlo ajunse la mal şi veni lângă ei.

— Apa e extraordinară, îi spuse lui Antonio, dându-şi părul pe spate cu mâna. Hai, du-te, frate, îl îndemnă stropindu-l cu apă.

— Mă duc, mă duc, spuse el, apărându-se de stropi, înaintă câţiva paşi, apoi se aruncă în mare dintr-un salt.

— Acum mă săruţi? spuse Carlo, ţuguindu-şi caraghios buzele.

— Nu, răspunse Anna zâmbind. Aşa înveţi să nu mă mai arunci în apă din senin!

S-au întors lângă ceilalţi şi Anna se întinse pe cearşaf.

— Cum e apa? o întrebă Agata, care curăţa o piersică de coajă cu cuţitul.

— Rece, răspunse Anna, închizând ochii.

Carlo se aşează lângă Lorenza, uscându-se cu un prosop.

— Hei, *zio,* mă uzi, protestă ea.

El chicoti.

— Mi se pare că protagonistei din... şi trase cu ochiul la revistă... *Lumină printre tenebre* nu i-ar Strica să facă O baie, aşa tristă aşa cum e..., zise împingând-o uşor cu umărul. Tommaso unde e?

— E în apă, înoată, răspunse Lorenza, arătând cu capul înspre mare.

— E îndrăgostit lulea.

— Cine? exclamă ea, roşind.

— Eh, mă mai întrebi cine? Directorul tău cel frumos, nu?

— Așa e el, amabil cu toată lumea.

— Ei, da! zâmbi Carlo.

— Și chiar dacă ar fi, nu mă interesează, adăugă Lorenza, devenind serioasă.

— Și de ce? Este un om cu picioarele pe pământ. Respectabil. Cu caracter bun. Și nici nu e urât.

— Aștept pe cineva, cum știi, i-o tăie ea, scurt.

Carlo nu reuși să-și rețină o grimasă.

— Daniele?

— Mda.

Se ridică și începu să-și curețe nisipul de pe picioare.

— Ți-a mai scris? Întrebă el cu toată dezinvoltura de care era în stare.

— Doar o dată. Dar ție?

Carlo ezită, apoi decise să mintă.

— Da, da.

— Ah! rămase surprinsă Lorenza. Și ce spune? Ce mai face?

— E bine. Lucrează din greu și se bucură de oraș. A cunoscut o mulțime de oameni noi...

Lorenza își mușcă buza de jos.

— Ți-a transmis salutări pentru mine?

— Dacă e să spun adevărul, nu, zise el, prefăcându-se că îi pare rău.

Și scrută chipul nepoatei sale în speranța de a vedea cel puțin o vagă urmă de dezamăgire.

— Nu-i nimic, spuse Lorenza și-și băgă la loc nasul între paginile revistei.

* * *

— Dar unde s-o fi ducând? exclamă Agata.

Antonio ajunsese în larg și acum părea doar o pată minusculă în apa transparentă.

Continuând să fixeze marea, femeia începu să decojească altă piersică.

— Acuma o să-i crape mâinile și picioarele, mormăi ea. Întinsă lângă ea, cu un braț în dreptul feței ca să nu-i vină soarele în ochi, Anna se întoarse s-o privească.

— Oh! Ai adormit? o întrebă Agata.

— Da, răspunse Anna căscând.

Se ridică.

— Ce spuneai? o întrebă trecându-şi mâinile pe faţă.

— Nimic, nimic.

Anna începu să caute în geantă, scoase o carte şi o aşeză pe cearşaf. Apoi continuă să caute.

— Cine ştie unde o fi creionul, spuse ea, cu faţa în geantă.

Agata aruncă o privire spre copertă. Ennio Fiatano - *Tempo di uccidere,* murmură. Îi luă câteva secunde, dar apoi o recunoscu, era aceeaşi carte pe care o văzuse în biroul lui Antonio, cu o săptămână înainte, când a intrat să şteargă praful. Da, era chiar aia, avea o mică pată de cafea într-un colţ al copertei.

Cu un gest iritat. Agata aruncă sâmburele piersicii.

O altă amintire ieşi la iveală, dureroasă şi de nestăvilit: când era însărcinată cu Lorenza, fusese nevoită să petreacă ultimele luni de sarcină la pat, la indicaţia medicului. Antonio se întindea lângă ea şi, ca să facă să treacă timpul, îi citea un roman. Însă, la un moment dat, ea îi mărturisise că se săturase de toate acele poveşti inventate, de oameni care nu existaseră niciodată. Să-i povestească despre cei reali, mai degrabă, despre oameni pe care îi cunoştea cu adevărat. „Ce se mai întâmpla prin oraş? Spune-mi, cum s-a terminat povestea cu Nando? Soţia l-a primit înapoi acasă? Michelina se căsătoreşte sau nu? Dar fiul lui Cosima, şi-a găsit de lucru sau tot acasă e?”

Antonio o privise, clătinând din cap. Nu, nu ştia nimic despre viaţa din oraş. „Cu ce te încălzeşte să ştii despre Nando sau Cosima?!” exclamase el. „Astea sunt poveşti mult mai frumoase, mai pasionante... Mai adevărate decât adevărul! Te fac să înţelegi o mulţime de lucruri, te fac să te gândeşti...”

Fără să răspundă. Agata se întorsese pe o parte şi închisese ochii. De atunci, el nu mai încercase să-i citească vreo carte. *Nici eu nu i-am mai cerut vreodată,* reflectă ea, cu oarece amărăciune. Îşi aminti că şi Anna începuse să-i citească un roman, când se simţea rău pentru că pierduse copilul. Şi nici atunci n-o făcuse să se simtă mai bine. Î*şi umplu capul de cuvinte, şi apoi nu ştiu să le găsească pe cele potrivite, ca să-i consoleze pe ceilalţi,* se gândi.

— Până şi la mare le aduceţi, ce plictisitori sunteţi! spuse ea cu voce tare, aspru.

Muşcă din ultima bucată de piersică şi se întinse, oftând.

Anna ridică ochii din carte şi o privi, confuză.

— Scuză-mă, cu mine vorbeai?

Agata închise ochii şi nu-i răspunse.

17

noiembrie-decembrie 1947

— Ai văzut, mamă? Elisabeta şi Filip.

— Cine? Întrebă Agata strâmbându-se.

— Prinţesa Angliei, mamă! S-a căsătorit.

Aşezată la masă din bucătărie, Lorenza, în cămaşă de noapte, lua micul-dejun. În faţa ochilor avea un articol din revista *Oggi* care relata nunta Elisabetei de Windsor cu Filip, ducele de Edinburgh. Fascinată, îşi trecea degetele peste fotografii: mulţimea care i-a întâmpinat pe tinerii căsătoriţi când au ieşit din catedrala Westminster, salutul de la balconul Palatului Buckingham, rochia ei, de mătase de culoarea fildeşului, presărată de perle şi cristale, cu o trenă de patru metri... Agata se apropie de masă, cu prosopul de bucătărie în mâini, şi se aplecă să se uite.

— Adică asta e prinţesa? Întrebă, strâmbând din nas.

— La nunta mea vreau o trenă cât asta de lungă, spuse Lorenza, cu un aer visător.

— Dar ce, eşti prinţesă, tu? râse Agata, luându-i din faţă ceaşca goală. Du-te şi îmbracă-te, hai, că întârzii la muncă.

Lăsă ceaşca în chiuvetă, împreună cu celelalte vase murdare de la micul-dejun, şi clătină din cap.

— Ce legătură are? Vreau o rochie de care să-şi amintească toată lumea.

— Întâi aşteaptă să te ceară, apoi te gândeşti la rochie.

— Imediat ce-o să se întoarcă, mamă. A promis.

Agata făcu un gest cu mâna în aer, un fel de a spune că sunt doar vorbe-n vânt.

— Adică ce? Nu crezi? se enervă Lorenza.

— Promisiunile bărbaţilor sunt ca vântul din nord. Durează trei zile, spuse Agata şi ridică trei degete în aer.

— Nu şi cele ale lui Daniele, îl apără Lorenza.

— Pe bune?

Agata aruncă prosopul de bucătărie peste umăr şi se duse la chiuvetă.

— De ce nu se întoarce? Cine ştie ce-a găsit, în America, ascultă-mă pe mine. Tu pe ăla trebuie să-l uiţi. Că eşti încă în perioada de măritiş, iar în curând n-o să mai fii.

Scoase în evidenţă ideea mişcând degetul mare şi arătătorul.

— Bărbaţii o să înceapă să se uite după alea mai tinere şi pe tine n-o să te mai vrea nimeni.

Lorenza simţi cum inima începe să-i bată mai repede şi imediat o cuprinse o furie care părea să vină de foarte departe.

— Pe tine nu te mai vrea nimeni, răbufni, enigmatic, împingând înapoi scaunul. Nici măcar tata, adăugă repede, înainte să iasă.

Ca şi cum ar fi încasat o palmă în plină figură. Agata simţi c-o ia ameţeala, trase un scaun de la masa din bucătărie şi se aşeză încet. Era ca şi cum un roi uriaş de musculiţe i-ar fi bâzâit în faţa ochilor, blocându-i vederea şi auzul. Se forţă să respire adânc, apoi încă o dată, apoi a treia oară.

— Antonio..., şopti, dar vocea i se opri în gât ca flacăra unui băţ de chibrit consumat.

În acel moment uitase complet că soţul ei nu mai era în casă: cu doar o Jumătate de oră în urmă, Antonio îşi băuse cafeaua şi, înainte să plece, o salutase cu un sărut pe obraz, ca întotdeauna. Era singurul sărut al zilei, singurul contact fizic pe care Antonio i-l mai oferea şi pe care ea îl aştepta mereu, în fiecare dimineaţă. Imediat ce se trezea, se ducea la baie şi se spăla pe faţă cu săpunul Palmolive, apoi cobora, pregătea cafeaua şi aşeza pe masă cănile şi linguriţele. Când Antonio avea să se apropie de obrazul ei, îl va găsi fin şi parfumat şi se va gândi că, după atâţia ani, pielea soţiei sale are încă un miros plăcut.

Agata încercă să se ridice, sprijinindu-se de spătarul scaunului, dar ameţeala o forţă să se aşeze înapoi. O auzi pe Lorenza coborând scările şi deschizând uşa de la intrare. Îşi ciuli urechile preţ de câteva secunde, aşteptând. Dar salutul fiicei nu se auzi, în dimineaţa aceea.

* * *

Lorenza porni plină de furie şi, în acelaşi timp, sufocată de sentimentul de vinovăţie. Cuvintele pe care i le aruncase mamei sale fuseseră ca nişte săgeţi ascuţite care o răniseră adânc, ştia prea bine asta. Fu tentată să se întoarcă şi să-i ceară iertare, dar resentimentul provocat de propria rană interioară învinse şi o îndemnă să meargă mai departe.

Da, era adevărat, se gândi, în timp ce se apropia de casa mătuşii sale. Daniele încă nu se întorsese, totuşi, în acele luni, după o tăcere pe care o pusese pe seama muncii, îi scrisese multe scrisori. Îi povestea întotdeauna despre New York, despre prietenii pe care şi-i făcuse în Little Italy, despre noii clienţi, despre afacerea pe care o încheiase - şi de care Carlo era foarte mândru. Să vândă vinul Donna Anna nu fusese deloc dificil, îi dezvăluise: era suficient un pahar pentru a cuceri pe oricine. Ceea ce nu spusese nimănui, cu excepţia Lorenzei, era că, trei seri pe săptămână, se ducea la un atelier de croitorie într-un subsol de pe Mulberry Street: era administrat de o doamnă originară de pe lângă Napoli, o ţipă simpatică, pricepută la vorbe, care cosea haine bărbăteşti pentru un magazin de pe Fifth Avenue. La un moment dat, pusese în plic şi o fotografie: Daniele într-un costum cu dungi albe, cu haina conică pe talie, umeri mari cu pernuţe, o batistă de mătase în buzunarul de sus, cravată şi o pălărie *ca cea a lui Humphrey Bogart în* Casablanca, îi explicase. *Îţi place sacoul? L-am creat şi l-am cusut eu!* De îndată ce încheia cu atelierul, în decembrie, îi spunea el în scrisoare, o să se întoarcă. Îi mărturisise şi intenţia de a înceta să lucreze pentru crama Greco: era recunoscător domnului Carlo, îi va fi mereu, dar era momentul să-şi ducă la îndeplinire visurile. Urma să-şi deschidă propriul atelier la Lecce, acolo unde aveau să se mute împreună. Dacă ea încă îşi dorea asta. *Ţin la tine,* micuţă Lorenza, aşa se încheia fiecare scrisoare. Atât de multe cuvinte, fluvii, cu excepţia celui care conta cu adevărat, şi, anume, „căsătorie". Lorenza ar fi vrut să-l înţeleagă, să se bucure pentru toate lucrurile frumoase care i se întâmplau, dar adevărul era că nu reuşea să nu fie supărată pe el pentru că nu alesese să rămână, pentru că nu renunţase la acea călătorie preferând - şi dorind - să fie alături de ea. La fel ca tatăl său, care cu mulţi ani în urmă plecase în Africa, chiar dacă ea îl implorase să nu se ducă...

Peste câteva luni urma să împlinească 23 de ani, reflectă, şi rămăsese singura, dintre toate fetele pe care le cunoştea, care nu se măritase încă. Câte una era deja însărcinată cu cel de-al doilea copil. Dar ea? Care era situaţia ei de fapt? Încă locuia cu părinţii, în aceeaşi cameră în care dormise de copil, în aceleaşi cearşafuri roz cu marginea brodată. Când o să aibă o casă a sa de care să se ocupe?

Ca de obicei, Anna o aştepta în faţa porţii. Avea pe ea sacoul uniformei şi, în partea de jos, pantaloni. Purta mereu doar pantaloni, de vreme ce îşi făcuse cinci perechi, de culori şi ţesături diferite.

— Ce faţă întunecată ai, o salută, mirată. Ce e cu tine?

— M-am certat cu mama.

Anna porni, cu bicicleta pe lângă ea.

— Ai chef să-mi povesteşti?

Lorenza era tentată să-i spună, dar se gândi la mama ei şi i se făcu milă de ea. Mereu supărată, mereu tristă, mereu singură... o singurătate care, până la urmă, era la fel ca a ei. Nu, nu voia să dezvăluie nimănui, şi cu atât mai puţin Annei, greutatea pe care o ducea în spate.

— Acum nu am, răspunse ea, fără s-o privească în ochi, şi continuă să meargă.

În fiecare dimineaţă, când cele două femei intrau în oficiul poştal, chipul lui Tommaso se lumina brusc. Îi spunea „bună dimineaţa" Lorenzei cu un zâmbet larg, apoi o urmărea cu privirea până când ea deschidea uşa biroului de telegraf. Era imposibil să nu-l observi, dar, până atunci, Lorenza alesese să nu-l ia în seamă, în acea zi însă, în timp ce era aşezată la birou, reflectă la faptul că Tommaso era ceea ce mama sa numea tipul perfect „de luat de bărbat". Nu fusese şi nu va fi niciodată un erou de fotoroman, impulsiv şi irezistibil, însă puteai conta pe el pentru o viaţă „fără gri]i", o altă expresie pe care Agata o folosea adesea şi care însemna să fie tratată cu respect în casă şi în afara ei, să ducă o existenţă demnă, să aibă siguranţa financiară dată de o muncă cinstită şi sigură.

Nu băgase de seamă că Tommaso se apropiase de ea, cu un ziar în mână.

— La cinema rulează *L'onorevole Angelina,* îi spuse.

— Cel cu Anna Magnani, nu? Am văzut afişul, răspunse Anna, prefăcându-se ocupată.

— De ce nu mergem într-una dintre serile următoare? Toţi, vreau să spun, propuse Tommaso, privind în jur.

— Da, o idee bună, spuse Anna, punându-şi geanta pe umăr. Sâmbătă? Întrebă apoi, înainte să iasă.

* * *

Cu excepţia lui Carmine, care a refuzat invitaţia bodogănind, angajaţii oficiului poştal şi familia Greco, în formulă completă, s-au dus împreună la cinematograf sâmbătă. Sala era aglomerată şi ei se uitau în jurul lor în căutarea unor locuri libere: Carlo şi Roberto au avansat înspre primele rânduri, în timp ce Elena tot vorbea cu Agata, indicând nişte fotolii libere de

cealaltă parte a sălii, iar Lorenza şi Tommaso, rămaşi în urmă, înaintau unul lângă altul, fără grabă.

Antonio şi Anna au intrat ultimii şi, imediat ce au ajuns în sală, privirea lui se încrucişă cu cea a Melinei, aşezată pe locul ei obişnuit, în spate. Femeia se juca cu o şuviţă din părul ei creţ, înfăşurând-o pe degete, şi îl salută cu un surâs îmbietor.

— O cunoşti? Îl întrebă Anna.

— Pe cine? spuse Antonio înroşindu-se.

— Cum pe cine? Pe femeia care ţi-a zâmbit, răspunse Anna, indicând spre ea cu capul.

Dar Melina se uita deja în altă parte.

— Ţi s-a părut. Nu mi-a zâmbit nimeni, se bâlbâi Antonio.

— Aşa o fi..., răspunse Anna, nu foarte convinsă.

Carlo ridică mâna şi făcu semn către Anna şi Antonio să vină spre el.

Agata şi Elena ocupaseră două fotolii laterale, iar Elena îşi agita braţele ca să le indice lui Tommaso şi Lorenzei că mai erau două locuri libere, dintre care unul la începutul rândului. Ajungând acolo, Tommaso îi făcu semn din ochi Elenei şi ea înţelese imediat mesajul: se mută spre interior, lăsând astfel liber fotoliul de lângă cel al Lorenzei. Dar nu putu să-şi reţină un surâs.

În timpul filmului, Tommaso era foarte emoţionat, se agita atât de tare pe scaun, încât cineva din spate izbucni:

— Băi, stai liniştit! Te-a muşcat şarpele veninos?

— Ce e? Nu stai comod? Îl întrebă Lorenza în şoaptă.

— Nu, nu, răspunse el, dând din mână. E în regulă.

Când s-au aprins iar luminile şi sala a început să se golească, Elena o luă pe Agata de braţ şi s-au alăturat celorlalţi, astfel încât directorul şi Lorenza să rămână singuri în timp ce se îndreptau spre ieşire.

— Deci, ţi-a plăcut? o întrebă Tommaso.

— Mult, răspunse Lorenza. Mă gândeam că ea e la fel ca *zia...,* spuse în şoaptă.

— Ea, cine? Anna Magnani?

— Da, dar nu în sens fizic, explică Lorenza. Ea, personajul, vreau să spun. Sunt femei speciale, cele ca ele. Atât de luptătoare... Nu le e niciodată frică de nimic, adăugă ea, cu o undă de melancolie.

Era sigură că, dacă ar fi fost mătuşa ei Anna în locul Annei Magnani, ar fi „urlat” şi ea, ca să li se dea săracilor case în care să trăiască.

— Şi tu eşti specială, spuse Tommaso.

Lorenza scutură încet din cap.

— Să ştii că eu chiar cred, insistă el.

Ea schiţă un zâmbet.

— Ce drăguţ să spui asta.

— Cred asta de când ai venit să lucrezi... E ca şi cum ai fi adus lumina în viaţa mea... Scuză-mă, îi ceru el iertare în clipa următoare, nu mă pricep la lucrurile astea, e multă vreme de când...

Lorenza îl întrerupse punându-i un deget pe buze.

— Ştiu, îi şopti, cu o privire dulce, cu un moment înainte să dea la o parte draperia roşie.

* * *

În noiembrie, când a împlinit 44 de ani, şi un an ca primar, Carlo a dat o mare petrecere, cu muzică, dans şi trabucuri la discreţie. A adus o mică orchestră de la Lecce, plătită foarte bine, cu pian, trompetă, saxofon şi vioară. În acel an, sticlele de Donna Anna primiseră o etichetă nouă, care marca ce de-al zecelea an de producţie, DONNA ANNA ANNIVERSARIO era scris, lângă logoul cu trandafirul înflorit. Cu acea ocazie, compoziţia fusese uşor schimbată: şeful cramei care îl înlocuise temporar pe Daniele sugerase să fie diminuat procentul de Negroamaro şi să fie crescut cel de Malvasia. Rezultatul a fost un vin excepţional de proaspăt, cu o inconfundabilă culoare roz strălucitor, îmbogăţit, în comparaţie cu cel precedent, cu aromă de petale de trandafir. De ziua lui, Carlo l-a oferit oaspeţilor din abundenţă.

Învârtindu-se prin salonul plin ochi, Anna nu putu să nu observe cât de diferită era acea petrecere în comparaţie cu cele de odinioară, când Carlo invita oameni obişnuiţi din Lizzanello, ţărani, muncitori şi comercianţi din oraş. De data asta însă, trimisese invitaţii prietenilor şi susţinătorilor partidului, unii dintre ei de la Lecce, precum şi membrilor consiliului municipal, care se prezentaseră cu soţiile şi copiii după ei. Era şi preotul, don Luciano, care le transmise scuzele episcopului, reţinut de un angajament deja în program. Mai mult decât o petrecere, era un fel de ritual care marca o separaţie, gândi Anna.

Carlo se învârtea prin cameră zâmbitor şi vesel, cu trabucul între degete, oprindu-se să vorbească cu toată lumea. Din când în când, îl implica şi pe Antonio: îl căuta din priviri printre invitaţi şi, imediat ce dădea de el, începea să-l strige cu glas tare.

— Îl cunoaşteţi deja pe fratele meu? spunea apoi, punându-i o mână pe umăr.

Agata, în schimb, era aşezată pe canapea, adusă de spate şi cu mâinile în poală, fixând focul care trosnea în şemineu, şi din când în când îşi îndrepta privirea spre Lorenza şi Tommaso, care, aşezaţi unul lângă altul pe canapeaua din faţa ei, vorbeau între ei.

Dintr-odată, Carlo făcu un semn din mâini, cerând un moment de tăcere. Orchestra se opri şi toată lumea se adună în jurul lui.

— Doamnelor şi domnilor, sper că vă distraţi! exclamă. Judecând după sticlele goale, aş spune că da!

Şi zâmbi.

— Să ciocnim pentru primarul nostru! strigă un bărbat ridicând paharul.

— Noroc! La mulţi ani! O sută de zile ca asta!

— Mulţumesc, mulţumesc tuturor, spuse Carlo. Sunt foarte fericit să vă văd aici, în această seară, să sărbătoriţi împreună cu mine. Dar acum... făcu o pauză, cercetând mica mulţime, acum vreau s-o invit pe splendida mea soţie la primul dans al serii.

Şi ridică paharul în direcţia ei.

Zeci de ochi s-au întors spre Anna. Ea îşi strânse buzele într-un zâmbet forţat. *El şi răsturnările lui de situaţii,* se gândi.

Carlo îi şopti ceva la ureche pianistului şi primele note din *Amado mio* umplură camera. Apoi se apropie de Anna şi, cu zâmbetul lui fermecător şi irezistibil, o luă de mână şi o conduse în centrul salonului. Pe când oamenii se dădeau la o parte, el o apucă de talie, o privi în ochi, apoi începură să danseze.

— Vrei să dansezi şi tu? o întrebă Tommaso pe Lorenza.

— Acum?

— Păi când, dacă nu acum? Îi zâmbi el.

— Dansez, dar peste câteva minute, răspunse Lorenza, încercând să nu pară nepoliticoasă.

În acel moment, în salon intră Carmela, la braţul lui Nicola. Lorenza se crispă brusc şi se îndepărtă puţin de Tommaso. De ce unchiul Carlo n-o avertizase că vor veni şi părinţii lui Daniele? Dădu să meargă să-i salute, dar se opri, nervoasă, când observă că rochia Carmelei semăna incredibil de mult cu unul dintre modelele lui Daniele. Îşi amintea bine acel moment când, mândru de el, îi arătase desenul. „E o rochie de seară, pentru ocazii speciale”,

îi spusese. Avea corsetul strâns pe corp şi pe talie, iar partea de jos largă, cloş, lungă până la jumătate gambei.

Nu e posibil, ce absurd, se gândi Lorenza. Trebuie să fie o coincidenţă. Cu siguranţă, Carmela copiase modelul din vreuna din revistele sale... Cântecul se sfârşi şi Carlo făcu o plecăciune amuzantă ca să mulţumească pentru aplauzele furtunoase. Apoi o luă pe Anna de mână, se apropie de doi bărbaţi, fiecare cu soţia, şi începu să discute cu ei.

— La mulţi ani, domnule primar!

Vocea stridentă a Carmelei îl făcu pe Carlo să tresară, obligându-l să se întoarcă spre ea.

— Îţi transmit şi urări din partea lui tata, care a apreciat mult sticlele de vin din cel nou pe care i le-ai trimis, continuă ea, fără să-i pese că întrerupe conversaţia. Spune că, atunci când o să vrei să treci pe la el, o să-ţi spună personal ce crede despre el.

— Mă bucur, răspunse Carlo. Cu siguranţă o să trec, zilele următoarele.

— Ce rochie frumoasă, îi spuse una dintre soţii Carmelei.

— Vă place? zise ea. E creaţia mea.

Femeia se arătă surprinsă şi o felicită. O alta spuse că iar plăcea mult să aibă una la fel.

— Da, într-adevăr, e foarte frumoasă, recunoscu Anna după ce se uită cu atenţie la rochie.

— Mulţumesc, doamnă poştaş, răspunse Carmela, radioasă.

— Vă cer scuze, dar trebuie să-i mai prezint Annei nişte persoane, interveni Carlo.

Şi, apucând-o de mână pe soţia sa, o duse către un bărbat care, îi şopti el la ureche, era secretarul provincial al creştin-democraţilor. Anna îi întinse mâna şi i-o strânse fără cine ştie ce entuziasm. Bărbatul îl întrebă pe Carlo cum mergea proiectul de construcţie a noii şcoli, iar el îi răspunse cu satisfacţie că tocmai fusese aprobat de Consiliu şi că lucrările aveau să înceapă cât mai curând posibil.

— Şi cu vechea clădire ce o să faceţi? Îl întrebă bărbatul.

— Avem diferite propuneri în discuţie, răspunse Carlo. Sunt toate pe biroul meu, aşteptând să fie analizate. Dar asta, după petrecere, încheie el cu un zâmbet.

Anna căzu brusc pe gânduri. Privi înainte preţ de câteva minute, până când cuvintele pe care Carlo şi acel om continuau să le rostească deveniră un fel de murmur îndepărtat pentru ea. Apoi exclamă:

— Aş avea şi eu o propunere pentru a aduce din nou la viaţă vechea clădire a şcolii.

Carlo şi celălalt bărbat se uitară la ea, oarecum miraţi.

— Şi care ar fi, iubita mea? o întrebă Carlo cu o expresie care lăsa să se întrevadă curiozitatea amestecată cu teamă.

— Am putea-o numi... Casa Femeilor, explică ea, iluminându-se la faţă. Un loc unde fiecare femeie aflată într-o situaţie dificilă să găsească întotdeauna uşa deschisă, unde să ştie că îşi poate găsi un refugiu. Mă gândesc, de exemplu, la tinerele mame fără soţ sau fără un loc de muncă, la cele singure, la femeile care nu ştiu să se elibereze de bărbaţii violenţi...

Făcu o pauză, părând că reflectează.

— Am putea să le ajutăm în mod concret, am putea să le protejăm... Şi poate să le oferim educaţie, să le învăţăm o meserie. Pe scurt, tot ce e nevoie ca să... se descurce singure.

În faţa ochilor săi se derulau momentele pe care le trăise cu Giovanna. Dificultăţile sale de a învăţa să citească, izolarea, stigmatizarea la care fusese supusă de toată lumea atât de mult timp. Durerea pe care relaţia cu don Giulio i-o aducea, o durere fizică şi mentală. Incapacitatea ei de a cere ajutor. Nu-şi mai vorbiseră, din acea dimineaţă de iulie. O văzuse în oraş, de vreo câteva ori, în vreun magazin sau când ieşea de la bibliotecă, dar ceva în privirea ei, în mers, în gesturi, o împiedicase să se apropie. Se temea că Giulio o să audă şi o s-o pedepsească. Dar câte femei nu erau ca Giovanna? Câte poveşti de cruzime, de suferinţă şi abandon se ascundeau sub faţada placidă a acelui orăşel?

— O Casă a Femeilor... repetă bărbatul.

Dar din tonul său era imposibil de înţeles dacă o considera o adevărată nebunie sau ceva realizabil.

— Soţia mea este o surpriză continuă, spuse Carlo puţin jenat. Ideea îmi e complet nouă.

— E nouă şi pentru mine. M-am gândit acum, răspunse Anna. Dar puteţi fi sigur că voi prezenta un proiect convingător, domnule primar, încheie ea zâmbind.

* * *

— Cerul ăsta aduce zăpadă, spuse Elena aruncând o privire pe fereastră.

Rafalele de vânt dinspre nord agitau încontinuu frunzele marelui palmier.

— Să sperăm, suspină Anna, în timp ce aşeza scrisorile simple şi recomandatele în geantă. N-am mai văzut zăpadă de...

Se întrerupse ca să facă un calcul mental rapid.

— De treisprezece ani.

— N-o să ningă nici anul ăsta, declară Carmine, sigur pe el.

— A venit expertul, îl luă Elena peste picior.

— Dar ar fi frumos să avem un Crăciun cu zăpadă, spuse Tommaso.

— Lorenza, o scrisoare pentru tine! exclamă Anna, întorcând pe toate părţile plicul de culoare sepia cu logoul United States Air Mail.

Lorenza se ridică imediat de pe scaun, cu zgomot. Cu ochii plini de bucurie, se grăbi spre Anna, îi luă plicul din mână şi, zâmbind, se întoarse în camera din spate, închizând uşa după ea. Nu-l băgă în seamă pe Tommaso, care, în spatele ei, îşi ridică ochii de la birou, privind întreaga scenă cu un aer trist.

Lorenza se aşeză, desfăcu plicul şi scoase din el o foaie împăturită în două. O desfăcu şi simpla vedere a caligrafiei lui Daniele, rotundă şi uşor înclinată, îi făcu inima să bată mai tare. Se lăsă pe spătarul scaunului şi începu să citească.

Micuţă Lorenza, micuţă şi frumoasă Lorenza,

Cum te-ai trezit astăzi? Ai reuşit să ajungi la timp la muncă, sau nu? Adorabila şi incorigibila mea somnoroasă...

Ce minunăţie, fotografia pe care mi-ai trimis-o... Ai o expresie aşa de dulce. Pari de fiecare dată şi mai frumoasă. Există, oare, vreo limită la frumuseţe, sau tu eşti destinată s-o depăşeşti? Am pus-o pe noptiera mea, aşa că în fiecare zi eşti prima persoană pe care o văd imediat ce mă trezesc şi ultima căreia îi spun „noapte bună”.

Ce se mai întâmplă pe acolo? Povesteşte-mi ceva frumos. Ceva care te face fericită. Aţi sărbătorit ziua de naştere a lui Carlo? I-am trimis o scrisoare cu urări, sper că le-a primit la timp!

Am o veste bună şi una mai puţin bună. Cu care să încep? Lasă-mă să mă gândesc. Okay, încep cu cea bună. Marisa mi-a văzut schiţele cu hainele bărbăteşti şi i-au plăcut foarte mult. Le-a arătat proprietarului magazinului, domnul James şi... ghici? Vrea sa le pună la vânzare în magazinul său, cel puţin unele dintre ele. Plăteşte bine... Let's see how it goes, a spus el, adică: să vedem cum merge.

Știu ce-ți trece prin cap în acest moment. Respiră. Ține minte că țin la tine. Și că vreau să fiu cu tine. Și că fac toate astea și pentru noi, pentru viitorul nostru.

Te simți puțin mai bine?

Okay.

Acum vestea mai puțin bună. Nu pot să mă întorc imediat. Nu de Crăciun, așa cum ți-am promis. Va dura încă puțin, timpul necesar pentru realizarea colecției. Nu pot spune nu, e o oportunitate prea importantă. Știu că înțelegi.

Nu fi dezamăgită sau tristă, te rog. Fie doar și gândul ăsta mă îmbolnăvește. Timpul nostru împreună e doar amânat. Nu-ți fie frică. Ne-am înțeles? NU-ȚI FIE FRICĂ. Eu doar pe tine te iubesc. Pe tine și pe nimeni altcineva. Am rezistat șapte luni, mai putem încă puțin, știu că putem!

Răspunde-mi imediat, te rog. Spune-mi că totul e okay.

Lorenza puse scrisoarea pe birou și observă că îi tremurau mâinile. Inima îi bătea în continuare cu putere, dar acum din cauza furiei. *Nu. n-o iubea cu adevărat,* se gândi. *Nu se va mai întoarce. Era și el un mincinos. Ca toți. Ca tatăl său.*

18

februarie 1948

Anna își puse șalul de lână pe umeri, turnă laptele cald în cană și se duse să se așeze pe banca din grădină. Primele momente ale zilei, marcate de micile sale ritualuri, erau momentele ei preferate: doar acolo, și în absența zgomotului, reușea să se simtă cu adevărat în pace, să-și pună ordine în gânduri.

Cu o zi înainte, o văzuse pe Giovanna în oraș, mergând cu capul în jos, cu un aer descurajat și resemnat, și, preț de o clipă, dar poate se înșela, i se păruse că prietena ei și-a ridicat ochii din pământ, căutând să-i întâlnească privirea.

— *Bonjour, maman.*

Roberto se ivi brusc în spatele său și se aplecă s-o sărute pe obraz.

— *Bonjour, mon chéri,* spuse Anna mângâindu-l.

Roberto luă loc lângă ea, pe bancă, somnoros şi cu părul ciufulit. Se aşează cu genunchii la piept şi puse capul pe umărul Annei. Avea de-acum 15 ani, dar uneori se comporta ca şi cum ar mai fi fost încă un copil.

— La ce te gândeai? Erai îngândurată..., o întrebă cu vocea încă toropită de somn.

Anna duse cana la gură şi luă o înghiţitură.

— La Giovanna, răspunse ea.

— Îţi lipseşte?

— Da. Mult.

Roberto îşi ridică capul, uitându-se la ea.

— Du-te şi spune-i, nu?

— Ştie deja. Sper.

El ridică dintr-o sprânceană, la fel cum făcea ea când era contrariată.

— Dacă nu-i spui, de unde să ştie?

Anna zâmbi amar.

— Nu e atât de simplu. Este ca şi cum... cum să-ţi explic? Iată, e ca şi cum cineva i-a fi făcut farmece, ca şi cum ar fi victima unei vrăji. Şi nu ştiu formula ca s-o fac să dispară.

Roberto strânse din buze şi reflectă pentru câteva clipe.

— Ei bine, spuse el apoi, poate e una dintre acele vrăji care dispar doar cu o alta, şi mai puternică.

Anna ridică din umeri.

— Nu ştiu... Dacă e aşa, nu prea ştiu care ar putea fi aia.

— După mine, e felul în care ţii la ea. Cealaltă vrajă, vreau să spun.

Anna se uită la el cu o privire drăgăstoasă şi apoi îi ciufuli părul.

— Dar ce fiu înţelept am! spuse ea zâmbind.

El se ridică, întinzându-şi braţele.

— Ştiu, răspunse el. Îmi spune întotdeauna şi tata. Că sunt înţelept ca el, încheie băiatul, zâmbind iar.

De data asta însă, era zâmbetul şmecher al tatălui său. — Oh, ce noutate! exclamă Anna, ridicându-se şi ea. Tatăl tău e foarte inteligent. Şi isteţ, continuă intrând înapoi în casă. Dar înţelept, chiar nu.

Mai târziu, în timp ce mergea pe bicicletă, sub un cer tulbure şi aducător de vânt, se gândi la cuvintele fiului său. Poate că avea dreptate: trebuia doar să meargă la Giovanna şi să-i spună că îi simte lipsa. Să-i amintească faptul

că ţine la ea, chiar şi în fiecare zi, dacă este necesar. *Poate e adevărat că, în timp, o vrajă bună ajunge să anuleze una proastă,* concluzionă ea.

Cu asta în gând, parcurse drumul care ducea la marginea orăşelului, să lase ultima corespondenţă din acea zi. Se opri în faţa unei case dărăpănate, cu pereţi cu tencuiala căzută şi cu uşa de lemn roasă în mai multe puncte. Îi deschise un bărbat foarte înalt, cu pielea măslinie şi braţe musculoase. Dincolo de uşă, Anna zări un covor de frunze de tutun şi o femeie şi doi copii, un băiat şi o fată, aşezaţi pe jos, cu picioarele desfăcute, punând frunzele curăţate în cutii de carton. Anna îi întinse o telegramă bărbatului. El o luă, făcu în grabă un semn de salut şi închise uşa.

Se urcă din nou pe bicicletă să se întoarcă în centru, dar după câţiva metri se opri şi se uită la ceas: era ora 13, cu siguranţă Giulio era la biserică. Aşa că schimbă imediat direcţia de mers şi se duse direct la *contrada* La Pietra, cu vântul bătându-i în faţă.

Când Giovanna îi deschise uşa, nu mai fu nevoie să-i spună nimic. Imediat ce o văzu, ochii ei mari căprui se umplură de lacrimi, iar corpul, vizibil slăbit şi foarte fragil, începu să-i tresalte de plâns.

Annei i se înmuie inima, aşa cum poate nu i se întâmplase niciodată în privinţa cuiva. Preţ de o clipă, îi veni în minte micuţa ei Claudia, atât de fragilă şi fără apărare. Apoi se aruncă spre Giovanna s-o îmbrăţişeze.

— Iartă-mă, îi spuse ea, continuând să plângă, strânsă ca un copil în braţele prietenei sale. Aveai dreptate.

— Hai, gata, sunt cu tine acum. Calmează-te, îi spuse Anna în şoaptă.

O mângâie pe cap, dar se opri brusc când îşi dădu seama că a atins un punct în care simţea pielea capului, ca şi cum i-ar fi fost smuls părul. Se dădu înapoi cu o expresie îngrijorată şi o făcu să se întoarcă: da, în părul Giovannei era o gaură.

— E vorba de Giulio? spuse printre dinţi.

Giovanna îşi trase nasul.

— Nu, răspunse ea. E vina mea.

În noaptea dinainte, întinsă goală pe pat şi cu privirea pierdută, începuse să-şi smulgă părul, fir cu fir. Nu se oprise nici măcar când Giulio îi legase cu forţa braţele şi strigase la ea să se oprească. Cu puţin timp înainte, el intrase în dormitor cu haina de preot şi gulerul alb şi îi ordonase să se dezbrace. În timp ce Giovanna îşi scotea hainele, se dezbrăcase şi el, apoi o apucase brusc de încheieturi şi i le legase cu o panglică, iar ea se zbătuse în zadar să se

elibereze. La fel, o legase şi de glezne. O împinsese apoi în pat şi o posedase cu violenţă. „Nu se mai întâmplase niciodată până atunci”, îi jură Giovanna în lacrimi.

Anna o fixă cu o privire încremenită, apoi o luă pe Giovanna de mână şi intrară în casă.

— Ai o geantă, da? Întrebă.

Giovanna se uită în jur pierdută.

— Da. Poate e sub chiuvetă... Nu-mi amintesc.

Anna începu să caute peste tot: se uită sub chiuvetă şi sub pat, deschise toate uşile şi sertarele şi, în final, o găsi, strânsă grămadă, într-un cufăr de lemn, în dormitor. O deschise, o aşeză pe pat, apoi se îndreptă spre şifonier şi începu să arunce în ea puţinele obiecte vestimentare ale prietenei sale, paltonul, hainele şi lenjeria intimă.

— Ce faci? o întrebă Giovanna, cu vocea tremurându-i, cuprinzându-se cu braţele.

— Nu te las aici, răspunse Anna, continuând să umple geanta. Vii să stai la mine acasă. Nu încape discuţie!

În tăcere, au parcurs drumul care ducea înapoi în oraş. Giovanna înainta cu capul în jos, ştergându-şi încontinuu lacrimile cu dosul palmei. Anna mergea lângă ea, ţinând de bicicletă.

Odată ajunse acasă, Anna deschise larg geamurile din camera de oaspeţi, pregăti patul cu cearşafuri care miroseau a lavandă, puse lucrurile Giovannei în dulap şi îi oferi un săpun Marsilia, încă în ambalajul de hârtie.

— Fă o baie fierbinte, îi spuse. Prosoapele sunt în primul sertar. Nu te grăbi. Te aştept jos.

Aşezată pe pat, cu ochii în pământ, Giovanna doar dădu din cap.

De îndată ce Anna ieşi din cameră, se ridică şi se apropie de comoda cu sertare. Găsi prosoapele de in împăturite cu grijă, fără nicio cută. Dădu să scoată unul, când observă, într-un colţ al sertarului, un obiect. *Oh, un* pumo. *Nu mai văzusem unul de mult timp,* se gândi, întorcându-l pe toate părţile. Îşi aminti că mama sa. Rosalina, avusese şi ea unul şi îl ţinea pe masa de bucătărie. „Aduce noroc, să nu cumva să-l spargi!” îi spunea mereu. Îşi trecu mâinile uşor peste *pumo* şi, luându-l în braţe ca pe un copil, îl aşeză pe noptieră.

* * *

În aceeaşi seară, după cină, Anna îşi făcu apariţia în dormitor în momentul în care Carlo, în faţa oglinzii, îşi desfăcea nodul de la cravată.

Cu voce joasă, ea îi povesti ce se întâmplase şi încheie spunând:

— Giovanna rămâne cu noi o vreme. Nu ştiu cât. Nu te deranjează, nu?

— Bineînţeles că nu. Poate rămâne cât vrea.

El îşi scoase cravata, scoţând un sunet de uşurare, şi începu s-o împăturească.

— Îţi jur, l-aş strânge de gât cu mâinile mele! spuse Anna, încrucişându-şi braţele.

— Ştiu bine c-ai fi în stare, iubita mea! Ah, continuă el, ca şi cum şi-ar fi amintit abia în acel moment. Şcoala veche o să fie demolată. S-a votat ieri.

— Şi ce o să fie în locul ei?

— O să mutăm acolo piaţa de sâmbătă - va deveni permanentă. Cu pavilioanele toate la fel, de lemn. Va fi un fel de târg permanent. Este un proiect prezentat de comercianţi, împreună, iar Consiliul l-a aprobat în unanimitate.

Anna se arătă dezamăgită.

— Ce păcat! Proiectul meu ar fi fost de departe mai bun. Dacă aş fi avut mai mult timp, ca să obţin tot vraful ăla de documente...

— Te surprinde? Asta e birocraţia din ţara asta..., spuse Carlo.

Apoi se ridică din pat, apropiindu-se de ea şi trăgând-o uşor spre sine.

— Îmi pare rău pentru Casa Femeilor, îi spuse încet. Dar, crede-mă, ai evitat o dezamăgire şi mult efort inutil. Îi cunosc bine pe cei din Consiliu, n-ar fi votat niciodată pentru o idee atât de... cum să spun... de modernă.

Anna strânse din pleoape şi era pe punctul să-l întrebe dacă şi el gândea la fel ca respectivii bărbaţi, dar în acea clipă de la parter se auziră bătăi în uşă, violente şi furioase.

— Cine o fi, la ora asta? se întrebă Carlo, încruntându-se.

— După părerea ta?

Au coborât la parter şi au deschis uşa, trezindu-se cu don Giulio înaintea ochilor. Se vedea că era un pachet de nervi.

— Ce vrei? spuse Anna.

— Giovanna e aici, nu?

— Nu te priveşte.

— Este mai bine să pleci, spuse Carlo.

— Giovanna! strigă don Giulio încercând să intre.

Carlo îl apucă de braţe şi îl îndepărtă.

— Ieşi afară din casa mea!

— Giovanna! continuă să strige.

— Carlo, spune-i să plece, zise Anna.

Carlo încercă să închidă uşa, însă don Giulio o blocă cu piciorul.

— Nu plec până nu vine să vorbim.

Pe neaşteptate, Giovanna apăru în capul scărilor, desculţă şi în cămaşă de noapte.

— Iat-o! strigă don Giulio. Cum de ţi-a dat prin gând să pleci de acasă?

— Giovanna, întoarce-te în cameră la tine, îi spuse Anna. Te rog.

Giovanna nu reuşea să articuleze niciun cuvânt. Continua să rămână acolo, înmărmurită, ţinându-se strâns de balustradă.

— Hai să ne întoarcem acasă! îi ordonă don Giulio.

Giovanna făcu un pas înapoi.

— Nu, spuse încet.

— Ai auzit? spuse Carlo. Giovanna rămâne aici. Iar acum pleci de unul singur, dacă nu, te scot afară în şuturi.

— Eu de la noi de acasă nu plec, ai înţeles? continuă don Giulio, fără să-şi ia ochii de la Giovanna.

— Nu e casa ta! spuse Anna.

— Giovanna, te aştept acasă! repetă el.

— Atunci o să aştepţi mult şi bine. Încearcă doar să te apropii de ea, jur că te denunţ, la fel cum jur că mă cheamă Anna, îl ameninţă, îndreptându-şi degetul arătător spre el.

— Ai auzit? spuse Carlo.

Don Giulio îşi desfăcu gulerul şi o fixă pe Giovanna cu un aer dezgustat.

— Eşti nebună, are dreptate cine spune asta, adăugă înainte să plece.

Ea strânse şi mai tare balustrada şi îşi coborî privirea.

* * *

Lorenza nu-i răspunsese lui Daniele la scrisoare. El îi scrisese din nou, de Crăciun: o telegramă, pe care Elena o transcrisese cu caligrafia ei măruntă. Îi ura sărbători fericite şi o ruga din suflet să-i scrie măcar două rânduri. Lorenza mototolise telegrama şi o aruncase la coşul cu hârtii.

Cuprinsă de un val de furie şi dorinţă de răzbunare, îl invitase pe Tommaso la cina de Ajun acasă la unchiul său. Cu acea ocazie, Lorenza avusese faţă de el o atitudine la limita flirtului: la masă s-a aşezat lângă el, râdea la glumele

lui, îi lansa zâmbete aluzive şi priviri lungi şi intense. Îi cumpărase şi un cadou: o pălărie de fetru gri-închis cu boruri medii. Sub marele brad pe care Carlo şi Roberto îl decoraseră ca în fiecare an, Tommaso desfăcuse pachetul, fericit şi extrem de impresionat de acel dar neaşteptat. Lorenza scosese pălăria din cutie şi exclamase: „Hai, probeaz-o!" I-o pusese pe cap, apoi făcuse un pas înapoi. „Ştiam eu", spusese ea în final. „îţi stă foarte bine cu pălărie. Promite-mi că de azi o să începi s-o porţi." Evident, începând din acea zi, Tommaso n-a mai fost văzut fără ea.

Câteva zile mai târziu, înainte de Anul Nou, el i-a propus să meargă la cinema, la proiecţia de sâmbătă după-amiază. S-au dus să vadă *Miracolul de pe Strada 34* şi, în timpul filmului, Lorenza i-a atins mâna de câteva ori. Într-o duminică dimineaţa, el i-a cerut Agatei permisiunea s-o scoată pe Lorenza la o plimbare cu maşina sa Fiat Topolino: o să se întoarcă înainte de prânz, putea sta liniştită.

Firește, Agata a fost de acord. Îl plăcea pe Tommaso şi nu ascundea asta: era un om bun şi puteai avea încredere în el. Aşa că, în acea dimineaţă, însorită şi fără vânt, i-a salutat cu un zâmbet larg, în timp ce Tommaso i-a deschis portiera Lorenzei, apoi a urcat şi el în maşină, pornind spre mare. A cumpărat arici de mare pescuiţi în acea dimineaţă şi i-au mâncat stând pe o bancă pe faleză, adunând pulpa cu pâine. Când sau întors în maşină, Tommaso şi-a scos pălăria şi a surprins-o cu un sărut, care Lorenzei i s-a părut un pic prea umed şi sufocant, şi totuşi, în ciuda acestui fapt, foarte tandru.

Ziua următoare, la oficiul poştal, schimbară priviri intense, complice şi stângace totodată.

— Ce s-a întâmplat între tine şi directorul nostru? o înţepă Elena, râzând, întinzându-se spre ea peste birou. Am băgat de seamă...

Şi ridică de două ori din sprâncene.

Lorenza zâmbi, clătinând din cap.

— Chiar s-a întâmplat ceva, de fapt...

— Şi cu frumosul tău din America cum rămâne? Nu face altceva decât să-ţi trimită telegrame, săracul de el. Cel puţin răspunde-i...

Lorenza se întunecă la faţă.

— După mine, poate rămâne acolo unde e.

Duminica următoare, Tommaso a scos-o la prânz la un restaurant din Lecce, unde au mâncat pâine prăjită cu brânză şi au băut o sticlă întreagă de

Donna Anna. Au făcut câţiva paşi spre Piazza Sant'Oronzo şi chiar acolo, lângă coloana cu statuia sfântului, Tommaso a scos din buzunar o cutie de catifea roşie şi a îngenuncheat în faţa ei.

Lorenza l-a privit cu respiraţia tăiată. Preţ de o clipă, a fost pe punctul s-o ia la fugă, să se îndepărteze de acel moment, de acel colţ al pieţei, de Tommaso. Cu toate astea, când l-a văzut în genunchi, privind-o cu ochii aceia îndrăgostiţi fără speranţă, ochi care îi promiteau devotament, care îi spuneau „Eu n-o să plec niciodată", Lorenza i-a zis „Da" şi s-a lăsat îmbrăţişată. Deja a doua zi, Tommaso insistă să reunească familia, pentru a face marele anunţ. Părea că nu-şi mai încape în piele de bucurie, dar totodată avea un aer neliniştit şi fragil, de parcă s-ar fi temut că ea şi-ar putea retrage acel „Da", că i-ar putea returna inelul, cu un „Iartă-mă, am greşit. Nu te doresc. Nu te-am dorit niciodată".

Astfel, Lorenza se lăsă convinsă să-i invite pe toţi la masă acasă la Tommaso. Şi inventă şi un pretext: ca un gest de mulţumire că l-au invitat la cina de Ajun.

El locuia încă într-unul din apartamentele familiei Giulie!: după moartea soţiei sale, socrii insistaseră ca el să nu plece. „Acum eşti ca un fiu pentru noi", îi spuseseră, îmbrăţişându-l.

După ce intră. Agata privi în jur cu gura căscată: casa nu era foarte mare, dar era o adevărată bijuterie. În fiecare cameră, covoare persane acopereau complet pardoseala. Erau canapele din lemn de nuc şi catifea, perdele de satin, mese de abanos acoperite cu marmură, tablouri cu rame aurii...

— E o casă foarte frumoasă! comentă Agata, aşezată pe canapeaua din sufragerie, în timp ce Antonio stătea pe un fotoliu cu braţe de lemn incrustate şi cu un aspect foarte incomod.

— Meritul nu e deloc al meu, spuse Tommaso, râzând. Au decorat-o socrii mei... foştii mei socri, adăugă el jenat, privind spre Lorenza.

Ea îi răspunse cu jumătate de zâmbet şi începu să se învârtă prin sufragerie cu un aer nepăsător, trecându-şi mâna peste suprafeţele de marmură, atingând uşor bibelourile şi ţesătura canapelelor şi trăgând cu ochiul la portretele de familie de pe pereţi.

Tommaso se apropie de ei şi, de parcă i-ar fi citit gândurile, îi şopti la ureche:

— Dacă ceva nu-ţi place, îl poţi schimba după bunul plac. Pentru mine e important doar să te am pe tine, aici cu mine.

Lorenza îi zâmbi, recunoscătoare. Nu-i plăcea nimic din casa aia. Totul îi părea vechi, apăsător şi pretenţios. Avea impresia că în acel loc nu se putea trăi decât în rochie de seară.

După câteva minute, sosiră şi Anna, Carlo, Roberto şi Giovanna.

— Casa asta nu-ţi seamănă deloc, constată Anna imediat, scoţându-şi paltonul.

— Ştiu, răspunse Tommaso. Dar curând o să se schimbe, adăugă el şi o privi pe Lorenza.

Apoi invită pe toată lumea să treacă în salon.

— Sper că vă e foame, spuse. De patru ore gătesc.

— Bravo! exclamă Agata.

Dădu să se ridice de pe canapea şi Roberto îi dădu mâna. Ea o apucă şi se ridică.

— Ştii şi să găteşti..., continuă.

De îndată ce toată lumea se aşeză, Tommaso scoase dopul la două sticle de vin roşu fără etichetă şi turnă în pahare.

Carlo luă o înghiţitură.

— E bun, comentă. E Primitivo, nu?

— Da, l-am luat de la tavernă, explică Tommaso. Dar vinul tău roşu? Când îl putem gusta?

Carlo lăsă paharul pe masă.

— Hm, e devreme încă...

Cina avu loc într-o atmosferă senină, de sărbătoare. Agata nu făcea altceva decât să repete, după fiecare fel, că totul e „foarte bun”. Iar Tommaso, observă Lorenza, avea darul de a şti să facă conversaţie cu toată lumea, să se arate interesat de ceea ce are fiecare de comunicat. Se dovedi a fi plin de atenţie fără a deveni plictisitor.

La momentul desertului, Lorenza, care era aşezată lângă el, îl privi. El se aplecă spre ea şi îi spuse la ureche:

— Da, mă ocup eu, nu-ţi face probleme.

Se duse la bucătărie, reveni cu un tort mare învelit în ciocolată şi îl aşeză în centrul mesei.

— Pe ăsta nu l-am făcut eu. L-am comandat la cofetărie.

În timp ce fiecare îşi lua câte o felie de tort, Lorenza se ridică şi se duse în capul mesei, lângă el. El o apucă de talie cu o mână şi se uită la ea foarte drăgăstos.

Agata se agită pe scaun şi afişă un zâmbet nerăbdător.

— Sunt atât de fericit să vă dau această veste... Nu puteţi şti cât de mult, începu Tommaso. Lorenza şi cu mine, deci, ne căsătorim.

Agata scoase un strigăt de bucurie şi bătu din palme.

— O, Sfântă Fecioară! exclamă.

Se ridică şi se duse repede să-şi îmbrăţişeze întâi fiica şi apoi pe Tommaso. Antonio se ridică şi-i strânse mâna viitorului său ginere.

— Mă bucur că eşti tu alesul!

Apoi se apropie de Lorenza şi o privi, strângând din buze.

— Deci aşa e? o întrebă.

Şi ea dădu aprobator din cap cu un zâmbet. Antonio o apropie de el şi o îmbrăţişă, legănând-o în braţe.

— Mă bucur pentru tine, îi şopti la ureche.

Carlo îi felicită pe amândoi, extrem de bucuros, apoi turnă tuturor în pahare.

— Sănătate viitorilor miri! spuse cu glas tare.

Roberto strânse şi el mâna verişoarei sale întâi, apoi pe a lui Tommaso. După el, a fost rândul Giovannei, care se apropie de Lorenza cu ochii în lacrimi.

— Căsătoriile m-au făcut mereu să plâng, încercă să articuleze, gâtuită de emoţie.

În mijlocul acelor hohote de râs, al larmei şi al îmbrăţişărilor, Anna rămăsese nemişcată, la masă. *Şi Daniele? Cu dragostea voastră, cum rămâne?* ar fi vrut S-O întrebe, chiar acolo în faţa tuturor, să întrerupă astfel brusc toate acele manifestări de bucurie care îi păreau premature şi... nedrepte. Căută insistent ochii Lorenzei, dar n-a fost nevoie de prea mult efort ca să înţeleagă că nepoata sa o evita. Nu departe de ea, Carlo şi Antonio se fixau unul pe altul cu un vag zâmbet de satisfacţie.

Ciudat..., se gândi Anna, ridicând o sprânceană. I se păruse că în privirile amândurora era un sentiment de uşurare. Dar nu, cu siguranţă se înşela.

* * *

În dimineaţa de după cină, Lorenza i se alătură Annei cu întârziere, ca de obicei.

— Bună dimineaţa, *zia,* o salută pe un ton neutru.

— Bună dimineaţa..., îi răspunse Anna.

Au pornit în tăcere.

— Aşteptam cu nerăbdare să fiu singură cu tine. Voiam să-ţi vorbesc, spuse Anna, în cele din urmă.

— De ce? Voiai să-ţi ceri scuze pentru aseară? replică Lorenza, sec...

— Îmi pare rău. Ştii că mi-e greu să...

— Da, ştim cu toţii, o întrerupse ea. Nu ne mai mirăm, după cum vezi.

Anna se uită la ea strângând din pleoape.

— De ce eşti atât de dură?

— Mă mai şi întrebi? Ar fi fost suficient să te ridici de pe scaun, să te arăţi măcar puţin fericită pentru noi.

— Aş fi fericită pentru tine dacă tu ai fi cu adevărat fericită.

— Şi cine îţi spune ţie că nu sunt?

— Lorenza..., spuse Anna trăgând din plin o gură de aer. Te cunosc de când erai copil...

— Ei bine, am crescut şi m-am schimbat, dacă n-ai observat.

Anna se opri din mers.

— Şi Daniele? Renunţi aşa uşor?

— L-ai văzut prin zonă cumva? răspunse Lorenza, desfăcând larg braţele. Unde e? Cu siguranţă, nu aici. Nu cu mine.

— Ştii că se va întoarce. De ce vrei să te privezi de bucuria de a te căsători cu un bărbat pe care îl iubeşti?

— Te înşeli. Nu-l iubesc. Nu-l mai iubesc.

— Mincinoaso..., îi spuse Anna privind-o blajin.

— Tommaso este bărbatul potrivit, răspunse Lorenza, decisă. E un om bun, care va fi mereu lângă mine...

— Dar nu eşti îndrăgostită de el! o întrerupse Anna. Ştii că aşa e.

— Ţin foarte mult la el! explodă Lorenza.

— Nu e un motiv suficient ca să te căsătoreşti cu cineva. Şi eu ţin la Tommaso. E prietenul meu. Dar nu pentru asta m-aş căsători cu el.

Lorenza făcu o grimasă şi îşi reluă mersul, dar Anna o opri, apucând-o de braţ.

— Nu te grăbi, te rog! Gândeşte-te bine. Hotărăşte cu inima.

Lorenza se eliberă cu o mişcare bruscă.

— Am hotărât deja!

O oră mai târziu, în biroul de telegrafie, Lorenza compunea textul telegramei pentru Daniele.

AM ÎNCETAT SĂ TE MAI AŞTEPT. IUBESC PE ALTCINEVA.

ÎN MAI MĂ MĂRIT. LORENZA.

După ce a trimis-o, se simţi brusc tristă şi goală. Îşi dădu seama că îi spusese imediat „Da” lui Tommaso doar pentru că abia aştepta ca Daniele să afle asta. Să sufere la ideea de a fi pierdut-o. Să plătească pentru absenţa lui. Dar se alesese praful de satisfacţia pe care credea c-o va simţi.

19

mai-iunie 1948

Don Ciccio a murit în somn în seara zilei de 28 aprilie şi, începând de la miezul nopţii, clopotele bisericii din San Lorenzo au început să bată în semn de doliu. Priveghiul a avut loc în dormitor. Gina era aşezată lângă sicriu, plângând în tăcere şi mângâind uşor obrajii zbârciţi ai soţului ei, pe care îl îmbrăcase cu hainele de sărbătoare - costumul de culoarea nisipului cu cămaşa albastră şi cravata roşie. Aşezat lângă ea, Nicola o ţinea de mână.

Carmela, în schimb, era într-un du-te-vino necontenit între cameră şi bucătărie: îi primea pe cei veniţi să transmită condoleanţe, lua din mâinile lor tăvile cu dulciuri şi pachetele de cafea aduse şi mergea să le lase pe masa din bucătărie, acolo unde surorile Ginei, venite dintr-un sat din împrejurimi, puneau câte două cafetiere în paralel pe două reşouri, cea mare de douăsprezece ceşti şi cea mai mică de trei, astfel încât să fie întotdeauna cafea gata făcută, pentru toată lumea, în orice moment.

Carlo intră în casa aglomerată şi îşi scoase pălăria, înaintă pe hol printre oamenii care îl salutau în şoaptă: „Bună dimineaţa, domnule primar”. Intră în cameră, se apropie de sicriu şi privi la corpul lipsit de viaţă al lui don Ciccio, a cărui faţă rămăsese contractată într-o grimasă de durere. N-ar fi putut mărturisi asta cuiva vreodată, dar adevărul era că nu se simţea îndurerat cu adevărat. Dimpotrivă, în sinea sa, avea un vag sentiment de eliberare, chiar dacă nu-şi putea explica motivul. Îşi făcu semnul crucii şi sărută uşor sicriul. Strânse mâna lui Nicola şi se aplecă s-o îmbrăţişeze pe Gina, care, de îndată ce îl văzu, îşi trase nasul şi îşi şterse lacrimile.

— Unde e Carmela? Îl întrebă încet pe Nicola.

El dădu roată cu ochii prin cameră.

— Încearcă în bucătărie.

Carlo o găsi bând o cafea sprijinită de chiuvetă. Avea un aer obosit.

El ezită, apoi îi puse o mână pe braţ şi i-l strânse.

— Îmi pare atât de rău! Cum te simţi?

Carmela bău ultima înghiţitură de cafea şi lăsă ceaşca din mână. Apoi se îndreptă, netezindu-şi corsetul rochiei negre.

— Cel puţin nu mai suferă, răspunse ea.

Carlo aprobă dând din cap şi începu să îşi frământe pălăria în mâini.

— Pot să vă fiu de folos în vreun fel?

Ea se uită la el gânditoare, strângând din buze.

— De fapt, ar fi ceva... Eu n-am cum să ies.

— Orice, spune-mi.

— Ar trebui să-l anunţi pe Daniele.

— Da, sigur, spuse Carlo. O fac imediat.

Aşa că îşi puse la loc pălăria, ieşi şi ajunse la oficiul poştal.

— *Zio!* îl salută Lorenza, surprinsă. Ce faci aici?

— Trebuie să-i trimit o telegramă lui Daniele, ca să-l anunţ despre moartea bunicului său.

Faţa Lorenzei deveni rigidă. Apoi îşi coborî privirea, luă un stilou şi desprinse o foaie de hârtie.

— Dictează! îl invită ea, aparent indiferentă.

Transcrise în cod Morse textul telegramei şi, odată transmis, spuse sec:

— Am terminat.

Ultima dată când comunicase cu Daniele fusese la începutul lunii martie. La telegrama prin care îl anunţase că se mărită, el îi răspunsese cu o alta, în care o întreba: DE CE ÎMI ŞI ÎŢI FACI ASTA?

Ea hotărâse să-l ignore, lăsând zilele să treacă în tăcere, ca o pedeapsă. Apoi el îi mai trimisese una: NU FACE PROSTII. AŞTEAPTĂ. Apoi alta: DE CE AI ÎNCETAT SĂ AI ÎNCREDERE ÎN MINE? Iar în ultima îi scrisese doar: NU TE MAI DERANJEZ. FELICITĂRI...

Daniele răspunse imediat. Trimise întâi un mesaj lui Carlo, în care îi mulţumea că l-a anunţat, apoi una mamei sale. Fu de datoria Lorenzei să le transcrie pe amândouă. A doua suna aşa: ÎMI PARE TARE RĂU PENTRU BUNICUL. NU ŞTIU CÂND POT SĂ MĂ ÎNTORC. FAC TOT POSIBILUL, PROMIT.

Lorenza studie acele propoziţii şi nu-şi putu reţine o grimasă sarcastică. Făcuse foarte bine să nu-l mai aştepte, se gândi. Avea dreptate mama ei: promisiunile lui Daniele fuseseră dintotdeauna vorbe goale.

* * *

— Deci? Întrebă Agata. Aţi văzut Colosseumul? Ce aţi mâncat? Cum a fost vremea? Hotelul era frumos?

Lorenza şi Tommaso stăteau pe canapea unul lângă altul, ţinându-se de mână. Agata organizase o cină cu întreaga familie cu prilejul întoarcerii lor din luna de miere şi pregătise renumitul său *pasticcio* de carne. Roiau cu toţii în jurul tinerilor însurăţei, iar Tommaso vorbea încontinuu, impresionat de frumuseţea capitalei, de măreţia monumentelor sale, de istoria excepţională de care era impregnat oraşul. Lorenza se limita să dea aprobator din cap şi să spună: „Da, exact" sau „Aşa e".

Nunta avusese loc cu mai mult de o săptămână în urmă, pe 4 mai, într-o zi înnorată, lipsită de lumină. După o noapte nedormită, Lorenza se aşezase pe pat şi privise rochia de mireasă de pe umeraşul atârnat de una din uşile şifonierului. Era rochia pe care o purtase Agata la nunta ei. „În sfârşit, i-a sosit momentul!", îi spusese aceasta cu vocea tremurândă şi ochii umezi.

Era o rochie evazată şi cu o mică trenă, corsetul brodat, cu mâneci lungi din dantelă şi un voal lung până la umeri fixat pe o coroniţă. Nu prea semăna cu cea a lui Elizabeth, gândi Lorenza. Dar nici cu cea pe care Daniele, într-o zi demult, o desenase pe unul dintre caietele sale negre, descriindu-i până la ultimul detaliu corsetul de satin cu decolteu în formă de inimă şi cu mânecile din dantelă de Sangallo, nasturi de perle şi fusta cloş până în pământ.

Se scuturase puţin, ca şi cum ar fi vrut să se elibereze de acel gând şi, exact în acel moment. Agata intrase în cameră, însoţită de un alai de femei venite „să pregătească mireasa": una o ajutase să-şi strângă părul, alta trecuse cu fierul de călcat într-un punct unde rochia era puţin şifonată, alta se aşezase în genunchi s-o ajute să-şi pună pantofii... În acel vârtej, Lorenza se lăsase îmbrăcată, pieptănată, dichisită, ca şi cum ar fi fost o păpuşă. Şi asta o făcuse să se simtă mai bine.

Anna fusese singura femeie din familie care nu luase parte la pregătiri. „Te aştept la biserică", îi spusese cu o seară înainte. „Dacă cumva te răzgândeşti, nu trebuie să-ţi fie teamă. Anulează tot!", adăugase. Pe de o parte, Lorenza trebuia să recunoască faptul că totul fusese mult mai uşor, fără privirea sa critică. Pe de altă parte însă, Anna fusese singura din familie care o întrebase dacă e fericită. Nimeni altcineva, nici mama sa, nici tatăl său, să nu mai vorbim de Carlo, nu-şi pusese problema asta, din ziua în care Tommaso făcuse anunţul. Şi probabil că fusese mai bine aşa, se gândise.

Şi acum? Acum că, în sfârşit, nu mai dormea în lenjeria roz cu marginea brodată? Acum că avea un soţ şi o casă de care să aibă grijă, se simţea fericită?

Ca şi cum ar fi dat cu adevărat glas acelor gânduri, Lorenza simţi ochii Annei aţintiţi asupra ei, plini de întrebări. Aşa că strânse mâna lui Tommaso şi el o privi cu ochi adoratori, spunând:

— Iar ultima zi am petrecut-o pur şi simplu plimbându-ne prin centru. Am văzut atât de multe! Ah, da, o să ne întoarcem la Roma cu siguranţă. Nu-i aşa, Lorenza?

— Ce frumos trebuie să fie! interveni Giovanna. Cât de mult mi-ar plăcea şi mie să mă duc la Roma, într-o zi!

— Şi cine te împiedică? răspunse Anna. Putem merge oricând. Noi amândouă.

Din fotoliul opus. Agata le lansă amândurora o privire plină de resentiment şi totodată scandalizată.

— E mai bine să ne aşezăm la masă! spuse ea, ridicându-se şi îndreptându-se spre salon.

Se ridicară cu toţii şi o urmară. Carlo îl împinse vesel pe Roberto punându-i mâinile pe umeri.

— Ai simţit? E chemarea acelui *pasticcio* al mătuşii Agata! exclamă, adulmecând aroma în aer.

Antonio râse, îl luă de braţ pe Tommaso şi o porniră într-acolo.

Anna, în schimb, nu se mişcă, aşteptând să rămână doar cu Lorenza. Se apropie de ea şi, în şoaptă, îi spuse că trebuie să-i vorbească.

— Vin imediat. Tu du-te înainte, îi zise Giovannei, care o aştepta.

Lorenza îşi încrucişase braţele la piept.

— Ce e? Întrebă ea scurt.

Anna îşi drese vocea.

— E ceva ce trebuie să ştii, şi e mai bine să-ţi spun eu, acum.

Fata se încruntă.

— Ce se întâmplă?

— Iată ce e, în timp ce tu erai plecată, la birou a ajuns o altă telegramă de la Daniele pentru maică-sa...

— De ce îmi spui asta? Nu mă interesează, o întrerupse Lorenza.

— Eu cred că da, continuă Anna, scoţând din sân o hârtiuţă împăturită în două. De data asta. Elena a fost discretă, nu-ţi face griji. Am copiat textul pentru tine, spuse înmânându-i-l.

Lorenza o fixă lung, apoi apucă hârtia şi o deschise. Anna îl reciti mental împreună cu nepoata sa. Îl ştia pe de rost, de câte ori îl citise.

AM REUŞIT SĂ PUN TOTUL LA PUNCT AICI. AM CUMPĂRAT BILETUL. AJUNG ÎN DIMINEAŢA DE 5 IUNIE LA NAPOLI.

ROAGĂ-L TE ROG PE CARLO SĂ VINĂ SĂ MĂ IA CU MAŞINA.

Respiraţia Lorenzei deveni greoaie.

— Te simţi bine? o întrebă Anna, punându-i o mână pe braţ.

Lorenza îşi muşcă buza de jos atât de tare, încât ochii i se umplură de lacrimi.

* * *

Anna intră în dormitor şi văzu că valiza, deschisă, aşezată pe cufărul de la capătul patului, era încă goală. Carlo, în genunchi, scotocea într-un sertar al şifonierului.

— Ce cauţi? Îl întrebă.

— Cravata cu dungi albastre. Ai idee pe unde o fi?

Anna ridică dintr-o sprânceană.

— Dar de ce vrei cravata?

— Ce întrebare e asta?

— Dă-te un pic la o parte.

Se apleacă şi căută în sertar.

— Iat-o! spuse ea, arătându-i-o. Era sub nasul tău.

Carlo i-o luă din mână şi o puse pe pat.

Anna îşi încrucişă braţele la piept şi îl fixă.

— Pari agitat... toate bune?

Carlo scoase din dulapul de haine un costum bej, se uită la el o clipă, se decise şi îl puse pe pat.

— Da, da... Trebuie să conduc multe ore, e normal să mă agite puţin chestia asta, nu crezi?

Anna nu-i răspunse, doar îl privi în timp ce el îşi făcea valiza, apoi o închise şi o aşează pe scaunul din spate al Fiatului 1100.

— Ai luat tot? Sigur? Îl întrebă, pe un ton vag ironic.

— Cred că da, spuse Carlo, foarte serios. Oricum, e doar o noapte, în cel mai rău caz cumpăr ceva dacă am nevoie.

Închise portbagajul.

— Roberto unde e? Nu vine să-şi ia la revedere?

— Cred că face baie. În seara asta se duce la cinema cu prietenii lui, din câte am înţeles.

— Bine. Salută-l tu din partea mea, spuse Carlo, puţin dezamăgit.

Anna se duse spre el să-i aranjeze gulerul sacoului.

— O să-l vezi din nou mâine seară... Sau te gândeai să ridici ancora? glumi ea.

În sfârşit, faţa lui Carlo se destinse.

— În cazul ăla, te-aş lua cu mine!

O sărută, apoi se urcă în maşină şi plecă.

Anna se întoarse în casă. Giovanna era aşezată pe canapea şi citea *Crimă şi pedeapsă*.

— E o carte dificilă! exclamă, încruntată, ridicând privirea spre Anna. Mă ia durerea de cap.

Anna îi zâmbi, apoi se duse să se aşeze lângă ea.

— Mi-a dăruit-o Antonio. Cu ani în urmă, îi explică. Cum de ai ales-o tocmai pe asta? Sunt multe alte romane care ţi-ar fi mult mai pe plac, sunt sigură, adăugă ea, indicându-i biblioteca din spatele ei. Giovanna întoarse cartea pe toate părţile.

— Pentru dedicaţie, răspunse ea.

O deschise la prima pagină şi citi:

Măreţia acestui roman stă în faptul că ne învaţă că fiecare om vinovat, chiar şi cel mai abject, merită compasiune.

Lectură plăcută!

Antonio

Lăsă cartea pe canapea.

— Şi tu crezi asta? Crezi că trebuie să simţim compasiune faţă de cei vinovaţi?

Anna îşi întinse braţul pe spătarul canapelei şi îşi strânse picioarele sub ea.

— Nu ştiu, răspunse după câteva clipe. Poate compasiunea merge mână în mână cu remuşcarea. Nu cred că aş putea să simt asta faţă de cine nu arată un dram de pocăinţă.

Giovanna dădu din cap, părând să reflecteze. Apoi spuse:

— Crezi c-ai putea simţi vreodată compasiune pentru Giulio? Dacă el ar regreta, vreau să spun.

— El n-are nevoie de compasiunea mea... O are deja pe a lui Dumnezeu, nu? răspunse Anna, ironic.

— Vorbesc serios, insistă Giovanna. Dacă el, să zicem, dacă el mi-ar spune că a făcut o greşeală, că îi pare rău...

— L-ai crede? o opri Anna.

— Nu ştiu. Cred că da...

— Ar fi o greşeală. Cei ca el nu se schimbă de azi pe mâine. Probabil că nu se schimbă niciodată.

Giovanna se strâmbă.

— S-ar putea să mă aştepte încă...

Anna clătină din cap şi îi luă mâinile într-ale ei.

— Giulio nu s-a mai întors la *contrada*.

— De unde ştii?

— Am trecut pe acolo, din când în când. Ca să verific. Nu mai e niciunul din lucrurile sale...

Giovanna îşi muşcă buzele.

— Nu trebuie să te întorci, dacă nu vrei, o linişti Anna, de parcă i-ar fi citit gândurile. Poţi rămâne aici la noi, dacă vrei.

Faţa prietenei ei se însenină pe loc.

— Dar eşti sigură că nu-l deranjează pe Carlo?

— Firește că nu! Şi lui îi face plăcere să fii aici cu noi.

Era adevărat. Prezenţa Giovannei la ei acasă nu deranja pe nimeni, dimpotrivă: ştia să fie o prezenţă plăcută şi discretă, să fie grijulie fără a deveni invazivă.

— Dar... dacă şederea mea aici începe să fie o povară, pentru tine, sau pentru Carlo, sau pentru Roberto, trebuie să-mi spui...

— Ce prostii spui! o opri Anna imediat. Nu eşti o povară pentru nimeni!

Ceea ce era adevărat. Ea şi Carlo o susţineau financiar pe Giovanna, dar nu era deloc un efort.

Anna încercase să-i găsească ceva de muncă, dar se dovedise o misiune imposibilă şi chinuitoare, nici măcar nu găsise curajul să-i povestească Giovannei despre asta, temându-se că suferise deja prea mult. Timp de câteva săptămâni, bătuse la uşa magazinelor, întrebând dacă n-au nevoie de lucrători. Cei câţiva care îi răspunseseră că da dăduseră imediat înapoi când le explica că pentru Giovanna căuta. „Doamnă poştaş, eu vă respect, la fel şi pe Carlo, dar aia, nu!”, spusese proprietarul tutungeriei. „Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai intră nimeni la noi în magazin dacă o văd pe aia!”, fusese

răspunsul doamnei de la mercerie. „Noi nu ne jucăm aici, la noi lucrează doar persoane respectabile!” comentase proprietarul unei băcănii.

— E clar? repetă Anna. Nu te gândi niciodată că prezenţa ta aici e o povară!

— Mulţumesc, îi şopti Giovanna şi se grăbi s-o îmbrăţişeze. Eşti cea mai bună prietenă din lume.

Anna îi zâmbi şi o pupă pe obraz. Apoi se ridică de pe canapea.

— Hai să pregătim de mâncare, spuse ea. În seara asta petrecem doar noi două.

Astfel, în timp ce Giovanna începuse să taie usturoiul, Anna coborî la subsol, acolo unde Carlo ţinea mica sa colecţie de vinuri.

— De şampanie e nevoie, murmură, căutând printre vinurile franceze. Mmm... ăsta nu, nici ăsta, continuă, după ce aruncă o privire pe etichete.

Cu o clipă înainte să găsească şampania, dădu peste o sticlă stingheră: părea la fel ca cele de Donna Anna, dar n-avea etichetă şi era goală, ca şi cum nu fusese niciodată umplută. Şi totuşi, dopul era bine fixat. Ce *ciudat,* se gândi. Apoi ridică din umeri şi o puse înapoi la loc unde o găsise.

Imediat după ce plecă Roberto, Anna desfăcu şampania.

— Sunt sigură că n-o să se supere Carlo. Cel puţin, aşa sper, adăugă ea.

Umplu două pahare şi, aşezate desculţe pe covor, cele două femei sfârşiră prin a bea toată sticla.

Anna puse la gramofon albumul *La vie en rose* şi întinse mâna ca şi cum ar fi invitat-o pe Giovanna la dans. Ea acceptă, amuzată, şi începură să facă paşi de dans în joacă, până când Anna, la sfârşitul cântecului, nu o dădu pe Giovanna pe spate, de final, cu rezultatul că au căzut amândouă la pământ, una după alta.

Întinse pe jos, cele două femei se uitară una la alta o clipă, începând apoi să râdă până le dădură lacrimile.

* * *

În dimineaţa zilei de 5 iunie. Carlo ieşi din hotelul din Piazza Orefici, la doi paşi de portul din Napoli, şi se urcă în Fiatul 1100, parcat pe o străduţă laterală. Era o zi atât de caldă, că, oftând, îşi scoase sacoul şi îşi ridică mânecile cămăşii. Ajunse în port, continuă pe jos până la debarcaderul Angioino, unde era prevăzut să ajungă nava *Saturnia*. Găsi un loc să se aşeze şi scoase un trabuc din buzunar. Îşi şterse fruntea transpirată cu mâna şi slăbi nodul cravatei cu dungi albastre.

— Nu e niciun fir de aer, în dimineaţa asta, spuse cu un aer de suferinţă către un bărbat aşezat nu departe de el, apoi îşi aprinse trabucul şi, după ce trase prima dată, începu să tuşească.

Când bărbatul observă că tuşea nu dădea semne să cedeze, se duse lângă el şi îl îndemnă să bea apă din sticla lui. Carlo o luă şi o bău dintr-o singură înghiţitură.

— Mulţumesc, îi spuse, dându-i sticla înapoi.

— A trecut?

— Da, da... Mulţumesc încă o dată.

Impunătoarea, maiestuoasa *Saturnia* intră în port în jurul prânzului.

Carlo se alătură numerosului grup de persoane care se îngrămădeau să asiste la operaţiunile de andocare. Când, în sfârşit, pasagerii începură să debarce, se ridică pe vârfuri ca să poată vedea dincolo de mulţimea de capete din faţa sa. Trebui să aştepte mai bine de jumătate de oră ca să-l zărească pe Daniele în capul scărilor. Cu inima bătându-i tare, începu să-şi facă loc prin mulţime ca să se poată apropia.

Daniele îl zări şi îi făcu semn din cap. *Cât e de schimbat,* se gândi Carlo, îndreptându-se spre el. Nu în privire, care continua să fie blândă şi dezarmantă ca întotdeauna, ci mai degrabă în atitudine, în felul în care mergea. Părea atât de sigur de el, atât de decis, impregnat de toate lucrurile noi pe care le văzuse şi trăise şi pe care acum le aducea cu el acasă.

— *Ragazzo mio,* îl salută Carlo desfăcându-şi braţele.

— Bună, Carlo, răspunse Daniele cu un zâmbet.

Lăsă jos valiza şi îl îmbrăţişă.

20

iulie-septembrie 1948

— Cioc, cioc, spuse Anna veselă, ciocănind uşor de două ori în uşa deschisă a biroului lui Antonio.

— Ciao! îi răspunse el, luat prin surprindere în timp ce punea la loc pe raft un dosar de carton.

Anna intră şi închise uşa.

— Ţi-am adus cartea înapoi, spuse, deschizând geanta.

O scoase şi i-o dădu. Era *La romana,* a lui Alberto Moravia.

— Deci? Ți-a plăcut? o întrebă.

Ea se așeză pe fotoliu, lângă fereastră.

— Știi că am o prejudecată în privința bărbaților care își închipuie că știu ce crede și ce simte o femeie și sunt convinși că pot să și povestească...

— Mmm, spuse Antonio imediat, așezându-se pe fotoliul din față. Trebuie să deduc că nu ți-a plăcut.

— Nu terminasem! exclamă Anna.

— Iartă-mă, ai dreptate, se scuză ridicând mâinile. Continuă, te rog.

— Ceea ce voiam să spun..., continuă ea, este că, în *La romana,* Moravia reușește asta surprinzător de bine. Am făcut mai multe sublinieri, de data asta.

Antonio zâmbi și începu să răsfoiască paginile cărții, oprindu-se la o frază subliniată de două ori cu creionul. Aduse cartea mai aproape de față și citi:

— „Dacă tu simțeai dispreț față de mine, vina era a ta, și nu a mea".

Dădu din cap.

— Mda, comentă, rămânând cu ochii pe pagină.

— Și mai sunt multe altele. Alături, sunt notele mele obișnuite.

Antonio își ridică privirea.

— Înseamnă că în seara o să am cu ce să mă delectez, spuse zâmbind și închise cartea.

— Acum ce mai citim? Întrebă Anna.

— Următoarea alege-o tu.

— De acord.

Apoi se uită la ceas.

— Oh, e foarte târziu.

Se ridică și se duse spre ușă.

— Ah, încă ceva, spuse întorcându-se spre el. Ai mai vorbit în ultima vreme cu Lorenza?

— De ce? S-a întâmplat ceva ce nu știu?

— Nu, nu. Anna dădu din mână. Aș vrea doar să știu cum ți se pare. De când s-a întors Daniele, vreau să spun.

— De ce vorbim despre asta? Întrebă Antonio, nedumerit. E de domeniul trecutului. Este o femeie căsătorită acum...

Anna ridică dintr-o sprânceană.

— Ești convins? Cu adevărat n-ai observat? Tu, care observi mereu totul?

— Ce-ar fi trebuit să observ?

— Că e tristă, Antonio. Teribil de tristă. E posibil ca tu să nu vezi asta? Ştie c-a făcut o prostie uriaşă. A acţionat pe negândite, să-i facă-n ciudă, s-a condamnat singură. Eu am încercat s-o avertizez...

Antonio se ridică brusc din fotoliu.

— Daniele nu e persoana potrivită pentru fiica mea, spuse printre dinţi. Totul e aşa cum trebuie să fie.

— *Cum trebuie să fie?* Poţi să-mi explici ce ai împotriva băiatului ăsta? Nu e prima dată când reacţionezi astfel atunci când i se pronunţă numele. Chiar şi în ziua aia, la mitingul lui Carlo... E ceva ce trebuie să ştiu?

El făcu ochii mari, dar se controlă imediat.

— Nu... bineînţeles că nu, murmură, aşezat la birou îşi lăsă braţele pe masă, cu mâinile încrucişate.

— Cred doar că pentru Lorenza, cu firea ei neliniştită şi cu nevoia ei de afecţiune, e mai bun un bărbat mai mare decât ea, cu picioarele pe pământ, care să-i ofere siguranţă. Asta-i tot.

Anna îl privi intens.

— Ce absurditate! spuse ea.

Dar Antonio nu-i răspunse, ea deschise uşa şi plecă, salutându-l rapid cu degetele de la o mână.

Plecă de la fabrica de ulei iritată de faptul că Antonio nu fusese dispus să discute şi îşi reluă activitatea. Următoarea etapă, vila familiei Tamburini, era la doar câteva sute de metri. Anna merse pe bicicletă până la un fel de creastă plină de verdeaţă, apoi coborî de pe bicicletă şi continuă pe jos. Casa Tamburini era o clădire foarte veche, cu un balcon lung de piatră, ferestre mari cu draperii de catifea şi o scară dublă care ducea la uşa din faţă. În grădina din jurul casei era un bărbat cu pălărie de paie, aplecat peste tufişuri, cu foarfecă în mână. Anna urcă pe una din scări şi bătu la uşă. Din geantă scoase un plic sigilat. *Trebuie să fie a nu ştiu câta invitaţie la una dintre petrecerile bogaţilor,* îşi spuse, întorcând-o pe toate părţile.

În acel moment, uşa se deschise, făcându-şi apariţia o fată cu o expresie foarte serioasă, aproape temătoare, cu părul ondulat prins într-un coc. Purta un şorţ alb peste o rochie neagră cu partea de jos amplă.

Anna n-o cunoştea, dar nu fu surprinsă: din câte se părea, servitoarele familiei Tamburini rezistau foarte puţin timp şi era întotdeauna o altă fată gata să ia locul celei care... pleca? Sau era dată afară? *Dar fata asta era mult*

prea tânără! se gândi. *Câţi ani să fi avut? 12? 13? Ar trebui să fie la şcoală, nu să cureţe argintăria!*

— Cine e? răzbătu o voce feminină din interior.

Fata avu o tresărire uşoară.

— Poşta, doamnă, răspunse, întorcându-se uşor.

— Adu-mi-o imediat! îi ordonă femeia.

Fata făcu o plecăciune, spunând încet:

— Mulţumesc, doamnă poştaş. O zi bună, şi se grăbi să închidă uşa.

Timp de câteva secunde, Anna rămase blocată în faţa uşii închise, cu o senzaţie de disconfort pe care, în acel moment, nu reuşi s-o definească.

* * *

Din ziua în care se întorsese la Lizzanello, lui Daniele i se păruse să totul se micşorase. Oare clădirile fuseseră întotdeauna atât de scunde şi drumurile atât de înguste? se întreba în timp ce rătăcea prin orăşel, observându-l cu ochi noi. A avut nevoie de ceva timp ca să se obişnuiască din nou cu decorul, ca să se simtă din nou în largul lui.

Cine ştie dacă tot aşa s-ar fi întâmplat dacă Lorenza ar fi fost acolo să-l îmbrăţişeze. Dacă ea l-ar fi aşteptat, aşa cum îi promisese. În primele săptămâni, el încercase să se ţină departe de piaţă, de zona poştei, de strada pe care ea locuia acum cu un alt bărbat. Petrecuse mult timp acasă, întins pe pat, fixând plafonul cu mâinile încrucişate pe piept. Din când în când, se ducea la crama Greco, ca să-i salute pe cei de acolo şi să le dea o mână de ajutor.

Carlo îi propusese o nouă poziţie, gândită special pentru el: voia ca Daniele să devină directorul comercial al cramei, având în vedere rezultatele excelente pe care le obţinuse la New York. Îi vorbise despre asta în timp ce se întorceau de la Napoli.

— Tu te pricepi să vinzi, *ragazzo mio*. Pari născut pentru asta! Acum odihneşte-te câteva zile... Când o să te simţi pregătit, crama te aşteaptă.

La momentul acela, Daniele nu găsise curajul să-i mărturisească că acum are alte proiecte. Nu spusese nimic despre succesul hainelor bărbăteşti pe care le crease, despre entuziasmul proprietarului magazinului de pe Fifth Avenue, despre faptul că îi propusese o colaborare pe termen lung, pe care însă o refuzase. Ceea ce la New York i se păruse atât de natural, atât de normal, acum devenise din nou ceva care trebuia ţinut ascuns, ceva de care

trebuia să-i fie ruşine. Ca şi cum, revenind acasă, cuvintele mamei sale ar fi început din nou să-i bâzâie în urechi: „Croitoria nu e treabă de bărbaţi”.

Pe la părinţii lui nu se dusese decât o dată, la cină, a doua zi după ce se întorsese. Şi îi găsise exact cum îi lăsase, prizonieri ai aceloraşi roluri: mama, călăul, cu atitudinea ei necruţătoare şi arogantă, iar tatăl său, victima, care se făcea mic-mic de tot şi-şi pleca capul. După ce terminaseră de mâncat şi în timp ce Carmela făcea cafeaua în bucătărie, Daniele se apropiase de Nicola şi îl întrebase, încet:

— Tată, ai făcut tu ordine în dulapul meu de haine? Nu găsesc cutia de metal, cea cu caiete. Ai pus-o, cumva, în altă parte?

Nicola făcuse ochii mari şi mormăise ceva că nu ştie nimic, că el nu se atinsese de nimic...

— E la mine, preţioasa ta cutie, spusese Carmela, întorcându-se cu tava şi cu ceştile din care ieşeau aburi.

Daniele se ridicase brusc de pe scaun.

— Ai cotrobăit prin lucrurile mele? În casa *mea?*

— Nu te agita, răspunsese ea, rece, luând loc pe scaun. Ţi-am descoperit deja secretul!

Daniele se întorsese spre Nicola, care acum privea în jos.

— Tată... Te rugasem ceva. *Un* singur lucru! De ce ai lăsat-o să intre?

Dar Nicola nu răspunsese.

— Trebuie să admit că te pricepi să spui minciuni, intervenise, în schimb, Carmela, sorbind o gură de cafea.

Daniele o fixase, încruntat.

— Dă-mi înapoi desenele! Acum!

Carmela lăsă ceaşca pe masă, savurând cafeaua.

— Prea târziu, continuă ea. Le-am făcut eu deja. Pe toate.

— Ce-ai făcut?!

Lui Daniele nu-i venea să creadă.

— Un serviciu! Asta e ce ţi-am făcut, răspunse ea, ridicând vocea. Nu vrei să înţelegi că pari ridicol? Vrei să zică lumea că eşti un fătălău? Trebuie să te maturizezi şi să termini cu povestea asta. Ai deja o meserie de bărbat, şi asta datorită bunicului tău, fie-i ţărâna uşoară, că dacă aşteptam după el..., spuse cu o grimasă, arătând spre Nicola. Aşa că, de-acum încolo tu eşti om serios şi te ocupi doar de cramă, încheie ea, bătând cu un deget în masă.

Daniele îi aruncase o privire disperată tatălui său, care continua să privească în jos, apoi își îndreptase din nou ochii spre mama sa.

— Eu... Eu n-am cuvinte să spun ce ești..., zisese încet, cu vocea tremurând.

Apoi ieșise vijelios pe ușă și de atunci nu se mai întorsese niciodată în casa părinților săi.

Pe la bunica sa Gina, în schimb. Daniele trecea în fiecare zi și de cele mai multe ori rămânea să mănânce cu ea la prânz.

— Ce bine că ești aici iar, îi spunea, întinzându-și mâna ridată peste masă înspre el. Ne era dor de tine! Mai ales bunicului tău, chiar dacă anumite lucruri niciodată n-a știut să le spună.

Daniele îi strângea mâna și îi zâmbea.

— Acum sunt aici, bunică.

— Te duci tu, te rog, să-mi cumperi un coș de cireșe? Îl rugă Gina, într-o dimineață. Azi nu mă simt prea bine...

Luă un evantai și începu să-și facă vânt.

— Nu pot. E prea cald...

Daniele ezită câteva clipe, apoi spuse:

— Sigur, bunică, mă ocup eu.

Și tocmai în acea dimineață, după ce îi mulțumise soției vânzătorului de la magazinul de fructe, pe când se depărta cu sacoșa în mână, o văzu pe Lorenza. Tocmai ieșise de la oficiul poștal. O clipă mai târziu, Tommaso o ajunse din urmă și îi trecu brațul pe după umeri. Daniele strânse de sacoșă și rămase nemișcat privind-o în timp ce traversa piața, în direcția barului. Ca întotdeauna, îi păru și mai frumoasă decât ultima dată când o văzuse, chiar dacă nu putu să nu remarce în expresia ei o undă de melancolie, aproape resemnată, care părea s-o apese mai rău decât o greutate. Soțul ei se prezenta exact la polul opus, căci mergea pe lângă ea cu un aer radios, de parcă s-ar fi simțit cel mai norocos dintre bărbați. În scuarul din fața barului, Tommaso îi zâmbi unui bărbat și se îndreptă spre el. Cei doi începură să discute despre ceva care, în mod evident, pe Lorenza n-o interesa, dat fiind că privea în jur cu un aer plictisit.

Până în momentul când își dădu seama că Daniele se uita la ea.

Rămase pe loc, deschise ușor gura și îl fixă și ea: se uitară unul la altul preț de o clipă, care le păru fără sfârșit. Dar niciunul din ei nu ridică mâna să salute; niciunul din ei nu făcu un pas spre celălalt. Rămaseră amândoi nemișcați, cu respirația tăiată, până când Tommaso îl salută pe cel cu care

vorbea şi o apucă din nou de umăr pe Lorenza. Ea tresări uşor, coborî privirea şi se depărtă împreună cu soţul său.

* * *

Roberto deschise dulăpiorul de lemn de culoare deschisă, scoase discul din coperta de carton şi îl aşeză pe pick-up. Era cel mai recent model de pe piaţă şi îl cumpărase de curând punând deoparte banii de buzunar. După câteva clipe, un refren swing se revărsă în sufragerie şi Roberto începu să danseze, cu ochii închişi.

— Ce e? Îl întrebă Carlo, aşezat în fotoliu, lângă şemineu, citind ziarul.

Fără să se oprească, Roberto deschise ochii.

— *Il mago dello swing,* a lui Aldo Donă.

Carlo Î1 privi, amuzat.

— Te mişti bine, ai moştenit de la mine, spuse el, ridicând vocea ca să se facă auzit.

Anna intră în cameră în acea clipă, ţinând la subraţ cearşafurile pe care le adunase de pe terasă. Roberto se apropie de ea, o luă de mână şi o aduse în centrul salonului. Cearşafurile curate căzură la pământ.

— Chiar acum te-a apucat dansul? Am atâta treabă! protestă Anna, însă zâmbind.

— Taci şi dansează, *maman,* îi ordonă Roberto.

Anna se duse în faţa lui şi începu să-l imite.

— Acum, aşa, spuse el, ducându-şi piciorul înapoi şi rotind şoldurile în lateral.

Anna râse, aruncă o privire scurtă spre Carlo şi apoi încercă să repete acea mişcare.

— Foarte bine! exclamă Roberto. Nu-i aşa, tată?

Carlo dădu din cap zâmbind.

— E cea mai bună! spuse el.

Când discul ajunse la capăt şi muzica se opri, Roberto făcu o plecăciune înaintea mamei sale.

— Pune-l iar, hai, spuse ea, gâfâind, cu mâinile în şolduri. Vreau să dansez cu tatăl tău.

Şi se întoarse spre Carlo cu o privire provocatoare.

El se agăţă cu ambele mâini de braţele fotoliului şi se ridică cu oarece dificultate.

— Hai, bătrâne! îl tachină ea. Vino-ncoace!

— Pe cine faci tu bătrân, femeie crudă ce eşti? glumi Carlo, ridicând dintr-o sprânceană.

O apucă de talie, o strânse la piept şi începură să danseze, în timp ce Roberto, lângă pick-up, îi privea cu un zâmbet plin de afecţiune şi ţinea ritmul pocnind din degete.

După a nu ştiu câta piruetă însă, Carlo trebui să se oprească brusc. Începu să tuşească atât de tare, încât a fost nevoit să se aplece înainte, cu mâinile pe coapse.

Roberto ridică acul şi discul se opri, scârţâind.

— Mă duc să-ţi aduc apă, spuse Anna, repezindu-se spre bucătărie.

Roberto se apropie de el şi îl ţinu de umeri. Carlo continua să tuşească atât de violent, încât faţa i se congestionă, iar ochii i se înroşiră de la capilarele sparte.

— Tată? Întrebă Roberto, îngrijorat.

— Iată apa, spuse Anna, întorcându-se cu un pahar plin.

Îl apropie de gura lui Carlo şi îl ajută să bea. El luă câteva înghiţituri mici, apoi îndepărtă uşor paharul, semn că era suficient.

— A trecut, spuse încet în cele din urmă, oftând uşurat.

— Păi aveam eu dreptate să spun că eşti un bătrân, încercă Anna să glumească.

Carlo îi zâmbi forţat, se întoarse la fotoliul său, se lăsă să cadă în el, apoi, imediat ce se instală comod, scoase un trabuc dintr-o cutie de metal de pe măsuţa de lângă el şi, cu respiraţia încă greoaie, îl aprinse.

* * *

Începând din acea după-amiază, tusea lui Carlo devenise fundalul caldelor săptămâni de vară, ca un disc ce se învârte fără oprire. Tuşea la mare, duminica, atunci când se ducea să înoate şi apoi, dintr-odată, trebuia să se întoarcă pe ţărm pentru că simţea că nare aer; tuşea în timpul întâlnirilor de la primărie, uneori atât de puternic, încât era forţat să se ridice şi să iasă din încăpere; şi tuşea chiar şi când făcea dragoste cu Anna. De câteva ori, se retrăsese din braţele ei spunându-i cu un fir de voce: „îmi pare rău, dar nu mai pot continua”. Apoi, într-o zi, muncitorii îl chemaseră ca să discute despre faptul că, în acel an, la cât de cald fusese, poate c-ar fi fost mai bine să înceapă mai târziu culesul. El se dusese, dar nu reuşise să spună decât câteva cuvinte înainte să-l cuprindă un alt acces extrem de violent, care părea să nu se mai termine. Din fericire, era acolo şi Daniele, care venise să ia câteva sticle

ca să i le trimită cadou domnului James, proprietarul magazinului de haine din New York, şi acesta se oferi imediat să-l conducă acasă cu maşina.

Carlo căzu moale pe scaunul din dreapta şi lăsă geamul în jos.

— Ce-i cu tine? Îl întrebă Daniele, îngrijorat.

— Ei, n-am nimic, răspunse Carlo. E din cauza umidităţii...

— Ai fost la doctor?

— Ei, lasă! Ia ascultă, mai bine...Te-ai gândit la propunerea pe care ţi-am făcut-o?

Şi începu iar să tuşească.

Daniele ezită, înainte să răspundă.

— Da, m-am gândit... Însă n-am luat încă o decizie, minţi. Ştii, uneori mă întreb dacă e cu adevărat ceea ce vreau să fac în continuare.

Carlo făcu o faţă dezamăgită.

— Mda, voi, tinerii, şopti, cu un fir de voce.

Accesele de tuse îl făceau să se simtă slăbit, era permanent obosit şi somnolent. După prânz, de multe ori nu putea să-şi ţină ochii deschişi şi trebuia să tragă un pui de somn; seara, se prăbuşea pe canapea după ce luau masa şi de fiecare dată Anna trebuia să-l trezească după ce stingea luminile în sufragerie. „Carlo, hai în dormitor, la culcare", îi şoptea ea.

— Trebuie să mergi la doctor, insistă ea într-o dimineaţă în august, în timp ce stăteau întinşi pe pat, cu draperiile trase, într-o plăcută penumbră.

— Trebuie să fie aerul, vântul ăsta dinspre sud care nu te lasă să respiri..., mormăi el, mângâindu-i cu un deget curba spatelui.

— O să spună medicul dacă ăsta e motivul.

Carlo oftă.

— Îţi faci prea multe griji. Cum a apărut, aşa o să şi treacă.

— Carlo! exclamă ea, iritată de încăpăţânarea lui.

— Bine, bine. Mă duc, răspunse încet.

— Când? Îl presă Anna.

— Săptămâna asta?

— Nu. Mâine!

Carlo îşi luă o faţă serioasă, duse mâna la frunte şi făcu salutul militar.

— Da, să trăiţi, la ordin! spuse râzând.

— Eşti dus, îi zâmbi Anna. Eşti chiar dus cu adevărat.

* * *

Doctorul era un bărbat cu chelie şi cu o faţă care inspira încredere. Îl invită pe Carlo să ia loc pe pat, la bustul gol, şi îl rugă să respire adânc doar pe gură.

— Încă o dată, spuse el de mai multe ori, cu urechea lipită de stetoscop. Mmm, murmură în cele din urmă şi îi făcu semn lui Carlo să se îmbrace la loc.

Se aşeză la birou, îşi puse ochelarii şi începu să scrie pe o foaie.

— Iată, spuse el, întinzându-i hârtia lui Carlo.

El o luă şi aruncă rapid o privire.

— Ţi-am prescris o radiografie, îi explică doctorul. Ca să eliminăm orice îndoială. Du-te la dr. Calò, e cel mai bun din Lecce. Are cabinetul în spital, o să te cheme acolo.

În dimineaţa următoare, Carlo plecă foarte devreme.

— Eşti sigur că nu vrei să vin cu tine? Îl întrebă Anna, în timp ce îşi bea laptele cald aşezată pe banca din grădină.

— Nu-ţi face griji, o să meargă repede, îi răspunse, sărutând-o pe frunte.

Urcă în maşină şi parcurse scurta distanţă până la casa lui Antonio. Coborî din maşină lăsând motorul pornit şi uşa deschisă şi bătu la uşă.

Antonio deschise aproape imediat. Avea pe el pantaloni şi un tricou alb.

— Ştii ce ţi-am spus ieri? M-am răzgândit, îi spuse Carlo. Nu vreau să mă duc singur.

— Normal, răspunse Antonio. Aşteaptă-mă o clipă, termin imediat să mă îmbrac.

În spital, după radiografie, s-au aşezat în sala de aşteptare. Carlo privea nervos în jur, la verdele spălăcit al pereţilor, la plăcile ciobite ale pardoselii, la geamurile opace ale ferestrelor mari.

— Nu mi-au plăcut niciodată spitalele! exclamă. Şi mirosul ăsta de dezinfectant, adăugă strâmbând din nas. Îl simt până în creier.

— Cred că nimănui nu-i place, Carletto.

— Mda, mormăi, continuând să privească în jur. Ascultă, Antonio... O să vezi că n-am nimic. O să-mi dea ceva, vreun sirop din ăla puternic, şi cu asta basta.

— Sunt sigur, răspunse Antonio cu un zâmbet cald.

— Domnule Greco?

Doctorul Calò apăru în cadrul uşii. Era un bărbat subţirel, uşor adus de umeri, cu o faţă pătrăţoasă, dar cu privire ageră.

Carlo şi Antonio se ridicară în picioare în acelaşi moment.

— Cine e pacientul? le spuse zâmbind.

— Eu, răspunse Carlo, ridicând o mână.

— Vă rog, luaţi loc.

— Aş dori să intru şi eu, dacă e posibil, spuse Antonio. Sunt fratele mai mare.

— Dacă pacientul e de acord, pentru mine nu e nicio problemă.

Doctorul trecu direct la subiect. Se vedea o pată pe plămânul stâng, explică, indicând punctul pe radiografie.

Antonio îl strânse de braţ pe Carlo, care continua să fixeze radiografia cu o expresie indescifrabilă.

— Nu vă alarmaţi, domnule Greco, îl linişti doctorul. O să începem imediat radioterapia. N-am niciun motiv să cred că nu vă puteţi vindeca.

Antonio şi Carlo au urcat în maşină şi au rămas tăcuţi până la Lizzanello. Dar, odată ajunşi la porţile oraşului, Carlo apăsă pe accelerator şi o luă spre stânga spre Pisignano.

— Unde mergem? Îl întrebă Antonio.

— La Marele Stejar, răspunse Carlo, cu ochii la drum şi mâinile rigide pe volan.

Când le apăru în faţa ochilor lor câmpul, cu lungile sale ziduri scunde de piatră, şi Marele Stejar se profilă impunător înaintea lor, Carlo opri maşina pe marginea drumului. Se aşezară pe pământul uscat, cu spatele sprijinit de trunchiul masiv. Antonio închise ochii şi strânse mâna lui Carlo în a sa. Rămaseră tăcuţi o vreme, legănaţi de foşnetul coroanei stejarului, prin care adia un vânt uşor.

Antonio îşi redeschise ochii şi privi în sus, spre ramurile dese şi împletite.

— Îţi aminteşti de Nino? Întrebă el zâmbind uşor.

— Bineînţeles că-mi amintesc...

Antonio râse.

— Mi-a venit în minte când l-am adus aici şi s-a urcat până în vârf.

— Puţin a lipsit să nu-mi rup gâtul când m-am dus după el să-l aduc înapoi. Cu riscul să iau bătaie de la tata.

— Tu şi pisicul ăla aveaţi acelaşi temperament: era jucăuş şi afectuos ca tine... De altfel, erai preferatul lui. — Nu e adevărat. Ne iubea pe amândoi.

— Da, dar noaptea voia să doarmă doar cu tine.

— Pentru că tu sforăi. Sforăia! deja de mic, chicoti.

Antonio se prefăcu deranjat şi îi dădu brânci, în joacă.

— Nino..., murmură Carlo zâmbind, privind fix în faţa lui. Ce amintiri frumoase mi-ai dăruit...

Au rămas tăcuţi timp de câteva secunde, cufundat, fiecare, în propriile amintiri despre acel pisic atât de drag, despre vremurile lipsite de griji, despre o fericire aparent infinită.

Apoi Carlo redeveni serios.

— O să mă vindec, Antonio, nu-i aşa? Îl întrebă.

— Bineînţeles c-o să te vindeci...

— O spui doar ca să mă simt mai bine.

Antonio se întoarse să-l privească.

— Nu vreau să aud că te dai bătut. Nu-ţi stă în fire. Poate mie..., încercă să glumească.

Lui Carlo, însă, dintr-odată, i se umplură ochii de lacrimi.

— Oh! exclamă Antonio, scuturându-l de braţ.

Carlo închise ochii şi lăsă să-i curgă o lacrimă, care îi alunecă încet pe faţă.

Antonio îl cuprinse de umeri cu un braţ şi îl strânse lângă el.

— Stai liniştit. O să scăpăm, Carletto. O să scăpăm din asta.

* * *

Aşa cum era previzibil, Anna reacţionă în felul ei la aflarea veştii.

În faţa lui Carlo nu se arătă deloc îngrijorată, ba chiar se uită la el cu un aer sigur şi îi spuse: „Tratamentul o să funcţioneze şi o să fie totul bine". Apoi îşi rulă mânecile rochiei şi se duse în bucătărie, unde îşi petrecu restul după-amiezii făcând ceea ce dintotdeauna avusese efectul s-o calmeze: pesto. Aşa o găsi Giovanna: aplecată peste masa de bucătărie bătând cu furie în mojar. Dădu la o parte un scaun, se aşeză şi rămase câteva clipe să se uite la faţa Annei, contractată, cu buzele strânse, ochii umezi şi înroşiţi.

Apoi, fără să spună un cuvânt, luă bolul cu muguri de pin şi i-l dădu.

* * *

La începutul lunii septembrie, Lorenza se întoarse din concediu, pe care ea şi Tommaso şi-l petrecuseră la Otranto într-una din reşedinţele de vară ale foştilor lui socri, aceeaşi casă în care el îşi petrecuse ani la rând verile cu Giulia.

— Bună, tată, pot intra?

Lorenza îşi făcu apariţia în cadrul uşii biroului lui Antonio, îmbrăcată într-un costum cu o fustă până la genunchi şi cu părul strâns la spate. Era palidă şi trasă la faţă, de parcă n-ar fi fost nici măcar o zi la mare.

— Lorenza! Nu ştiam că te-ai întors! o întâmpină el îmbrăţişând-o. Vino, ia loc, îi zise indicându-i un fotoliu. Cum a fost? o întrebă, aşezându-se pe fotoliul din faţă.

Lorenza luă loc şi începu să privească în jur.

— Parcă a trecut o viaţă de când n-am venit la tine la birou..., spuse încet. Asta e nouă? Întrebă apoi, arătând spre o lampă de pe birou.

Antonio se întoarse să vadă.

— Nu e chiar nouă, îi răspunse.

Se întoarse să se uite la fiica sa. Se aşeză cu picioarele unul peste altul şi mâinile împreunate.

— Povesteşte-mi, o invită cu un surâs. Cum a fost la Otranto?

Lorenza îşi aţinti privirea asupra lui.

— Sunt însărcinată, tată. Eşti prima persoană căreia îi spun.

Antonio o privi, surprins, apoi sări s-o îmbrăţişeze.

— Ce veste bună!

Lorenza rămase nemişcată şi rigidă.

El se întristă.

— Ce e? Nu pari bucuroasă...

— Da. Nu. Adică da, sunt.

— Atunci de ce faţa asta lungă?

— Nu-i nimic, tată. E totul în regulă... Sunt doar puţin obosită.

— Maică-ta o să fie în al nouălea cer de bucurie! exclamă Antonio, aşezându-se la loc. Mi-o imaginez deja.

Lorenza încercă să zâmbească, însă era un zâmbet fără nicio urmă de bucurie.

— Da, merită un pic de fericire, comentă, ridicându-se.

— Dar vrei să pleci deja? Abia ai venit..., întrebă el, puţin contrariat.

— Mă duc să-i spun mamei.

— Stai, te însoţesc. Îi spunem împreună.

— Nu, mulţumesc, tată. Vreau să-i spun singură.

Lorenza plecă de la fabrica de ulei şi ajunse la intersecţia de unde ar fi trebuit s-o ia la dreapta şi apoi să-şi continue drumul pe strada Giuseppe Garibaldi, stradă care de la bifurcaţie devenea strada Paladini, unde se afla casa părinţilor săi. Privi spre dreapta o clipă, apoi o luă spre stânga, pe strada care ducea la casa lui Daniele.

21

aprilie-mai 1949

În acea zi, Daniele deschisese uşa şi rămăsese în prag privind-o pe Lorenza cu un amestec de surpriză şi disconfort. Nu îndrăznise să se apropie de ea în toate acele luni; îşi impusese să nu se amestece în viaţa ei, să-i respecte condiţia de femeie căsătorită, „de neatins". Lorenza alesese, şi el nu mai putea face nimic. Iar în acel moment, când în sfârşit se trezise cu ea la o palmă distanţă, făcuse un pas înapoi, ca ars cu fierul roşu.

— Nu mă laşi să intru? Îl întrebase ea cu vocea gâtuită de emoţie.

— Nu ştiu, răspunse el. N-ar trebui să fii aici.

— Te rog, îl implorase Lorenza şi, o clipă mai târziu, izbucnise în lacrimi, acoperindu-şi faţa cu mâinile.

Aşa că Daniele o lăsase să intre, o invitase să ia loc pe canapea şi îi adusese un pahar cu apă.

— Calmează-te, hai, îi şoptise.

Apoi se aşezase pe braţul canapelei, străduindu-se să păstreze distanţa.

— Te simţi mai bine? o întrebase în cele din urmă, imediat după ce lăsase paharul gol pe masă.

Lorenza dăduse uşor din cap, apoi îşi ridicase privirea, uitându-se la el cu ochii umflaţi de plâns.

— De ce ai venit?

Ea se apropiase de el. Îi pusese o mână pe obraz, îl mângâiase şi apoi îl sărutase. Daniele nu încercase s-o oprească, şi nici să se dea la o parte. O sărutase şi el abandonându-se, uitând brusc de tot ceea ce nu era Lorenza. Îşi dăduseră jos hainele unul altuia, fără să se oprească din sărutat. El îşi întinsese trupul gol peste ea şi chiar acolo, pe canapea, făcuseră dragoste pentru prima dată. După aceea, rămăseseră îmbrăţişaţi mult timp, goi şi fericiţi, şi apoi, încă nesătui, o făcuseră din nou.

— Aşa ar fi trebuit să fie, îi şoptise el, în timp ce o mângâia pe păr. Dacă ai fi avut încredere în mine...

— Eram furioasă... Şi mi-a fost teamă. Teamă să nu rămân singură pentru totdeauna, teamă că nu te mai întorci...

El o sărutase pe frunte.

— Ştiu, îi spusese.

— Ştii ce e amuzant? continuase ea, pe un ton amar. Că nu m-am simţit niciodată atât de singură ca de când sunt căsătorită... Nu este vina lui Tommaso, el este atât de drăguţ, atât de afectuos... Dar de fiecare dată când mă atinge, îmi vine să urlu.

Şi imediat după aceea îi mărturisise: aştepta un copil, şi ăsta era cel mai rău lucru care i se putea întâmpla, adăugase ea.

Daniele se îndepărtase de ea şi se aşezase pe canapea, cu părul răvăşit, cu mâinile împreunate şi privirea în pământ.

Lorenza îşi coborâse şi ea privirea.

— Eşti supărat? Îl întrebase imediat.

El îşi trecuse o mână prin păr şi se ridicase brusc. Îşi umpluse un pahar cu apă şi îl băuse sprijinit de chiuvetă, în timp ce Lorenza se uita la el.

— Nu, nu sunt supărat, răspunsese el în cele din urmă, cu o voce fără vlagă. Îmi pare rău pentru tine, pentru nefericirea pe care o simţi.

Începând din acea zi, continuaseră să se întâlnească în secret. În toamnă, el căutase un mic apartament la Lecce, un loc în care să-şi amenajeze atelierul şi unde în sfârşit s-ar fi putut vedea departe de ochii lumii. Nu fusese uşor să-l găsească: cele pe care le vizitase nu aveau lumină suficientă sau erau prea umede sau atât de dărăpănate, încât ar fi avut nevoie de o renovare totală, iar el n-avea atât de mulţi bani. În cele din urmă, găsise o căsuţă nelocuită, cu trei camere şi ferestre mari, pe strada Santa Maria del Paradiso, o străduţă îngustă din cartierul Giravolte, la câţiva paşi de Porta Rudiae. „Aici au locuit bunicii mei", îi explicase un băiat cam de vârsta lui. „Eu cu siguranţă n-o folosesc: am unde să stau." Aşa că, în final, au căzut de acord, cel puţin pentru moment, să-i dea chiria în avans pe un an.

În după-amiezile în care Tommaso rămânea la birou, Lorenza se făcea nevăzută şi lua autobuzul spre Lecce. Chiar dacă sarcina o vlăguise, voia să-l ajute pe Daniele, să fie părtaşă la visul lui, încă din primele momente: curăţase pe jos, ştersese geamurile ferestrelor, lustruise uşile. Şi când, cu ajutorul camionului unui prieten, el îşi adusese acolo maşina de cusut Singer, ţesăturile şi toate instrumentele de lucru, ea se gândise să facă ordine în toate.

— Dar cutia cu caietele? Întrebase Lorenza, în timp ce stivuiau ţesăturile, împărţindu-le pe culori.

— Nu mai este.

Şi atunci el îi povestise despre discuţia cu mama sa, despre modelele pe care ea i le furase, despre cum se simţise uzurpat, despre cât de meschină devenise Carmela...

— Sunt obişnuit. N-o să se schimbe niciodată, spusese el, trist. Dar nu mai vreau să mă gândesc la asta, adăugase, clătinând din cap. O să creez o nouă linie, şi mai modernă, haine pe care le-ar purta şi o femeie din New York.

Lorenza aprobase din cap, cu părere de rău.

— Mi se pare un ţel minunat. Sunt sigură c-o să uimeşti pe toată lumea, comentase apoi, însufleţindu-se.

Adevărul era că, dintr-odată, se simţise vinovată: în seara aceea, când sărbătoriseră ziua de naştere a unchiului Carlo, bănuise ea ceva, când i se păruse c-o vede pe Carmela purtând unul dintre modelele lui Daniele. Cu toate acestea, îşi alungase imediat acel gând şi nu cercetase mai departe. Poate ar fi trebuit s-o facă, îşi spusese. Ar fi trebuit să se ducă direct la Carmela şi să-i ceară explicaţii. Dar, pe de altă parte, la ce bun să se mai gândească acum? Şi, mai presus de toate, la ce bun să-i spună lui Daniele, după tot acel timp, şi mai ales acum, când se regăsiseră? Pur şi simplu, la nimic. Şi aşa decisese să tacă.

— Lipsesc masa, oglinda, canapelele, mai trebuie şi un cuier..., spusese Daniele, privind în jur.

— Ar trebui să-ţi faci şi o firmă, adăugase Lorenza. Mi-aş dori să ţi-o dăruiesc.

El o privise surâzându-i.

— Mulţumesc, eşti o comoară.

Ea se apropiase de el şi el îi mângâiase mai întâi capul şi apoi burta.

— Ştii care ar fi cea mai mare dorinţă a mea? spusese ea. Să fie copilul tău.

El o îmbrăţişase strâns şi apoi îi şoptise la ureche:

— Şi eu aş vrea asta.

* * *

Giada s-a născut acasă pe 18 aprilie, după un travaliu de paisprezece ore, timp în care familia rămăsese în aşteptare dincolo de uşă. Cu excepţia Agatei, care a stat lângă fiica ei tot timpul, ţinând-o de mână în timp ce moaşa striga la ea să împingă. Tommaso se aşeza şi se ridica încontinuu, nereuşind să stea locului. Antonio îi punea mâna pe umăr şi îi repeta:

— O să fie totul bine, o să vezi, încearcă să mănânci ceva.

Anna şi Giovanna pregăteau în bucătărie *friselle* cu roşii şi oregano sau făceau ce le cerea moaşa, care avea mereu nevoie de alte prosoape curate şi de apă fierbinte.

La un moment dat, a sosit şi Carlo, dar n-a stat decât câteva minute.

— Trebuie să mă duc să mă întind, a spus scuzându-se, cu un aer obosit şi cu cearcăne roşiatice la ochi.

Roberto l-a însoţit acasă, ţinându-l de braţ.

— E fetiţă! exclamă Tommaso, cu ochii plini de bucurie. Speram aşa de mult să fie fată. Micuţa mea prinţesă! spuse el, atingându-i uşor mânuţele.

Epuizată, Lorenza adormi. Agata îi dădu pe toţi afară din cameră, puse fetiţa în leagăn, trase draperiile şi se aşeză lângă pat. Din când în când, o ştergea pe Lorenza de transpiraţie pe frunte şi îi umezea buzele cu puţină apă sau, străduindu-se să nu facă zgomot, se ridica să vadă ce face fetiţa. Când Giada se trezi şi începu să plângă de foame. Agata o luă în braţe şi o legănă câteva clipe.

— Dragostea Iu' bunica! îi şopti zâmbindu-i.

Trase puţin draperiile şi apoi se aplecă uşor peste Lorenza.

— Fata trebuie să mănânce.

Lorenza se strâmbă.

— Am nevoie să dorm, mormăi cu ochii închişi.

— Îi dai să mănânce şi apoi te culci la loc, spuse Agata.

Iritată, Lorenza se aşeză pe marginea patului şi Agata îi dădu fetiţa.

Primul alăptat se dovedi un dezastru.

— Ah, ah!

Lorenza nu făcea altceva decât să se vaiete, cu chipul contractat.

— Ai răbdare, aşa e prima dată, apoi trece, o linişti Agata, aşezată lângă ea pe pat.

— Dar doare! insistă Lorenza.

Şi îndepărtă puţin fetiţa de ea.

În zilele următoare a fost şi mai rău. Giada nu făcea altceva decât să plângă şi să urle, zi şi noapte. Exasperată, Lorenza o lua în braţe şi o legăna mult, dar fetiţa părea să se agite şi mai tare.

— Nu ştiu cum s-o fac să se oprească. Mă înnebuneşte! îi repeta ea, gata să înceapă să plângă, lui Tommaso.

El se ridica din pat şi îi spunea:

— Dă-mi-o mie, încerc eu s-o calmez.

— Ei, o calmezi tu! izbucnea ea.

Şi relua legănatul, furioasă.

— Lasă-mă să încerc, răspundea el, calm.

Şi de fiecare dată, imediat ce Tommaso o lua pe Giada în braţe, fetiţa înceta brusc să plângă.

— Slavă Domnului! ofta Lorenza.

— Aşa nu e bine, fata mea! o certa Agata.

Venea în fiecare dimineaţă, devreme, ca să-l înlocuiască pe Tommaso.

— Copiii simt... Simt tot ce ai pe dinăuntru. Şi tu, înăuntru, acuma ai doar otravă.

Lorenza nu-l văzuse pe Daniele din ziua dinaintea naşterii, şi i se părea c-o ia razna. Se uita la fetiţa ei şi nu reuşea să simtă nici măcar o vagă undă de dragoste sau de duioşie; în schimb, tot ce vedea erau durerile când o alăpta, nopţile fără somn, oboseala nesfârşită, plânsetele ascuţite care o făceau să-i vină s-o ia la fugă. Cui i-ar fi putut spune cum se simţea cu adevărat? Nimeni n-ar fi înţeles-o, s-ar fi indignat cu toţii, ar fi crezut-o nebună, ar fi zis că e ceva în neregulă cu ea. Anna venea s-o viziteze în fiecare zi când ieşea de la serviciu. Mângâia micuţul chip al Giadei, îi dădea la o parte părul de pe frunte şi apoi se aşeza lângă Lorenza.

— Nu arăţi prea bine, *ma petite,* îi spuse, într-o zi.

— Mulţumesc, ştiam deja, răspunse Lorenza, nepoliticos.

— Vrei să vorbim puţin?

— Despre ce? După cum vezi, n-am prea multe de spus, în ultima vreme, replică ironic.

Anna se întoarse încet spre leagăn şi văzu fetiţa dormind liniştită.

— Hmm, nu mi se pare că n-ai avea...

— Adevărul e că tot ce am făcut e greşit, *zia*.

— Ai o fetiţă adorabilă şi sănătoasă. Nu mi se pare că ai făcut totul greşit, nu crezi?

Pe chipul Lorenzei apăru o grimasă de furie.

— Eu..., încercă să spună, dar apoi se blocă.

— Tu, ce anume? Continuă, te rog, o îndemnă Anna.

Lorenza oftă, apoi se ridică din pat şi se duse să privească pe fereastră.

— Nu reuşesc s-o iubesc, spuse ea, fără să se întoarcă. Mă uit la ea şi nu simt nimic. Uneori..., şi se opri. Uneori aş vrea să nu fi existat. Aş fi fost liberă.

Şi o lacrimă i se scurse pe obraz.

Anna dădu să se ridice de pe scaun şi să se ducă lângă ea, dar ceva o ţinu pe loc.

Lorenza îşi şterse lacrimile cu mâna, apoi se întoarse spre Anna.

— Nu spui nimic? Ştiu, crezi că sunt un monstru.

Ea o privi, abătută. *Unde era fetiţa aia veselă şi plină de viaţă care alerga spre ea, mereu atât de entuziasmată şi amabilă şi bună?*

— Nu mă gândesc deloc la asta..., răspunse ea cu vocea răguşită. Mă gândeam la vremea când erai copil...

— Nu mai sunt de mult, interveni Lorenza.

— Da, ştiu asta.

Lorenza se depărtă de fereastră şi cu pas lent se duse să se aşeze înapoi în faţa mătuşii sale.

— Nu l-am văzut pe Daniele de două săptămâni..., spuse încet.

Anna făcu ochii mari şi încercă să spună ceva, dar Lorenza o opri din nou.

— Da, ştiu că mi-ai spus, m-ai avertizat. A ieşit aşa cum ai prevăzut. Eşti mulţumită?

— Nu, deloc, îi şopti.

— Scuză-mă, *zia*. Sunt aşa obosită...

Ridică privirea şi întinse mâna spre ea.

— Îmi pare rău, adăugă ea. Nu e vina ta.

Anna întinse şi ea mâna spre ea şi i-o strânse. Suferea cu adevărat s-o vadă în acea stare, s-o vadă ajunsă propria ei victimă, a alegerilor sale greşite. O încercă un sentiment de milă, imaginându-şi-o în timp ce, seară după seară, se băga în pat lângă un bărbat pe care nu-l iubea; o îndurera faptul că nepoata ei nu putea fi fericită decât în orele furate acelei vieţi, în clandestinitatea iubirii cu Daniele...

— E ceva ce pot face pentru tine, dacă vrei, spuse ea. Îl chem să vină la mine acasă. Mâine după-amiază. Aşa puteţi să staţi puţin împreună, nederanjaţi de nimeni. De acolo te poţi întoarce imediat, dacă Giada are nevoie. Oricum, rămâne Agata cu ea, nu? Inventez o scuză pentru mama ta, nu-ţi face griji, îi spun că ai nevoie să te relaxezi câteva ore, că trebuie să te tund, sau ceva de genul ăsta. Cât despre unchiul tău, stai liniştită, mâine o să lipsească toată după-amiaza, trebuie să inaugureze o nouă piaţă comercială, explică, schiţând un gest a nepăsare. Iar Roberto se duce cu el. În privinţa Giovannei, ei bine, în ea poţi avea încredere, ştii.

Lorenza păru să înflorească brusc. Se grăbi s-o îmbrăţişeze.

— Oh, *zia*! Chiar ai face asta pentru mine?

Anna o mângâie pe păr.

— Dacă de asta e nevoie ca să te fac să zâmbeşti aşa, da, *ma petite*.

* * *

În după-amiaza zilei următoare, Daniele ajunse la Anna acasă într-o stare de maximă agitaţie. Cu inima bubuindu-i şi respiraţia tăiată, bătu la uşă.

Anna îi deschise şi îl întâmpină cu un zâmbet.

— Vino, ia loc în sufragerie, spuse ea. O să ajungă şi Lorenza imediat. Vrei o cafea? Un pahar cu apă? Ceva îmi spune că ai nevoie...

Daniele înaintă, stângaci. Se aşeză pe canapeaua pe care Anna i-o indică, spunând încet:

— Da, poate puţină apă, mulţumesc.

Anna se duse la bucătărie, iar Daniele se uită în jur: şemineul de mari dimensiuni, tablourile de pe pereţi, dulapul cu radioul, pick-up... Îl surprinse absenţa bibelourilor şi a flecuşteţelor cu care erau de obicei ticsite casele... *Ah, nu, ceva e,* îşi spuse apoi, văzând o figurină din pastă de hârtie pe raftul şemineului. Se ridică şi se apropie de ea ca s-o privească mai bine: era o femeie îmbrăcată în alb care ţinea un coş cu mere roşii. Într-o parte a feţei, era un pic spartă.

Anna se întoarse cu paharul cu apă în mână.

— E frumoasă, nu? spuse ea arătând cu capul spre figurină. Am cumpărat-o la câteva luni după ce am ajuns aici, continuă. Tipul de la tarabă o ţinea ascunsă, în spatele marionetelor. Şi asta numai din cauza acelei fisuri de pe chip, care o făcea diferită de celelalte. Mie nu mi-a fost niciodată frică să par diferită. De asta o păstrez, după toţi aceşti ani.

Daniele schiţă un zâmbet.

— Poftim, spuse ea, dându-i paharul.

Daniele îl luă şi îl bău dintr-o înghiţitură.

Anna se aşeză pe canapea şi bătu uşor de două ori cu palma pe locul gol de lângă ea.

— Vino, spuse ea.

El se aşeză lângă ea, ţinând paharul gol în mână.

— Ştii, sunt fericită că eşti aici, continuă ea. De mult timp vreau să te cunosc, să vorbesc cu tine. Nu ţi se pare ciudat? Carlo, Lorenza... Avem în comun două persoane importante pentru amândoi, şi totuşi n-am avut niciodată ocazia să stăm de vorbă.

Faţa lui Daniele păru să se relaxeze brusc.

— Da, e ciudat, zâmbi el, punând paharul pe masă. Am rostit numele tău de mai multe ori decât pe al meu, glumi el. Cred că *Donna Anna* sunt cuvintele pe care le-am pronunţat cel mai des, în toată viaţa mea.

Anna râse şi ea.

— Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc pentru astăzi, spuse el apoi. Când ai venit ieri la mine acasă, mi-a fost foarte teamă că voiai să mă cerţi. Eu... n-aş vrea să-ţi faci o impresie greşită despre mine. Eu chiar ţin foarte mult la Lorenza, şi ea la mine, şi...

Se blocă, lăsând ochii în jos.

— Şi tu ai fost primul. Asta voiai să spui? continuă Anna cu blândeţe.

El ridică ochii şi se uită la ea, recunoscător.

— Da, spuse. Ceva de genul ăsta.

În acel moment, se auzi bătând la uşă.

— A ajuns, spuse Anna, ducându-se să deschidă. Daniele se ridică, privind spre intrare.

Lorenza intră, gâfâind, plină de nerăbdare. Alergă spre Daniele şi îl îmbrăţişă. El o strânse tare în braţe, cufundându-şi capul în părul ei.

Anna se duse în bucătărie, închise uşa încet şi i se alătură Giovannei, care, de îndată ce Daniele ajunsese, se retrăsese în grădină.

După o jumătate de oră, auzi o cheie învârtindu-se în uşa de la intrare.

Anna deschise repede uşa bucătăriei, iar Giovanna o urmă. Daniele şi Lorenza se ridicară de pe canapea cu o expresie alarmată. În uşă, Roberto îl sprijinea pe Carlo de braţ.

— Ce s-a întâmplat?

Anna alergă spre ei şi îl ajută pe Roberto să susţină greutatea lui Carlo, care, era evident, nu reuşea să se ţină pe picioare.

Daniele se duse să-i ajute. Apoi, toţi trei l-au ajutat să se întindă pe canapea.

Pe chipul lui Carlo era întipărită o expresie de profundă suferinţă. Anna nu-l văzuse niciodată aşa.

— Carlo, îl strigă, aplecându-se peste el. Ce e? Ce s-a întâmplat?

El tuşi iar şi se întinse pe o parte.

— I-a fost rău, explică Roberto, cu o voce din care răzbătea frica.

Damele îngenunche lângă canapea. Ca şi cum i-ar fi observat prezenţa abia în acel moment, Carlo strânse pleoapele şi şopti *ragazzo mio*... Apoi îşi mută

privirea asupra Lorenzei, care rămăsese nemişcată, incapabilă să facă sau să spună ceva.

Carlo închise brusc ochii, întristat, înţelegând ce se întâmpla acolo.

Avusese un acces de tuse mai puternic decât celelalte, le povesti Roberto. Tocmai era pe cale să taie panglica pentru inaugurarea pieţei când s-a făcut palid ca ceara şi l-a apucat o tuse cavernoasă, tăioasă, aşa cum nu avusese niciodată. Toţi cei prezenţi îi săriseră în ajutor. Unul îl ţinea, altul îl bătea uşor pe spate, altul striga „nu respiră". Se agăţase de Roberto până când, la al nu ştiu câtelea acces de tuse, scuipase un cheag mare de sânge.

— Du-te şi cheamă-l pe unchiul Antonio, îi spuse Anna fiului său. Îl ducem imediat la spital.

— Mă duc eu după tata, se oferi Lorenza.

Înainte să iasă însă, se uită la Daniele cu o privire disperată şi ochi plini de dorinţă şi îi făcu un semn care însemna „mâine?"

Anna şi Antonio îl ajutară pe Carlo să urce în spatele Fiatului 508, apoi Antonio se aşeză la volan şi porni spre spital.

* * *

Doctorul Calò îl consultă mai mult de o oră. Anna şi Antonio nu au putut face altceva decât să se chinuie de grijă, aşezaţi pe scaunele incomode ale sălii de aşteptare. Anna îşi ţinea capul pe spate, sprijinit de perete, în timp ce Antonio era aplecat înainte, cu coatele pe genunchi.

Ea se uită la ceas.

— Oare cât durează?

Antonio se uită la ea.

— Nu ştiu, răspunse el. Chiar n-am idee.

— Până acum nu tuşise niciodată cu sânge, continuă Anna.

Antonio aprobă din cap, apoi continuă să privească înainte şi începu să bată nervos în podea cu vârful pantofului. Îşi trecu mâinile prin păr, oftând cu zgomot.

— Mi-e frică. Antonio, spuse ea. Sunt *moartă* de frică, adăugă cu voce tremurândă.

El ezită, apoi îi puse o mână pe picior. Ea i-o strânse atât de puternic, încât unghiile îi lăsară semne pe piele.

— Şi mie, rosti încet Antonio.

Uşa cabinetului se deschise: Carlo ieşi primul, urmat de medic. Amândoi aveau faţa întunecată, ca a unor oameni care au de comunicat veşti proaste.

Anna şi Antonio se ridicară imediat în picioare. Carlo îi privi cu cea mai de neconsolat expresie pe care i-o văzuseră vreodată. Apoi făcu câţiva paşi şi, fără să spună un cuvânt, îşi deschise braţele şi îi strânse la piept. Pe amândoi odată.

* * *

La începutul lunii mai, Anna scoase din cufăr îmbrăcămintea de vară, a sa şi a lui Carlo. Apoi goli dulapurile de hainele de iarnă şi le aşeză în cufăr în locul celor subţiri. În cele din urmă, adună toate hainele de vară ale lui Carlo, pantalonii subţiri de bumbac, cămăşile, şi le aşeză într-o traistă mare.

Se uită în dormitor să se asigure că soţul ei dormea. Când îl auzi sforăind, închise uşa şi coborî scările.

— Mă duc la croitoreasă. Rămâi tu aici cu tata?

Roberto ridică ochii dintr-un volum uzat de *Romeo şi Julieta*. Fusese ales să-l interpreteze pe Romeo la spectacolul de sfârşit de an, aşa că, după ce termina cu temele, îşi petrecea în fiecare zi ore în şir citind şi memorând rolul. Uneori se ducea în camera părinţilor săi, se întindea pe pat lângă Carlo şi îi ţinea companie, citindu-i replicile.

— Da, firește, nu-ţi face griji.

Ea îşi puse traista pe umeri şi porni spre croitorie.

Când Carmela îi deschise uşa, cele două femei rămaseră fixându-se pentru câteva secunde. Din expresia tristă cu care o privise croitoreasa, Anna înţelese că aceasta deja ştia tot. Ca de obicei, era imposibil să ţii ceva secret în oraş, iar concediul pe care şi-l luase Carlo de la primărie şi de la cramă nu făcuse decât să confirme zvonurile.

— Intră, o invită Carmela, în dialect.

Anna aşeză traista pe masă. Cu voce fermă, îi explică că în ea erau hainele lui Carlo şi că i le adusese pentru că trebuiau strâmtate. De-acum erau mai mari cu cel puţin două numere, preciză.

Carmela desfăcu traista şi începu să scoată hainele cu mişcări delicate, una câte una, aşezându-le treptat pe masă. Anna fixase deja ace cu gămălie care să indice noile măsuri, unde trebuia strâmtat sau scurtat.

— Îmi dau seama că e multă muncă, spuse Anna. Dar te rog mult s-o faci cât poţi de repede. Îţi plătesc dublu, dacă e nevoie.

Carmela clătină din cap.

— Vezi? Din astfel de lucruri se înţelege că eşti şi vei rămâne întotdeauna străină.

— De ce, ce-am spus? se încruntă Anna.

Carmela o privi drept în ochi.

— Prin părţile astea, când unul dintre noi e bolnav, nimănui nu i-ar trece prin cap să-l pună să plătească sau să-i ia bani familiei lui, pentru serviciile prestate, răspunse ea, dură. Întoarce-te peste cinci zile şi o să le găseşti gata, adăugă înainte să-şi ia rămas-bun.

Carmela închise uşa, prost dispusă, şi se duse să se aşeze la loc la masa de lucru. Îşi puse înapoi ochelarii şi dădu să se reapuce de croit, dar imediat se opri. Îşi mută privirea asupra hainelor lui Carlo, fixându-le îndelung. Scoase o cămaşă din grămadă; era albastru- deschis, cu nasturi de perlă. O avea pe el în ziua în care se prezentase din nou la uşa ei, întrebând-o: „Deranjez?" Şi ea, ca o proastă, îl lăsase să intre.

Îşi duse cămaşa la faţă şi o mirosi cu ochii închişi: mirosul lui Carlo, o combinaţie de tutun aromat şi loţiune după ras cu iz de mentă - ar fi recunoscut acel miros dintr-o mie!

22

iunie 1949

De ei mă-ascunde-al nopţii tainic scut.
De nu-ţi sunt drag, sunt dornic să mă vadă:
Mai bine aş cădea străpuns de spadă,
Decât să mai trăiesc urât de tine.[19]

În vârful unei scări de lemn, Roberto îşi repeta replicile, în timp ce Carlo, aşezat în fotoliul său cu o pătură în carouri pe picioare, încerca să urmărească textul. În urma radioterapie! îi căzuse tot părul şi rămăsese complet chel.

— Am recitat bine? Îl întrebă Roberto.

— Da, da, îi confirmă Carlo cu un fir de voce. Te întrerup eu dacă ceva nu e în regulă.

Şi tuşi iar.

— Eşti obosit. Facem o pauză, spuse Roberto, coborând de pe scară.

— Da, doar un moment, răspunse Carlo şi lăsă cartea pe masă.

Roberto se duse să se aşeze pe covor, lângă tatăl său, şi îşi puse capul pe picioarele lui.

— Tată, trebuie să te întreb ceva.

— Spune-mi.

— Ce ai simţit când ai cunoscut-o pe mama? Adică, cum ai înţeles că eşti îndrăgostit de ea?

Carlo reflectă timp de câteva momente.

— Cred că am simţit... că sunt acasă. Cât pot să-mi arăt partea mea cea mai fragilă, ştiind că cealaltă persoană o înţelege, o acceptă, are grijă de ea şi n-o foloseşte niciodată împotriva mea. Înţelegi ce spun?

Roberto dădu din cap.

— Cred că da...

— De ce mă întrebi asta? E vreo fată care îţi place?

— La nebunie, tată, răspunse el cu un oftat. Doar că nu ştiu dacă şi ea mă place.

Carlo zâmbi.

— Cum o cheamă?

— Maria. Joacă rolul Julietei.

Carlo râse şi tuşi în acelaşi timp.

— Ei, atunci e destinul. Dar promit că nici eu şi nici mama nu ne vom pune în calea voastră, glumi.

— Tată..., repetă Roberto, după câteva secunde de tăcere.

— Ce e?

— Cred că sunt îndrăgostit. Când sunt cu ea, mă simt şi eu acasă.

* * *

Carlo nu mai ieşea din casă. Doctorul Calò spusese clar: trebuia să rămână în repaus complet, să evite orice efort, să nu-şi forţeze corpul deja greu încercat. Fusese de o sinceritate brutală: tumora se extinsese în mod imprevizibil.

— Cât timp îmi rămâne? Îl întrebase Carlo după ultima vizită.

Doctorul se întunecase la faţă, apoi îşi încrucişase mâinile pe birou.

— Nu ştiu. Trebuie să continuaţi tratamentul, se mărginise să răspundă.

În acele săptămâni, Anna nu-l lăsase singur nicio clipă, îşi luase concediu de la serviciu, pentru prima oară în paisprezece ani, pentru a putea fi lângă el.

— Medicii pot greşi. Sunt şi ei fiinţe umane, la naiba, îi repeta ea. O să te vindeci, nu am îndoieli.

Refuza să accepte posibilitatea ca el să moară. Era convinsă că dorinţa lui Carlo de a trăi o să învingă boala. De câte ori ar fi vrut el să-i spună că nu-l

ajuta deloc, în felul ăla. Nu voia să fie amăgit cu cuvinte care îl încurajau să spere, nu voia să se sustragă realităţii atras de un miraj. Ar fi fost infinit mai rău dacă s-ar fi convins că poate trăi mai mult decât i se prevedea... În acel caz, momentul când va trebui să-şi ia rămas-bun va fi şi mai inacceptabil şi mai sfâşietor. Ar fi vrut să-i spună: „Gata, e suficient, nu-mi mai vorbi despre toate lucrurile pe care le avem încă de făcut împreună, numi mai vorbi de viitor, mă doare, înţelegi că mă doare?"

Şi totuşi, Carlo nu reuşea niciodată s-o întrerupă, să-i spună cum se simţea cu adevărat. Îl durea inima la gândul că şi ea, în felul ei, încerca să se protejeze de durere, să amâne momentul cât de mult posibil. El continua să scuipe sânge, să simtă că n-are aer, permanent simţea o greutate pe piept. Vedea şi singur că situaţia nu făcea decât să se înrăutăţească. Şi vedea asta şi Anna...

Într-o zi, el o rugă să cheme notarul.

Ea se întunecă la faţă şi îşi strânse braţele la piept.

— Te comporţi ca şi cum ai muri cu adevărat, încetează! îi spuse.

Carlo încercă să se ridice în poziţie de şezut pe pat, dar în zadar.

— Te rog, Anna, fă ceea ce îţi cer, o imploră respirând cu mare greutate.

În cele din urmă, a trebuit să se ducă Antonio să cheme notarul, un bărbat micuţ de statură şi foarte îngrijit, care se prezentă cu servieta de piele neagră într-o mână şi ras proaspăt, cu o mică tăietură pe obrazul stâng.

Anna deschise uşa şi îl salută cu jumătate de gură. Apoi intră în bucătărie şi trânti uşa.

— Îmi cer scuze, spuse Antonio, jenat, conducându-l pe scări spre dormitor.

Carlo îl informă pe notar că fratele său o să fie prezent la dictarea testamentului. Prin urmare, Antonio închise uşa şi luă loc pe scaun, cu picioarele unul peste altul şi mâinile împreunate deasupra lor. Era, poate, cel mai dificil moment al vieţii sale şi totuşi se forţa să se arate puternic, să fie stânca de care Carlo se agăţase întotdeauna, să nu lase să se vadă angoasa care pusese stăpânire pe el. *Trebuie să mă ocup întâi de Carlo,* continua să repete ca să-şi dea curaj. Îl cunoştea bine pe fratele său, ştia perfect de ce avea nevoie: să se prefacă nu-l ajuta deloc. Dimpotrivă, i-ar fi amplificat frica şi singurătatea cu care deja se confrunta.

Rămase să asculte în tăcere, în timp ce notarul transcria cuvintele lui Carlo pe o foaie dintr-un dosar. Lăsa Annei casa din strada Paladini şi toţi banii. Roberto urma să moştenească 70% din domeniul viticol şi din cramele Greco.

Restul de 30% îi revenea lui Daniele Carlà, „pentru devotamentul de nezdruncinat, pentru câştigurile importante pe care le adusese cramei şi pentru experienţa preţioasă acumulată, ca nimeni altcineva, în cadrul firmei, câştigând astfel încrederea mea totală şi necondiţionată. Sunt absolut sigur că va continua să aducă prosperitate cramei". Cu dorinţa, completase, ca Roberto şi Daniele s-o administreze împreună, într-o „colaborare paşnică şi fructuoasă, demnă de cei mai deştepţi băieţi pe care i-am cunoscut vreodată".

Antonio deschise larg ochii şi se mişcă, neliniştit, pe scaun. Era pe punctul să spună ceva, dar Carlo îi dădu de înţeles că nu se mai putea face nimic: aşa hotărâse, însă, după ce notarul plecă. Antonio închise la loc uşa şi spuse ce gândea.

— Cum o să-i explici Annei? Îl întrebă, vădit tulburat. Şi Roberto, cum crezi că va reacţiona? Nu poţi să dai o astfel de lovitură la scenă deschisă. Ce se întâmplă dacă încep să suspecteze ceva? Nu-i poţi lăsa să înţeleagă în acest fel, când... şi respiră adânc, când n-o să mai poţi să le dai explicaţii. Nu poţi face asta, Carlo. Trebuie să-i spui imediat, acum.

Carlo întoarse capul pe cealaltă parte a pernei.

— Sau, te rog, schimbă acel testament până nu e prea târziu. Pentru numele lui Dumnezeu!

— Îţi faci prea multe probleme, răspunse Carlo, cu vocea stinsă. O să creadă că am decis aşa pentru că am avut grijă să las afacerea pe mâini bune. Că am vrut să asigur binele cramei şi viitorul lor. O cunosc pe Anna, îl cunosc pe fiul meu! încheie el, gâfâind.

— Şi dacă, totuşi, te înşeli, şi..., încercă Antonio să-l contrazică.

Însă Carlo îl întrerupse imediat:

— Nu mai vreau să vorbesc despre asta.

Antonio suspină, trist, strângând cu ambele mâini placa de la picioare a patului.

* * *

Multă lume venea să-l vadă: lucrătorii de la cramă, angajaţi! la primărie, camarazii de partid, membrii Consiliului comunal... Toată lumea îi ura să se pună pe picioare, să nu se dea bătut. „Ţi se simte lipsa", „Nu te teme, la cramă totul e cum ştii", „Noi te aşteptăm, să nu ne faci glume proaste", „Imediat ce o să te întorci, trebuie să continuăm acel proiect", „Când o să te pui pe picioare, reluăm discuţia asta".

La sfârşitul acelor vizite, Carlo se simţea extrem de epuizat, copleşit de şuvoiul de cuvinte goale, de promisiuni absurde. Aşa că, la un moment dat, îi ceru Annei să nu mai lase pe nimeni să vină. Trebuia să-i refuze pe toţi, să le spună că se odihneşte, că nu-i poate primi. Nu mai voia să vadă pe nimeni, cu excepţia familiei.

— Ah, adăugă, înainte ca ea să închidă uşa dormitorului. Dar dacă vine Daniele, pe el lasă-l. El poate să intre, nu mă deranjează.

De când boala lui Carlo se agravase. Daniele hotărâse să amâne proiectul cu atelierul ca să se poată ocupa de cramă. „I-o datorez", îi explicase Lorenzei. În scurt timp, a fost nevoit să-l înlocuiască pe Carlo la toate capitolele: plătea salariile, discuta cu lucrătorii, dădea indicaţii, controla transportul, ţinea în ordine evidenţele contabile, se asigura să nu fie întârzieri. O dată pe săptămână, în general sâmbăta, se ducea la Carlo ca să-i facă un raport detaliat. El asculta şi aproba din cap, mulţumit. Bravo.

— Faci treabă foarte bună, îi spunea de fiecare dată.

Chiar într-una dintre acele dimineţi Carlo se decise să-i vorbească despre testament şi de cei 30% care îi reveneau.

— Ca să fii pregătit, încheie el.

Daniele rămase stană de piatră.

— Nu ştiu ce să spun... eu... nu mă aşteptam... dar ai făcut deja testamentul? Îl întrebă, privindu-l. Eu vreau ca tu să te faci bine, Carlo şi...

Şi i se puse un nod în gât.

— Vino mai aproape, *ragazzo mio,* îi spuse, bătând cu palma pe pat.

Daniele se supuse.

— Nu ştiu dacă mă mai fac bine, spuse Carlo, întrerupt de un acces de tuse. Am vrut să pun la punct totul la timp. Înţelegi, nu? reluă, respirând cu greutate.

Daniele îşi trase nasul şi îşi şterse ochii umezi.

— Nu vreau să mă gândesc la asta, murmură, clătinând din cap.

Carlo strânse din buze şi îi apucă mâna cu a sa.

— De ce tocmai eu? continuă Daniele. Fiul tău ştie deja? Şi Anna?

Carlo îl privi intens, mult timp. Numai Dumnezeu ştia cât de mult ar fi vrut să-i mărturisească, să-i dezvăluie adevărul, să fie privit măcar o dată - doar o dată, nu cerea mai mult - cu ochi de fiu. Şi totuşi nu reuşi să spună nimic: cuvintele nu-i ieşeau din gură, i se opreau în gâtlej.

— Pentru că meriţi, *ragazzo mio,* îi răspunse, în schimb. Meriţi, repetă. E decizia mea. Doar a mea. Nu trebuie să îţi faci griji pentru Anna şi Roberto, adăugă el.

Apoi, chiar înainte ca Daniele să plece, Carlo îi ceru săi facă o promisiune.

— Tot ce vrei, spuse el.

— Lorenza, suspină Carlo.

Daniele deveni brusc rigid.

— Am înţeles, ce se întâmplă. Şi nu e bine, *ragazzo mio*. E femeie căsătorită, are o fată. O să aducă doar necazuri treaba asta. Tuturor. Fratele meu ar suferi de moarte. Las-o în pace, gândeşte-te la viaţa ta. O să găseşti o altă fată pe care s-o iubeşti.

Daniele îşi întoarse privirea de la el.

— E mai bine să plec, spuse el, ridicându-se încet. Ai grijă să te odihneşti, neapărat.

Privindu-l în timp ce se retrăgea, Carlo nu putu să nu se gândească la cuvintele pe care don Ciccio le rostise în acea zi, în penumbra dormitorului său: „Nu te amăgi c-o să folosească la ceva". Avusese dreptate.

* * *

Daniele ieşi din casa lui Carlo confuz şi tulburat şi, cine ştie de ce, din moment ce încă n-o iertase, se duse direct acasă la mama sa. Deschise uşa croitoriei şi o găsi la maşina de cusut cu ochelarii pe nas, de care atârna un lanţ de aur.

— A venit fiul meu... Miracol..., îl întâmpină ea pe un ton sarcastic.

— Ciao, o salută el rece.

— Nu te-am văzut de-o viaţă.

Daniele nu răspunse şi se trânti pe un fotoliu, oftând.

Carmela se ridică de la maşină şi se duse să ia loc în faţa lui. Îşi scoase ochelarii, lăsându-i să alunece pe piept.

— Vrei cafea?

Daniele făcu semn din cap că nu.

— Am băut cu puţin timp în urmă. La Carlo, spuse el. Carmela se aşeză picior peste picior, cu mâinile pe braţele fotoliului.

— Şi cum se simte?

Ridică din umeri, abătut.

Carmelei i se puse un nod în gât.

— Dar doctorul ce spune?

— Nu ştiu..., spuse încet. Dar cred că nimic bun, de vreme ce Carlo şi-a făcut testamentul.

— Ah, se miră Carmela, ridicându-se. Şi tu de unde ştii? Astea sunt chestiuni private. Ţi-a spus soţia lui? Întrebă cu un aer dispreţuitor.

— Nu, răspunse Daniele, deranjat. El mi-a spus.

Şi se ridică.

— Şi de ce ţi-a spus? Care-i legătura?

— Nu ştiu care-i legătura. Încă mă întreb şi eu.

Ea îşi simţi inima bătându-i mai tare.

— Nu te înţeleg.

Daniele se sprijini de masă.

— Mi-a lăsat 30% din moşie şi din cramă. Ceva incredibil... N-are niciun sens: de ce tocmai mie?

Carmela îl privea, încremenită, cu gândurile învârtejindu-i-se în cap: în câteva secunde, se revăzu pe când era fată, iar Carlo „era nebun" după ea şi o dorea cu orice preţ, îşi aminti prima dată când făcuseră dragoste, lacrimile pe care le vărsase când el o părăsise prin intermediul unei banale scrisori, naşterea lui Daniele, mânia care mocnise în ea în anii în care el fusese departe, bătăile inimii pe care le simţise când îl revăzuse după tot acel timp, emoţia care o copleşise făcând-o să se întoarcă din nou în braţe lui, resentimentul teribil când o abandonase pentru a doua oară... Dar, mai mult decât orice, se gândi iar la cuvintele lui don Ciccio: „în final, ceva o să-i dea şi lui. Şi nu va fi o felie mică. Ai încredere în ceea ce spun, ştiu bine cum stau lucrurile. Sângele învinge întotdeauna".

Avu o mică, aproape imperceptibilă, tresărire de fericire pură.

Se ridică din fotoliu şi se apropie de fiul ei. Îi luă faţa în mâini şi îl privi în ochi.

— Nu trebuie să te mai întrebi niciodată de ce. E clar? Niciodată! Ai muncit din greu şi ţi-ai câştigat dreptul. Nimeni nu ţi-a dat nimic pe degeaba. Nimeni! repetă.

* * *

În seara zilei de 21 iunie, Anna aranjă cu grijă cina ei şi pe cea a lui Carlo pe o tavă de lemn şi se duse cu ea în dormitor.

— Pâine şi roşii, cu mult ulei, cum îţi place ţie! exclamă, intrând în cameră.

Fără să deschidă ochii. Carlo răspunse bolborosind ceva.

Anna lăsă tava pe noptieră, apoi se aşeză lângă el.

— Hai să mâncăm ceva, Carlo. Hai, sus.

— Nu pot, mi-e greaţă...

— Măcar câteva înghiţituri, te rog.

Făcu semn din cap că nu şi deschise ochii.

— Nu pot.

— Atunci mai aşteptăm, răspunse Anna cu blândeţe. Poate o să ţi se facă foame.

— Întinde-te aici, spuse el, atingând cu mâna partea goală a patului.

Anna îşi scoase pantofii şi se băgă sub cearşaf, strângându-se lângă el.

— Roberto unde e? Întrebă Carlo.

— S-a dus la cinema.

— Cu fata aia?

— Care fată? exclamă Anna, ridicând capul.

Carlo zâmbi.

— Una care îi place.

— Şi eu de ce nu ştiu nimic?

— Pentru că eşti geloasă şi ai face-o să fugă, glumi el.

— Eu, geloasă? Nu există!

Carlo râse uşor, închizând din nou ochii.

— Continuă să-mi vorbeşti, Anna. Ce film s-a dus să vadă la cinema?

— Nu ştiu, nu mi-a spus, răspunse ea, cu un nod în gât.

— E un film cu preferatul tău Clark Gabie?

— Dacă ar fi fost, m-aş fi dus să-l văd şi eu, lăsându-te aici singur, spuse ea, încercând să-l facă să zâmbească.

— Ah! exclamă Carlo, plesnind uşor din buze. E mai frumos decât mine? M-ai lăsa pentru Clark Gabie?

Ea se strânse în braţele lui şi îl îmbrăţişă cu putere.

— Nu. Nu-mi place nimeni mai mult decât tine.

Carlo schiţă un surâs.

— Aşa şi trebuie să fie, dragostea mea, spuse el.

Şi începu să-i mângâie chipul cu vârful degetelor. Apoi redeschise ochii şi o privi intens.

— Ce e? Îl întrebă Anna, zâmbindu-i.

— Ştiu ce erai pe punctul să mă întrebi în acea zi.

— Când? Îi răspunse ea, cu un aer amuzat.

— Voiai să ştii dacă şi eu gândesc precum ceilalţi bărbaţi din Consiliu, despre Casa Femeilor, spuse Carlo.

Anna deschise gura, dar nu reuşi să spună nimic, pentru că el nu terminase.

— Cred că e o idee prea modernă pentru acest orăşel? Da! Cred că trebuie s-o faci să se materializeze? Da şi iar da!

Anna îi zâmbi cu tandreţe şi îl mângâie uşor pe obraz.

— Îmi pare rău că n-am mai vorbit despre asta, adăugă el. Promite-mi că nu renunţi.

— Nu renunţ. Poate mai devreme sau mai târziu o voi face. Numai că, în acest moment, nu e printre priorităţile mele...

— Foloseşte banii noştri. Fă un proiect privat, fără să trebuiască să ceri nimănui nimic, insistă Carlo, dar tuşea îl forţă să se oprească.

— Sstt! Gata cu vorba, spuse ea. Încearcă să dormi puţin.

Au închis amândoi ochii şi, în decurs de câteva minute, au adormit, îmbrăţişaţi şi cu mâinile împletite.

Cina de pe tavă a rămas intactă.

A doua zi dimineaţă, când Anna a deschis ochii. Carlo nu mai era.

Partea a treia
noiembrie 1950-mai 1952

23
noiembrie-decembrie 1950

În penumbra dormitorului, Anna deschise uşa şifonierului şi mângâie sacourile lui Carlo atârnate unul în spatele celuilalt, apoi le cuprinse delicat în braţe şi îşi băgă nasul în ele, inspirând profund: parfumul mentolat al loţiunii după ras se atenua în fiecare zi câte puţin. Închise la loc şi coborî în sufragerie. Pe o măsuţă, cutia metalică în care Carlo îşi păstra trabucurile. Ridică capacul: mai rămăseseră doar două. Luă unul şi îl duse la nas, mirosindu-l cu ochii închişi. Apoi îl aprinse cu un chibrit, trase de două ori, tuşi şi, în sfârşit, îl aşeză pe scrumieră, lăsându-l să ardă, timp în care aroma sa puternică se răspândea în cameră.

S-a aşezat pe canapea şi şi-a strâns genunchii la piept: a doua zi, Carlo ar fi împlinit 47 de ani. *Cu siguranţă, ar fi dat una dintre petrecerile sale memorabile,* se gândi. Privi în jur în sufrageria tăcută şi îşi imagină scena: tăvile debordând de mâncare, paharele de cristal pline ochi de Donna Anna, fundalul muzical asigurat de pick-up, zarva şi zâmbetele oaspeţilor, hainele lor de seară... dar mai mult decât orice, Carlo, foarte elegant, cu râsul său molipsitor care răsuna peste tot. Dacă închidea ochii, parcă îl şi auzea. Ea detestase dintotdeauna acele petreceri, avalanşa de oameni care se năpusteau în casă, dezordinea pe care o lăsau în urmă când plecau. Cu toate astea, în acel moment ar fi dat tot aurul din lume ca să sărbătorească iar ziua lui Carlo şi să-l audă spunând, la sfârşitul petrecerii, când rămâneau în sfârşit singuri şi ea începea să adune farfuriile şi paharele: „ce frumoasă a fost petrecerea, nu?”

Anna trase adânc aer în piept, încercând să scape de nodul care i se pusese în gât. Se ridică de pe canapea şi se duse spre *jardin secret,* unde Giovanna,

în echilibru pe o scară de lemn, aduna ultimele rodii ale sezonului, aşezându-le una câte una într-un coş mare de răchită pe care îl ţinea în braţe.

Anna îşi împreună braţele la piept în semn de mirare şi se duse la ea.

— Aş zice că avem destule, spuse arătând spre coş. — Încă una, spuse Giovanna, zâmbind.

Şi desprinse de pe ramură o rodie roşie şi coaptă.

S-au întors în bucătărie şi s-au aşezat la masă, una în faţa celeilalte, cu coşul în mijloc. Au început să cureţe fructele de coajă adunând boabele într-un bol, ca să facă suc proaspăt. Din când în când, aproape pe ascuns, Giovanna ducea câteva şi la gură.

La casa din *contrada* La Pietra nu se mai întorsese niciodată. De la cineva care avea rude în Vernole auzise că don Giulio era acum preot acolo şi că „ajuta" o tânără nefericită cu ochi albaştri.

După moartea lui Carlo, prezenţa Giovannei fusese o adevărată binecuvântare. Înţelesese imediat care era singura modalitate de a-i sta alături prietenei sale, şi anume prin mici, dar constante gesturi cotidiene. Dimineaţa, săptămâni întregi, îi dusese laptele cald la pat şi apoi, pe un ton calm, o invita să se ridice, să se spele, să se îmbrace, să se pieptene. Iniţial, Anna nici măcar nu reacţiona, aşa că Giovanna pleca, lăsând-o singură pe întuneric. Apoi a început să se supună acelor solicitări în mod mecanic, ca un robot, iar Giovanna o ajuta să se îmbrace sau să se pieptene, dar fără s-o forţeze vreodată. După un timp, îi făcuse unele sugestii timide: „Mergem la cumpărături, că e goală cămara?" Sau: „Vrei să facem o plimbare, uite ce soare e?" Sau: „Facem pesto împreună, azi?" Încercase să aline durerea morţii lui Carlo oferindu-i Annei lucrul de care avea nevoie cel mai mult: tăcerea în care să lase amintirile să se aşeze. Exact ca în acel moment, când, în tăcere, ea şi Anna desfăceau rodiile.

După ce au umplut vasul, Anna se ridică, întinse un prosop de bumbac pe masă şi transferă boabele pe el, câte o mână, apoi îl închise şi începu să-l strângă, astfel încât sucul să curgă prin pânză într-o carafă.

— *Maman!* M-am întors!

Vocea sunătoare a lui Roberto se auzi de la intrare.

— Suntem aici! răspunse Anna.

Roberto îşi făcu apariţia în bucătărie şi salută zâmbind.

— Exact la timp pentru suc! exclamă, ridicând carafa şi turnând un pahar din lichidul de un roşu aprins.

— Unde ai fost? Îl întrebă Anna, aşezându-se la loc.

Fiul ei se strâmbă cu subînţeles, la fel cum făcea Carlo, iar Anna simţi cum i se strânge inima.

Roberto bău ultima înghiţitură, strânse din buze şi lăsă paharul.

— Am fost cu Maria, recunoscu el.

Şi imediat după aceea, de parcă ar fi vrut să fie iertat, se apleacă s-o sărute pe mama sa pe obraz. Apoi o sărută şi pe Giovanna, care se înroşi şi îşi muşcă buzele.

— Ai terminat temele pentru mâine? continuă Anna.

— Mai am doar la latină.

— Atunci, hai, în cameră la învăţat, spuse ea. Apoi vin şi verificăm împreună.

— Da, doamnă, să trăiţi, am înţeles! răspunse Roberto râzând.

Anna scutură din cap amuzată şi îl urmări cu privirea. Da, în ciuda situaţiei, fiul ei continua să râdă. Carlo ar fi fost mândru de un fiu aşa curajos.

Giovanna umplu două pahare cu suc şi îi dădu Annei unul, care îl ridică, urându-i încet *Santé!* în timp ce mirosul trabucului care ardea în sufragerie ajunsese până la bucătărie.

* * *

În dimineaţa zilei de 29 noiembrie, ploua atât de puternic, încât pe Anna o trezi zgomotul picăturilor pe obloanele ferestrelor. Îşi ridică masca de noapte pe frunte şi se sprijini în coate, rămânând câteva momente să fixeze cerul cenuşiu care se întrevedea dincolo de fereastră, estompat de ploaia densă şi de vânt. Simţi brusc angoasa, ca un fulger, şi încercă imediat s-o alunge, dând pătura la o parte şi băgându-şi picioarele în papuci.

Îşi luă pe ea halatul de mătase albastră şi coborî în bucătăria întunecată din cauza vremii rele. În timp ce aştepta să se încălzească laptele, încercă să respire adânc, dar aerul i se blocă în plămâni, aşa cum i se întâmpla uneori în ultima vreme. Îşi simţi inima bătându-i deodată mai repede şi instinctiv duse o mână la piept. De când Carlo nu mai era, avusese momente în care părea că nu reuşeşte să respire profund, ca şi cum aerul s-ar fi împotmolit undeva în interiorul ei. Atunci, deschidea gura mare şi încerca să facă să intre cât mai mult aer posibil, dar metoda nu dădea mereu rezultate şi asta îi crea o mare agitaţie. Era sigură c-o să se prăbuşească la pământ, sufocată, în realitate, după câteva minute, totul revenea la normal. Dar ea, de fiecare dată, se simţea epuizată şi înspăimântată de ideea că i se poate întâmpla din nou, şi apoi iar.

Stinse flacăra şi turnă în cană laptele cald. Dintr-odată, vântul trânti foarte zgomotos oblonul uşii de la balcon şi o zgâlţâi puternic. Cu cana în mână, se apropie de uşă şi bău prima înghiţitură de lapte privind la grădina îmbibată de apă. Încercă să respire iar adânc şi de data asta părea că aerul circulă fără probleme. Apoi îşi duse mâna înapoi la piept şi auzi inima reluându-şi ritmul obişnuit, ceea ce o calmă. Cât de cât.

— La mulţi ani! spuse încet, continuând să fixeze ploaia, care deveni brusc mai măruntă.

După ce se îmbrăcă, aranjă masa pentru micul-dejun pentru Roberto şi Giovanna, apoi lasă un bilet între cele două căni: *Am plecat devreme, nu vă faceţi griji*. Ceasul său arăta aproape 7. Îşi luă paltonul peste sacoul uniformei şi îşi aranjă bereta pe cap. Ieşi în curte, apucă bicicleta şi se urcă pe ea. N-avea nici cea mai vagă idee unde să se ducă, dar nu mai putea sta acasă nici măcar un minut. Nu de ziua de naştere a lui Carlo. Nu fără el.

Pe stradă nu era nimeni, şi un miros înţepător, de pământ reavăn se simţea în aer. Fiatul 1100, rămas în acelaşi loc în care fusese parcat ultima dată, lucea de la picăturile de ploaie. Anna aruncă rapid o privire spre ceea mai rămăsese din afişul funerar, pe peretele de lângă uşă: fâşii de hârtie sfâşiată şi decolorată, cuvinte acum indescifrabile. Din numele lui Carlo se mai vedeau doar literele C şi L. În dreapta sus, supravieţuise o cruce neagră, iar în partea de jos, ca un avertisment, era încă perfect lizibil cuvântul STINS.

Începu să pedaleze încet, cu picăturile mici de ploaie brăzdându-i faţa. Trecu prin faţa casei lui Antonio şi se opri: dincolo de perdea, în birou, unde dormea, lumina era deja aprinsă. Rămase cu ochii la fereastră şi văzu silueta lui Antonio, iluminat din spate. Aşa că se dădu jos de pe bicicletă, o sprijini de perete, luă o pietricică de jos şi i-o aruncă în geam. Câteva clipe mai târziu. Antonio dădu perdeaua la o parte şi o văzu pe Anna făcându-i cu mâna. I se înseninâ privirea şi îi făcu semn să aştepte. În scurt timp, deschise uşa de la intrare şi se duse spre ea, strângându-şi paltonul peste pijamale, în timp ce papucii i se îmbibau de apă.

— Ce faci la ora asta?

— Nimic. M-a trezit ploaia, răspunse ea.

Antonio se uită la ea, sceptic. Cearcănele Annei în ultimul an se făcuseră şi mai adânci, ca şi cum toată durerea i s-ar fi depus în jurul ochilor.

— Mda, şopti. Şi pe mine m-a trezit.

— Mă îmbrăţişezi? Îl rugă ea, pe neaşteptate. Te rog.

Antonio dădu din cap şi o strânse încet în braţe. Anna îşi sprijini capul pe pieptul lui şi închise ochii.

— Astăzi nu ştiu dacă o să rezist, continuă ea.

El îşi aşeză bărbia peste capul ei, ţinând-o îmbrăţişată.

— Ştiu, răspunse cu un nod în gât care îi făcea vocea să tremure. Ştiu, repetă.

Carletto nu mai e. Antonio n-ar fi putut să spună de câte ori formulase acel gând. De sute, poate de mii de ori. Era singurul mod pe care îl avea la dispoziţie ca să se convingă că se întâmplase cu adevărat. Nu crezuse nici când, aşezat într-un colţ, se uitase la Agata care, cu mişcări naturale şi sigure, îmbrăcase trupul fără viaţă al fratelui său cu costumul de duminică, şi nici măcar când dusese sicriul pe umăr de la biserică la cimitir. Trăise acele momente cu o senzaţie de amorţeală, ca şi cum ar fi fost un vis. Prima dată când îşi dăduse seama că fratele său plecase pentru totdeauna fusese în dimineaţa de după înmormântare, când a deschis ochii şi acel gând - *Carletto nu mai e* - l-a lovit ca un pumn, dureros şi inexorabil. Tocmai se trezise într-o lume în care fratele său nu mai era.

— Nu puteam respira azi-dimineaţă, îi şopti Anna, fără să se elibereze din îmbrăţişare.

Antonio oftă şi începu s-o mângâie uşor pe spate.

— Dă-mi timp să mă îmbrac, spuse el. Mergem undeva.

Se întoarse în casă şi ieşi câteva minute mai târziu.

Anna îl aştepta aşezată pe scări. Ploaia încetase complet şi un soare slab îşi făcea loc printre nori.

— Urcă-te în maşină, spuse el, schiţând un zâmbet.

— Dar unde mergem?

— Fără întrebări. E o surpriză.

S-au urcat în Fiatul 508 şi Antonio a luat-o pe drumul care ducea la Pisignano. Au făcut acea călătorie în tăcere, în timp ce Anna privea pe fereastră cerul pe care apăruse un curcubeu palid.

Antonio opri maşina lângă un zid scund, dincolo de care se profila Marele Stejar.

— Ce e aici? Întrebă Anna, întinzându-se să vadă.

— Vino, spuse el, ieşind din maşină.

Se duse lângă copac şi puse o mână peste trunchiul umed. Apoi ridică ochii la coroana copacului, primitoare şi densă, din care cădeau picături de apă. Anna ajunse lângă el, fixându-l cu un aer întrebător.

— Ăsta e Marele Stejar, explică el. Era locul nostru. Al meu şi al lui Carlo.

Ea îşi încreţi fruntea.

— Şi eu de ce nu ştiam nimic?

— N-a ştiut nimeni niciodată, îi explică. Voiam să rămână doar al meu şi al lui... Ştii, când simt că nu mai pot, când fratele meu îmi lipseşte precum aerul, vin aici. De fiecare dată. Stau pe pământ şi îi vorbesc, ca şi cum el ar fi aşezat lângă mine.

Anna se lipi de trunchi şi îşi încrucişă braţele pe piept.

— Şi funcţionează?

— Pentru o vreme, răspunse el. Ştii, continuă după câteva clipe, cred că trebuie să găseşti şi tu. Un loc unde să poţi sta alături de el. Un loc unde să-ţi găseşti pacea.

Anna dădu sceptic din cap.

— Nu există, răspunse ea, fermă. Niciun loc pe care 1am împărtăşit cu Carlo nu reuşeşte să-mi aducă pace. Unde el nu e, văd întotdeauna doar un mare gol.

— Şi tu umple-l! Golul, vreau să spun.

— Binecuvântat să fie cine ştie cum se face asta! spuse Anna, scuturându-şi pământul umed care i se lipise de pantofi.

— Se face cu amintirile cele mai fericite, spuse el. Sunt convins că el ar dori să ne gândim la el cu bucurie... Şi-ar dori să ne vadă desfăcând una dintre sticlele sale şi ciocnind în amintirea lui, a vieţii lui.

Anna îşi lăsă în jos privirea şi o lacrimă i se scurse pe obraz.

Antonio îşi aşează tâmpla lângă a ei.

— Azi e mai greu, ştiu.

Şi îi şterse faţa cu un deget.

— Ştii, de fiecare dată când căutam un răspuns, ştiam că îl găsesc în cărţi. Întotdeauna a fost aşa, spuse ea, cu vocea vădit emoţionată. Însă, de data asta...

— De data asta nu-l găseşti..., continuă el.

— Mda.

— Te înţeleg. Eu n-am mai putut să citesc nici măcar o pagină... Ca şi cum aş şti deja că nu mă ajută. Şi totuşi, există scriitori care s-au inspirat profund din durere şi au reuşit s-o descrie cu sinceritate absolută.

Anna îşi plimba ochii umezi pe coroana copacului.

— Curios, nu? Ţi-ai găsit liniştea aici, în tăcere, în absenţa cuvintelor.

— Oh, nu, cuvintele sunt, şi nu puţine. Dar sunt ale mele.

— Cele pe care i le spui lui Carlo...

— Da, cele pe care i le spun lui, spuse încet.

Ea inspiră, apoi dădu aerul afară din piept şi se uită apatică la ceas.

— Trebuie să mă duc la muncă, chiar dacă aş prefera să stau aici toată ziua.

Antonio îi zâmbi.

— Şi eu aş prefera. Hai să mergem, te duc eu. Şi îi trecu mâna în jurul taliei.

* * *

Cum intră în casă, Antonio auzi dinspre bucătărie zdrăngănit de vase. Îşi scoase paltonul şi îl agăţă de cuier. Agata, cu halatul de casă încă pe ea, spăla vasele rămase de seara. Se întoarse şi îl privi cu ochii încă umflaţi de somn.

— Unde ai fost? Îl întrebă. Am văzut că nu era maşina. Apoi am văzut bicicleta, afară..., spuse ea pe un ton între mirare şi supărare, uscându-şi mâinile pe prosopul de bucătărie.

Antonio luă loc la masă.

— Da. A venit Anna...

— Şi ce voia la ora asta?

— Ai uitat ce zi e azi? Îi spuse el, deranjat.

Agata nu răspunse. Se întoarse cu spatele şi începu să deşurubeze cafetiera.

— Ştiu ce zi e, răspunse ea.

Spălă cafetiera de zaţ, o umplu cu apă şi umplu filtrul cu cafea.

— Atunci nu-mi pare potrivit să faci caz, nu crezi? spuse Antonio ridicându-se în picioare şi îndreptându-se spre uşă.

— Unde pleci? Fac cafeaua! exclamă ea.

— O beau la bar, răspunse el ieşind din casă.

Agata rămăsese cu o mână pe chiuvetă şi cu cealaltă în şold privindu-l cum pleacă.

Dădu din cap cu un oftat, apoi strânse cafetiera şi o puse pe foc.

Se aşeză pe scaun şi începu să bată cu degetele în masă. Soţul ei era de-acum tot un „Anna în sus”, „Anna în jos”, „Mă duc să văd dacă Anna are nevoie de ceva”, îi spunea, ieşind dimineaţa devreme. „Astăzi, Anna părea

puţin mai bine", o informa uşurat, când se întorcea seara. Sau: „Văd că a slăbit. Nu mănâncă suficient. Ar trebui s-o invităm să mănânce cu noi". În săptămânile de după înmormântare, Agata se implicase foarte mult, gătind tot timpul pentru cumnata sa şi pentru nepot şi chiar pentru „Giovanna aia". Făcuse curăţenie înainte şi după priveghi. Se dusese pe la ei în fiecare zi, oferindu-se să le rezolve probleme de tot felul. Cu toate astea, pentru soţul ei nu părea niciodată suficient. Presupunând că observase... Trecuse mai bine de un an de la moartea lui Carlo şi nimeni, niciodată, n-o întrebase: *ea* cum se simte? Ţinea la cumnatul ei, ţinea cu adevărat. El se purtase întotdeauna frumos cu ea. Şi, apoi, cât o făcuse să râdă mereu, cu glumele lui. Da, la moartea lui, Agata vărsase lacrimi de durere sinceră. Cu toate astea, doliul său părea invizibil în ochii lui Antonio şi ai Annei: *ei* erau cei care sufereau, cei care aveau nevoie de înţelegere şi confort, singurii care îl pierduseră *cu adevărat pe* Carlo.

Ei, naiba să-i ia! îşi spuse în gând, de îndată ce auzi cafetiera bolborosind. Se ridică, stinse focul şi turnă cafeaua în cană. O bău repede, în picioare, apoi urcă în dormitor să se îmbrace: ca în fiecare dimineaţă, se ducea să aibă grijă de Giada, în timp ce Lorenza şi Tommaso erau la serviciu. *Slavă Domnului că exista acel copil,* se gândi, ţinându-se de balustradă.

* * *

— Pământul trebuie luat cu forţa, spunea Carmine, înflăcărat.

Era sprijinit de uşa încăperii din spate a poştei şi îi explica Elenei de ce era „corect, ba chiar obligatoriu" ca ţăranii să se ducă să ocupe pământurile de la Arneo, o enormă proprietate de zeci de mii de hectare care se afla între zona Nardò şi Taranto, deţinută de un baron care o lăsase în paragină. De când se înscrisese în CGIL, una dintre cele mai mari confederaţii sindicale, Carmine începuse să susţină cauza ţăranilor şi vorbea tot timpul despre asta. *De fapt, n-a vorbit niciodată atât de mult de când îl cunosc,* se gândi Anna, care ajunsese la muncă în mijlocul acelui discurs ca de miting. Când fusese aprobată reforma agricolă, în octombrie, Carmine, orb de furie, începuse să urle împotriva guvernului, care exclusese complet zona Lecce de la legea de expropriere a pământurilor necultivate. De atunci nu făcuse altceva decât să reitereze, în fiecare zi, că ţăranii trebuiau mobilizaţi şi determinaţi să lupte pentru a forţa guvernul să includă şi Salente printre zonele unde terenurile urma să le fie distribuite.

— Spun bine, doamnă poştaş? o întrebă Carmine, întorcându-se spre ea.

În toţi acei ani, era poate pentru prima dată când erau de aceeaşi părere în legătură cu ceva. Faptul că şi Anna era de acord cu motivaţiile fermierilor schimbase brusc natura relaţiei lor: până atunci, el o tratase cu indiferenţă şi, uneori, chiar fusese nepoliticos, în timp ce acum îi arăta deschis un fel de simpatie amestecată cu bunăvoinţă.

— Spui bine, dădu din cap Anna lăsând geanta pe masă. Să sperăm că de data n-o să fie praf în ochi.

— Exact! se înflăcără Carmine.

— Ba eu treaba asta n-o înţeleg, spuse Elena. E ca şi cum ai veni la mine acasă şi mi-ai spune că de azi e casa ta. Pe baza a ce, să-l ia?

— Atunci pur şi simplu nu vrea să-ţi intre în cap! exclamă Carmine, furios, revenind la tonul de miting.

Anna îi urmări preţ de câteva momente, apoi lăsă capul în jos zâmbind şi începu să sorteze corespondenţa.

Tommaso şi Lorenza ajunseră şi ei împreună la scurt timp. El salută pe toată lumea şi zâmbi, ca de obicei. Anna observase că, de câteva zile bune, Tommaso nu mai purta pălăria pe care Lorenza i-o dăruise cu trei ani în urmă, de Crăciun, şi care, de atunci, fusese nelipsită din garderoba lui. Nepoata sa îi trecu prin faţă şi se duse direct la biroul de telegraf.

— Bună dimineaţa! îi atrase atenţia Anna.

Lorenza se întoarse. Avea o faţă posomorâtă.

— Da, scuză-mă, *zia*. Bună dimineaţa, spuse încet strecurându-se la telegraf printre Carmine şi tocul uşii.

— Trebuie dată o lovitură decisivă proprietăţii latifundiare, perora Carmine.

— O, Dumnezeule, iar cu textele astea... Gata, pentru numele lui Dumnezeu! se văită Lorenza.

— Ar trebui să te opreşti şi să le asculţi, puştoaice, îi atrase el atenţia.

— Puştoaică cine, eu? izbucni Lorenza.

— Haide, acum toată lumea la treabă, spuse Tommaso, împăciuitor, aşezându-se la birou.

în timp ce Anna îşi trecea geanta peste umăr, îl privi: pe lângă faptul că avea un aer cu adevărat obosit, i se formaseră în jurul ochilor şi pe frunte riduri care îl făceau să pară mult mai în vârstă decât cei 43 de ani ai săi. O cuprinse imediat un vag sentiment de vinovăţie, dar îl alungă imediat. Tommaso se simţi observat şi o privi şi el. Apoi, Anna lăsă ochii în jos şi spuse:

— Eu mă duc, pe curând!

Şi porni.

Era la uşă când Lorenza o ajunse din urmă.

— *Zia,* stai, spuse ea. Pot să vorbesc cu tine o clipă?

Tommaso ridică din nou ochii pentru o clipă.

— Da, sigur, răspunse Anna. Dar repede. Însoţeşte-mă până la bicicletă.

Odată ajunse afară, Anna întrebă:

— Ce e?

— Pot s-o las pe Giada câteva ore cu tine azi după- amiază? De la 3 la 5, cel mult.

— Te duci din nou la Lecce? La el? Anna ridică dintr-o sprânceană.

Lorenza dădu din cap aprobator.

— Deci? Întrebă apoi din nou, poţi s-o ţii, da sau nu?

— Da, sigur. Ştii că mă bucur să stau cu ea.

Faţa Lorenzei deveni toată un zâmbet.

— Mulţumesc, mulţumesc, mulţumesc! exclamă, îmbrăţişând-o.

Apoi, tot zâmbind, se întoarse înăuntru şi, fără să se uite spre Tommaso, se aşeză la birou.

— Uite ce bine arăţi azi! Eşti în formă, i se adresă veselă Elenei.

Aceasta se uită la ea contrariată.

— Ei, care bine! N-am închis un ochi, azi-noapte!

Şi începu imediat să explice pentru nu ştiu câta oară cum nu mai avea somn de când fusese războiul.

Lorenza nici n-o auzea. Se gândea doar că în câteva ore va fi în braţele lui Daniele. Nu-l văzuse de şase zile, foarte lungi.

* * *

La jumătatea lui decembrie, încărcătura din producţia anului 1950 de Donna Anna destinată să ajungă la New York era gata de drum. Daniele se ocupă de transport până la cele mai mici detalii, adăugând o scrisoare de mulţumire la fiecare ladă, scrisă de mână, precum şi o sticlă de Don Carlo, primul vin roşu al cramei Greco, care fusese îmbuteliat în primele luni din acel an şi pe care Carlo, din păcate, nu apucase să-l mai vadă. Ideea numelui fusese a lui Daniele şi, când i-l propusese Annei şi lui Roberto, ea îi cuprinsese mâna într-ale sale şi îi spusese, mişcată: „I-ar fi plăcut foarte mult”. Apoi şi lui Roberto i se umeziseră ochii şi îi ceruse să guste un pahar. Aşa că Daniele

umpluse unul pentru el şi unul pentru Roberto şi, întinzându-i-l, îi explicase cum trebuia să-l deguste: trebuia să rotească întâi vinul în pahar:

— Uite aşa, vezi? Ca să se elibereze compuşii aromatici.

Apoi îi arătase cum să încline paharul la nivelul nasului ca să poată inspira cât mai bine.

— Ce simţi? Îl întrebase în cele din urmă.

Roberto îşi băgase nasul în pahar, apoi îl depărtase şi în final se arătase sceptic:

— Miroase a vin, fusese răspunsul lui, puţin jenat.

Daniele şi Anna au început să râdă, apoi l-au invitat să încerce din nou.

— Sau a aromă de cireşe, de exemplu? Sau de mure? Roberto dusese din nou paharul la nas.

— Ar trebui s-o simţi şi pe cea de piper, adăugase Daniele.

— Da, îi răspunsese Roberto, ezitant. Dar le simt abia acum, că mi-ai spus.

— Nasul trebuie sensibilizat, e doar nevoie de exerciţiu, îl liniştise Daniele, zâmbind. Şi acum, proba pe palatul bucal.

Luase o mică înghiţitură de vin şi o păstrase în gură o vreme, apoi o înghiţise.

— Simţi gustul moale şi catifelat care îţi rămâne în gură?

Roberto îi imitase gestul şi apoi dăduse aprobator din cap, dar nu părea foarte convins.

— O să vezi, cu timpul o să simţi toate aceste lucruri, încheiase Daniele, bătându-l încurajator pe umăr.

Zilele de după moartea lui Carlo fuseseră foarte dificile pentru Daniele, şi nu doar pentru durerea de a nu mai avea alături acel om care i-a schimbat viaţa. Era convins că testamentul o să agite apele, că o să urmeze certuri şi neînţelegeri, că relaţiile cu familia Greco, familia Lorenzei, o să fie iremediabil distruse. Era sigur că, dacă mama sa, Carmela, ar fi fost în locul lor, şi-ar fi ieşit din minţi şi s-ar fi opus cu ferocitate. În timp ce mergea la notar pentru citirea testamentului, se gândise chiar să renunţe la cele 30%, pentru a linişti lucrurile, pentru a lăsa totul aşa cum era. Intrase în birou aproape pe vârfuri şi cu aerul cuiva gata să-şi ceară scuze. Îi salutase cu o strângere de mână pe Anna şi Roberto, aşezaţi unul lângă altul, apoi luase loc pe fotoliul care rămăsese liber pentru el. Cât timp s-a citit testamentul, se uitase mereu spre Anna şi Roberto, îşi frământase mâinile, temându-se de momentul în care notarul îi va rosti numele. În schimb, reacţia Annei şi a lui

Roberto îl lăsase fără replică: au rămas nemişcaţi, liniştiţi şi tăcuţi, dând din cap din când în când.

— Dacă aşa a decis Carlo, înseamnă că a avut motive temeinice, pentru binele firmei, şi asta e suficient, îl liniştise Anna, după ce ieşiseră din birou.

Apoi precizase:

— Roberto trebuie să termine liceul, aşa că până atunci o să trebuiască să te ocupi singur.

La care Roberto, trecându-şi mâna prin păr cu un gest teatral, comentase:

— Va trebui să mă înveţi totul, eu despre vin nu ştiu nimic!

Daniele închise ultima ladă.

— Pentru azi am terminat, îi spuse responsabilului de cramă, acelaşi care îl înlocuise cât timp el era la New York, strângându-l prietenos de umăr.

Apoi se uită rapid la ceas şi se gândi că poate avea încă timp să prindă autobuzul de Lecce de la 12:30. Ar fi putut desena câteva ore şi apoi să se întoarcă la cramă după-amiază. Aştepta cu nerăbdare să termine schiţa pe care o începuse cu câteva zile în urmă. Acum reuşea să treacă pe la atelier doar de două ori pe săptămână: munca la cramă îl absorbise în întregime, în acel ultim an şi jumătate. Continuase să lucreze acolo din dragostea care îl lega de Carlo, pentru a onora încrederea care îi fusese acordată, dar plătea în continuare şi chiria atelierului, în speranţa de a putea să le facă pe ambele. Totuşi, după o vreme, fusese obligat să recunoască că era imposibil. Aşa că desena când putea, printre picături, aşteptând ca Roberto să preia crama şi frâiele afacerii în propriile sale mâini. Pentru moment, atelierul era, înainte de orice, locul în care el şi Lorenza puteau continua să se întâlnească nederanjaţi, în fiecare miercuri după-amiază.

Se urcase deja pe bicicleta sa Lautal Taurus neagră, când văzu Fiatul 508 al lui Antonio apărând învăluit într-un nor de praf. Coborî de pe bicicletă, o sprijini de perete şi se duse spre el.

— Bună ziua, Antonio, îl salută, aplecându-se până la nivelul ferestrei deschise.

— Pleci?

— Da, dar nu-ţi face probleme. Pot rămâne încă puţin. Hai înăuntru.

Antonio coborî din maşină şi îl urmă în biroul care fusese al lui Carlo. Daniele închise uşa şi îl invită să ia loc. Apoi luă un dosar de pe birou şi i-l dădu.

— E situaţia la zi până ieri, îl informă.

Antonio schiţă un zâmbet, apoi deschise dosarul, răsfoindu-l până la ultimele pagini, aşa cum făcea în fiecare săptămână. Arunca o privire la registre şi verifica bilanţul contabil, încăpăţânându-se să-l trateze pe Daniele ca pe oricare dintre angajaţi.

— Bugetul pentru salarii a crescut enorm în comparaţie cu săptămâna trecută, spuse Antonio. Cum se explică? Îl întrebă ridicând ochii la el.

— Am acordat o mică creştere, îi explică Daniele.

Antonio strânse din buze, contrariat, lăsându-se pe spătarul scaunului.

— Ai grijă să nu dai mereu curs cererilor... Dacă le măreşti salariul la fiecare nemulţumire, îţi pierzi toată autoritatea în faţa lor. Arată-te înţelegător, dar ferm, mai ales în a spune nu.

Lui Daniele i-ar fi plăcut să răspundă că acele cereri lui i se păreau mai mult decât îndreptăţite şi că, în general, era în totalitate de partea ţăranilor în revendicările lor, deşi terenurile proprietăţii Greco nu făceau obiectul cererilor. Se găsise şi el în aceeaşi situaţie, când era puşti şi lucra ca zilier, şi ştia bine cât de greu era şi de multe ori se gândise că salariul era prea mic. Era adevărat că patronul, Carlo, nu se arătase niciodată arogant şi despotic, ca mulţi alţii. Ba din contră, fusese întotdeauna disponibil să-i asculte pe muncitori şi pe ţărani: le cerea sfaturi, îşi pleca urechea dacă aveau vreo plângere şi nu era niciodată o problemă să-i învoiască sau să le dea zile libere. Însă Carlo nu aparţinea lumii lor şi, chiar dacă încercase, nu reuşise niciodată să-i înţeleagă cu adevărat. Daniele, în schimb, îi înţelegea bine. Ştia şi el, şi ştiau şi lucrătorii. I-ar fi plăcut să-i poată spune toate astea, şi totuşi se abţinu: i se părea că relaţia cu Antonio era permanent într-un echilibru fragil şi că era suficient un fleac pentru a o distruge. Cu el era amabil, dar distant, era politicos, dar mereu prudent. Apoi, erau acele momente în care Antonio începea să-l fixeze cu un aer încruntat şi Daniele, cu inima la gât, se întreba dacă era ceva ce nu înţelesese. Ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi urmărit-o pe Lorenza şi ar fi surprins-o când intra la el în atelier? Nici nu voia să se gândească la asta.

— În regulă. O să ţin minte, spuse încet, băgându-şi mâinile în buzunare.

Antonio rămase acolo încă vreo douăzeci de minute: luă la puricat registrele, refăcu diferite calcule, îi ceru explicaţii legat de una şi de alta. Daniele se uită pe furiş la ceas şi, oarecum supărat, se gândi că de-acum pierduse autobuzul.

— Bine, aş zice că acum e totul în regulă, spuse Antonio la final, închizând dosarul. E mai bine să mă grăbesc, adăugă el. Azi suntem cu toţii invitaţi la Lorenza şi Tommaso.

Şi îi aruncă o privire piezişă.

— Atunci, vă urez o zi frumoasă, răspunse Daniele, făcând un efort imens să-i poată zâmbi şi însoţindu-l până la ieşire.

* * *

Mai era exact o săptămână până la Ajunul Crăciunului şi, în acea după-amiază, Giovanna insistă să se ducă împreună cu Anna la Lecce.

— Hai să mergem la târgul de Crăciun, te rog! îi ceru pe un ton de copil capricios. Am auzit că e foarte frumos. Hai, te rog!

Anna întâi pufni, apoi acceptă cu chiu, cu vai, şi asta numai ca s-o facă fericită pe Giovanna. N-avea niciun chef să vadă decoraţiuni şi luminiţe, şi cu atât mai puţin să se amestece în mulţimea gălăgioasă. Cu un an înainte refuzase să sărbătorească Crăciunul, şi era hotărâtă să n-o facă nici în acel an. *Niciodată fără Carlo!* îşi jurase.

După cum anticipase, încă de când ajunse la târg o cuprinse iritarea. Prea multe lumini, prea mulţi oameni, prea multe zâmbete. Anna observa fiecare cuplu care trecea pe lângă ea, mai ales pe cei care se ţineau de mână şi păreau fericiţi şi îndrăgostiţi. Giovanna, în schimb, părea să aibă ochi doar pentru tarabe, în special pentru cele cu dulciuri. Voia să guste din toate: migdale caramelizate, *mustazzoli, cupeta, purceddruzzi*...

— Acum putem să mergem? Întrebă Anna insistent.

— Încă un pic, spuse Giovanna, dar se lăsa imediat luată de val. Uite! Trenuleţe de lemn! Mi-au plăcut dintotdeauna...

O apucă de mână şi o târî prin faţa tarabei.

S-au întors acasă abia la ora cinei, cu ultimul autobuz, epuizate şi cu picioarele umflate.

De îndată ce Anna deschise uşa casei, Roberto şi Antonio se postară în faţa ei, zâmbitori. Giovanna li se alătură şi apoi, împreună, exclamară:

— Surpriză!

Anna îşi mută privirea şi observă bradul cel mare în centrul salonului, decorat la fel cum o făcea Carlo. Fără să spună un cuvânt, se duse încet spre brad.

— Îţi place, *maman?* O întreabă Roberto, fericit. O după-amiază întreagă ne-a luat, mie şi unchiului Antonio, să-l aranjăm.

— A făcut el tot, precizează Antonio, zâmbind. Eu am fost doar pe post de asistent.

Anna luă în palmă un îngeraş de lemn căruia îi lipsea una din aripi. Era cel pe care Carlo refuzase dintotdeauna să-l arunce, în ciuda faptului că era rupt de mulţi ani şi ea îi repeta că n-arăta bine.

— Ce legătură are? E o amintire, repeta el. Şi amintirile nu se aruncă.

— *Maman?* repetă Roberto. Deci? Îţi place?

Giovanna se apropie de ea şi îi puse o mână pe umăr.

— Voiam doar să-ţi facem o bucurie...

Anna îşi trase nasul şi îşi uscă lacrimile.

— Strângeţi-l imediat, pentru Dumnezeu! spuse apoi, fără să privească pe nimeni.

Se îndreptă spre scări, dar, când trecu pe lângă Antonio, se opri şi îşi ridică privirea spre el.

— Cum de ţi-a trecut aşa ceva prin minte? Îl întrebă, aspru.

În ochii ei umezi erau durere şi reproş la un loc.

Antonio o privi confuz.

— Eu nu... se bâlbâi.

Anna îi întoarse spatele şi urcă.

— Anna, aşteaptă..., încercă s-o oprească.

Dar ea nu-i răspunse.

În sufragerie se aşternu liniştea.

Apoi Antonio, cu pas lent, se apropie de brad.

— Hai, ajutaţi-mă să-l despodobesc, îngăimă cu un fir de voce.

24

aprilie-mai 1951

Anna se uită nerăbdătoare la ceas pentru a douăzecea oară şi văzu că acele lui indicau tot ora 12:25, la fel ca în urmă cu câteva minute, când se uitase ultima dată, îl întrebă pe Tommaso cât era exact ceasul, iar el, după ce aruncă rapid o privire la al său, îi răspunse că era 12:45.

Desfăcu catarama, îl scoase de la mână şi începu să învârtă de rotiţă, mutându-i acele la ora exactă. Se întorsese de pe teren de ceva vreme, dar nu se hotăra să plece acasă. Aştepta neliniştită întoarcerea lui Carmine, care, în

ziua aceea - 24 aprilie -, îşi luase liber câteva ore pentru a putea asista la termenul final al procesului împotriva ocupanţilor terenurilor de la Arneo: şaizeci de oameni, printre care muncitori, lideri sindicali şi exponenţi ai Partidului Comunist, fuseseră acuzaţi de infracţiunea de „ocupare ilegală de terenuri", acţiune care avusese loc în luna decembrie a anului anterior, când două mii de lucrători din zonă, pe biciclete, cu uneltele pe umăr şi o mulţime de steaguri roşii, le luaseră cu asalt. „Pământul e al celor care îl lucrează!" Totul durase numai o săptămână, până pe 3 ianuarie: în acea zi, poliţia îi alungase întâi pe lucrători şi apoi dăduse foc la toate bicicletele, grămadă. Printre acele biciclete se afla şi cea a Annei, pe care ea i-o împrumutase soţiei unui lucrător din Copertine, un sat la aproximativ douăzeci de kilometri de Lizzanello. Femeia se numea Marisa, iar soţul ei. Donato, era unul dintre fraţii lui Carmine. Acesta se prezentase la casa Annei în dimineaţa celei de-a doua zile de Crăciun şi o rugase să-şi ofere bicicleta „cauzei" - sau, mai bine zis, Marisei, decisă să-şi urmeze soţul până la Arneo.

— Doar că n-are o bicicletă de damă, abia au reuşit s-o cumpere pe cea a lui Donato, din puţinul pe care îl câştigă el. Nu vrei să le-o împrumuţi pe a ta? Promit să ţi-o aduc înapoi intactă, îi spusese Carmine.

Anna nu stătuse pe gânduri nicio clipă: apucase de ghidon bicicleta parcată în curte şi i-o dăduse.

— O perioadă o să duc poşta pe jos. Ca pe vremuri, glumi ea.

— Mulţumesc din inimă, *compagna*[20] Anna! o salutase el, plecând mulţumit.

Apoi, când Carmine, cu părere de rău, o informase că bicicletelor li se dăduse foc şi se oferise imediat să-i cumpere una nouă, Anna refuzase.

— Nu-ţi face griji, îl liniştise, apucându-l amical de braţ. Îmi cumpăr eu alta.

El protestase că nu era corect, că era de datoria lui s-o despăgubească, dar ea îi răspunsese:

— Nu e vina ta. Dacă ar trebui să mi-o plătească cineva, aceea ar fi poliţia.

Aşa că a doua zi se dusese la acelaşi vânzător de biciclete care i-o vânduse pe cea dinainte şi îi ceru una la fel. Chiar şi la mâna a doua, specificase ea. Omul, un bărbat pe la 50 de ani, mic şi foarte slab, cu o şapcă pe cap şi pantalonii cu o mărime în plus, reuşise ca în câteva zile să-i facă rost de una identică, dar la jumătate de preţ faţă de cealaltă.

— Aţi făcut o afacere, doamnă poştaş! îi spusese bărbatul în uşa magazinului, nu înainte să numere din nou lirele pe care Anna i le dăduse într-un plic.

În cele din urmă, Carmine ajunse şi, şchiopătând uşor, se duse la biroul său. Avea un aer ciudat, între ocupat şi gânditor.

— Iată-te, era şi timpul! spuse Anna, ridicându-se de pe scaun. Deci?

El răspunse cu un fel de mormăit.

Veni lângă ei şi Elena, curioasă, în timp ce Tommaso lăsă stiloul pe birou şi îşi încrucişă braţele la piept, pregătit să asculte. Aruncă o privire rapidă spre biroul de telegrafie, dar Lorenza rămase pe scaun, nemişcată.

— Se putea şi mai bine, începu Carmine, aşezându-se. Au fost condamnaţi 25 din 60. Pedeapsă simbolică, au numit-o, dar tot pedeapsă e. Trebuia să nu fie condamnat nimeni, asta e problema.

— Ce înseamnă asta exact? Care e pedeapsa? Îl întrebă Tommaso.

— O lună de închisoare şi o amendă de şase mii de lire, spuse Carmine cu o grimasă.

— La naiba, spuse Anna. Singura consolare e că cel puţin n-a fost totul degeaba...

— Da, oftă Carmine, lăsându-se pe spate.

Ocuparea terenurilor din zona Arneo avusese un mare ecou în presa naţională: zile întregi, ziare precum *Il Paese* şi *Unità* le acordaseră spaţii largi, iar Anna nu pierduse niciun articol pe acest subiect. Articolele îi prezentau pe ocupanţii zonei Arneo ca pe nişte eroi, „bărbaţi acoperiţi cu zdrenţe care, animaţi de nobila intenţie de a cultiva terenul, luaseră cu atac marea moşie”. În cele din urmă, datorită luptei acelor muncitori, provincia Lecce fusese în sfârşit inclusă şi ea în proiectul de reformă agrară, dar era vorba de o palidă consolare, se gândise Anna: din cele 266.000 de hectare susceptibile de a fi supuse exproprierii, doar 55.000 fuseseră incluse în lege.

— Nu e deloc suficient, îi spusese ea lui Carmine. Ba chiar mai rău, o să vezi câte tensiuni o să izbucnească între lucrători, între cei care o să primească pământ şi ceilalţi. Cum poate un grup de protestatari să rămână unit atunci când se creează aşa o inegalitate în interiorul lui?

Carmine îi dădea dreptate, ba chiar se înflăcăra şi mai tare.

— Da, nu se poate considera că lupta a luat sfârşit, răspundea cu un aer de sindicalist, bătând cu pumnul în palma celeilalte mâini.

Anna se uită din nou la ceas. Acele nu se mişcaseră.

— Cum e posibil! exclamă, iritată.

— Ce e? o întrebă Tommaso.

— Ceasul, răspunse ea, indicând spre el. Nu mai merge.

Tommaso ridică din umeri.

— Cumpără-ţi unul nou, spuse el cu un mic surâs.

În timp ce ieşea de la oficiul poştal şi se urca pe bicicletă, Anna se gândi că o să-l ducă imediat la reparat. Nu avea nici cea mai mică intenţie de a-l înlocui: fusese ceasul *său* timp de şaisprezece ani, ce naiba! Era ceasul pe care i-l dăruise Antonio, şi numai pe acela îl voia.

* * *

Roberto şi Daniele se plimbau pe domeniu, unul lângă altul. Daniele îşi suflecase mânecile cămăşii până la cot şi purta nelipsitele bretele la pantalonii de lucru, în timp ce Roberto era îmbrăcat în uniforma albastră de şcoală, cu sacou şi cămaşă. Aplecaţi asupra butucilor, lucrătorii erau absorbiţi în munca lor, dar câte unul ridica din când în când ochii la Roberto şi îl privea. Era faza de *schermatura,* tăiau via a doua oară, îi explică Daniele, în timp ce Roberto strângea mânerul servietei de şcoală cu ambele mâini şi asculta foarte atent.

— Adică tăierea lăstarilor, a crengilor suplimentare care încolţiseră după tăiere. Fură seva şi sunt muguri sterili, deci trebuie îndepărtaţi, pentru ca planta să devină viguroasă.

— Câte lucruri sunt de învăţat! oftă Roberto, puţin descurajat.

Se aşeză pe un mic bolovan şi lăsă jos servieta. Aproape în fiecare zi, după ore, după ce cobora din autobuzul care îl aducea de la Lecce înapoi la Lizzanello, mergea pe jos până la cramă şi rămânea acolo timp de câteva ore. Era pe punctul de a termina liceul - mai erau doar câteva săptămâni, după care urma să se dedice în totalitate afacerii tatălui său. Aşa hotărâse. Daniele îi zâmbi şi se aşeză în faţa lui, pe pământ, apoi îşi strânse genunchii la piept.

— Fruntea sus! îl linişti. O să vezi c-o să înveţi rapid. Aşa cum am făcut şi eu. Când am ajuns aici, puşti fiind, nu ştiam absolut nimic, spuse el, subliniind idea cu un gest concludent.

Roberto păru uşurat şi se lăsă pe spate, sprijinindu-se pe palme.

— Ţi-e dor vreodată de New York? Îl întrebă apoi, pe neaşteptate.

— Câteodată, spuse Daniele. Oraşul ăla e... magic.

— Povesteşte-mi! Vreau să mă duc şi eu, într-o zi.

— Ce vrei să ştii? spuse Daniele zâmbind şi punându-şi antebraţele pe genunchi.

— Hmm, totul. De exemplu, despre fete, răspunse Roberto, făcând cu ochiul. Sunt diferite de ale noastre? Apoi, zgârie-norii: cum e când îi priveşti de jos? Nu te ia ameţeala? Ai mers vreodată cu unul dintre acele taxiuri galbene? Dar pe Statuia Libertăţii ai urcat?

— Stai! îl întrerupse Daniele, amuzat. Nu-mi mai amintesc prima întrebare...

— Fetele!

— Corect. Fetele. Nu ştiu, nu prea m-am uitat la ele.

Roberto îl privi cu subînţeles, era privirea cuiva care nu crede deloc ce aude.

— Jur! râse Daniele. Pur şi simplu nu mi-a trecut prin minte.

Apoi îşi lăsă privirea în jos, puţin jenat.

Roberto îl privi atent preţ de câteva clipe.

— Ţi se citeşte pe faţă, să ştii! spuse apoi.

— Ce? Întrebă Daniele.

— Că eşti încă îndrăgostit lulea de verişoara mea...

Redevenit brusc serios. Daniele se îndreptă de spate, se ridică sprijininduse într-o mână şi îşi scutură mâinile de pământ.

— Ajunge cu vorbăria! exclamă apoi, ciufulindu-l în joacă pe Roberto. Hai să ne întoarcem la cramă! Trebuie să evaluăm propunerile pentru sticlele noi.

— Da, să trăiţi! exclamă Roberto.

Apoi, în timp ce străbăteau în sens opus plantaţia, îl lovi uşor cu cotul.

— Ce e? râse iar Daniele.

— Nu mi-ai spus nimic de zgârie-nori.

— Ah, da. Zgârie-norii. Ce-aş putea să-ţi spun... După un timp, te obişnuieşti, răspunse el, ridicând din umeri.

* * *

Ca în fiecare joi seară, Roberto şi Maria au mutat împreună mobila pe care era aşezat radioul şi l-au aşezat în centrul salonului, între canapele. Pe *Rete Rossa*[21], la ora 20:58, urma să fie transmis un program de divertisment, *Roşu şi negru,* din care Anna şi Giovanna nu pierdeau niciun episod. Anna, în special, se strica de râs de fiecare dată când Franca Valeri o interpreta pe domnişoara Snob cea rârâită.

De fiecare dată, pentru cina de joia Anna pregătea pesto. La această întâlnire ajunsese să ia parte cu timpul tot restul familiei: mâncau împreună, apoi, imediat ce începea programul, se grăbeau să ia loc pe canapele.

— Poate cineva să-mi spună cât e ora? strigă Anna din bucătărie. Ce bine ar fi fost să mai am încă ceasul, murmură în sinea ei.

Trecuse pe la ceasornicărie, doar că meşterul de acolo, după ce îl examinase, ridicase ochii spre ea neputincios.

— Nu se mai poate face nimic.... Cumpăraţi unul nou. Vreţi să vedeţi câteva modele de damă pe care tocmai le-am primit?

— Nu, mulţumesc, răspunsese ea sec.

Se întorsese acasă şi, cu părere de rău, aşezase ceasul în sertarul noptierei. Şi de atunci nu se putuse hotărî să-l înlocuiască cu altul.

— E ora 7, strigă Roberto din cealaltă cameră.

Perfect, la timp! îşi spuse Anna. Şi începu să cureţe frunzele de busuioc cu un prosop umed.

Giovanna stătea la masă, concentrată la croşetat, picioruşe simple şi picioruşe duble. De ceva timp, o apucase pasiunea croşetatului: o învăţase vecina, doamna în vârstă care în fiecare dimineaţă mătura trotuarul, în timp ce Anna era la serviciu. Giovanna exersa în fiecare zi, ore întregi: începuse cu suporturile pentru vase de bucătărie - făcuse deja două, cu dungi albastre şi galbene -, apoi se încumetase să facă un săculeţ pentru monede şi câteva milieuri pentru dormitor, abordând modele tot mai complexe.

— Mă relaxează mult, spunea mereu. Când lucrez, nu mă gândesc la altele. E atât de reconfortant! iată cuvântul.

— Roberto! îl strigă Anna. Începeţi să aşezaţi masa!

Roberto şi Maria şi-au făcut apariţia în bucătărie ţinându-se de mână.

— La ordin! spuse el, ducându-şi cealaltă mână la frunte.

Exact cum făcea Carlo, când voia să mă ia peste picior, se gândi Anna, cu o undă de tristeţe.

S-au apropiat de dulap şi Roberto scoase opt farfurii întinse de porţelan, cu flori albastre pe margini, iar Maria deschise sertarul cu tacâmuri ca să ia furculiţele. Din când în când, Anna îi privea pe furiş: încă nu ştia dacă îi place sau nu acea fată. Cu siguranţă, nu era greu de înţeles de ce îl cucerise pe fiul său: avea un păr lung castaniu ondulat, pe care îl ţinea strâns sub o bentiţă, o faţă cu trăsături delicate, cu obrajii de un roz discret şi un corp micuţ şi armonios. Cuvintele pe care Anna o auzise pronunţându-le cel mai des erau:

„Mulţumesc”, „îmi cer scuze”, „Dacă nu vă deranjează”... Pentru toţi ceilalţi, era „adorabilă”. Cu toate astea, felul ei de a fi întotdeauna dulce şi cuviincios era pentru Anna un semn de lipsă de caracter, de slăbiciune. Rămăsese perplexă, de exemplu, când Maria le spusese că, dacă Roberto nu merge la universitate, atunci nu se duce nici ea.

— Aş putea lucra ca secretară la firmă... Pentru mine e important să fiu aproape de el, spusese ea cu un zâmbet dezarmant, privindu-l pe Roberto cu ochi drăgăstoşi.

Annei îi părea că acea fată dorea doar să se plieze după fiul ei, de parcă ar fi fost din lut.

— Te înşeli, protestase Roberto, singura dată când Anna a deschis subiectul. Maria nu e deloc cum spui tu. Este mai puternică şi mai hotărâtă decât crezi. Are acel tip special de forţă care provine din calm şi blândeţe. Aş vrea să-i acorzi o şansă şi să încerci s-o cunoşti. Fă-o pentru mine, te rog!

Prin urmare, de atunci, şi numai din dragoste pentru fiul său, Anna îşi impusese nu numai să nu-şi mai exprime nicio părere despre Maria, dar şi să se străduiască să observe tot ce era bun la ea. De altfel, dacă Roberto se îndrăgostise de ea, ar trebui să aibă multe părţi bune...

Tocmai urma să adauge mugurii de pin în mojar, când auzi voci: sosiseră Antonio şi Agata.

— Nu închide, vine şi Tommaso, parchează maşina, îi spuse Agata lui Roberto.

Antonio îşi făcu apariţia în bucătărie şi le salută, vesel.

— Ce faci? o întrebă pe Giovanna aşezându-se lângă ea, curios.

— Un şal de vară...

— Dar te pricepi, spuse.

— Pe zi ce trece face progrese, interveni Anna, mândră.

Uşa de la intrare se închise şi imediat după aceea se auzi gângurind veselă micuţa Giada, întâmpinată de toţi cu exclamaţii.

— Dar ce rochie încântătoare! spuse Maria.

— E frumoasă, nu? Eu i-am cumpărat-o, spuse Agata.

— Îţi place rochia de la bunica, iubirea mea? adăugă Tommaso.

Giovanna zâmbi, lăsă lucrul pe masă şi se duse spre fetiţă.

— Ce aromă! spuse Antonio, băgând un deget în mojar.

— Hei! protestă Anna. Dacă-ţi mai prind degetul, ţi-l zdrobesc!

Râzând, Antonio îşi duse degetul la gură.

— E extrem de bun... Ca întotdeauna, de altfel.

Apoi îşi încrucişă mâinile pe masă şi privi la Anna. A fost nevoie de câteva secunde ca să observe că nu mai avea ceasul la mână.

— De ce l-ai dat jos? o întrebă, încreţindu-şi fruntea şi arătând spre încheietura mâinii.

Anna se opri.

— Oh, nu mai mergea. Escrocul ăla de la ceasornicărie n-a reuşit să-l repare. Ar trebui să mă hotărăsc să cumpăr unul nou, dar eu... Îl vreau pe *ăla*.

— E aici o fetiţă care vrea s-o salute pe *zia* Anna, îi întrerupse Giovanna, luând loc la masa din bucătărie cu Giada în braţe.

— Dar iată cine a venit la noi! îi zâmbi Anna, continuând treaba.

Agata îşi făcu şi ea apariţia în bucătărie.

— Fierbe apa? Întrebă, neliniştită.

— Încă n-am pus-o la fiert, răspunse Anna, fără să-şi ia ochii de la Giada.

— Am înţeles. O pun eu, oftă Agata, cu aerul cuiva care duce lumea pe umeri.

Şi se ridică pe vârfuri ca să ia oala de pe raft.

S-au aşezat la masă la ora 8: Anna aşează în centrul mesei bolul plin cu *trofie al pesto* aburinde, iar Antonio umplu paharele cu Don Carlo.

Roberto şi Maria s-au aşezat unul lângă altul, continuând să se sărute pe furiş. Giada stătea pe scaunul înalt de lângă Agata, care îi dădea să mănânce cu linguriţa. De cealaltă parte a fetiţei se aşezase Tommaso, care nu înceta să se uite fermecat la fiica sa. În faţa lui era Lorenza, lângă care luase loc Antonio. Anna şi Giovanna s-au aşezat ultimele. Ca de fiecare dată. Giada a fost centrul atenţie, stârnind râsete generale cu cuvintele ei inventate. „Taliapappa!" exclama, indicând cuţitul, şi bolborosise „sos vede" când Agata dusese la gură prima furculiţă cu paste.

Râdeau toţi, mai puţin Lorenza, care în seara aia părea şi mai întunecată ca de obicei. Aproape că nu se atinsese de mâncare. Se uita în jur, ca şi cum ar fi ascultat ce se vorbea, dar, în realitate, nu auzea decât o rumoare confuză. Nu-i putea ieşi din cap discuţia pe care o avusese cu Daniele cu o zi înainte. Fusese prima lor ceartă adevărată.

Ca în fiecare miercuri după-amiază, o lăsase pe Giada la Anna, luase autobuzul de ora 3 şi se dusese la el, la Lecce. Îl găsise aşezat la maşina de cusut, dar, imediat ce ea intrase. Daniele se ridicase s-o întâmpine şi într-o clipă se contopiseră într-un sărut care avea forţa tuturor sărutărilor după care

tânjiseră de la ultima lor întâlnire. Îşi dăduseră jos hainele frenetic, apoi Daniele o ridicase, strângându-i şoldurile cu braţele şi sprijinind-o de perete. Ea îşi încolăcise picioarele în jurul corpului lui şi închisese ochii.

La cinci, cu un sfert de oră înainte să plece autobuzul spre Lizzanello - ca de obicei, Daniele îl aştepta pe următorul -, Lorenza îi spusese, cu o voce emoţionată:

— Ascultă, de o săptămână mă gândesc la asta... Hai să plecăm la New York! Eu şi tu.

Daniele o fixase, nedumerit, apoi începuse să se îmbrace.

— De ce reacţionezi aşa? exclamase ea, surprinsă şi iritată.

El îşi pusese cămaşa şi se apropiase de ea. Îi luase faţa în mâini şi, cu voce joasă, îi spusese:

— Cum vine asta? Las baltă crama? Las baltă atelierul? Iar fiica ta?

— Mă interesează doar să fiu cu tine, răspunsese ea. Daniele îşi luase mâinile de pe ea.

— Nu te poţi gândi la asta cu adevărat. S-o părăseşti pe Giada, vreau să spun.

— E alegerea mea, doar nu te priveşte pe tine.

— Cum poţi spune că nu mă priveşte!

— Adevărul e că nu mă iubeşti! începu Lorenza să-i reproşeze. Iată de ce nu vrei să pleci. Cantina, atelierul, fiica mea... sunt toate scuze. Dacă m-ai dori cu adevărat, ai spune „da”. Imediat, fără să stai să te gândeşti.

Daniele făcuse un pas înapoi, îşi pusese mâinile în şolduri şi o fixase.

— Chiar crezi că nu te iubesc? Serios?

— O demonstrezi chiar acum.

— Doar pentru că te invit să fii raţională? Să te gândeşti la fiica ta?

— Oh, la naiba! Ştii ceva? De mine îţi pasă doar când vrei să mi te înfigi între picioare.

— Eşti meschină dacă spui asta...

— Nu spun decât adevărul.

Daniele rămăsese tăcut timp de o clipă, care păruse nesfârşită. Apoi îi spusese încet:

— O să pierzi autobuzul. Du-te, te rog.

Trebuie neapărat să-l văd înainte de ziua de miercuri, se gândi Lorenza.

Se frământa cum să facă... N-ar fi fost nimic rău dacă a doua zi s-ar fi prezentat la cramă. Putea să spună că se dusese să vorbească despre ceva cu Roberto...

— Mama! spuse Giada, întinzând mânuţa spre ea. Mama!

Tommaso o ridică din scaunul înalt şi o duse în faţa Lorenzei.

— Iat-o pe mama! spuse, dându-i-o în braţe.

Ea o aşeză pe picioare şi se sprijini cu spatele de spătar.

— Apă, mama, ceru Giada.

Lorenza nu se mişcă.

— Apă, mama, repetă Giada.

— Draga mea, fata îţi cere apă, interveni Tommaso cu o voce uşor schimbată.

— Da, scuză-mă, se bâlbâi ea. Acum, mama îţi dă apă, îi spuse ea fetiţei, apucând carafa.

— Hei, începe! anunţă Roberto aruncând o privire asupra ceasului de deasupra şemineului. Mai sunt trei minute.

Se duse să dea drumul la radio şi toată lumea, treptat, luă loc pe canapele.

Fotoliul în care se aşeza întotdeauna Carlo, cel de lângă şemineu, rămase gol. Anna nu permitea nimănui să se aşeze acolo. Niciodată.

În acea clipă, vocea lui Mario Carotenuto dădu bună seara ascultătorilor de radio.

* * *

Anna spusese clar şi răspicat: de ziua ei de naştere nu voia surprize, mese sau sărbători de niciun fel. Prefera să-şi petreacă ziua singură.

— Ba chiar, dacă puteţi, încercaţi să uitaţi de ziua mea, avertizase pe toată lumea.

Ziua în care împlinea 44 de ani - în acel an pica duminica - şi-o începu lent, sculându-se târziu, trezită de mirosul sosului de roşii şi de ceapă călită care venea din bucătărie. Giovanna folosea întotdeauna din belşug aceste ingrediente de fiecare dată când gătea acel ragù de duminică. Îşi scoase masca de mătase, îşi luă halatul şi papucii şi, când deschise uşa, aproape se împiedică într-un trandafir roşu. Lângă el era un mic plic alb, pe care era scris *Maman*. Pe biletul din interior citi:

La mulţi ani pentru cea mai enervantă mamă din lume! Te iubesc.

Roberto

Anna strânse din buze şi duse biletul la inimă. Apoi ridică de la pământ trandafirul şi coborî. Se opri aproape de o masă pe care era o vază cu margarete, pe care ea şi Giovanna le culeseseră cu câteva zile înainte, şi băgă în vază şi trandafirul. Intră în bucătărie şi, după ce o salută pe Giovanna, luă ibricul şi cana de pe raft.

— Roberto a ieşit? Întrebă.

— Acum vreo câteva ore, răspunse Giovanna. A spus că trebuie să meargă la cramă.

— Duminica? se miră Anna, turnând laptele în ibric.

— Ceva în legătură cu Daniele, îi răspunse Giovanna, ridicând din umeri.

Apoi se uită la ea şovăitoare şi, în cele din urmă, spuse cu voce joasă:

— Dar urări măcar pot să-ţi fac?

Anna se întoarse şi izbucni în râs.

— Da. Sigur că poţi.

Era o zi însorită şi caldă, fără niciun nor. În timp ce îşi bea laptele aşezată pe bancă, Anna se bucură de mângâierea soarelui pe faţă şi se gândi că singurul lucru pe care avea chef să-l facă în acea zi era să se urce pe bicicletă şi să pedaleze fără ţintă, singură şi în tăcere. Ar putea să ajungă poate până la mare...

Revenind înăuntru, îi spuse Giovannei că duminica aceea ea şi Roberto aveau să ia prânzul singuri.

— Vreau să ies, dar nu ştiu când mă întorc... Te deranjează?

— M-ar deranja doar dacă n-o să ai o zi frumoasă, răspunse Giovanna. Du-te liniştită.

Anna o sărută pe frunte.

— Mulţumesc, îi spuse încet.

În jumătate de oră, Anna ieşi, se urcă pe bicicleta Bianchi şi începu să pedaleze încet.

— Bună dimineaţa, doamnă poştaş! o salută, făcându-i cu mâna, bătrânul care primea în fiecare săptămână o scrisoare de la fiul său mutat la Torino ca să lucreze ca muncitor.

— Duminică frumoasă! doamnă Greco, spuse un alt bărbat, scoţându-şi pălăria.

— Bună, Anna! exclamară două femei care vorbeau în faţa porţii.

— Ueeeee. Azi, poştă, nimic? glumi o femeie masivă care desfăcea păstăi de mazăre aşezată pe trotuar.

Anna răspunse la fiecare salut cu un zâmbet oarecum forţat şi, după ce în sfârşit o apucă pe drumul spre mare, răsuflă uşurată. În acel moment, în care nu voia decât să fie lăsată în pace, regreta primele ei luni acolo, când era încă o străină: acum, în schimb, nu putea să facă nici măcar un pas fără ca cineva s-o salute sau chiar s-o oprească să schimbe câteva cuvinte. *Uneori e atât de obositor...,* se gândi. Trecu pe lângă livezi de măslini şi câmpuri arate, delimitate de ziduri joase şi lungi de piatră: tăcerea pe care o căuta o învălui în sfârşit ca o mantie de mătase. După vreo cincisprezece kilometri, ajunse la o răscruce şi continuă pe un drum de pământ bătătorit. Peisajul din jur se schimbase şi Anna simţi imediat unul dintre mirosurile care îi erau cele mai dragi, cel de pin. Îi amintea de draga ei pădure de pini de la Bordighera, de stâncile scăldate de mare şi de puiul de somn pe care îl trăgea acolo când era mică, întinsă pe o pătură de ace de pin, când ardea soarele şi singurul refugiu era de găsit printre conifere. După puţin timp, în faţa ei se iviră pădurea de pini şi un indicator cu o săgeată pe care era scris MARE. Coborî de pe bicicletă şi, mergând pe lângă ea, pătrunse printre copaci, inhalând aerul cu toţi plămânii.

Apoi, deodată, îşi făcură apariţia nisipul alb şi întinderea albastră a mării. Zâmbind, Anna sprijini bicicleta de un trunchi de pin şi alergă spre ţărm. Îşi scoase în viteză pantofii, pantalonii de in şi îşi desfăcu nasturii cămăşii albe. În lenjeria intimă, se aruncă în apa fără valuri.

Se aşeză cu faţa în sus, cu braţele întinse, şi închise ochii. Îşi dădea seama că era prima dată când făcea baie complet singură. În verile petrecute la Bordighera, în timpul copilăriei, erau verişoarele ei, care o urmau peste tot; apoi, în schimb, fusese mereu Carlo. Ca de fiecare dată când se gândea la soţul ei, Anna simţi brusc o gheară în piept şi păru că o umbră coboară peste ea. Trecuseră aproape doi ani de la moartea lui, şi nu ar fi ştiut să spună ce o făcea să sufere mai mult: să vadă că lumea merge înainte în ciuda absenţei sale sau să simtă că, zi după zi, se obişnuia cu faptul că el nu mai era. De fiecare dată când îşi dădea seama că nu se gândise la el timp de o oră întreagă, sau dacă ceva o făcea să râdă, o cuprindea imediat un sentiment puternic de vinovăţie, o strângere de inimă. *La cât timp după ce ţi-ai pierdut dragostea e corect să începi din nou să râzi?* se întrebă.

Îşi băgă capul în apă şi îşi ţinu respiraţia timp de câteva secunde. Când reveni la suprafaţă şi se întoarse la mal nu avea nici cea mai vagă idee cât timp trecuse. Se îmbrăcă la loc imediat şi se grăbi spre bicicletă. Parcurse drumul

de întoarcere udă, în timp ce razele soarelui îi încălzeau pielea pe braţe şi pe faţă, care începuse s-o înţepe uşor, din cauza sării.

Ajunse la intrarea în Lizzanello pe când lumina după- amiezii se făcuse blândă. Totuşi, înainte de a o lua pe drumul spre casă, se opri. *Sunt destul de aproape de* contrada *La Pietra, se gândi,* privind la dreapta sa. *Poate e cazul să arunc o privire asupra casei… Cine ştie în ce stare a ajuns. N-am mai fost acolo de mult timp…* Aşa că pedală pe acel drum pe care îl ştia ca pe propriile buzunare şi ajunse în faţa casei. Împinse poarta de lemn şubrezită de vreme şi decolorată de soare şi merse până la uşă. Nu era închisă cu cheia. O împinse şi un puternic miros de umezeală o lovi. Fiecare obiect era la locul său, parcă îngheţat în timp. Făcu un tur al camerelor: pânze de păianjen pe la colţuri, straturi de praf acumulate pe mobilier, mucegai care se întindea pe pereţi… *Ar trebui să mă întorc să fac curat,* reflectă. Î*n seara asta o întreb pe Giovanna…*

Şi în acea secundă, o idee îi lumină ochii şi faţa, ca un fulger. Se uită în jur, încet, şi văzu totul cu o claritate absolută: acolo unde era camera de zi se putea organiza o sală de clasă cu tablă şi bănci. Pe peretele mare pe care era aşezată canapeaua acum era spaţiu suficient pentru o bibliotecă. În bucătărie, ar fi fost destul să elimine dulapul şi alte piese de mobilier ca să facă loc pentru atelier. La etajul de sus, nu era greu de organizat un mic dormitor… Ca să nu mai vorbim de curte, care ar putea găzdui o grădină de legume mare şi frumoasă.

*De ce naiba nu m-am gândit înainte? Î*şi spuse. Şi, în timp ce totul prindea formă în faţa ei, în mintea ei răsună o voce. Era vocea lui Carlo care îi spunea: „Promite-mi că nu renunţi… Foloseşte banii noştri… Fără să trebuiască să ceri nimic la nimeni”.

I se puse un nod în gât. Ca întotdeauna, dragul său Carlo avea dreptate.

Se urcă înapoi pe bicicletă şi ajunse acasă. De îndată ce deschise uşa, fu învăluită imediat de mirosul de sos ragù care invadase fiecare cameră. O strigă pe Giovanna cu voce tare, dar nu primi niciun răspuns. *Probabil s-a dus la Giada,* se gândi. *Răbdare, o să vorbim despre asta mâine dimineaţă.*

Se prăbuşi pe canapea cu hainele încă umede şi cu părul sârmos de la apa sărată de mare. Îşi lăsă privirea să rătăcească prin sufragerie şi, în momentul în care îi căzură ochii pe măsuţa din faţa sa, observă un pacheţel înfăşurat în hârtie aurită şi legat cu o panglică roşie. Se întinse, îl luă, îl studie câteva clipe, întorcându-l pe toate părţile, apoi îl deschise, scoţând la iveală o cutie de

catifea albastră. În ea, un splendid ceas cu cadranul dreptunghiular, marginea aurie şi o curea de piele verde. Făcu ochii mari, îl ţinu în mână şi îl privi mult timp, iar când îl întoarse, observă că pe spatele cadranului era incizată o frază.

Cu inima bătându-i puternic, apropie ceasul de ochi şi citi cu voce tare:

Annei, de la Antonio

Pentru tot timpul care urmează.

25

vara 1951

— Deci, cam ce ar fi?

— Nu ştiu. Un fel de şcoală, umblă vorba.

— Nu e şcoală, zice că va fi o casă.

— Dar nu e deja o casă?

— Da, dar o altfel de casă. O casă pentru femei.

— Şi pentru noi, bărbaţii, nimic?

— Dar ce vrea să însemne „pentru femei”?

— Că o să organizeze chestii. Chestii pentru femei.

— Hm, eu ştiam că e o şcoală.

— Nu, nu, nu e, îţi spun eu.

în spatele perdelei de sfoară a barului Castello, Antonio se delecta cu o cafea şi nu se putea abţine să nu asculte dialogul celor care jucau cărţi.

— Pe soţia mea poştăriţa a rugat-o să explice cum se fac pilotele, când o să fie momentul, interveni un bărbat cu părul creţ şi des, aşezat la masa de alături.

— Vezi că am dreptate? E o şcoală, dar pentru treburi de femei, se repezi celălalt.

— Eu am auzit că o să înveţe şi să citească şi să scrie, apoi şi istorie, geografie, matematică, spuse un altul, trecându-şi mâna peste mustaţa lungă.

— Am zis eu. E o şcoală, repetă primul.

— O fi, dar eu nu înţeleg. E o chestie a străinei, oricum. Nu ştie că sunt deja şcoli? protestă celălalt jucător.

Antonio chicoti în sinea sa. Nu era prima dată când auzea astfel de discuţii despre Casa Femeilor, a Annei.

Nimeni din oraş nu părea să înţeleagă prea multe. Singurul lucru sigur era că poştăriţa era pe cale să „facă ceva” cu casa Giovannei nebuna. Unii spuneau că o cumpărase pe nimic, alţii, că i-o dăduse Giovanna ca recompensă.

— Cred şi eu, mănâncă şi trăieşte pe spatele ei, bârfea câte cineva.

În timp ce altul adăuga:

— Înainte mânca şi trăia pe cheltuiala lui Carlo, Dumnezeu să-l odihnească în pace.

Antonio lăsă apoi ceaşca de cafea la bar şi ieşi. Bărbaţii tăcură brusc.

— Nu ne-o fi auzit? şopti cel care vorbise primul, dintre jucători, aplecându-se spre celălalt.

— Am zis ceva de rău? răspunse el, ridicând din umeri.

— Bună ziua, domnilor, îi salută Antonio de afară, zâmbind.

— Bună ziua şi ţie. Antonio, îi răspunseră ei în cor. Ai picat la fix. Tocmai vorbeam despre cumnata ta.

— Am auzit, am auzit, răspunse Antonio, băgându-şi mâinile în buzunarele pantalonilor.

— Iată! Atunci explică-ne tu, ce e... chestia asta pe care vrea s-o facă, întrebă bărbatul cu părul creţ. Nici nevastă-mea n-a înţeles bine.

— Vedeţi... murmură Antonio, frecându-şi nasul, aş spune că aveţi toţi dreptate. Locul ăla va fi multe lucruri... Dar, da, va fi deschis doar femeilor. Va fi o şcoală pentru cine n-a avut cum să înveţe, dar şi un atelier pentru cine vrea să deprindă o meserie, şi un refugiu pentru cine se află într-o situaţie dificilă...

Bărbaţii se priveau nedumeriţi.

— Pe scurt, un loc pentru a le ajuta pe femei. Nici mai mult, nici mai puţin, încheie Antonio şi plecă.

Dar auzi şuşoteli în spatele lui:

— Hmm. Acum am înţeles şi mai puţin decât înainte.

Când Anna, în urmă cu vreo două luni, îi vorbise plină de entuziasm despre Casa Femeilor, lui Antonio i se topise inima: în sfârşit văzuse din nou în ochii ei acea scânteie pe care o cunoştea bine şi pe care o iubea la ea mai mult decât orice altceva. Era aceeaşi sclipire pe care o avusese când decisese să se prezinte la concurs la poştă şi când începuse să adune semnături pentru dreptul femeilor de a vota.

Era acea scânteie cu care arunca provocări către lume. De când Carlo începuse să se simtă rău, ochii Annei nu se mai luminaseră în felul ăla.

Fusese, aşadar, o reală uşurare s-o vadă dintr-odată atât de însufleţită şi de implicată într-un nou proiect. În timp ce Anna i-l descria, Antonio simţise şi un sentiment de mândrie: numai ei îi putea veni o asemenea idee, ceva ce nu se mai văzuse până atunci şi care putea face atât de bine femeilor.

— Lasă-mă să te ajut, îi spusese el.

Şi nu cruţase niciun efort: în câteva săptămâni, el şi Anna eliberaseră casa de vechiul mobilier, încărcând-l în carele pe care Antonio le adusese de la fabrica de ulei, alături de doi dintre cei mai vânjoşi angajaţi ai săi; înlocuiseră poarta de la intrare, revopsiseră uşile şi ferestrele; apoi scăpaseră de buruieni, delimitaseră spaţiile pentru grădinile de legume cu garduri joase de lemn şi reparaseră găurile din acoperiş. Din când în când, în mijlocul treburilor, Anna şi Antonio se trezeau uitându-se unul la altul şi zâmbindu-şi, complici. Uneori, Anna rămânea nemişcată privind în jur. „Acum văd totul şi mai clar…", spunea ea.

— Dar dacă ai depune tot efortul ăsta la noi acasă? mormăia Agata când el se întorcea seara acasă, la ora mesei. De câte ori te-am rugat să cumpărăm mobilă nouă? Şi să dăm jos tapetul ăsta urât pe care l-a pus pe pereţi mama ta. Dumnezeu s-o ierte.

Când începea discuţia aia. Antonio o lăsa să se descarce, convins că mai devreme sau mai târziu o să se oprească. Însă Agata continua:

— Nimeni n-a înţeles nimic, iar eu cu atât mai puţin. Ce înseamnă „Casa Femeilor"? Ea şi ideile ei aiurite… Cine să înţeleagă, şi de ce trebuie întotdeauna să te implice pe tine?…

Erau aceleaşi întrebări cu care o înţepaseră prietenele ei de rugăciune, când se adunaseră să recite rozariul, sâmbătă seara. Când Agata ajunsese la casa vecinei ei şi luase loc pe unul dintre scaunele libere, se lăsase brusc liniştea şi femeile aşezate deja în cerc începuseră să-şi lanseze ocheade.

— Ce e? De ce aţi tăcut aşa? Întrebase Agata, încruntată.

Vecina, o femeie slabă îmbrăcată în negru, cu pielea roz şi fire de păr vizibile deasupra buzei superioare, se uitase către celelalte şi, în cele din urmă, îşi găsise curajul să spună:

— Nu, ne întrebam doar cum te simţi, dacă toată povestea asta nu te deranjează oarecum…

— Care poveste? o întrerupsese Agata, agitată.

— Chestia asta cu soţul tău şi cumnata ta…

Agata se întorsese brusc, pe scaun.

— Ce vrei să spui?

— Pentru Dumnezeu, să nu ne înţelegi greşit, intervenise o alta, o femeie masivă, cu părul negru. Ştie toată lumea că Antonio o ajută zi şi noapte, pentru această Casă a Femeilor, care nu înţelegem ce e.

— Când nimeni nu înţelege o chestie înseamnă că e greşită chestia respectivă. Aşa spunea mereu tata, se băgase în vorbă o bătrână cu sprâncene albe şi cu voce răguşită.

— Ei, zi şi noapte. Mereu exageraţi! răspunsese Agata. Cel mult îi dedică vreo două ore pe zi, nu mai mult.

Femeile se uitaseră din nou una la alta.

— Dar de ce l-a băgat la mijloc chiar pe soţul tău? o întrebase apoi vecina.

— Chiar aşa. Dacă e ceva pentru femei, ce treabă are el? Şi la strângerea de semnături, vă amintiţi? spusese femeia mai bătrână.

— Pare că uitaţi că el este fratele lui Carlo, odihneasc㠖 se în pace, răspunsese Agata, făcându-şi cruce. Iar celelalte şi-au făcut şi ele, după ea.

— Şi ce înseamnă asta? Că acuma e obligat s-o aibă şi pe ea în grijă? insistase vecina.

Mda, şi cam au dreptate, îşi spusese Agata, oftând. Antonio avea acum grijă de două familii, a lui şi a fratelui său. După moartea lui Carlo, soţul ei nu făcuse decât să dea fuga ori de câte ori Anna avea nevoie. *Oh, la naiba, să se descurce singură! La naiba cu ea şi cu ziua când sosise!* se gândise de mai multe ori Agata, într-un acces de gelozie.

Totuşi, răspunsese:

— Ştiţi cum e Antonio al meu: e prea bun şi generos... Dar eu sunt aşa mândră de el şi de tot ce face pentru cumnata noastră şi nepotul nostru! subliniase, sperând să pună capăt odată pentru totdeauna vorbăriei.

— Normal că e bun! Ca pâinea caldă! Mereu a fost aşa, de când era copil, intervenise femeia corpolentă, ca s-o salveze din impas.

Celelalte se uitaseră una la alta stânjenite şi nu mai îndrăzniseră să spună nimic. După câteva clipe, vecina începuse un Ave *Maria,* iar femeile o urmaseră în cor.

Agata rostise rugăciunile cu capul plecat şi cu ochii închişi tot timpul, dar, între un *Mater Dei* şi un *Ora pro nobis peccatoribus,* îşi înghiţise umilinţa la care fusese supusă şi strânsese în ea furie.

* * *

În acea dimineaţă toridă de iulie, la poştă nimeni nu părea să aibă chef de vorbă. Pe fundal se auzea doar ticăitul telegrafului şi ritmul stiloului lui Tommaso pe documentele pe care le citea. Carmine avea un aer gânditor şi îşi atingea constant barba devenită între timp cenuşie; în ultimele luni, şi-o lăsase să crească peste măsură, încreţită şi sălbatică. Chiar şi Elena, care de obicei avea chef de vorbă, în ziua aia îşi vedea de treaba ei, ca şi cum ceva ar fi deranjat-o. Iar Lorenza cu siguranţă nu era mai puţin morocănoasă decât în celelalte dimineţi. Anna sorta corespondenţa, dar şi ea era cu mintea în altă parte: se gândea că trebuie să facă rost nu doar de o tablă, ci şi de pupitre şi scaune... lucruri care nu se găseau chiar la orice magazin. Putea să cumpere restul - paturile, lenjeria, hainele, seminţele de plantat în grădină, uneltele de grădinărit, caietele, pixurile şi tot ce va fi nevoie pentru atelierele de meşteşuguri -, dar unde naiba ar fi putut găsi mobilierul cu care să amenajeze o sală de clasă?

Şi apoi mai era un lucru care nu-i dădea pace: faptul că Giovanna nu voia să fie implicată în niciun fel.

— Nu sunt încă pregătită să revăd *contrada,* îi spusese ea, în timp ce lucra cu ochii aţintiţi asupra şalului din fir de bumbac, care era aproape gata. Dar mă bucur pentru tine, iar proiectul tău e foarte frumos. Cu adevărat.

— Mi-ar plăcea să devină proiectul *nostru,* îi răspunsese Anna, cu părere de rău.

Dintr-un anumit punct de vedere o înţelegea, dar faptul că don Giulio avea încă o asemenea putere asupra alegerilor Giovannei era ceva care o înfuria teribil. Nu era corect, la naiba.

A făcut mănunchi poşta destinată cramelor Greco: i-o va livra lui Roberto mai târziu, acasă... presupunând că vine la prânz. De când terminase liceul, se dedicase trup şi suflet administrării cramei şi a domeniului, aşa cum promisese, dând dovadă de un mare simţ al datoriei. *Se vede că e fiul meu,* şi-a spus ea zâmbind.

Îşi luă geanta şi băgă capul în biroul de telegraf.

— Telegrame de ultimă oră? Întrebă.

Elena se întoarse s-o privească şi făcu din cap semn că nu, strângând din buze; avea un aer obosit şi cearcăne roşiatice sub ochi. Problemele ei cu somnul nu erau o noutate, dar păreau să se fi agravat în ultima vreme.

— Nu, *zia,* răspunse Lorenza. Nimic nou.

Nici ea nu arăta prea bine în dimineaţa aia. Anna presupuse că se certase din nou cu Tommaso. În casa lor se instalase o tristeţe apăsătoare, făcând aerul irespirabil.

— Mai am câteva minute, spuse apoi Anna, întorcându-se către Lorenza. Vii la o cafea la bar, rapid?

— Da, răspunse ea, împingându-şi scaunul în spate. Chiar am nevoie.

În piaţă era o atmosferă încremenită. Frunzele marelui palmier erau perfect nemişcate, de parcă ar fi fost pictate pe fundalul cerului; uşile magazinelor erau toate închise, ca să nu pătrundă căldura în interior; cei doi bătrâni aşezaţi pe bancă şi cei patru bărbaţi în maiouri albe care jucau cărţi la masă la bar păreau sleiţi şi pe punctul de a se topi.

Anna îşi sprijini bicicleta de perete şi se aşează la o masă afară, în timp ce Lorenza se duse după cafea.

— Tommaso mi s-a părut nervos în dimineaţa asta, spuse Anna, amestecând cu linguriţa în ceaşcă.

— Dacă s-ar linişti puţin măcar..., răspunse Lorenza. E obsedat de fetiţa aia, se îngrijorează pentru orice, chiar şi când nu e niciun motiv. Apoi, pare că e întotdeauna vina mea: dacă fata plânge, dacă nu doarme suficient, dacă e capricioasă...

Anna intui că mai erau şi alte motive, dar rămase tăcută.

— Ca să nu mai vorbim de povestea asta cu Otranto. Nu înţeleg de ce în fiecare vară trebuie să ne ducem acolo.

Anna ridică dintr-o sprânceană. *Iată, adevăratul motiv!* se gândi ea.

— I-am spus clar: anul ăsta, eu n-am chef, continuă Lorenza. Şi ştii ce mi-a răspuns? Că sunt capricioasă şi nerecunoscătoare. Eu! Dar cine i-a cerut vreodată ceva? A hotărât mereu el unde să mergem în vacanţă. Nu m-a întrebat niciodată.

Anna îşi drese glasul.

— Nu vrei să te îndepărtezi prea mult de Daniele..., spuse ea. De asta?

Lorenza îşi strânse pleoapele şi-şi îndreptă privirea spre castel.

— O să fie doar două săptămâni, spuse Anna încet. Fă-o pentru Giada. Ştii cât de mult îi place la mare.

— Mare e şi în apropiere, se răsti Lorenza.

— Da, dar aveţi acolo o casă şi e păcat să stea închisă. Ce te costă? Două săptămâni, Lorenza. Doar două.

— Mă costă foarte mult! exclamă ea, tot mai iritată. Sunt lucruri pe care nu le ştii, lucruri care s-au întâmplat... Nu pot să mă îndepărtez de el chiar acum. Nu pot, repetă ea dând din cap.

— Pare că ţi-e frică de ceva...

— Sigur că mi-e frică. Ar putea să găsească alta şi să se căsătorească cu ea. Ce crezi, c-o să rămână singur pentru totdeauna? Nu se satură să trăiască aşa?

— Şi crezi c-o găseşte în cele două săptămâni în care o să fii plecată cu familia? o întrebă Anna, ironică.

— Nu vreau s-o găsească. Niciodată.

— Nu poţi spune asta. Ştii...

— Ar putea fi totul atât de simplu..., o întrerupse Lorenza. Dacă am pleca de aici. Departe de tot şi de toate. Am putea fi atât de fericiţi...

Era prima dată când Anna o auzea spunând aşa ceva şi o îngrijora destul de mult. După câteva clipe de tăcere, spuse:

— Ca Anna Karenina şi contele Vronski?

— Da, la fel ca ei, şopti Lorenza.

Anna oftă, apoi căută în portofel, scoase câteva monede şi le puse pe masă.

— Acum trebuie să plec, spuse. Dar aminteşte-ţi un lucru: Anna Karenina a plătit foarte scump alegerea ei. Gândeşte-te la asta. Şi se depărtă.

Lorenza se lăsă pe spătarul scaunului. Cunoştea bine povestea Annei Karenina: citise romanul de mică şi îşi amintea că simţise o mare admiraţie pentru acea eroină romantică care avusese curajul să-şi urmeze inima, cu riscul de a pierde totul. Acum, ca şi atunci, nu vedea nimic rău în asta.

* * *

Miercurea următoare, la întâlnirea cu Daniele, Lorenza a luat-o şi pe Giada cu ea. În autobuz, fetiţa plânsese încontinuu din cauza căldurii, frecându-şi ochii umflaţi de lacrimi cu mâinile ei mici.

— Fii cuminte, îi repeta Lorenza. Mergem într-un loc frumos, să cunoşti un bun prieten al mamei.

Când au ajuns. Daniele era aşezat la masa de lucru şi desena, concentrat.

— Iată-ne! exclamă Lorenza, cu un zâmbet forţat.

Daniele le văzu şi se ridică brusc în picioare, mutându-şi privirea de la fetiţă la Lorenza. Giada se opri în prag şi se uită la Daniele cu ochii încă umezi de plâns.

— Hai cu mama, intră, o îndemnă Lorenza.

Daniele îi aruncă o privire nedumerită, apoi se apropie de Giada şi se lăsă pe vine în faţa ei, zâmbindu-i.

— Mă bucur să te cunosc, eu mă numesc Daniele, spuse el, întinzându-i mâna.

După câteva clipe. Giada îşi aşează mâna sa mică în cea a lui Daniele.

— Ştii cât eşti de frumoasă? continuă el, mângâindu-i degetele mici. N-am văzut niciodată o fetiţă mai frumoasă decât tine, jur.

Fetiţa îşi duse un deget la gură şi, fără să-şi ia ochii de la el, zâmbi uşor şi făcu un mic pas înainte. Lorenza o îndemnă să păşească mai departe, împingând-o uşor de umeri, apoi închise uşa cu un oftat.

— Numele tău e Giada, corect? spuse Daniele.

Fetiţa dădu din cap afirmativ.

— Ştiai că e numele unei pietre foarte frumos colorate?

Fetiţa clătină din cap, amuzată.

— Vino, hai să ţi-o arăt.

Se ridică în picioare şi, ţinând fetiţa strâns de mână, o duse lângă sulurile de materiale textile. Apoi apucă unul de un frumos verde strălucitor.

— Iată! Asta e culoarea jadului.

Giada îşi întinse mânuţa şi atinse materialul.

— Îţi place?

— Da! exclamă ea, foarte fericită.

— Ştii ce facem acum? O rochie frumoasă. Pentru tine.

Şi o mângâie pe obraz.

Lorenza îi observase tot timpul cu un zâmbet mulţumit.

Următoarele două ore au fost liniştite şi, în acelaşi timp, vesele: Lorenza şi Daniele i-au luat fetiţei măsuri, făcând-o să se învârtă ca o prinţesă, în joacă, croind apoi materialul; cu nişte resturi adunate dintr-un coş el făcu apoi nişte benzi de păr pe care le legă pe capul Lorenzei, pe cel al fetiţei şi, în final, pe al său, stârnind râsul cristalin al micuţei.

Apoi Giada se aşeză într-un colţ jucându-se cu nişte bucăţi de material.

— Reuşeşti să lucrezi? Întrebă Lorenza, indicând spre maşina de cusut Singer cu capul.

— Încerc, răspunse el. De când vărul tău se ocupă de cramă, reuşesc să vin aici mult mai des.

— Mi-ar plăcea să arunc o privire pe noile desene. Pot?

Daniele se înroşi.

— Sunt doar schiţe.

Se aplecă spre ea şi îi dădu uşor după ureche o şuviţă rebelă. Dar, când o să le termin, o să fii prima care o să le vadă.

— Abia aştept..., răspunse Lorenza.

Închise ochii, oftă, apoi zâmbi.

— Dacă toate după-amiezile ar fi aşa..., spuse ea.

Daniele îi zâmbi şi el înapoi.

— Giada e cu adevărat adorabilă, spuse el încet.

— Te-ai gândit vreodată că ar putea fi mereu aşa? spuse Lorenza, coborându-şi vocea.

— Aşa cum?

— Eu, tu şi Giada.

Se uită la ea ca şi cum n-ar fi fost sigur c-a înţeles.

— Ai spus că nu-mi vei permite niciodată s-o părăsesc, continuă Lorenza. Atunci, hai s-o luăm cu noi! în aceste condiţii ai face-o? Ai fugi cu mine?

Daniele făcu ochii mari, apoi îşi drese glasul şi se întoarse spre Giada.

— Nu-ţi dai seama ce spui, răspunse el în cele din urmă.

— Tu ai spus-o, că problema era Giada, zise Lorenza printre dinţi, apoi continuă ridicând vocea. Eu îţi ofer o soluţie!

Fetiţa se opri brusc din joacă şi ridică capul.

— S-o iei de lângă tatăl ei? De lângă bunicii ei? Asta e soluţia ta? răspunse Daniele.

— Eu măcar încerc să găsesc una, se răsti ea. Dintr-odată, Giada începu să plângă, apoi luă bucăţile de ţesătură şi le dădu la o parte.

— Iubito, ce e? spuse imediat Daniele. Plângi pentru că ţi se pare că mama e supărată? Glumea! Tocmai ce mi-a spus că e atât de fericită să plece sâmbătă la mare cu tine şi cu tatăl tău.

Lorenza dădu să zică ceva, dar privirea dură a lui Daniele o făcu să renunţe.

— Nu-i aşa, Lorenza? Încheie el.

Giada se opri din plâns şi se uită la mama ei. Lorenza îi aruncă lui Daniele o privire în care se amestecau durerea şi furia.

— Da, foarte fericită, şopti ea cu vocea tremurândă.

Apoi înaintă repede spre fiica ei, o luă în braţe şi se îndreptă spre uşă.

— Lorenza, întoarce-te!... o imploră Daniele.

Ea nici măcar nu întoarse capul.

* * *

Anna se încălța grăbită. Antonio urma să treacă s-o ia dintr-un moment în altul. „Să fii gata mâine-dimineață la 10”, îi spusese, iar ea știa că era mereu punctual. În acea zi - prima din cele două săptămâni de vacanță ale Annei - urma să se ducă la un fel de anticar care locuia la țară și care, din câte aflase Antonio, avea o tablă veche de școală.

— Ești sigură că nu vrei să vii? o întrebă pe Giovanna.

— Nu, mulțumesc, răspunse ea.

Era așezată la masa din bucătărie, cu croșeta în mână și un ghem de lână roz în fața ei, croșetând niște meși.

— Prefer să rămân aici. Și e și prea cald de ieșit... Anna se strâmbă ușor, dezamăgită.

— Cum vrei...

În acel moment se auzi claxonul Fiatului 508.

— I-auzi-l! exclamă Anna. Ciao, mă întorc la prânz! spuse ieșind.

Antonio o aștepta cu geamul mașinii lăsat în jos și brațul sprijinit de portieră.

— Ești persoana cea mai nerușinat de punctuală din câte cunosc! exclamă Anna.

— Punctualitatea este virtutea oamenilor generoși, răspunse el zâmbind.

De îndată ce porniră, o rafală ușoară de vânt pătrunse prin fereastră și îi învălmăși Annei părul, care emana un parfum plăcut.

— Fericită că ești în vacanță? o întrebă Antonio.

— De fapt, mă bucur că am mai mult timp pe care să-l dedic Casei Femeilor, răspunse ea. Știi, mă gândeam la asta azi-noapte, aș vrea să fie gata până la sfârșitul lui septembrie. Dacă mă mișc repede în aceste două săptămâni, aș putea reuși.

— Oh! Dar nu trebuia să fie în noiembrie? rămase Antonio contrariat. Cum de te-ai răzgândit?

Anna ridică din umeri.

— N-am un motiv anume. Cu cât mai repede, cu atât mai bine!

— Da, dar sfârșitul lunii septembrie este peste un pic mai mult de o lună. Iar eu în următoarele zece zile nu sunt aici. Nu-mi place că trebuie să te ocupi singură de tot. Mai așteaptă puțin, nu? De ce atâta grabă?

A doua zi. Antonio urma să se alăture soției și fiicei sale la Otranto. Erau deja acolo de câteva zile, împreună cu Tommaso și fetița. Agata se oferise să aibă grijă de Giada. „în felul ăsta poți petrece puțin timp singură cu soțul tău”,

i-a spus ea Lorenzei, fără aşi ascunde tonul de reproş. Antonio le promisese că li se va alătura, după ce va fi rezolvat nişte treburi la fabrica de ulei. „Da, sigur, la fabrica de ulei…”, răspunsese Agata cu un râs amar. „De când fabrica de ulei a devenit «pentru femei»“?

Anna îşi puse mâna pe mâna lui Antonio de pe schimbătorul de viteze.

— Eşti foarte drăguţ. Dar nu-ţi face griji pentru mine, îl asigură ea. Cred că mă pot descurca şi singură.

Antonio deveni gânditor şi băgă într-a treia. Anna îşi retrase mâna.

— Aş putea la fel de bine să nu plec, spuse apoi. Dacă ai nevoie de mine, rămân aici. Serios.

Anna se întoarse să se uite la el.

— Nu spune prostii, răspunse ea dulce.

Au parcurs cinci kilometri pe un drum paralel cu câmpul, în direcţia Lecce.

— Aici ar trebui să fie, după fântâna de pe dreapta, mi s-a spus, zise Antonio încet, virând pe un drum lateral.

La scurt timp au văzut o casă mare de tuf, înconjurată de o livadă de migdali şi portocali.

— Cred că asta e, spuse Anna, privind cu atenţie.

Antonio trase Fiatul 508 lângă un zid scund de piatră şi opri motorul.

Au coborât din maşină şi au traversat livada: la un moment dat, Antonio se opri şi luă două migdale dintr-un copac, desfăcu una de coajă între dinţi şi îi dădu Annei migdala decojită.

— Când eram mici, cam pe vremea asta, eu şi Carlo bântuiam pe câmpuri la furat de migdale, şi mâneam până nu mai puteam…, povesti el apoi, spărgând-o pe a doua şi băgând miezul în gură. Odată un proprietar ne-a descoperit şi s-a luat după noi cu o sapă. Nenorociţilor! striga, în timp ce noi fugeam ca nebunii. Carlo s-a întors spre el şi i-a făcut un gest sugestiv, şi el s-a enervat atât de tare încât ne-a urmărit până acasă. Şi râse.

Anna zâmbi, imaginându-şi scena.

— Mi-ar fi plăcut să vă cunosc când eraţi copii, spuse ea.

Îi zâmbi şi el, apoi continuă să meargă. Poarta de lemn a proprietăţii era întredeschisă. Antonio îşi băgă capul prin crăpătură.

— E cineva? Întrebă el.

Niciun răspuns.

— Hei! strigă Anna.

Tăcere.

S-au privit preţ de o clipă, nesiguri, apoi au intrat.

S-au trezit în faţa a ceea ce părea un târg uriaş peste care se abătuse o tornadă. Peste tot, îngrămădite la întâmplare, piese de mobilier vechi şi uzat, lămpi cu petrol, vase din bronz aurit, candelabre din fier forjat, statuete de sfinţi, cești și ceşcuţe, ceainice, ceasuri de perete, evantaie, cărţi, tablouri, taburete, noptiere, cufere...

— E un loc extraordinar! exclamă Anna. Mă întreb dacă nu are şi un set din ăla de baie pe care îl folosea bunica mea...

— Cum era? o întrebă Antonio, apropiindu-se.

— De argint, cu mânere în relief, explică ea. Setul era compus din perie de păr, o perie de haine şi o mică oglindă. În copilărie mă jucam cu el în fiecare după-amiază, ore în şir. Mă jucam să mă fac frumoasă, ca bunica.

— Îmi imaginez că nu trebuia să depui prea mult efort..., spuse Antonio încet, privind în jur.

— Cine-i acolo? se auzi deodată în spatele lor.

Antonio şi Anna s-au întors în acelaşi moment: în pragul uşii era un bărbat pe la 60 de ani, tras la faţă şi cu o barbă lungă, albă şi încâlcită. Într-o mână avea o pipă.

— Iertaţi-ne, se scuză Anna. Ne uitam.

— Dumneavoastră trebuie să fiţi domnul Bruno, spuse Antonio, mergând spre el cu mâna întinsă.

— Eu sunt, răspunse bărbatul, strângându-i mâna.

— Numele meu este Antonio Greco. Încântat de cunoştinţă. Iar ea este cumnata mea, Anna.

— Anna Allavena, precizează ea. Acest loc e magnific, spuse ea apoi, cu un zâmbet larg.

Bruno îi zâmbi înapoi, satisfăcut.

— Ce căutaţi? Îi întrebă el.

— Am auzit că aveţi o tablă veche..., explică Antonio. Asta căutăm.

— Aţi auzit bine, răspunse Bruno. Veniţi după mine, spuse pornind.

I-a condus în camera alăturată unde, printre dulapuri, birouri, o presă, un plug şi o chiuvetă de marmură, se afla o tablă de perete cu o ramă din lemn masiv.

— Asta e, spuse bărbatul, scoţând un nor de fum.

Anna se aplecă s-o privească mai bine şi mângâie suprafaţa netedă a ardeziei.

— Ce zici? Mie mi se pare că e bună, nu? o întrebă Antonio, lăsându-se în jos lângă ea.

— Foarte bună! răspunse ea.

Apoi se întoarse către Bruno.

— O luăm!

Antonio scoase o sfoară din portbagaj și o folosi ca să lege tabla de plafonul mașinii, trecând frânghia de mai multe ori de pe acoperiș în interiorul mașinii prin geamurile deschise. Bruno îi urmărea curios, sprijinit de tocul ușii cu brațele încrucișate. Din când în când, își ducea pipa la gură și trăgea adânc din ea.

— Acolo ține? Întrebă Antonio, scoțând capul până deasupra acoperișului.

— Pare că da, răspunse Anna și făcu o probă trăgând sfoara spre ea.

S-au urcat înapoi în mașină și imediat ce au ieșit în strada principală au auzit o bufnitură. S-au întors amândoi în aceeași secundă și au văzut tabla căzută în mijlocul drumului.

Antonio făcu ochii mari. Apoi se uită iar la Anna.

— Dar ai făcut nod? o întrebă el.

— Ce nod?

Se uitară unul la altul preț de câteva secunde, izbucnind apoi în râs. Anna continuă să râdă chiar și când Antonio coborî din mașină și încercă să așeze înapoi tabla pe mașină.

— Hai, gata, vino să mă ajuți, spuse el, amuzat.

Dar râsul plin și cristalin al Annei continua să răsune printre măslini ca niște clopoței. Iar ea își dădu seama că acela era primul ei râs adevărat după moartea lui Carlo. Primul fără să se simtă vinovată, fără să se întrebe dacă e corect să râdă după ce își pierduse dragostea de-o viață.

Odată ajunși la *contrada* La Pietra, au fixat tabla de perete folosind cuie lungi și groase. Pe peretele opus se afla acum o bibliotecă mare: până în urmă cu două săptămâni adăpostise arhiva cu facturile de la fabrica de ulei.

— O să găsesc alt loc pentru toate dosarele astea, nu-ți face griji, îi spusese Antonio atunci când i-o dăruise.

Primele două rafturi erau deja ocupate cu toate manualele lui Roberto, începând cu cele de pe care învățase de copil, în clasele primare. În curând, aveau să fie aduse și pupitre cu scaune. *Atunci chiar că va arăta ca o sală de clasă adevărată,* se gândi Anna. Gigetto, tâmplarul, îi făcuse un preț foarte

bun pentru zece birouri, zece scaune şi chiar şi pentru paturile supraetajate pe care urma să le aranjeze la etaj.

— Nu vă faceţi griji, doamnă poştaş. Va fi totul gata la sfârşitul verii, o asigurase acesta. Dacă aveţi nevoie şi de saltele, vă trimit la un prieten. Îi spun să vă facă un preţ bun.

— Acum meritǎm o cafea, nu crezi? Îi zise Antonio.

— Cu siguranţă! răspunse Anna.

în piaţă nu era nici ţipenie: în acea dimineaţă părea că dispăruse toată lumea în masă din cauza căldurii dogoritoare. La barul Castello, înăuntru, tot pustiu, Nando ştergea nişte pahare cu o cârpă, în timp ce radioul de pe tejghea transmitea *Grazie dei fiori,* de Nilla Pizzi, melodia care în acel an câştigase prima ediţie a Festivalului cântecului italian, de la Sanremo.

Nando aşează două ceşti în faţa lor.

— Dacă îmi permiteţi..., spuse el, puţin ezitant. Gustaţi acest sirop de migdale, în loc de zahăr.

Şi, fără să aştepte un răspuns, luă o sticlă şi turnă câteva picături în ceştile aburinde.

— L-a făcut soţia mea chiar ieri, e o bunătate... Şi e din partea casei!

Antonio luă o înghiţitură de cafea.

— Oh, Nando, dar e delicios! Transmite-i doamnei felicitări!

El dădu din cap, mândru.

Anna, în schimb, era pe punctul să spună că era puţin prea dulce pentru ea, când Antonio începu să fredoneze încet împreună cu Nilla Pizzi: *Printre acei trandafiri sunt mulţi ţepi, amintiri dureroase ale celor care au iubit... Sunt pagini deja pecetluite cu cuvântul „sfârşit” ...*

Anna rămase nemişcată, cu ceaşca în aer, fixând buzele lui Antonio care se mişcau încet, şoptind cuvintele cântecului. Şi exact în acel moment simţi un fel de tresărire, chiar în locul unde îi era inima.

— Ce e? o întrebă Antonio zâmbind, de îndată ce îşi dădu seama că e observat.

Anna îşi întoarse imediat privirea.

— Nimic, răspunse ea repede, simţindu-şi obrajii arzând.

Şi bău ultima picătură de cafea.

* * *

Pe 22 august, la podgoria de pe Domeniul Greco începu recolta anului 1951.

La 5 dimineaţa. Daniele ajunse în faţa casei lui Roberto şi apăsă pe soneria bicicletei sale Lautal Taurus.

— Nu vreau să mergi pe jos la ora aia. O să fie încă întuneric. Prefer să vin să te iau, îi spusese cu o zi înainte.

Aşa că, atunci când Roberto deschise uşa, mort de somn. Daniele îl întâmpină vesel şi îi spuse să se aşeze pe cadrul bicicletei.

— Dar eşti sigur că apoi o să vezi drumul? Îl întrebă Roberto, după ce se aşeză.

— Văd, văd.

Din când în când, în timpul mersului, era suficient ca Roberto să se mişte foarte puţin pentru ca bicicleta s-o ia la dreapta sau la stânga.

— Ooohhh! exclama el speriat, ţinându-se bine de ghidon.

— Eh, trebuie să nu te mai mişti! chicotea Daniele.

Muncitorii cu ziua începură să sosească în grupuri: unii pe jos, alţii cu bicicleta, alţii în căruţe trase de măgari. La câteva minute după ora 6, soarele îşi făcu în sfârşit apariţia printre rânduri, luminând podgoria: bărbaţii s-au împrăştiat printre butuci şi s-au apucat serios de lucru, tăind ciorchinii copţi şi umplând coşurile aşezate pe pământ.

Daniele luă două foarfeci şi îi dădu una lui Roberto.

— Vino cu mine, îi spuse, punându-i o mână pe umăr şi conducându-l în mijlocul unui rând de viţă-de-vie.

În rarele ocazii în care Carlo îl dusese să asiste la culesul strugurilor, în copilărie, Roberto nu-şi văzuse niciodată tatăl amestecându-se cu lucrătorii, şi cu atât mai puţin să facă ce făceau ei. Îşi lua fiul de mână şi se plimba printre rândurile de vie şi coşurile pline cu struguri, asigurându-se că totul merge bine. O singură dată îl lăsase pe Roberto să intre în ciuberele de lemn şi să preseze strugurii desculţ, împreună cu ceilalţi copii.

— Priveşte-mă! Fă ce fac eu, îi spuse Daniele, tăind cu mişcări precise un ciorchine la bază.

Era evident că Daniele, în timpul culesului şi nu numai, se alătura fermierilor şi lucra cot la cot cu ei, fără să precupeţească nici cel mai mic efort. Roberto n-ar fi ştiut să spună cu care din cele două abordări era de acord, cu cea binevoitoare dar distantă, a tatălui său, sau cu cea umilă a lui Daniele. Avea încredere în faptul că va înţelege asta singur, mai devreme sau mai târziu.

Deodată, de la câteva rânduri mai în faţă, un lucrător începu să cânte un cântec popular, în dialect, iar vocea sa înaltă şi plăcută se revărsă pe tot câmpul:

Oh, floarea florilor...

Toţi ceilalţi, de pe fiecare rând, îl urmară la unison:

floare de piper,
toate fântânile au secat,
săraca dragostea mea moare de sete.

Apoi omul cântă de unul singur primul vers din cea de a doua strofă:

Eram mic când mi-a murit mama...

Iar ceilalţi îl urmară:

Şi-am rămas cu dorul de sân,
fiecărei femei pe care o văd îi spun mamă.

Au continuat cu cântece şi cântecele până la ora 9, când Daniele anunţă pauza.

— Mi-e o foame!... spuse Roberto, mângâindu-şi stomacul.

— Hai să mergem la beci să aducem vin pentru toată lumea, spuse Daniele. După asta, o să mâncăm şi noi.

S-au întors cu două damigene de Don Carlo, pe care muncitorii le-au dat din mână în mână, bând cu înghiţituri mari. Daniele şi Roberto şi-au făcut loc într-unul dintre numeroasele grupuri care se aşezaseră pe pământ, în cerc, să mănânce. Un băiat cam de aceeaşi vârstă cu Roberto umezi două *friselle* cu apă, stoarse roşiile peste ele, tăindu-le una câte una şi turnând deasupra ulei de măsline din abundenţă.

— Luaţi, spuse unul din ei, întinzându-i una lui Daniele şi una lui Roberto.

— Dar furculiţele? Întrebă Roberto.

Cererea lui a fost întâmpinată cu un hohot de râs.

— Hei, tânărul vrea o furculiţă! exclamă unul dintre bărbaţi, mestecând cu gura deschisă.

Daniele îl fixă, râzând, la rândul lui.

— Dar ce-am zis? Întrebă Roberto nedumerit.

— Lasă-mă să înţeleg..., spuse Daniele, rupând dintr-o *frisa* plină de ulei. *Tu frisella* o mănânci cu tacâmuri?

Şi muşcă din ea.

— Dar cum altfel? Mama ne punea mereu s-o mâncăm cu furculiţa, răspunse Roberto, cu aerul cuiva care spune ceva evident.

— Încearcă direct cu mâna, îi spuse Daniele, făcându-i cu ochiul. O să vezi că e de o sută de mii de ori mai bună.

Şi aşa, Roberto îşi uni degetele şi încercă să ia o bucăţică de *frisella*. *Dacă m-ar vedea mama mi-ar tăia mâna,* se gândi, amuzat. Era pe punctul s-o bage în gură când îşi făcu apariţia un bărbat pe bicicletă, respirând greu şi plin de transpiraţie.

— Daniele! Daniele Carlà! Daniele! striga.

Unii s-au ridicat, alţii au înălţat capul, în timp ce unii continuau să mănânce de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Aici sunt! strigă Daniele ridicându-se. Ce s-a întâmplat?

Bărbatul de pe bicicletă se opri în faţa lui. Respira cu mare dificultate.

— Bea! Că, dacă nu, mori acuma pe loc, spuse un muncitor întinzându-i damigeana cu vin.

Bărbatul bău lung şi se şterse cu manşeta. Apoi, cu faţa încordată şi respirând încă greu, spuse:

— M-a trimis mama ta... Trebuie să te întorci imediat acasă...

Daniele îl fixa, derutat.

— E vorba de tatăl tău, continuă bărbatul. A făcut infarct.

26

octombrie-decembrie 1951

Daniele urcase repede pe bicicletă şi ajunsese la casa părinţilor pedalând cu o viteză ameţitoare. Dar când bunica sa, Gina, îi deschisese uşa, plângând în batistă, şi-a dat seama că a ajuns prea târziu. Tatăl său nu îl aşteptase.

În câteva ore, casa s-a umplut de mirosul de crizanteme şi de parfumul de iasomie al Carmelei. Cu o rochie neagră lungă până la jumătatea gambei şi cu chipul ascuns în spatele unui voal de organza, Carmela a stat aşezată pe scaun pe toată durata priveghiului, în timp ce prin faţa ei se perinda şirul nesfârşit al oamenilor care îi prezentau condoleanţe. Fusese impecabilă în rolul văduvei îndoliate, dar nimeni n-o văzuse vărsând o lacrimă: nici la priveghi, nici la slujba de înmormântare, nici măcar când l-au coborât în groapă pe Nicola.

Iar faţă de Daniele fusese, dacă era posibil, şi mai distantă: nici nu-l îmbrăţişase, nici cuvinte de consolare nu-i adresase. Asta, cel puţin până în

dimineaţa înmormântării, când Daniele intrase în bucătărie şi le găsise pe mama şi pe bunica sa bându-şi cafeaua.

— M-a costat sicriul mai mult decât slujba în biserică, spunea Carmela pe un ton dispreţuitor. Se îngrăşase cât doi porci la un loc.

Daniele strânsese din pumni, pentru ca imediat să strige cu vocea tremurând de mânie:

— Gata, ajunge!

Ieşise în viteză din casă, se urcase pe bicicletă şi începuse să dea din pedale ca un nebun, ştergându-şi cu mâna faţa brăzdată de lacrimi. Nu putea suporta acea a nu ştiu câta umilire a tatălui său: toată viaţa îl văzuse suportând în tăcere, incapabil să se apere de agresivitatea Carmelei, de lipsa ei continuă de respect, de privirile ei dispreţuitoare. Şi, dacă Daniele îndrăznea să-i ia apărarea, Nicola îl oprea, apucându-l cu o mână de braţ.

— Mama ta are dreptate, spunea. Eu am greşit, am supărat-o.

Câtă frustrare simţise, copil fiind, văzându-l pe acel bărbat făcându-se atât de mic, de fiecare dată. *Reacţionează,* gândise asta de o mie de ori. *Ridică vocea! Enervează-te măcar o dată! Ea e cea care greşeşte, nu tu! Tu eşti bun, tată.*

În biserică, în timpul slujbei, nici măcar o dată nu-şi privise mama, deşi ea îl luase de braţ şi îşi sprijinise capul pe umărul lui, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat în bucătărie. Daniele continuase să fixeze sicriul, trecând în revistă toate momentele în care nu se dusese să-şi vadă tatăl, toate mesele pe care nu le luaseră împreună, discuţiile dintre tată şi fiu care ar fi putut avea loc, dar nu avuseseră: rărind vizitele la mama sa, lăsase ca şi relaţia cu el să se destrame treptat. Făcuse tot posibilul pentru a limita prezenţa Carmelei în viaţa lui, pentru a şi-o putea trăi în doze mici, inofensive. Dar ţinând-o departe pe ea, ajunsese să-i încuie uşa şi lui.

În acele ore, îi lipsise îngrozitor Lorenza. Regreta că s-a purtat atât de rău cu ea, în acea după-amiază cu câteva zile înainte, la atelier. Iar ea, pe bună dreptate supărată şi rănită, plecase cu familia la Otranto. În acele momente de durere, Lorenza era singura persoană pe care şi-ar fi dorit s-o îmbrăţişeze, cea pe care şi-ar fi dorit s-o ţină de mână. Se simţise zdrobit sub un munte de tristeţe, singur pe lume, în ciuda faptului că la înmormântare asistaseră atât de mulţi oameni care îl pupaseră, îl mângâiaseră, îl îmbrăţişaseră... Apoi, fusese şi Roberto, care se oferise să ducă sicriul de la biserică la cimitir.

— Ştiu ce simţi, îl consolase el cu o expresie de regret sincer, strângându-l cu afecţiune de braţ.

Anna fusese prezentă încă de la priveghi, dar se apropiase de Daniele abia după ce se terminase înmormântarea şi îl luase deoparte.

— Antonio mi-a lăsat adresa din Otranto, pentru orice eventualitate, îi spusese ea. Dacă vrei, îl anunţ.

Cu discreţie. Daniele se uitase la ea cu o sclipire de speranţă în ochi.

— Ţi-aş fi recunoscător, îi răspunsese el, trăgându-şi nasul.

* * *

Telegrama Annei sosise la Otranto într-o dimineaţă caniculară, în timp ce familia era la plajă. Antonio rămăsese să citească pe verandă noul roman al lui Alberto Moravia, *Conformistul',* el şi Anna îl aleseseră împreună ca lectură estivală, promiţându-şi că vor vorbi despre el la întoarcerea din vacanţă. Când poştaşul fluierase peste poartă, Antonio se ridicase imediat de pe şezlong şi se dusese să-l întâmpine.

— O telegramă pentru Antonio Greco, îi spusese bărbatul, întinzându-i un plic galben.

Antonio îl întorsese pe toate părţile şi de îndată ce citise numele expeditorului - Anna Allavena - desfăcuse energic plicul.

TATĂL LUI DANIELE A MURIT DE INIMĂ.

ÎNMORMÂNTAREA A AVUT LOC AZI.

AM TRIMIS O COROANĂ DE FLORI ÎN NUMELE VOSTRU.

Antonio ţinuse pentru el vestea, spunându-şi că n-are rost să strice ziua tuturor şi că poate, spre seară, o să găsească momentul potrivit ca s-o comunice. Aşa că ceilalţi se întorseseră de la plajă la ora prânzului, mâncaseră pe verandă, în costum de baie şi plini de sare, apoi Giada dormise în pătuţul de lângă bunica sa, în timp ce Tommaso şi Lorenza se apucaseră să joace cărţi, dând deoparte vasele murdare, pe un colţ al mesei. O învăţa să joace *Tresette,* explicându-i că 3 are valoarea cea mai mare, urmat de 2, de as, rege şi aşa mai departe. Din când în când. Antonio îşi ridica ochii din carte şi îi privea: fiica sa i se părea neobişnuit de calmă; în timpul prânzului a râs chiar la una dintre glumele soţului ei.

La apus, Tommaso îi propusese Lorenzei să facă o plimbare pe malul mării şi ea acceptase. Antonio îi văzuse depărtându-se, unul lângă altul, şi avusese certitudinea că vestea morţii tatălui lui Daniele ar fi făcut să se prăbuşească brusc, ca un castel de nisip, acea vagă armonie care părea să se reînfiripe între

cei doi. Aşa că aşteptase momentul când toţi erau deja în pat şi ieşise pe verandă, hotărât să scape de telegramă, să se prefacă că nu ajunsese niciodată la destinaţie.

— Ce ai acolo? Întrebase Lorenza, făcându-şi brusc apariţia pe verandă.

Era în cămaşă de noapte şi cu părul răvăşit.

— Nimic, răspunsese Antonio, băgând telegrama adânc în buzunar.

— Dacă nu e nimic, de ce îl ascunzi?

— N-ai somn?

— Nu schimba subiectul, protestase ea, încruntată. Ce e plicul ăla?

— E de la fabrica de ulei, nu e mare lucru.

Fiica sa îşi încrucişase braţele la piept şi se apropiase de el.

— Crezi că am încă 10 ani? Deci, ce ascunzi?

Antonio oftase, apoi scosese încet plicul din buzunar şi i-l dăduse.

— N-am vrut să vă stric vacanţa cu veşti proaste, se justificase el cu o voce slabă.

Lorenza îi aruncase o privire de reproş şi scosese telegrama din plic.

După ce citise, o cuprinsese o stare de neliniște. Îi ceruse lui Antonio s-o ducă înapoi la Lizzanello, imediat, chiar în acel moment.

— Dar e noapte... Unde să mergem acum? Încearcă să înţelegi!

— Nu-mi pasă dacă e noapte! Eu trebuie să merg la el, are nevoie de mine! strigase Lorenza.

Antonio o apucase de braţ şi îi şoptise, pe ton imperativ:

— Ar trebui să mergi la soţul tău! El e cel care are nevoie de tine!

Lorenza făcuse ochii mari, încremenită.

— Du-te înapoi la culcare, Lorenza! Nu mă supăra.

Dar ea se dezlănţuise brusc:

— Ori mă duci imediat, ori plec singură! Acum. Cu preţul de a merge pe jos.

Zgomotul îi trezise pe Tommaso şi pe Agata, care fugiseră jos, îngrijoraţi.

— Ce e? Întrebase Agata, cu o mână pe piept.

— Lorenza, eşti bine? o întrebase Tommaso, punându-i o mână pe spate.

Lorenza îl fixase pe tatăl ei cu ochi de foc, aşteptându-se ca el să găsească o explicaţie credibilă.

— Nu e nimic, nu vă faceţi griji, îi asigurase Antonio. Probleme la fabrica de ulei, spusese el, fluturând o clipă plicul galben. Mâine-dimineaţă trebuie să fac un drum la Lizzanello, dar voi încerca să mă întorc seara.

Agata scosese un oftat adânc.

— Mă faceţi să mor de inimă!

— De asta te-ai supărat? o întrebase Tommaso pe soţia sa. A spus că se întoarce mâine, nu-ţi face griji. Nu pleacă de tot.

Apoi ridicase privirea spre Antonio şi îi zâmbise, dând de înţeles că se obişnuiseră cu toţii de-acum cu izbucnirile Lorenzei.

— Prefer să-l însoţesc, să mă asigur că se întoarce, răspunsese Lorenza. Ai înţeles? adăugase ea, întorcându-se spre soţul ei. Mâine mă duc şi eu cu tata.

* * *

— Nu-mi vine să cred, aproape am terminat, comentă Anna, cu mâinile în şolduri, aruncând încă o dată o privire înjur.

În doar câteva luni, casa Giovannei se transformase, devenind exact aşa cum şi-o imaginase Anna până la cele mai mici detalii. Pe uşa de la intrare fusese fixat un panou de lemn cu cuvintele *Casa Femeilor,* scrise cu cerneală neagră, cu litere cursive, chiar de către Anna, cu caligrafia ei clară şi ondulată.

În interior, pereţii curăţaţi şi proaspăt văruiţi cu alb dădeau întregii clădiri un aer proaspăt şi curat; din vechea bucătărie, la dreapta uşii principale, nu rămăseseră decât plita şi chiuveta, un dulap suspendat şi câteva etajere; restul spaţiului era ocupat de o masă mare dreptunghiulară, cu scaune în jur, şi în centrul căreia era o vază cu flori; pe un alt perete se aflau o maşină de cusut şi un dulap fără uşi, în care erau depozitate ustensile pentru cusut şi unelte de tot felul pentru lucrul cu pastă de hârtie şi ceramică. Cu ceva timp înainte, Anna îi explicase lui Antonio că viitoarea casă va fi şi un atelier artizanal, ale cărui produse vor putea fi cumpărate direct de acolo sau de la piaţă. Urma să înregistreze Casa Femeilor ca marcă şi fiecare liră câştigată urma să ajungă direct în buzunarele femeilor care făcuseră obiectele.

În camera din stânga, unde înainte era sufrageria, era acum sala de clasă, cu tablă, birouri şi scaune. În bibliotecă, pe lângă cărţile de la şcoală ale lui Roberto, stăteau la loc de cinste romanele preferate ale Annei - de la *Madame Bovary* la *La răscruce de vânturi* - pe care le adusese de acasă. La etaj, cele două camere adăposteau acum un dormitor cu zece paturi, şase într-o cameră şi patru în cealaltă. Anna găsise şi adăugase până şi câteva pătuţuri.

Inaugurarea avea să aibă loc peste o lună, de ziua lui Carlo, pe 29 noiembrie. Aşa hotărâse Anna, în cele din urmă. Inaugurarea Casei Femeilor mai devreme ar fi fost imposibilă.

— Da, e gata, oftă Antonio lângă ea, cu o faţă întunecată.

— Dar ce ai azi? Pare că eşti cu gândurile în altă parte.

— Scuză-mă...

— Pari aşa... nu ştiu... trist.

— Sunt îngândurat, atâta tot, răspunse el, ridicând din umeri.

— Şi putem şti şi noi?

Antonio tăcu câteva secunde.

— Vino, hai să luăm puţin aer, îi propuse el, dându-i mâna.

Anna a apucat-o şi împreună au ieşit în grădină. Antonio se aşeză direct pe jos, trăgând-o şi pe Anna după el.

— Deci? insistă ea încrucişându-şi gleznele.

— Sunt îngrijorat pentru Lorenza, spuse el după câteva clipe. Speram ca povestea cu Daniele să se fi sfârşit... În schimb...

Anna înghiţi în sec, dar rămase tăcută.

— Am observat-o cu atenţie în ultimele luni... chiar am urmărit-o...

— Ce-ai făcut?

— Ce trebuia să fac, se ţinu el tare. Ştii unde se duce în fiecare miercuri, după ce ţi-o lasă pe Giada?

Anna ridică din umeri, apoi privi în altă parte şi începu să mângâie firele de iarbă.

— Ştiu că în fiecare săptămână merge să-şi viziteze prietena aia de la liceul din Lecce, minţi ea.

— Ei bine, dacă ţi-a spus asta, atunci ţi-a îndrugat o minciună gogonată.

— Şi atunci unde merge?

— La el. Merge la el în fiecare miercuri. Au fost văzuţi în Lecce, într-un loc de lângă Porta Rudiae.

Oftă, nervos.

— Încă nu-mi vine să cred că ai spionat-o...

— Dar ai auzit ce ţi-am spus?

— Am auzit.

Antonio o privi intens.

— De ce oare nu pari surprinsă?

Îl fixă şi ea pe el.

— Pentru că am ştiut de la început că aşa se va întâmpla. Ţi-am spus, îţi aminteşti?

— Anna, trebuie să mă ajuţi, îi spuse el în cele din urmă. Trebuie să vorbeşti tu cu Lorenza. Pe tine te ascultă. Trebuie s-o faci să reflecteze, s-o faci să

înţeleagă că e greşit. Opreşte-o înainte să dea de necaz, înainte... nici nu vreau să mă gândesc la asta.

Şi îşi luă capul în mâini.

— Calmează-te, spuse ea şi îşi trecu degetele prin părul lui.

El îşi ridică capul, cu ochii umezi, şi dădu aerul afară din piept. I se frângea inima să-l vadă aşa.

— Încerc să vorbesc cu ea, de acord, îl linişti ea, continuând să-l mângâie pe păr.

Antonio aprobă din cap, apoi îi luă cealaltă mână în a lui, i-o duse la gură şi o atinse uşor cu buzele. Anna simţi că ia foc, în timp ce un fior neaşteptat îi traversă şira spinării.

— Mulţumesc, spuse el.

* * *

Mai era mai puţin de o oră până la inaugurare şi Anna era într-un continuu du-te-vino, frângându-şi mâinile de emoţie. Purta un *deux pieces* de culoare crem din lână şi mătase, cu jacheta strânsă pe talie şi fusta până sub genunchi, cumpărat special pentru acea ocazie. În buzunarul jachetei avea o foaie de hârtie pe care schiţase un fel de discurs de bun-venit. Din când în când se oprea, se uita la Antonio şi spunea:

— Dacă nu vine nimeni?

— O să vină, o să vină, o liniştea el.

În spaţiul atelierului, Anna pregătise un mic bufet, cu sticle de Donna Anna şi Don Carlo, pe care Roberto şi Antonio le încărcaseră în Fiatul 508 şi le aduseseră acolo încă de dimineaţă, când ea era încă prin oraş să ducă corespondenţa.

— Nu e tocmai punctul meu forte să organizez petreceri sau chestii de genul acesta, oftă ea, aşezându-se pe o bancă.

Antonio zâmbi discret, apoi se apropie de ea şi se aşează şi el pe banca din faţa ei.

— Carletto se pricepea cel mai bine la asta, spuse el. Îţi imaginezi cum ar fi fost să fie aici?

— L-ar fi invitat şi pe Papa! glumi Anna.

— Cu siguranţă, răspunse Antonio cu un zâmbet melancolic.

Ea, dimpotrivă, nu dorise să invite pe niciunul dintre oamenii Bisericii. Cu câteva dimineţi în urmă, ieşind de la barul Castello se ciocnise de don Luciano, care venise spre ea cu braţele larg deschise.

— Bună dimineaţa, doamnă poştaş, îi spusese el. Speram să vă întâlnesc. În caz contrar, voiam să trec să vă caut la poştă.

— Să mă căutaţi? Din ce motiv? răspunsese ea, ridicând dintr-o sprânceană.

— Pentru binecuvântare. Trebuie să ne punem de acord. La ce oră ar trebui să vin? Joia asta, nu?

Anna se uitase la el, nedumerită.

— Care binecuvântare?

Don Luciano răsese.

— Cum care? Pentru Casa Femeilor, nu?

— Eu şi Casa n-avem nevoie de nicio binecuvântare! exclamase ea.

Preotul făcuse un mic pas înapoi, dezorientat. Câţiva bărbaţi aşezaţi la o măsuţă, nu departe de ei, ridicaseră ochii din cărţile de joc pe care le ţineau fiecare în mână.

— Orice activitate nouă are nevoie de binecuvântarea Domnului! afirmase don Luciano sigur pe el.

Anna se strâmbase, apoi se urcase pe bicicletă.

— Nu şi a mea, îmi pare rău, răspunsese ea, ridicând din umeri.

Şi plecase, lăsându-l cu ochii-n soare.

Se uită din nou la ceas: mai erau câteva minute până la ora 5, când oamenii vor începe să sosească.

— Ce spui, dăm noroc, între timp, doar tu şi cu mine? Îi propuse Antonio.

— Spun că e o idee excelentă! răspunse ea bătând din palme.

Se apropiară de bufet şi Antonio luă o sticlă de Donna Anna, apoi se apucă să-i scoată dopul de plută. Între timp, Anna apucase două pahare şi i le întinse, zâmbind. El le umplu pe amândouă şi îi oferi unul din ele.

— Pentru Casa Femeilor! spuse el, ridicând paharul către Anna.

Anna ciocni paharul său de cel al lui Antonio şi adăugă:

— Pentru noi, că am reuşit! *Santé!*

— *Santé!* repetă el.

Primii care au sosit, la ora 5 fix, au fost Roberto şi Maria.

— Iartă-ne, *maman,* am vrut să venim mai devreme să- ţi dăm o mână de ajutor, dar s-a ivit o problemă la cramă, zise Roberto, sărutând-o pe obraz.

— E vina mea, se grăbi să se scuze Maria. Am greşit o comandă.

Şi privi imediat în jur cu obişnuita ei expresie mirată; părea că orice lucru nou exercită asupra ei o fascinaţie absolută.

Anna se forţă să zâmbească şi aşeză paharul pe masă.

— Hai, vino să-ţi arăt, o invită ea făcându-i semn s-o urmeze.

Nu după mult timp apărură Lorenza şi Tommaso, iar în spatele lor Agata cu micuţa Giada în braţe.

— Unde e *zia?* Întrebă Lorenza.

— Sus, cu Maria, răspunse Roberto. Cine vrea vin? Întrebă apoi.

— Eu, cu multă plăcere, spuse Tommaso.

— Sigur că da. Vreau şi eu un pic, adăugă Agata.

— Bine aţi venit! îi întâmpină Anna, revenind în acel moment în încăpere.

Maria rămăsese în spatele ei, cu mâinile împreunate, şi se duse imediat lângă Roberto, care îi trecu braţul în jurul taliei.

* * *

La ora cinci şi un sfert încă nu sosise nimeni. Giada, adormită, scâncea şi se freca la ochi cu mâinile făcute pumn.

— Micuţa trebuie să doarmă, spuse Agata, legănând-o în braţe. Nu-i mai bine s-o ducem acasă? Îl întrebă pe Tommaso. Nu sunt multe de făcut pe-aici, adăugă pe un ton sarcastic.

— Da, poate e mai bine, răspunse el, ridicându-se de pe scaun. Lorenza, vii înapoi cu noi?

— Vrei să rămân aici cu tine, *zia?*

Chiar dacă se lăsase întunericul de-acum, Anna scruta peisajul rural de dincolo de fereastră, cu braţele încrucişate la piept. Se întoarse preţ de o clipă şi îi spuse:

— Nu, *ma petite,* du-te.

Antonio se apropie de Agata şi îi şopti:

— Eu mai rămân puţin.

Dar soţia nu îi răspunse.

Când Lorenza era pe punctul să iasă. Antonio o ţintui cu o expresie severă.

— Ciao, tată, spuse ea, sfidându-l.

— Ciao, o salută Antonio, rece.

Apoi închise uşa şi se duse la Anna.

— Ţi-am spus că n-o să vină nimeni, spuse ea încet.

El o privi dezolat şi îi puse o mână pe umăr.

— Îmi pare atât de rău... Nu înţeleg. Trebuie să existe o explicaţie...

Anna rămase cu privirea împietrită.

— Puţin îmi pasă, răspunse ea apoi, hotărâtă. Eu merg înainte, oricum. Ţi se pare că mă las descurajată de o mână de ignoranţi?

* * *

A doua zi dimineaţă, la poştă. Elena nu mai ştia cum să se scuze.

— Am vrut să vin, jur! Dar înţelege-mă şi tu pe mine: cu picioarele astea umflate precum cârnaţii, cum puteam ajunge până acolo?

— Nu-i nimic, răspunse Anna, fără să-şi ridice privirea de la corespondenţa de pe masă.

Chiar şi Carmine, de cum intră în birou, se grăbi să-i spună că îi pare atât de rău că n-a fost... Dar fusese convocată o şedinţă de sindicat neaşteptată, nu avea cum.

Toţi cei pe care Anna îi întâlnea în acea dimineaţă păreau să aibă pregătită o scuză. Când i-a servit cafeaua *cu grappa,* Nando i-a spus că i-ar fi plăcut foarte mult să vină la inaugurare, că intenţionat închisese mai devreme barul, dar apoi soţia lui venise cu una dintre ideile ei şi îl forţase să facă ordine în pod.

— Când hotărăşte că trebuie făcut ceva, aşa rămâne. Trebuie să se facă atunci când zice ea, şi cum zice ea.

— Nu-ţi face griji, Nando, i-a răspuns Anna. Cu altă ocazie, dacă o să doreşti.

Cu toate astea, ceea ce o făcuse să sufere mai mult decât orice a fost absenţa Giovannei. Sperase până în ultima clipă s-o vadă venind la *contrada,* dar în zadar.

Iar când Anna se întorsese acasă la ora cinei şi o auzise întrebând candid „cum a fost?", nu mai rezistase.

— Chiar te interesează să ştii?

— De ce spui asta? Întrebase Giovanna, uimită.

— Mă mai şi întrebi? Astăzi aveam nevoie să fii acolo, să fii acolo *pentru mine*. Şi, CU toate astea, nu erai. Şi pentru ce asta? Pentru *cine?* Cât timp îi vei mai permite acelui bărbat să te domine mental?

Şi urcase în camera ei, trântind uşa. Câteva ore mai târziu, era în pat şi citea la lumina veiozei de pe noptieră. Giovanna bătuse încet la uşa ei.

— Pot? Trebuie să-ţi spun ceva.

Şi intrase în cameră cu capul plecat, muşcându-şi buzele.

— Ai dreptate. Am greşit, ştiu. Dar trebuie să înţelegi că eu nu sunt la fel de puternică ca tine...

— Ba eşti, o întrerupsese Anna, aşezându-se pe pat în poziţia şezut.

Giovanna clătinase din cap.

— Nu, nu sunt, repetase ea.

Apoi se aşezase şi ea pe marginea patului, cu mâinile încrucişate în poală.

— Adevărul este că încă mi-e teamă, îi spusese în şoaptă.

— De cine? De idiotul ăla?

— Nu, nu de el. Mi-e teamă de mine. Despre cum aş putea să mă simt, despre ce sentimente m-ar încerca... Nu sunt încă pregătită, ăsta e adevărul.

Anna oftase dezamăgită, apoi o privise afectuos.

— Eşti, doar că încă nu-ţi dai seama de asta.

— E posibil, nu ştiu, răspunsese Giovanna. Dar încerc să înţeleg eu însămi, şi între timp tu să nu îmi faci o vină din asta...

— Nu, ai dreptate, spusese Anna. Şi tu să mă scuzi. Pe bune.

Şi întinsese mâna pe cuvertură, căutând-o pe a Giovannei. O întinsese şi ea pe a ei şi o aşezase pe cea a Annei, ca şi cum ar fi vrut să spună că totul revenise la normal.

* * *

Ca în fiecare an, în primele zile ale lunii decembrie. Daniele îi duse bunicii Gina una dintre primele sticle de Donna Anna din producţia noului an. Cea din 1951 se arăta a fi una dintre cele mai bune dintotdeauna, datorită verii însorite, dar nu toride, şi unor ploi apărute la momentul potrivit, care aduseseră răcoare în zilele cele mai călduroase. Bătu la uşă.

— Bunico, eu sunt! strigă, ştiind că Gina avea auzul din ce în ce mai slab.

Însă Carmela a fost cea care îi deschise uşa.

— Dar ce onoare! îl salută ea, îmbrăcată în rochia neagră de doliu.

Daniele deveni încordat.

— Bunica nu e?

— Bineînţeles că e. Unde să se ducă? Îi răspunse Carmela, deschizând larg uşa. Poftim!

Intră în bucătărie şi se aplecă să-şi sărute bunica pe obrazul ridat.

— Iată-l! spuse, punând sticla pe masă.

— O, ce frumos! se bucură Gina. Desfă-o, te rog, vreau să gust imediat.

Daniele îi zâmbi şi luă tirbuşonul din sertar: în ciuda celor peste 70 de ani, bunicii nu-i pierise deloc pofta de a bea câte puţin, din când în când.

— Aduc paharele, spuse Carmela. Vreau şi eu să-l gust. Daniele umplu ambele pahare, apoi o invită pe bunica sa să-i miroasă buchetul.

— Cum ţi se pare?

Gina inspiră adânc.

— Îmi pare la fel de bun ca întotdeauna.

Carmela dădu paharul pe gât dintr-o înghiţitură.

— Ia-o uşor, fata mea! o avertiză Gina. Tatăl tău nu te-a învăţat chiar nimic? Vinul trebuie băut încet.

Fiica plesni din buze.

— Bun! spuse, şi îşi turnă iar.

— Ar fi mai bine să plec, de-acum, anunţă Daniele, mângâind părul aspru şi cărunt al bunicii.

— Deja pleci? Abia ai venit! se încruntă Carmela, şi bău iar.

— Da, răspunse el fără s-o privească. Trebuie să mă întorc la cramă.

— Dar Roberto ce păzeşte? spuse printre dinţi. Mai mult munceşti tu decât el.

— Nu e adevărat! îi luă apărarea Daniele. Doar că pentru moment avem sarcini diferite. Încă învaţă, dar învaţă repede.

— Aşa o fi.

Carmela strâmbă din nas şi bău ultima înghiţitură de vin rămasă în pahar.

Apoi întinse mâna spre sticlă şi o roti spre ea.

— Donna Anna, citi, rostind rar cuvintele. Chiar vreau să văd, acuma că eşti şi tu stăpân, când o să-i dedici un vin şi mamei tale. Donna Carmela. Sună bine, nu?

Daniele oftă iritat, se uită apoi la bunica lui şi îi spuse că trebuie să plece.

— Nu răspunzi? izbucni Carmela. Ce e? Nu merit şi eu un vin de la Crama Greco?

Fiul o privi cu un aer sever.

— Nu, aş zice că nu.

— Hai, du-te, dragule! îi spuse Gina, încercând să calmeze spiritele.

— Nu se duce nicăieri dacă nu-mi spune mai întâi în faţă, clar şi concis, ce gândeşte.

— Las-o baltă, spuse Daniele, făcând un semn hotărât din cap, şi dădu să plece.

— Oh, pleci? Du-te, du-te! spuse ea, fluturând din mână. Semeni leit cu taică-tău. Ceea ce vă reuşeşte cel mai bine e să plecaţi.

— Te conduc la uşă.

Cu greu, Gina încercă să se ridice. Dar era prea agitată şi nu reuşea să se mişte.

— Nu, stai! o opri Daniele, fără să-şi ia ochii de la mama sa. Asta n-am înţeles-o. Când, mai exact, a plecat tata? N-a făcut altceva decât să te suporte toată viaţa.

— Da. Toată viaţa. Cum să nu! spuse Carmela, cu un râs forţat.

— Dragule, ai face mai bine să pleci, îngăimă Gina cu voce tremurândă, luând mâna nepotului său într-a ei. Dar el nu se mişcă din loc.

— Incredibil! Chiar şi aşa mort, nu-l poţi lăsa în pace. Nu poţi... Ştii ceva? Voiai să ştii ce cred eu cu adevărat? Ei bine, îţi spun!

Carmela îl privi cu un aer provocator.

— Te ascult!

— Ştii de ce nu voi numi niciodată un vin cu numele tău? Pentru că nu simt nici măcar un dram de respect pentru femei ca tine.

Ea strânse din ochi şi făcu câţiva paşi înainte.

— Dar pentru Anna aia, în schimb, ai respect, nu? spuse ea printre dinţi.

— Da, şi care-i problema? Îi replică Daniele.

Ea veni spre el, la un centimetru distanţă de faţa lui, şi îl privi atent.

— Da, spuse printre dinţi. Am zis bine. Exact ca taică- tău!

— Taci din gură! strigă Gina la ea.

— Ba cred că în sfârşit o să vorbesc! exclamă Carmela. Cu un efort supraomenesc, Gina se aruncă peste ea şi încercă s-o tragă de spate.

— Taci, blestemato!

— Bunico, calmează-te! o reţinu Daniele, cu un aer îngrijorat.

— Voi, Greco, aveţi o obsesie pentru aia, ca o boală! spuse Carmela dintr-o suflare.

Daniele se întoarse, uitându-se la mama sa cu o expresie confuză. Gina se lăsă să cadă înapoi pe scaun şi închise ochii, ducându-şi o mână la inimă.

— Ce vrei să spui? Nu înţeleg..., zise Daniele.

În cameră se lăsă tăcerea. Îi luă câteva clipe ca să facă legătura. Apoi, brusc, ca şi cum s-ar fi rupt ceva în el. Daniele înţelese.

* * *

În fiecare după-amiază, după serviciu, Anna mergea la Casa Femeilor şi petrecea acolo ore întregi, încrezătoare şi de neclintit. De cele mai multe ori. Antonio mergea să-i ţină companie.

— Nu-mi place să stai aici, singură, spuse el.

— Ce crezi că mi se poate întâmpla, ridica din umeri Anna.

— Nu ştiu. Dar gândul ăsta mă neliniştește.

Aşa că Antonio ieşea de la fabrica de ulei mult mai devreme decât de obicei şi i se alătura. Ca să rămână acolo cât mai mult, îşi găsea mereu câte ceva de făcut: aşeza cărţile noi în bibliotecă, uda grădina de legume, punea la punct un raft care i se părea un pic instabil. Stătea acolo până când se lăsa întunericul, apoi îi spunea Annei:

— S-a făcut târziu. Hai să mergem, te însoţesc.

Şi se ducea cu ea până acasă: ea, în faţă pe bicicletă, iar el, în spate, îi lumina calea cu farurile maşinii.

La începutul unei după-amiezi de la jumătatea lunii decembrie, la două săptămâni după inaugurare, Anna auzi o bătaie în uşă şi se duse să deschidă, convinsă că e Antonio. În schimb, se trezi în faţa sa cu o femeie micuţă, cu un aer înfometat. Avea sprâncene dese şi închise la culoare şi un păr negru bogat şi ondulat, străbătut de câteva fire argintii. Pe umăr purta o geantă veche şi umflată, care probabil conţinea toate lucrurile sale.

— Am auzit că aici pot cere ajutor, spuse femeia.

Anna observă că într-o parte a gurii i se formaseră cruste minuscule.

— Sigur că da, intră, stai jos. Îţi fac o cafea, spuse ea încet, aproape nevenindu-i să creadă.

— Mă numesc Melina, spuse. Şi mă prostituez, adăugă ea imediat, fixând-o pe Anna de parc-ar fi aşteptat să observe un gest, chiar imperceptibil, de indignare.

Cu faţa neclintită, Anna făcu cafeaua şi o îndemnă pe Melina să vorbească. Astfel, aceasta îi povesti despre cum îşi pierduse soţul în război şi despre toate zilele în care i se răsucise stomacul de foame pentru că n-avea ce să mânce.

— Dacă bărbatul nu e, nici pâine nu e, spuse ea.

— Asta vor să credem, răspunse Anna.

— Eu n-am fost la şcoală. Nu ştiu nici măcar să-mi scriu numele, continuă Melina. Nu ştiu să fac nimic. Am doar asta, adăugă ea, desfăcând braţele. Şi aşa mi-am câştigat pâinea. Până acum.

Apoi se aşeză pe scaun.

— Dar acum acest corp s-a făcut gol, moale, iar *bărbaţilor* nu le mai place.

Oftă, se aplecă înainte.

— Trebuie să-mi găsesc de muncă, şi nimeni nu vrea să-mi dea ceva să lucrez. Am nevoie să mă ajuţi. Pot să învăţ orice. Sunt târfă, nu sunt proastă.

Anna se uită la ea câteva clipe, apoi îi zâmbi.

— Ei bine, aş zice că ai venit unde trebuie, spuse ea ridicându-se.

— Încă ceva, continuă Melina, rămânând aşezată. Am o prietenă... Un nenorocit, nu ştiu cine, a băgat-o în necaz şi acum aşteaptă un copil. Mama ei a dat-o afară din casă şi acum nu mai are unde locui. Poate să vină şi să stea aici chiar dacă e însărcinată?

* * *

Când Antonio îşi făcu apariţia, câteva ore mai târziu, Anna îi deschise uşa radiind de bucurie.

— Ce e? o întrebă el, zâmbind.

Anna îl apucă de obraji cu mâinile şi îl sărută zgomotos.

— Zi, ce e? o întrebă din nou, de data asta uşor tulburat.

— E o femeie, dincolo, explică ea. Şi mâine va mai veni încă una.

Antonio o luă de mână şi o privi în ochi.

— Ştiam eu, spuse. Era nevoie doar să aşteptăm.

— Da, răspunse Anna. Îţi mulţumesc că ai aşteptat alături de mine.

Şi îi strânse şi mai puternic mâna. În acel moment, în spatele Annei îşi făcu apariţia Melina.

— Bună! salută ea.

— Bună! răspunse Antonio, stânjenit, prefăcându-se că n-o văzuse niciodată înainte.

— Iat-o! exclamă Anna. Melina, el e cumnatul meu, Antonio. Antonio, ea este Melina. Prima locuitoare a Casei Femeilor.

— Mă bucur să te cunosc, spuse femeia, punându-şi o mână în şold.

— Bucuria e a mea, spuse Antonio.

A doua zi dimineaţă, înainte să se ducă la poştă, Anna făcu un ocol spre sera care se afla la marginea orăşelului. Pătrunse în depozit, uitându-se în jur la puieţii de lămâi, migdal, citrice şi rodiu.

— Cu ce vă pot ajuta? o surprinse vocea unui bărbat, în dreapta sa.

Era înalt şi masiv şi îşi curăţa mâinile murdare de pământ cu o cârpă care părea că nu văzuse apă şi săpun cine ştie de cât timp.

— Aş dori să comand un brad de Crăciun, răspunse ea. Cel mai înalt pe care îl aveţi.

februarie 1952

Telefonul sună mult timp înainte ca Anna să se ducă să răspundă. Încă nu se obișnuise cu acea sonerie insistentă și enervantă, care o făcea să tresalte de fiecare dată. Roberto i-l dăruise de Crăciun: scosese dintr-o cutie drăcia aia urâtă de bachelită neagră cu disc și receptor și, plin de entuziasm, o întrebase:

— Îți place, *maman?* Am cumpărat unul și pentru cramă!

— Cine e? spuse Anna tăios, ridicând receptorul.

La celălalt capăt al firului îl auzi pe fiul său râzând.

— Roberto! De ce râzi?

— Cum de îți ia mereu atât de mult să răspunzi? Și, apoi, nu se spune: „Cine e?", se spune „Alo?"

— Și cine a stabilit asta?

— Nu știu, dar așa se face.

— Ei, când spun „alo?", mă simt ca o idioată.

— Cum vrei, *maman,* răspunse Roberto, amuzat. Ce faci?

— Ce vrei să fac? Mă grăbesc, ca de obicei: tocmai m-am întors de la muncă și încă n-am pregătit prânzul. La ora 2 trebuie să fiu la Casă pentru lecție.

— Ei bine, de aceea te-am sunat. Nu pot să mă întorc la prânz. O să mănânc ceva aici la cramă. Așa că nu te apuca să gătești. Ne vedem diseară. Ah! Maria ia cina cu noi, îți amintești?

Anna reținu informația, continuă cu un mmm... mmm și închise fără să spună măcar „ciao".

— Cine era? Întrebă Giovanna, apărând în sufragerie. Pe umeri purta șalul pe care îl croșetase și de care nu se despărțea niciodată.

— Cine vrei să fie? Una din cele două persoane care au numărul nostru de telefon, glumi Anna. Facem niște paste rapid? Trebuie să plec în mai puțin de o oră.

Giovanna încuviință din cap, apoi dădu să spună ceva, dar ezită.

— Ce e? Erai pe cale să spui ceva? o întrebă Anna.

Prietena ei își drese glasul, apoi rosti cu un fir de voce:

— Mă gândeam... dacă aș veni azi cu tine? La *contrada?* Chipul Annei se lumină de bucurie.

— Dacă mă simt... *ciudat,* văzând casa, adică, ei bine, o să vreau să plec imediat, precizează Giovanna.

— Da, în regulă, răspunse Anna.

Apoi repetă, în şoaptă:

— Bine.

* * *

Roberto aşează receptorul la loc, clătinând din cap. Conversaţiile la telefon cu mama lui se terminau întotdeauna la fel: din senin, ea decidea că era timpul să închidă, şi chiar făcea asta.

— Cobor iar în cramă, spuse el trecând prin faţa biroului Măriei, plin de hârtii.

Ea, complet absorbită de ce făcea, îi răspunse cu un „bine" distrat. Roberto coborî în mijlocul butoaielor de lemn în care vinul Don Carlo încă se stabiliza. Era nevoie de optsprezece interminabile luni până când vinul roşu de la Crama Greco era gata pentru îmbuteliere: la sfârşitul acelei luni urma să fie îmbuteliată producţia din 1950. Mai era puţin până la acel moment, iar zilele de la mijlocul lui februarie erau deosebit de intense. Roberto muncea până la şaisprezece ore pe zi: ajungea când se lumina de ziuă şi rămânea până seara. O făcea şi pentru că Daniele era mult mai puţin prezent acum: puteau să treacă zile întregi fără ca el să dea pe la cramă şi, când venea, nu stătea mai mult de o oră.

Roberto n-ar fi putut spune de ce, dar Daniele i se părea schimbat de o vreme: supărat, sau poate trist. În timpul uneia dintre rarele sale apariţii la cramă, încercase să-l întrebe dacă se întâmplase ceva, dar ca răspuns nu primise decât un zâmbet forţat şi un „nu-ţi face griji pentru mine, sunt bine, pe bune". Roberto nu-l crezuse, dar nu dorise să insiste. De fapt, bănuia despre ce e vorba, şi anume că starea ciudată a lui Daniele avea de-a face cumva cu verişoara sa, Lorenza, începuse să bănuiască asta când, în urmă cu aproximativ o lună, într-o după-amiază târzie a unei zile de miercuri, o văzuse venind la cramă. Era poate a doua sau a treia oară când ea călca pe acolo, cel puţin de când începuse el să lucreze.

— Ce vânt te-aduce pe la noi? o salutase Roberto. Ţi-a venit chef de un pahar cu vin?

— În realitate, chiar mi-ar fi de folos, murmurase ea, frângându-şi mâinile.

— Vino cu mine, o invitase el.

De la intrare până la biroul lui Roberto, Lorenza se uitase încontinuu în jur, ba chiar tresărise de câteva ori, întorcându-se brusc, când auzise paşi dinspre pivniţă sau de la poartă. A fost nevoie de câteva minute bune şi de un

deget de Donna Anna Anniversario, din care Roberto ţinea o sticlă pe birou, ca s-o facă să dezvăluie motivul pentru care se afla acolo.

— Daniele nu-i aici, nu-i aşa?

— L-am văzut în trecere azi-dimineaţă, dar n-a stat mult, îi răspunsese Roberto.

— Şi nu s-a mai întors azi?

— Nu...

— Ţi-a spus, cumva, dacă avea ceva în program după-amiază?

Roberto făcuse o faţă care spunea că n-avea nici cea mai vagă idee.

— Înţeleg, spusese aproape în şoaptă Lorenza.

Se ridicase brusc, îşi luase la revedere şi se dusese spre ieşire.

— Mulţumesc pentru vin! îi spusese în final, întorcându-se spre el o clipă.

* * *

Anna gonea ca vântul, iar Giovanna abia reuşea să ţină ritmul cu ea, deşi pedala cât putea de repede. Bicicleta fusese un cadou de Crăciun din partea întregii familii Greco. Când Giovanna o văzuse, cu o fundă roşie pe ghidon, se simţise profund stânjenită, gândindu-se la cât de mărunte ar fi putut părea micile daruri croşetase pe care le făcuse pentru fiecare dintre ei, în comparaţie cu bicicleta.

Cu efort, o luă pe drumul spre *contrada* La Pietra. Anna încetini, în sfârşit, apoi, odată ajunse, se dădură jos de pe biciclete. Din nou în faţa casei sale, Giovanna nu se simţi deloc ciudat, aşa cum se temuse, ba chiar se bucură. Se gândi că probabil aşa simţi când se întâmplă să vezi din nou pe cineva la care ai ţinut. Nu- şi putea explica de ce chiar în ziua aia hotărâse să se întoarcă la *contrada,* după toţi anii în care stătuse departe de ea şi în ciuda fricii pe care încă o mai simţea. Poate pentru că acum era mereu singură, având în vedere că Anna, împărţindu-se între slujbă şi Casa Femeilor, nu stătea aproape niciodată acasă. Sau poate pentru că, după cum spusese Anna, era cu adevărat pregătită, dar nu-şi dădea seama.

Privi îndelung, zâmbind, la noua faţadă a casei, cu uşa şi obloanele vopsite în albastru ca marea, şi cu toate vasele de pe pervazul fiecărei ferestre pline de flori viu colorate. Apoi înaintă încet spre uşa de la intrare, continuând să privească în jur şi nevenindu-i să-şi creadă ochilor: cât de frumoasă era acum grădiniţa şi cât de frumoasă era grădina, cu toate acele legume colorate şi pline de sevă...

— Casa Femeilor, citi Giovanna pe uşa din faţă, zâmbind din nou.

Anna împinse puţin uşa, apoi se opri.

— Cum te simţi? o întrebă, cu oarecare neliniște.

— Bine, răspunse Giovanna, cu un aer calm.

— Într-adevăr?

— Da, da, repetă ea, convinsă.

— Ei bine, atunci hai să intrăm! exclamă Anna.

Interiorul casei o lăsă pe Giovanna cu gura căscată: din poveştile detaliate ale Annei ştia că se făcuseră o mulţime de schimbări, că probabil abia îşi va mai recunoaşte vechea casă... Dar s-o vadă în faţa ochilor a fost o surpriză uriaşă. Se afla într-un loc cu totul nou şi special, în acelaşi timp o casă, o şcoală şi un magazin; un loc primitor şi plin de lumină unde părea că anumite întâmplări urâte n-au avut loc niciodată.

Anna o luă de mână şi o trase după ea din cameră în cameră, insistând cu „Deci, ce crezi?”, „îţi place asta?”, „Dar asta”? Apoi i le prezentă pe cele patru femei care locuiau acolo: prima era Melina, iar Giovannei i se părea c-o văzuse deja pe undeva, chiar dacă nu reuşea cu niciun chip să-şi amintească unde şi când; apoi, erau Elisa şi Michela, două surori de 14 şi, respectiv, 16 ani, orfane de mamă şi fără să-şi fi cunoscut niciodată tatăl: până cu câteva săptămâni înainte, fuseseră angajate la familia Tamburini ca slujnice, dar doamna observase anumite priviri ale soţului - „foarte respectabilul” domn Tamburini - şi le concediase pe loc, lăsându-le astfel fără adăpost şi fără loc de muncă; ultima, Elvira, avea 22 de ani, nişte ochi albaştri mari şi era însărcinată: urma să nască în mai, după propriile calcule. Nu era de loc de-acolo, explică. Se născuse şi trăise la Vernole. La auzirea numelui acelui orăşel, unde don Giulio era preot paroh, pe Giovanna o trecu un fior, care nu-i scăpă nici acelei fete, nici Annei.

— Cunoşti pe cineva prin părţile alea? o întrebă, curioasă, Elvira.

— Nu, pe nimeni, răspunse Giovanna.

Zâmbind, Anna le invită să ia loc în clasă: era timpul să înceapă ora. Giovanna se duse să se aşeze în ultima bancă în spate şi, cu obrazul în palmă, rămase s-o asculte pe Anna explicând şi scriind pe tablă, în timp ce cele patru femei, în special cele două surori, care păreau a fi cele mai atente, luau notiţe într-un caiet. În acea zi, Anna descria modurile verbale, explicând că acestea pot fi predicative sau nepredicative şi că pentru fiecare dintre ele existau timpuri simple şi timpuri compuse. Giovanna fu surprinsă să-şi amintească perfect acea explicaţie: era aceeaşi pe care Anna i-o dăduse cu mulţi ani în

urmă, în aceeaşi cameră în care se afla acum, când ea şi prietena ei citiseră împreună *Mândrie şi prejudecată*.

La sfârşitul lecţiei, în timp ce Anna le dădea temele pentru ziua următoare, sosi o doamnă cu mâini ridate, care mirosea a lavandă.

— A venit ca să le înveţe cum să tricoteze pături, îi spuse Anna Giovannei. E o artă străveche şi preţioasă, adăugă ea.

— Da, făcea şi bunica, ca să le vândă... Erau toate colorate şi atât de frumoase. Mi-ar fi plăcut să învăţ, dar ea n-avea niciodată timp şi nici chef să mă înveţe. „Du-te de-aici, fetiţo, şi nu mă plictisi", îmi zicea...

Între timp. Melina şi Elvira se aşezaseră în faţa femeii, care se numea Fina, şi scoteau dintr-un coş nişte gheme de lână şi andrele cu lucru deja început. Giovanna trase încet un scaun şi li se alătură.

— Alege trei culori care îţi plac cel mai mult, îi spuse Melina, arătând spre coşul care dădea pe dinafară de gheme.

Giovanna se aplecă şi scotoci în el: alese un ghem de un frumos galben-aprins, unul turcoaz şi unul portocaliu.

— Iată şi andrelele potrivite, spuse doamna Fina, întinzându-i-le cu un surâs.

— Mulţumesc, spuse Giovanna, fericită ca un copil.

— Acum o să-ţi arăt cum să pui ochiuri..., continuă Fina.

Cele două surori, care nu erau deloc interesate de pături, se uitau curioase la cărţile din bibliotecă. Anna le îndruma ca să aleagă ceva potrivit.

— Asta, poate mai târziu, spuse ea, luând *Crimă şi pedeapsă* din mâna Elisei.

Giovanna ridică privirea spre ele, pentru un moment, îşi amintea de cartea aia: era volumul pe care Antonio i-l dăruise Annei, cel cu dedicaţia în care spunea că până şi cei vinovaţi merită compasiune.

— Uite, ia-o pe asta în schimb, spuse Anna, dându-i Elisei un alt volum.

Giovanna îl recunoscu instantaneu: era chiar *Mândrie şi prejudecată*. *Cine ştie dacă şi fata asta, ca mine cu mulţi ani în urmă, îşi va dori să fie şi ea Elizabeth în timp ce citeşte,* se gândi ea zâmbind.

Anna şi Giovanna au plecat acasă abia spre seară, în timp ce cele patru rezidente ale Casei începeau să pregătească cina: cele două surori aşezau masa, în timp ce Melina aducea o ceapă şi un mănunchi de spanac pe care se dusese să le culeagă din grădină, iar Elvira tăia pâinea.

— Ne vedem mâine, le salută Anna. Ah, Elvira, spuse apoi, întorcându-se spre ea. Putem merge mâine să vedem de trusa bebeluşului, după ora de curs.

Elvira dădu aprobator din cap.

— Jur că, dacă o să fie fată, o s-o numesc Anna, ca pe tine, adăugă ea.

— Roagă-te să fie băiat, ascultă la mine! interveni Melina, curăţând spanacul.

în timp ce se urcau pe biciclete, Giovanna îşi întrebă prietena dacă şi a doua zi va fi o lecţie de tricotat.

— Nu, Pina revine vineri, răspunse Anna. Mâine o să vină pentru prima dată un prieten al lui Carmine, specializat în meşteşugul pastei de hârtie.

Giovanna se întoarse şi privi rapid spre casă, gândindu-se ce după-amiază frumoasă petrecuse acolo. Abia aştepta să vină ziua de vineri.

* * *

Masa de lucru din atelierul din via Santa Maria del Paradiso era acum goală; accesoriile pentru cusut, caietele cu coperta neagră, resturile de material, pernuţele pentru ace cu gămălie, metrul, rigla de lemn, foarfecă, creta şi degetarele erau puse toate grămadă într-o cutie de carton. Alături, tot pe podea, erau maşina de cusut Singer, fierul de călcat, valurile de stofă şi un bust de lemn fără cap şi fără braţe.

Daniele aruncă o ultimă privire în jur, să se asigure că n-a uitat ceva, apoi deschise uşa şi începu să încarce totul în remorca micii autoutilitare pe care o împrumutase de la proprietarul barului Duomo, printre puţinii care aveau aşa ceva.

— O să ţi-o aduc înapoi mâine-dimineaţă, îl asigurase Daniele.

Omul îi răspunsese că nu era nicio problemă, c-o putea aduce înapoi când putea.

— Deci de-acum nu ne mai vedem prin zonă? Îl întrebase el. Ce păcat!

Daniele acoperi totul cu o pânză groasă, albă, pe care apoi o fixă cu o funie. Se întoarse, scoase cheia din buzunarul pantalonilor şi o lăsă pe masă: băiatul care îi închiriase casa avea să vină s-o ia mai târziu. Asta fusese înţelegerea. Se îndreptă spre uşă şi o închise în urma sa, evitând să se întoarcă să privească pentru ultima oară.

Renunţarea la atelier fusese doar primul pas: mai avea încă de vorbit cu Roberto şi de pus la punct lucrurile la cramă, dar mai presus de toate mai trebuia să discute cu Lorenza şi ştia foarte bine cât de greu va fi. Decizia de a pleca se conturase încet, în ultimele săptămâni, şi era convins că era singura

alegere posibilă. Să rămână şi să se comporte ca şi cum nimic nu se întâmplase era o opţiune pe care nici măcar n-o luase în considerare: se cunoştea bine şi ştia că nu l-ar fi putut privi niciodată pe Roberto în ochi zi după zi fără să-i spună adevărul. Cu atât mai mult n-ar fi putut s-o vadă în continuare pe Lorenza la fel cum o făcuse până atunci. Din acea zi blestemată în bucătăria bunicii sale, când mama sa îi revelase cine era cu adevărat, în felul acela laş, Daniele căzuse într-o stare de tristeţe abisală. Stătea închis în casă şi nu mai voia să vadă pe nimeni, îşi petrecuse Crăciunul singur, în micul său apartament, fără poftă de mâncare şi copleşit de dorinţa de a dispărea din lume. Carmela încercase de mai multe ori să-l scoată afară: se dusese să bată la uşa lui, rugându-l s-o ierte; îl implorase în lacrimi să-i deschidă, să-i vorbească. Trebuia să-i explice cum se întâmplase. Dar Daniele nu-i deschisese niciodată.

— Bunica ta o să moară de inimă rea dacă nu vii să vorbeşti cu ea, îi spusese la un moment dat.

Daniele continuase s-o ignore. O singură dată se apropiase şi vorbise cu ea, de dincolo de uşă.

— Cine altcineva mai ştia? o întrebase el.

— Dar ce contează? Îi răspunsese Carmela cu voce tremurândă. Deschide, copilul meu, te rog!

— Nu. Răspunde la întrebarea mea!

O auzise pe mama sa oftând şi aşteptase într-o tăcere obstinată până i-a răspuns.

Şi astfel descoperise că ştiau şi bunicii săi, şi ştia şi Carlo, dar nu de la început: aflase cu puţin timp înainte ca Daniele să înceapă să lucreze la proprietatea Greco. Fusese ideea bunicului său să-l trimită la muncă acolo, şi tot el fusese cel care „rezolvase problema” când ea rămăsese însărcinată.

— Şi tata era şi el implicat?

Carmela jurase că nu: Nicola nu ştiuse niciodată nimic şi nici nu bănuise, era sigură de asta.

— Ar trebui să vă fie ruşine, tuturor! fuseseră ultimele cuvinte pe care i le adresase mamei sale.

Era prima zi a anului 1952, şi căzuse grindină. Daniele îşi petrecuse toate zilele următoare întins în pat gândindu-se obsesiv la Carlo şi la relaţia pe care o avusese cu el. Încercase să rememoreze toate momentele petrecute împreună, privirile lui, obiceiul acela al lui de a-l îmbrăţişa fără motiv, felul

în care îi spunea *ragazzo mio,* ziua în care îl anunţase că o să-l trimită la New York şi ziua când îl revăzuse la întoarcere, la Napoli, imediat ce coborâse de pe navă, ultima dată când vorbise cu el înainte să moară, clipa când aflase de moştenirea pe care ţinuse să i-o lase… Acum devenise totul clar pentru el. Era convins că şi Antonio ştia totul: iată de ce era mereu ceva ciudat în felul în care se purta cu el. Îi era frică, era doar frică. Apoi se gândi la Roberto şi o lacrimă tăcută îi căzu pe obraz. *Am un frate,* îşi repeta. *Un frate! Sânge din sângele meu!* De câte ori, în copilărie, îi ceruse Carmelei „să-i facă un frăţior" ca să nu se mai joace singur?

— Toţi prietenii mei au fraţi şi surori, eu, de ce nu? se plângea el.

— Învaţă să îţi fii de-ajuns, îl repezea de fiecare dată mama sa.

Şi acum chiar avea un frate… Şi toţi adulţii în care avusese încredere în viaţă îi ţinuseră ascuns asta. Îl cuprinsese furia faţă de toţi: faţă de bunici şi faţă de mama sa, care, ca nişte păpuşari, îi manipulaseră întreaga existenţă şi pe cea a lui Nicola, profitând de bunătatea lui; şi faţă de Carlo, pentru că nu găsise curajul, nici măcar la final, să rupă cercul închis al minciunilor.

Apoi, era Lorenza, Lorenza sa. *Verişoara mea,* îşi spusese, clătinând din cap, de parcă încă nu reuşea să creadă. Şi-a amintit de afecţiunea fulgerătoare pe care o simţise faţă de ea când îşi vorbiseră pentru prima dată, cu mulţi ani în urmă. O plăcuse chiar de la început, instinctiv. Şi apoi afecţiunea se transformase în dragoste… Poate o iubise din prima clipă şi abia mai târziu îşi dăduse seama.

Şi acum? se întrebase. *Acum ce se va întâmpla între noi?*

Să-i spună adevărul era imposibil: o cunoştea prea bine pe Lorenza, ştia cât de impulsivă e, îi ştia firea neliniştită, şi ştia că o să se ducă direct la Anna, apoi la Roberto, şi o să le distrugă viaţa, o să facă să li se prăbuşească toate certitudinile în care crezuseră până atunci. Nu, îşi spusese, nu va putea permite asta vreodată. Anna şi Roberto nu meritau asta. *Fratele său* nu merita asta.

În săptămânile următoare nu mai reuşise s-o atingă. Prima dată când o revăzuse şi ea se apropiase să-l sărute, Daniele se îndepărtase brusc.

— Dar ce e cu tine? Îl întrebase ea.

— Îmi pare rău, Lorenza. Azi nu mă simt bine…

Cum putea să facă dragoste cu ea, acum, că ştia?

Şi aşa, încetul cu încetul, a început s-o evite, să nu mai fie de găsit în atelier miercuri după-amiază, să-şi facă pierdute urmele. Fusese dureros, sfâşietor.

Ştia că o rănea şi se simţea teribil de vinovat. Dar nu putea fi cu ea. Nu mai putea. Din acest motiv, să plece departe i se părea singura scăpare. Urma să fie dureros şi va continua să fie aşa pentru o lungă perioadă de timp, şi totuşi simţea că numai luând această hotărâre ar fi putut salva vieţile tuturor. Şi asta era ceea ce conta. Acolo, la New York, avea s-o ia de la capăt. Cu desenele lui.

Când ajunse acasă, parcă autoutilitara lângă bordură şi coborî. *Ar fi mai bine să descarc totul înainte să se lase întunericul,* îşi spuse, începând să desfacă funia înnodată.

— Iată-te, în sfârşit am dat de tine! auzi vocea Lorenzei în spatele său.

Se întoarse spre ea.

— De cât timp eşti aici?

— Te-am căutat peste tot...

— Am fost ocupat, scuză-mă.

— Pot să ştiu care e problema? Dacă nu vrei să mă mai vezi, spune-o. Dar nu mă trata aşa. Nu face asta.

— Scuză-mă, repetă Daniele. E pentru că...

— Ce ai acolo? Îl întrerupse ea, arătând spre remorcă. Şi, fără să aştepte un răspuns, se apropie de maşină şi, dintr-o singură mişcare, dădu pânza de deasupra la o parte.

Văzând întregul atelier îngrămădit acolo, Lorenza dădu drumul unui val de întrebări, care curând aveau să devină reproşuri şi, în cele din urmă, acuzaţii.

— Deci vrei să fugi? Şi cam când aveai de gând să-mi spui? Ai organizat totul pe la spate. Ai pe altcineva? Aşa e, nu? Evident că ai pe altcineva. Eşti un laş. N-ai avut curajul să-mi spui, aşa e? M-ai lăsat să înţeleg singură. Cine e? Mă arunci, când nu mai ai nevoie de mine?

Daniele o lăsă să vorbească dar, la un moment dat, îşi pierdu răbdarea.

— Gata! Nu am pe nimeni! Opreşte-te!

Şi îşi trecu o mână prin păr, epuizat.

Lorenza tăcu brusc. Era prima dată când Daniele ridica vocea la ea.

— Scuză-mă, îmi pare rău că am ridicat vocea, spuse el încet, o clipă mai târziu. Vino, te rog. Trebuie să vorbim.

Lorenza intră în casa lui Daniele şi acesta o urmă, gândindu-se: *E ultima data când o văd, ultima dată când vorbesc cu ea. Dar n-am de ales.*

Ea se aşează pe canapea şi îşi încrucişă braţele peste piept.

— Te ascult.

Daniele luă un scaun de la masă şi îl aduse în faţa ei. Se aşeză pe el şi, aplecându-se în faţă, o privi drept în ochi.

— Am luat o decizie, începu el. M-am gândit mult timp la asta…

— Mă părăseşti? Îl opri ea.

— *Trebuie* să mă laşi să vorbesc.

Trase adânc aer în piept, apoi continuă:

— Vieţile noastre sunt un dezastru. Tu îţi distrugi familia. Giada creşte cu o mamă mereu nefericită şi supărată, iar eu… Ei bine, dacă o să tot continuăm aşa, eu nu voi avea niciodată o familie a mea. Vreau să… pun punct.

— Nu poţi, nu-ţi dau voie! explodă Lorenza. Soluţia există, şi ştii asta…

— Lorenza, o opri el. Eu plec.

— Cum adică? Pleci? Ce vrei sa spui?

— Mă întorc la New York. Plec peste o săptămână. E cel mai bun lucru pentru toată lumea, spuse el, iar vocea începu să-i tremure.

Lorenza se ridică brusc, furioasă.

— Nu poţi!

— Nu e ceva ce poţi decide tu.

— Nu! strigă ea. Nu se pune problema! Vin cu tine.

— Nu vii nicăieri. Rămâi aici. Cu familia ta. Cu fiica ta.

— Eu mă duc unde te duci tu! Nu pleci la New York fără mine.

Daniele se ridică şi făcu câţiva paşi prin cameră, agitat, apoi se opri şi hotărî să-i spună singurul lucru care ar fi putut-o opri. Era o minciună, alta, încă una. Dar era necesară.

— Nu te mai iubesc, spuse el, fixând-o intens.

— Nu e adevărat…, spuse ea imediat, cu vocea tremurându-i.

— Nu te mai iubesc, repetă el.

Şi simţi cum i se face inima bucăţi.

* * *

— E inteligentă, învaţă repede, spuse Anna.

— Nu ştiu ce să spun, răspunse Antonio. Cum o să înveţe totul într-un timp atât de scurt? Am nevoie de ea în mai puţin de o lună, nu într-un an.

— Va reuşi. Ştiu asta. Ai încredere în mine.

Secretara lui Antonio, Agnese, era pe cale să iasă la pensie, iar Anna îi propusese s-o angajeze pe Michela în locul ei. Avea doar 16 ani, era adevărat, dar o urmărise cu atenţie în acele săptămâni şi văzuse în ea o inteligenţă vie

şi o perspicacitate neobişnuită pentru o fată de vârsta ei. Era mereu foarte activă în timpul lecţiilor şi, la final, îi spunea mereu Annei că vrea să facă „ceva mai mult”. Aşa că ea îi dădea de fiecare dată alte exerciţii şi îi sugera să citească cele mai dificile cărţi.

— Eu nu mă îndoiesc de faptul că e deşteaptă, cum spui, dar să reuşească să înveţe într-o lună ceea ce face Agnese de aproape douăzeci de ani... cum să spun, nu mi se pare realist, zise Antonio. Am nevoie de o secretară cu experienţă.

— Va deveni, răspunse Anna cu convingere. Dă-i voie să înceapă imediat, alături de Agnese, de mâine. Îţi va spune chiar ea dacă şi cât de mult învaţă.

În timp ce se gândea la asta, Antonio se legăna cu scaunul în stânga şi în dreapta. Apoi se opri.

— Aşa să fie. Hai să facem o probă, se învoi, în cele din urmă.

Anna bătu din palme de două ori, fericită.

— Dar să ştii că îmi rămâi datoare, continuă el, ridicând degetul arătător.

— Fac cinste cu un bilet de cinema, în seara asta, răspunse Anna, prompt.

— Mă invitaţi la cinema. *Madame?*

— Ce nebun eşti, chicoti ea. În orice caz, da.

— Ce film e?

— *Umberto D.* Regizor e De Sica. Schimbau afişul azi-dimineaţă, când am trecut pe-acolo.

— Atunci hai să batem palma! spuse Antonio.

În acel moment se auzi zgomot de tocuri în holul de la intrare. Zgomot care se apropia din ce în ce mai tare, apoi încetă brusc şi uşa biroului lui Antonio se deschise impetuos.

— Lorenza! exclamă el, uimit.

— Ciao, *ma petite,* O salută Anna.

Dar îşi dădu imediat seama că fata era ca turbată, iar zâmbetul îi pieri pe loc.

— Tu eşti la mijloc, nu-i aşa? strigă Lorenza, ducându-se spre tatăl ei.

— La mijlocul a ce? Întrebă Antonio, evident derutat.

— Ce i-ai spus? L-ai ameninţat?

— Lorenza, calmează-te! încercă Anna s-o oprească, apropiindu-se de ea.

— La cine te referi? Întrebă Antonio.

— Ştii foarte bine! Cu mine să nu te prefaci, nici măcar nu încerca!

— Nu mă face să mă supăr, Lorenza, spuse el, ridicându-se de pe scaun. Nu-ţi permit să foloseşti acest ton.

— Încearcă să te calmezi, *ma petite,* interveni Anna, punându-i o mână pe braţ Lorenzei. Tatăl tău habar n-are despre ce vorbeşti... Eşti bună să-i explici, te rog?

Lorenza se uită mai întâi la unul, apoi la celălalt. Şi începu să plângă.

— Pleacă, spuse încet, uitându-se la Anna. Daniele pleacă. Se întoarce la New York.

— Habar n-am! spuse Antonio imediat. Îţi jur, Lorenza. Ea se uită la el o clipă cu ochii plini de lacrimi, apoi îşi acoperi faţa cu mâinile şi începu să plângă violent.

— *Zia...,* murmură în cele din urmă, aruncându-se în braţele Annei.

— ŞŞŞŞ' spuse ea mângâind-o pe cap.

Apoi se uită spre Antonio, care rămăsese nemişcat, în picioare, lângă birou. Dar el îşi coborî privirea.

* * *

— Nu, nu de asta. Doar aş fi preferat să aflu asta de la tine, nu de la mama. Am fost un pic dezamăgit, asta e tot, spuse Roberto, în timp ce urmărea cu privirea prima serie de sticle de Don Carlo care ajungeau la etichetare.

Daniele ezită puţin.

— Ai dreptate, spuse încet. Ar fi trebuit să vorbesc întâi cu tine. Trebuia să-mi imaginez că Anna o să-ţi spună imediat... Îmi pare rău.

— Încet, le ordonă Roberto celor doi bărbaţi care târau destul de stângaci platforma cu sticle.

Apoi se întoarse spre Daniele.

— Bine, e în regulă, spuse el cu o mică grimasă.

— Facem o plimbare până la vie, ai chef? Îl întrebă Daniele.

S-au îndreptat spre ieşirea din cramă, la început în tăcere. Daniele ţinea mâinile în buzunare, iar Roberto mergea cu capul în jos, dar din când în când îl ridica şi se uita în jur. Bătea un vânt puternic dinspre nord în acea dimineaţă de sfârşit de februarie, iar coroanele copacilor de pe marginea drumului care ducea la podgorie se legănau încontinuu.

— Din cauza verişoarei mele pleci? Îl întrebă Roberto, rupând tăcerea.

— Şi de asta, dar nu e singurul motiv. Am nevoie să schimb aerul. Apoi, ştiam deja că nu vreau să fac asta toată viaţa. Am făcut-o pentru Carlo... şi pentru tine, spuse el abătut.

— Eu mă prinsesem. De tine şi de Lorenza, vreau să spun. De ce te-ai făcut că nu pricepi când te-am întrebat?

— Nu ştiu, răspunse Daniele. Ca s-o protejez, probabil.

— N-ai avut încredere în mine.

Era multă amărăciune în vocea lui Roberto. Daniele se opri.

— Nu, nu e aşa. Crede-mă. Doar că... nu ştiam cum o s- o iei.

— Cum aş fi putut s-o iau? Tu eşti prietenul meu...

Daniele simţi un nod în gât.

— ... şi poţi oricând să-mi vorbeşti despre orice. Nu te- aş fi judecat... Eu nu judec niciodată pe nimeni...

— Da, e adevărat, comentă Daniele, zâmbind uşor.

Îşi reluară plimbarea.

— O să-mi fie dor de tine, continuă Roberto.

Daniele îl apucă afectuos de umăr.

— Şi mie de tine. Mult.

— Când te întorci?

— Nu ştiu. Poate ca să gust următorul Don Carlo.

— Mmm..., mormăi Roberto, de parcă ar fi înţeles că era o minciună. După părerea mea, n-o să te mai întorci. Şi ce mă fac eu fără tine...

— Ei, cum să nu mă întorc... Dar, oricum, în ultimele două luni ai administrat crama practic singur, aşa că...

— Dar dacă trebuie să-ţi cer un sfat?

— Sună-mă! Că altfel, de ce ai cumpărat telefonul, nu? Şi zâmbi.

— Mmm..., mormăi din nou Roberto, cu capul plecat. Apoi se uită fix la el.

— Dar eşti sigur că o să fii fericit acolo?

Daniele nu răspunse imediat. Apoi ridică din umeri.

— Nu ştiu. Dar promit că o să încerc.

— Atunci fă aşa încât să reuşeşti, răspunse Roberto, mustrându-l în glumă.

Au ajuns în cele din urmă la podgorie, unde viţa-de-vie se întindea tăcută, fără frunze şi lipsită de culoare. Inscripţia albă DOMENIUL GRECO de pe panoul de lemn devenise gri de-acum şi îşi pierduse strălucirea pe care o avea cu ani în urmă, când Daniele călcase în acel loc pentru prima dată. Pentru o clipă se revăzu puştan, chiar acolo, cu şapca pe cap şi bretelele care îi ţineau pantalonii cu un număr mai mare, ridicând ochii din vie şi urmărind Fiatul 508 care parca lângă acel panou.

— Bună dimineaţa, domnule Carlo, îl saluta de fiecare dată, scoţându-şi şapca.

Daniele se apropie de inscripţie şi atinse uşor literele, una câte una.

— Va trebui s-o reîmprospătăm, îi spuse fratelui său.

28

aprilie-mai 1952

Când Antonio coborî în bucătărie să ia micul-dejun, o găsi pe Agata ocupată şi cu faţa plină de făină. Probabil că se trezise foarte devreme, dat fiind că prăjitura era deja în cuptor.

— Ce aromă! spuse el, aplecându-se să tragă cu ochiul în cuptor. E ceva timp de când n-ai mai făcut tort de ciocolată.

— Asta a vrut Giada, şi asta i-am făcut, răspunse Agata zâmbind.

Antonio îşi turnă cafea din cafetiera de pe masă şi luă loc.

— Vrei să termini ce a rămas înainte să spăl bolul? Îl întrebă Agata.

— Mai întrebi? Dă-ncoace, răspunse el.

Cu un deget adună restul de cremă de cacao şi îl duse la gură.

— Mmm, foarte bună, spuse el satisfăcut.

— Mă bucur, comentă Agata, mulţumită.

Antonio luă o înghiţitură din cafeaua care aproape se răcise. Agata o făcuse probabil cu cel puţin o oră înainte.

— Şi Lorenza, când era copil, îşi dorea întotdeauna tort de ciocolată de ziua ei, zâmbi Antonio.

Agata îi răspunse cu o grimasă, apoi luă bolul şi îl aşeză în chiuvetă, peste un morman de alte vase murdare.

— Să sperăm că s-a trezit cum trebuie azi-dimineaţă şi nu strică petrecerea *micuţei,* oftă ea.

— Da, chiar aşa, murmură Antonio.

De când plecase Daniele, la începutul lunii martie, Lorenza devenise un pachet de nervi, suptă la faţă şi cu braţele piele şi os.

— Nu mi-e foame, spunea, împingând farfuria, de fiecare dată când luau masa împreună.

I se adresa lui Tommaso doar dacă era necesar şi pe un ton care suna ca un mârâit. Odată răbufnise doar pentru că el uitase să aducă uleiul la masă şi Antonio fusese nevoit să intervină.

— Lorenza! Exagerezi! îi spusese.

Apoi, ea se ridicase de la masă şi se închisese în dormitor, trântind uşa cu putere. Agata era pe punctul de a merge după ea, dar Tommaso o oprise.

— Las-o în pace! Măcar aşa mâncăm liniştiţi.

în acea scurtă frază Antonio simţise toată oboseala lui Tommaso: poate că ajunsese la capătul răbdării... sau poate că nu-i mai păsa de ce făcea sau nu făcea Lorenza.

Antonio încercase de multe ori să vorbească cu fiica sa: îi propusese să iasă la plimbare doar ei amândoi, o invitase la cină, la cinema... se dusese s-o viziteze chiar şi la muncă, dar ea îl respinsese întotdeauna, închizându-se într-o tăcere aproape totală, ostilă.

— Oricum, tu eşti fericit că a plecat, abia aşteptai, îi spusese ea odată.

Antonio îşi coborâse privirea, neputând să nege. Cum ar fi putut? Imediat ce Daniele plecase, răsuflase uşurat, îşi spusese că poate, în sfârşit, fiica lui îl va uita şi, cu timpul, îşi va regăsi pacea cu soţul ei, cu fiica ei...

Mica petrecere de ziua Giade! începu după-amiază, la bunicii ei. Tortul de ciocolată, acoperit cu zahăr pudră, trona pe masa din sufragerie; într-o parte erau aşezate una peste alta farfuriile de desert de la serviciul cel bun şi, alături, linguriţele de argint cu mânere incrustate, cele pe care Agata le scotea doar la ocazii speciale.

Fetiţa intră purtată în braţe de tată. Avea o rochie roz cu fusta din organza şi o fundiţă albă de satin în păr, tuns până la baza gâtului.

— A cui o fi ziua astăzi? spuse Agata apucând-o de ambele mâini.

— A Giadei, răspunse fetiţa, foarte veselă.

— Şi câţi ani împlineşti? la spune-i bunicii!

— Chiar e necesar circul ăsta? mormăi Lorenza, scoţându-şi paltonul.

— Arată-i bunicii câţi ani ai! spuse Tommaso, lăsând fetiţa din braţe.

Giada ridică trei degete.

— Bravooo! o aplaudă Agata, şi apoi o îmbrăţişă.

— Ai văzut că bunica ţi-a făcut tort de ciocolată? zise Antonio, mângâind-o pe cap.

În câteva minute, Roberto şi Maria li se alăturară. Ea intră ţinând în mână o cutie decorată cu o mare fundă roşie.

— Oooh! Al cui o fi acest cadou? o întrebă Agata pe fetiţă.

Aşezată pe canapea, departe de toţi ceilalţi, Lorenza dădea nervoasă din cap şi ofta, ca şi cum. ar fi vrut să spună că nu mai suportă întrebările prosteşti ale mamei sale.

Ajutată de Maria, micuţa începu să despacheteze cadoul.

Antonio se întoarse pentru o clipă spre Lorenza şi, cu un semn aspru din cap, îi ceru să li se alăture.

— O păpuşă! exclamă Giada, făcând ochii mari la vederea unei mici păpuşi de porţelan cu păr blond şi buze roşii, cu o rochie de ţărăncuţă, cu carouri albastre şi albe.

Lorenza se apropie de ea chiar în acel moment, întinse uşor gâtul ca să arunce o privire, apoi se aşeză din nou pe canapea.

— *Zia,* tortul ăla arată delicios, spuse Roberto.

— Dacă mama ta se grăbeşte să ajungă, îl putem chiar mânca, răspunse Agata.

— A spus că întârzie puţin... Are lecţie la Casa Femeilor, interveni Antonio. Dar sunt sigur că o să ajungă dintr-un moment în altul.

— Să sperăm, spuse Agata cu un strop de nemulţumire.

Anna sosi după vreo zece minute, cerându-şi scuze pentru întârziere.

— Dar Giovanna? Întrebă Antonio, închizând uşa.

— A rămas acolo... Azi era cursul ei preferat de tricotat pături, răspunse Anna zâmbind. Dar lăsaţi-mă să îi fac urări celei mai frumoase fetiţe din lume! exclamă ea, întinzându-şi braţele spre Giada, care alergă spre ea. Am aici un cadou, spuse ea în cele din urmă, scoţând un pacheţel din buzunarul pantalonilor.

Era un pandantiv rotund de aur cu litera G de la Giada în relief.

— L-am comandat special pentru tine, îi spuse.

— Mulţumesc foarte mult, Anna, zise Tommaso, puţin jenat. E prea mult.

— Acum să tăiem tortul! le atrase atenţia Agata, bătând din palme.

Antonio înfipse trei lumânări în tort şi le aprinse. Toată lumea începu să cânte:

— Mulţi ani trăiască...

Giada era cât pe ce să sufle în ele, dar Maria o opri.

— Stai, trebuie să-ţi pui o dorinţă!

— Dar în gând, altfel nu se îndeplineşte, adăugă Roberto.

Fetiţa se gândi câteva clipe, apoi ochii îi căzură pe Lorenza, care se afla în faţa sa, dincolo de masă, şi se opriră la ea.

— Ştiu care este dorinţa! spuse ea apoi, privind înapoi la Maria.

Şi suflă în lumânări, în entuziasmul general.

Anna luă două felii de tort şi se apropie de Lorenza, care se aşezase înapoi pe canapea.

— Poftim, *ma petite,* spuse ea, întinzându-i farfuria.

— Nu, *zia*. Nu vreau.

— E delicios, insistă Anna, aşezându-se lângă ea şi luând o înghiţitură.

Lorenza făcu semn din cap că nu vrea.

— Îmi vine rău doar când îl văd.

— Mă gândeam, spuse apoi Anna, continuând să mestece, de ce nu vii după-amiaza să-mi dai o mână de ajutor la Casă? A mai venit o altă fată, Giulia. Are vârsta ta.

Lorenza dădu din cap, dar cu aerul unei persoane căreia, în realitate, nu-i păsa de nimic.

— Deci? o întrebă apoi Anna, lăsând farfuria goală. Vii?

— Ca să fac ce, *zia?*

— Să mă ajuţi. Cred că ţi-ar face bine şi ţie.

— Da, cum să nu..., răspunse Lorenza cu un zâmbet ironic.

Apoi începu să se scarpine peste mâneca bluzei. Dar, pentru că ţesătura nu-i permitea să scape de mâncărime, îşi suflecă mâneca, descoperindu-şi braţul. Anna nu avu cum să nu vadă cicatricea a ceea ce părea rana în urma unei tăieturi.

— Dar ce ai?

— Nimic, răspunse repede Lorenza, trăgându-şi imediat mâneca în jos. N-am fost atentă când făceam mâncare. Se mai întâmplă, încheie ea, ridicând din umeri.

* * *

Anna nu se mai gândi la acea tăietură decât după câteva zile. Era o zi liniştită la poştă, atât de liniştită, încât pe la ora 11 şi jumătate terminase deja de dus corespondenţa şi se întorsese. Profită de ocazie ca să facă ceva la care se gândea deja de ceva vreme: să deschidă un libret de economii în numele Casei Femeilor, unde să verse o sumă în fiecare lună, pe care femeile care locuiau acolo s-o poată folosi pentru alimente, haine, săpun, detergenţi şi toate celelalte. Fără să mai fie nevoite să-i ceară bani de fiecare dată.

— Eşti sigură? protestă Tommaso. N-ar fi mai bine un fond pe care să-l gestionezi tu, ca să poţi controla ce intră şi ce iese?

— Nu sunt copii, iar eu nu sunt mama lor, replică ea, ridicând dintr-o sprânceană. Nu e nevoie să fie controlate. Au nevoie de încredere. Şi să se simtă responsabile pentru propria lor viaţă.

— Şi dacă cine are semnătura pe libret, să zicem, o face pe deşteaptă? la toţi banii şi, puf, dispare nu se ştie unde?

— Niciuna din ele n-ar face asta vreodată.

— Cum poţi fi sigură?

— Sunt şi e suficient.

— Cum vrei, renunţă Tommaso. Voiam doar să îţi sugerez să fii atentă. Dar sunt banii tăi, aşa că...

— Iar eu îţi mulţumesc, spuse Anna. Dar ştiu ce fac.

— Vorbeşte lumea prin târg..., îi întrerupse Elena, aruncând o privire din camera din spate.

— Adică? Întrebă Anna, întorcându-se spre ea.

— Melina aia... e acolo, nu?

— Da. Şi?

— Dar ştii cu ce se ocupă?

— Cu ce se *ocupa,* mai precis, răspunse Anna, iritată. În orice caz, ştiu. Deci?

— Deci e normal ca oamenii să vorbească. Se spune că a devenit o casă de curve...

— Şi cine spune asta? se enervă Anna.

— Don Luciano, de exemplu. Însă nu doar el, răspunse Elena.

— Don Luciano, rânji Anna. Nu mă surprinde.

— Ăla cunoaşte curvele mai bine decât oricine altcineva, interveni Carmine, care nu ratase niciun cuvânt din acel dialog.

— Vorbeşti cam mult, îi reproşă Elena.

— Parcă n-ai şti..., răspunse Carmine.

— În orice caz, nu-mi pasă cine ce spune. Mai ales don Luciano ăla, declară Anna.

— Ah, bine, dacă pentru tine nu e o problemă, cu atât mai bine, mormăi Elena. Să facă ce vrea cu casa aia pentru depravate.

— De fapt, ştiţi ceva? spuse Anna după câteva minute, ca şi cum s-ar fi gândit la asta. Cred că mă voi duce să-i spun în faţă!

Ieşi repede din birou şi traversă piaţa aglomerată, ducându-se drept spre biserică.

— Vă grăbiţi, doamnă poştaş? strigă în spatele ei un bărbat aşezat pe bancă.

Era cel cu braţele musculoase care se ocupa cu tutunul, în casa dărăpănată de la marginea oraşului. Anna nu-i răspunse şi îşi continuă drumul, decisă. Îl găsi pe don Luciano în faţa bisericii, cu băiatul de altar după el; vorbea cu un mic grup de credincioşi, cei care mai rămăseseră după slujba de la ora 11.

Anna înaintă până la trepte, iar când fu aproape de don Luciano, îl bătu uşor pe umăr. Credincioşii tăcură brusc.

— Pot să vă spun ceva?

— Bună dimineaţa, doamnă poştaş, răspunse el amabil. Cu ce vă pot fi de folos?

— În primul rând, să nu mai răspândiţi zvonuri false şi răuvoitoare despre Casa Femeilor.

Credincioşii începură să se uite unul la altul cu expresii sugestive din care reieşea că n-ar rata pentru nimic în lume scena.

— Experienţa m-a învăţat că nu iese fum fără foc... În zvonuri există aproape întotdeauna un sâmbure de adevăr, spuse don Luciano.

Anna l-ar fi luat cu plăcere la palme.

— Şi despre dumneavoastră circulă anumite zvonuri, îi replică ea. Dacă ne luăm după raţionamentul dumneavoastră, ar trebui să credem că sunt adevărate. *Aproape întotdeauna*.

Între timp, câteva persoane din piaţă se apropiaseră de ei.

Don Luciano se uită la toţi aceşti oameni, apoi îşi întoarse privirea spre Anna.

— Aţi fost imprudentă când aţi refuzat binecuvântarea, continuă el. Dacă m-aţi fi ascultat, azi n-aţi fi avut acolo femei puţin respectabile, iar anumite zvonuri nu s-ar fi răspândit.

— Şi cam cine ar fi „respectabil”? răspunse Anna. Dumneavoastră? Că predicaţi caritatea şi bunătatea divină, dar apoi le trântiţi uşa în nas unor femei ca Melina? Nu suntem toţi copiii lui Dumnezeu? Din câte se vede, dumneavoastră spuneţi că, în realitate, unii sunt mai mult copii ai lui Dumnezeu decât alţii.

— N-am spus absolut deloc asta! protestă don Luciano, privind înapoi la credincioşi. Dar păcatele sunt păcate. Nu depinde de mine să le iert, ci de Dumnezeu.

— Ei bine, atunci sper ca Dumnezeul acela al dumneavoastră să vă ierte şi propriile păcate, spuse Anna. Din ce se spune în târg, sunt destul de multe. Mult noroc, când o să fiţi înaintea Sa, don Luciano...

Şi se întoarse pe călcâie, însoţită de murmure dezaprobatoare, asemenea bâzâitului unui roi.

— Nu vă faceţi sânge rău, don Luciano...

— Ah, dacă ar mai fi fost Carlo, Dumnezeu să-l ierte...

— Întotdeauna a crezut că e mai bună decât toată lumea, străina.

Elena şi Carmine stăteau în faţa uşii biroului; era clar că nu rataseră niciun moment al acelei scene.

— I-ai zis vreo câteva, sper? o întrebă Carmine cu o privire amuzată.

— Nu suficiente, îi răspunse Anna.

Se întoarse la birou doar ca să-şi ia haina şi geanta şi plecă, încă neagră de supărare şi cu inima bubuindu-i.

Urcă pe bicicletă şi trase câteva guri de aer, încercând să se detensioneze.

— Idiotul! mormăi ca pentru sine.

Continuă să meargă pe bicicletă până îşi dădu seama că, frământată de gânduri, greşise drumul. Ajunsese în zona unde locuiau Tommaso şi Lorenza şi se gândi să- şi viziteze nepoata, care nu mai fusese la birou de două zile.

— Are gripă, spusese Tommaso, fără să-şi ridice privirea din hârtii.

Sună la uşă de câteva ori înainte ca Lorenza să ajungă să deschidă. Şi când, în sfârşit, îşi făcu apariţia, a fost suficientă o privire pentru ca Anna să înţeleagă că nu gripa era motivul pentru care stătuse acasă: era foarte palidă şi avea cearcăne de un violet intens sub ochi. Iar în jurul coatelor, două bandaje.

— Nu-ţi face griji, *zia*. N-am încercat să mă sinucid, dacă la asta te gândeşti, spuse Lorenza, stăpână pe ea, observând chipul împietrit al Annei. Intră, dar fără zgomot: Giada abia a adormit.

Anna intră clătinându-se pe picioare.

— Cred că am nevoie de un pahar de apă, spuse ea apoi, aşezându-se pe canapea. Tommaso a spus că ai gripă... adăugă ea, apucând cu o mână uşor tremurândă paharul pe care i-l adusese Lorenza.

— L-am rugat eu să spună asta. La birou, mamei. Tuturor, explică Lorenza.

Anna bău dintr-o înghiţitură şi strânse cu putere paharul gol.

— Acum spune-mi ce se întâmplă, şopti ea, uitându-se la nepoata sa. Nu plec de aici până nu-mi spui. Altfel mă duc să-l întreb pe Tommaso, ştii că o fac.

Oftând, Lorenza se aşeză pe canapea şi, fără să se uite la ea, spuse:

— Sunt doar mici tăieturi, spuse ea. Tăieturi mici, inofensive...

— Inofensive? Glumeşti? o întrerupse Anna, nevenindu-i să creadă.

— Ei, da, ce-aş putea să spun? Mă fac să mă simt mai bine... Dar nu ştiam că pielea de la coate sângerează aşa de tare, atâta tot.

— Atâta tot? repetă Anna. Vrei să spui că, după părerea ta, e normal ce faci?

— Normal... murmură Lorenza, de parcă acel cuvânt iar fi fost străin. Ştii ce nu e normal? continuă ea, cu mai multă energie, întorcându-şi capul spre Anna. Că Daniele a dispărut în neant. Că nu ştiu cum să dau de el. Că eu sunt aici şi el e de cealaltă parte a lumii. Iată ce nu e normal, *zia*.

— Cu siguranţă ăsta nu e un motiv ca să faci... ceea ce faci, răspunse Anna, arătând spre răni.

— Ţi-am spus. Mă face să mă simt mai bine. Cel puţin pentru o vreme...

— Dar n-are sens ce spui, Lorenza, îţi dai seama? Cineva trebuie să te ajute. Nu poţi continua aşa.

— Da, să mă ajute, cum să nu..., răspunse ea, ridicând ochii în tavan.

— Lasă-mă să te ajut eu, spuse Anna, punându-şi mâna pe a ei.

Lorenza îşi ridică apoi capul.

— Ah, da? Chiar vrei să mă ajuţi? Atunci spune-mi unde e, unde locuieşte.

— Dar ce ştiu eu...

— Încearcă să afli. Şi Roberto spune că nu ştie... de parcă eu aş fi proastă. Ştiu că vorbesc la telefon.

— Şi, odată ce ai afla unde e, ce faci?

— Vorbesc cu el, îi scriu, îl conving să revină la mine, răspunse ea, ridicând din umeri, de parcă acel răspuns ar fi fost evident.

— Te-ar ajuta să te simţi mai bine? Să vorbeşti cu el, adică, o întrebă Anna.

— Oh, da, răspunse Lorenza, tresărind.

Anna rămase pe gânduri.

— Bine, te ajut, îi promise. Dar tu încetezi, *imediat}* spuse cu emoţie în voce, arătând spre bandaje.

Lorenza nu-i răspunse.

* * *

Abia mijiseră zorii uneia dintre primele zile din luna mai când Tommaso, cu Giada dormind în braţele lui, bătu la uşa socrilor săi. Îi deschise Agata, în halat şi cu părul strâns într-o bonetă, iar Tommaso, intrând, îi spuse cu voce joasă:

— Du-o sus pe Giada, te rog.

Agata se uită la el, confuză.

— Dar ce..., încercă ea să spună, însă Tommaso o opri, făcând-o să înţeleagă că o să vorbească fără să fie fetiţa de faţă.

În timp ce Agata îşi ducea nepoata în dormitor, Antonio ieşi din biroul său, legându-şi halatul în talie.

— Tommaso... Ce se întâmplă? Îl întrebă el încruntându-se.

— Hai să aşteptăm să vină şi Agata.

Se aşezară la masa din bucătărie. Tommaso scoase din buzunar o foaie de hârtie cu pătrăţele împăturită în două şi o întinse socrilor săi. Antonio o luă şi o deschise. Agata întinse gâtul să citească şi ea.

Sunt bine. Nu mă căutaţi, doar atât scria.

Era scrisul de mână al Lorenzei, înghesuit şi ascuţit.

Ridicară amândoi privirea spre Tommaso.

— Ce înseamnă? spuse Antonio.

Tommaso explică apoi că găsise acel mesaj cu doar câteva minute în urmă, pe masa din sufragerie, când se trezise şi coborâse. Nu ştia nimic altceva decât că, în mod evident, Lorenza, plecase în timp ce el dormea.

Antonio se ridică şi începu să facă ture de colo-colo, trecându-şi mâinile pe faţă.

— Dar v-aţi certat aseară? Era supărată pentru ceva anume? Întrebă Agata.

— Nu... şopti Tommaso.

— Dar cum de n-ai auzit nimic? explodă Antonio. Să plece de acasă aşa, noaptea...

— Calmează-te, Antonio, spuse Agata, punându-i o mână pe braţ.

Tommaso îşi puse coatele pe masă şi îşi luă capul în mâini.

— O fi una dintre nebuniile ei obişnuite. Ştiţi cum e, încercă Agata să-i liniştească. O să se întoarcă.

— Poate s-a dus la prietena aia a ei... la Lecce, sugeră Tommaso, ridicând privirea.

Antonio se opri şi strânse cu ambele mâini spătarul scaunului. Cum ar fi putut să le dezvăluie, tocmai în acel moment, că acea prietenă nu există şi nu existase niciodată.

— Nu, zise clătinând hotărât din cap. Nu e acolo.

— N-are cum să fi ajuns prea departe, spuse Agata.

— Ar fi putut lua autobuzul, obiectă Tommaso. Dar eu nu pot sta aici fără să fac nimic.

Se uită spre Antonio.

— Mergem s-o căutăm prin împrejurimi?

— Bine, spuse Antonio, nu foarte convins. Hai să încercăm.

Antonio şi Tommaso au pornit, apucând în direcţii diferite, fiecare cu maşina lui. Antonio a verificat fiecare *pagghiara* de la Lizzanello la Pisignano, apoi s-a întors şi s-a dus spre sud, spre câmpurile din jurul satului Castri.

— Unde o fi dispărut... murmură el privind în jur.

După ce s-a învârtit în cerc mai bine de două ore, a decis să se întoarcă acasă.

— Nimic? Îl întrebă Agata la uşă.

— Am căutat peste tot..., răspunse Antonio, aruncând cheile maşinii pe masă.

— Poate a găsit-o Tommaso, murmură ea, frângându-şi mâinile.

Tommaso se întoarse şi el la scurt timp. Ajunsese până la Lecce, povesti, fără să ştie măcar unde s-o caute. Nu anunţase la birou că lipseşte, îşi dădu seama în acel moment. Îi fugise complet din minte chiar şi faptul că avea o slujbă.

— Da, spuse Antonio. Şi la fabrica de ulei trebuie să mă fi dat dispărut.

— Duceţi-vă la muncă, interveni Agata. Oricum nu puteţi face nimic altceva acum.

— Poate e mai bine ca tu să mergi la Tommaso acasă când se trezeşte fetiţa. În cazul în care Lorenza s-ar putea întoarce..., sugeră Antonio. Apoi vin şi eu mai târziu.

Agata dădu din cap.

— Deocamdată, să nu zicem la nimeni, îi rugă ea, cu o clipă înainte ca ei să iasă. Poate se întoarce în seara asta şi ar fi mult zgomot pentru nimic. Spune-le colegilor că nu s-a simţit bine... Chiar şi Annei. Spune-le aşa.

Glicinele de la intrarea casei lui Tommaso şi a Lorenzei erau în floare. Agata iubea dintotdeauna parfumul acelor flori şi, înainte să deschidă uşa, se opri lângă ele şi trase adânc aer în piept.

— Ia fii atentă la bunica, ce bine miroase, îi spuse fetiţei, care stătea la ea în braţe, încă adormită.

Când băga cheia în broască se gândi că i-ar plăcea să aibă un parfum care miroase doar a glicine.

Îi pregăti fetiţei nişte lapte, scoase nişte biscuiţi şi o îndemnă să înceapă să mănânce.

— Bunica se duce sus un moment, dar se întoarce imediat, îi spuse ea, mângâind-o.

Urcă în dormitor. În timp ce îi aştepta pe Tommaso şi pe Antonio, o idee teribilă încolţise în mintea ei. Cu inima bătând să-i spargă pieptul, sperând din tot sufletul că se înşală, se duse la comodă, o deschise şi îndesă mâna în spate, dincolo de prosoapele împăturite. Cutia de lemn deschis la culoare în care Lorenza ţinea aurul era încă acolo. Cu mâinile tremurându-i, Agata o deschise: era goală. Nu mai era nici urmă de inele, brăţări şi coliere. Nu mai era nimic, nici măcar pandantivul cu G al Giadei, cel pe care Anna i-l dăruise fetiţei de ziua ei... Agata se prăbuşi pe pat, nereuşind să-şi stăpânească lacrimile.

În acea seară, la cină, nimeni n-avea chef să mănânce.

— Unde e mama? continua să întrebe Giada.

— S-a dus să pregătească o surpriză, îi răspunse Agata. O să vezi că se întoarce cu un cadou frumos.

— Dar eu nu vreau cadou, o vreau pe mama, scânci ea, frecându-se la ochi.

În cele din urmă. Agata o luă în braţe pe fetiţă şi o duse sus, rămânând lângă ea până când a adormit.

Jos, Antonio se plimba prin cameră. Tommaso, în schimb, se prăbuşise pe canapea, privind în gol.

— Nu se mai întoarce, spuse el în şoaptă.

Antonio se opri o clipă şi ridică privirea spre el.

— Trebuie să merg să vorbesc cu Anna, spuse el.

Tommaso se întoarse spre el.

— Agata nu vrea să se ştie, încă... Hai să mai aşteptăm...

— Nu, îl întrerupse Antonio hotărât, îndreptându-se spre uşă.

* * *

Toate luminile din casa Annei erau stinse, cu excepţia celei din dormitorul ei. Antonio bătu încet, dar de mai multe ori, până când văzu că se aprinde lumina în sufragerie şi auzi paşii lenţi şi hotărâţi ai Annei - i-ar fi recunoscut dintr-un milion - apropiindu-se de uşă.

Chiar ea îi deschise. Purta un halat albastru de mătase şi avea faţa lucioasă de la cremă.

— Antonio? Ce se întâmplă?...

— Scuză-mă, dormeai?

— Nu încă, mă pregăteam. Vino, intră.

— Am trezit pe cineva? Întrebă el.

— Nu, stai liniştit. Sunt singură, răspunse ea, închizând uşa. Giovanna a rămas să doarmă la *contrada,* cu fetele, iar Roberto e la cină acasă la Maria. E ziua tatălui ei. Sau a mamei, nu-mi amintesc, spuse, ridicând o sprânceană.

Antonio o privi fix şi se repezi s-o îmbrăţişeze, ghemuindu-şi capul în curbura gâtului ei.

— Dar ce e cu tine? Îl întrebă Anna, tulburată.

El ridică un braţ şi îl puse pe umărul ei.

— A plecat! exclamă Antonio, cu vocea sugrumată.

— Cine? Cine a plecat?

Îl trase după ea pe canapea şi acolo, în timp ce îl ţinea de mână, Antonio îi descrise cea mai lungă zi din viaţa sa.

Ea îl ascultă cu respiraţia tăiată, făcând ochii mari. Şi-o imagină pe Lorenza scriind: *Sunt bine. Nu mă căutaţi,* furişându-se apoi afară din casă în plină noapte, pe strada întunecată şi pustie.

— Ajută-mă! Unde o mai putem căuta? o întrebă Antonio. Eu nu mai ştiu.

Anna îşi îndepărtă încet mâna de pe a lui şi la fel de încet se ridică. Făcu câţiva paşi, ducându-şi mâna la gură, apoi se opri şi se uită din nou la el.

— Ştiu unde s-a dus...

Antonio se ridică brusc şi se apropie de ea.

— Unde?

Ochii ei se umplură de lacrimi.

— Ce e? De ce plângi? o întrebă, punându-şi mâinile pe braţele ei.

— Am făcut ceva... Ceva stupid.

Antonio îşi desprinse mâinile şi făcu un pas înapoi.

— I-am dat adresa lui Daniele... adresa de la New York. Voia să-i scrie, să vorbească cu el, se simţea atât de rău...

Chipul lui Antonio se contorsionă de furie şi uluire.

— De ce ai făcut asta? o întrebă el printre dinţi. De ce? Îl rugasem pe Roberto să nu-i spună nimic. Niciodată.

— Roberto n-are nicio legătură... Am găsit eu singură adresa, e vina mea, răspunse ea.

— De ce? De ce ai făcut asta, Anna?

— Tu n-ai văzut tăieturile...

— Tăieturi? Ce tăieturi? explodă el.

— Cele de pe braţe, îi răspunse ea, arătând spre coate. Mi-a spus că o făceau să se simtă mai bine...

— Ce e povestea asta? aproape urlă Antonio.

— Ştiu, e absurd, şi nici eu nu înţeleg bine ce e... Dar trebuie să mă crezi. Antonio, îl imploră ea. Ideea e că Lorenza se simţea rău, foarte rău. Şi mi-a fost frică.

— Şi?

Vocea lui devenise şuierătoare.

— Trebuia să discute cu Daniele... Voiam doar să se simtă mai bine, nu credeam că...

— Nu credeai, repetă el cu asprime. Şi nu te gândeai. Făcu câţiva paşi nervoşi prin cameră. Acum e deja pe navă! strigă apoi, desfăcând larg braţele. Cum s-o aduc eu înapoi acum? De unde?

Anna îşi duse mâinile la gură.

— Îmi pare rău..., spuse încet.

— Cum ai putut să nu te gândeşti? continuă Antonio, bătându-se cu pumnul pe frunte.

— Voiam doar să se simtă mai bine..., repetă ea cu un fir de voce.

— Trebuia să-ţi vezi de treabă, strigă el, turbat. Nu e fiica ta!

Coborî vocea şi spuse în şoaptă:

— Lorenza nu e Claudia.

Anna se simţi ca şi cum ar fi fost înjunghiată pe la spate.

— Ce-ai spus?

— Nimic...

— Te-am auzit, spuse ea, apropiindu-se. Fii curajos şi repetă.

El făcu un gest de parcă ar fi vrut să-i spună s-o lase baltă, apoi îi întoarse spatele.

— Repetă! şuieră ea, şi îl forţă să se întoarcă apucându-l de umăr.

— Trebuia să stai deoparte, spuse Antonio, în schimb. Te-am rugat să mă ajuți să-și bage mințile-n cap, nu să-i pui în mână un bilet ca să plece la capătul lumii.

— Nu i-am pus nimic în mână! Am vrut s-o ajut, așa cum am făcut întotdeauna.

Antonio strânse din pleoape.

— Știai deja tot, nu-i așa?

— Ce vrei să spui?

— O țineai pe Giada în fiecare miercuri, știind unde se duce…

Anna își întoarse privirea și dădu să plece, dar Antonio o apucă de braț.

— Și știai și că o să plece… și i-ai ținut spatele, și poate că i-l mai ții încă, nu-i așa?

— Nu! strigă ea.

— Recunoaște!

Ea încercă să scape din strânsoarea lui, dar Antonio o strânse și mai tare.

— Minți! Nu mai am încredere în tine și nu voi mai avea niciodată! adăugă el cu voce fermă și ochi plini de furie.

O scânteie de suferință traversă privirea Annei.

— Și tu? Câte minciuni ai spus? strigă ea apoi. Când i-ai spus vreodată adevărul lui Carlo? Când ai avut vreodată curajul…

Antonio îi dădu brusc drumul.

— Ce legătură are Carlo cu asta, acum… șopti el, dezorientat.

— Știi deja, spuse ea, uitându-se în continuare la el.

Niciodată în viața ei nu simțise o furie atât de violentă și de nestăpânit. Își dădea seama că era pe cale să distrugă tot, și pe el, și pe ea, că era pe cale să se reverse asemenea unei lave care nu lasă nimic în urmă, și totuși nu se opri.

— Spune-mi: ce simți când te prefaci a fi ce nu ești… Antonio *fratele cel mare,* Antonio *fratele cel mare și sincer*…

— Încetează! spuse el printre dinți.

— Știi care e adevărul? continuă ea. Carlo putea avea multe defecte, dar *el* măcar era autentic. Nu se ascundea niciodată. Era mai bun decât tine, și ai știut mereu asta.

Antonio se încruntă și dădu să răspundă, apoi se răzgândi. Și cu pași repezi se îndreptă spre ușă.

— Cât de ușurat te simți, acum, că nu mai e aici? Acum, că poți în sfârșit să ocupi singur toată scena? exclamă Anna, știind că înfipsese adânc cuțitul.

Antonio se opri, chiar acolo, în uşă, cu o clipă înainte s-o deschidă.

Se întoarse, se duse direct spre ea şi o plesni peste faţă cu toată puterea.

— Încearcă să spui asta din nou şi te omor cu mâna mea! spuse cu vocea tremurându-i.

Anna îşi puse mâna pe obraz şi îl pironi cu o privire uluită şi înfricoşată.

Antonio strânse nervos din pumni şi se îndreptă din nou spre uşă.

O deschise exact în momentul când Anna, în şoaptă, îi spuse:

— Nu te voi ierta niciodată pentru ceea ce tocmai ai făcut.

El se întoarse spre ea o clipă.

— Nici eu, îi răspunse.

Şi ieşi, lăsând uşa deschisă.

Epilog

13 august 1961

— Bunicule, e ora când trebuie să iei medicamentele, spuse Giada cu vocea ei răsunătoare, deschizând uşa biroului lui Antonio. Bunica spune să vii dincolo, că ţi le-a pregătit deja, adăugă ea, zâmbind.

Antonio, aşezat la biroul lui, se întoarse brusc. Când zâmbea aşa. Giada semăna izbitor cu mama ei. Din când în când, şi mai ales în ultima vreme. Antonio le confunda şi se adresa Giade! ca şi cum ar fi fost Lorenza.

Nu-şi mai revăzuse fiica din luna mai a anului 1952. La fiecare Crăciun însă, ajungea de la New York o felicitare, cu multe semne de exclamare. Şi doar cu semnătura ei.

— Vin acum, micuţo, răspunse el. Închide uşa, te rog.

Aşteptă ca Giada să iasă din cameră şi apoi, cu mâinile tremurânde, luă iar scrisoarea din sertarul biroului. Nepotul său Roberto i-o adusese cu câteva ore mai devreme, într-un plic alb pe care era scris doar: Antonio. Scrisul de mână era cel precis şi ondulat al Annei, îl recunoscuse imediat.

— N-am idee ce scrie în ea. Dar sper să ne vedem la înmormântare, mai târziu, îi spusese Roberto înainte să plece.

Antonio mângâie uşor scrisoarea şi o citi din nou.

Îţi aminteşti romanul pe care îl citeam la Gallipoli? Cred că era vara lui 1937, când ne-am petrecut vacanţa toţi împreună în acea vilă încântătoare pe care o închiriase Carlo. Romanul era Afinităţile elective, *de Goethe. Mă intrigase întrebarea pe care o punea, aceeaşi pe care în acel moment mi-o puneam şi eu: ce se întâmplă cu o pereche de elemente dacă intră în joc un al treilea? Şi atunci, aşa cum făcusem dintotdeauna, speram să găsesc răspunsul într-o carte. Dar de data aia nu s-a întâmplat. Şi ştii de ce? Pentru că răspunsul era chiar în faţa ochilor mei: erai tu, care în fiecare dimineaţă a acelei veri te trezeai de îndată ce îmi auzeai paşii (credeai că nu înţelesesem?), veneai cu mine pe verandă şi te*

aşezai pe şezlongul din faţa mea, să citeşti împreună cu mine. Să fii lângă mine.

Ei bine, o să-ţi mărturisesc ceva: în aceşti ani de tăcere dintre noi, am continuat să subliniez fiecare carte pe care am citit-o şi să scriu note pe margine pentru tine, deşi ştiam că n-o să le mai citeşti niciodată.

Ştiu că m-ai urât, mult. N-ai ratat nicio ocazie de a-mi transmite asta, de la saluturile tale indiferente când ne întâlneam prin oraş până la privirile sumbre pe care mi le aruncai de la depărtare sau de câte ori îţi aduceam corespondenţa la fabrică şi trebuia să mă opresc la uşă şi s-o *las la secretară. N-ai venit niciodată să vezi noul sediu al Casei Femeilor, la Lecce…*

Câtă energie ai irosit urându-mă?

Prea multă, ştiu. Aceeaşi pe care am irosit-o eu urându-te.

Să ştii că încă nu te-am iertat pentru acea palmă. Dar să ştii şi că nu m-am iertat nici pe mine pentru cuvintele veninoase pe care ţi le-am adresat în seara aia. Totuşi, nu m-am gândit să vin să-ţi cer scuze.

Motivul pentru care n-am făcut-o mi-a devenit clar abia de puţin timp. Ştii, boala e precum cheia unui lacăt…

Adevărul, dragul meu Antonio, e că în tot acest timp am avut nevoie să ne urâm.

Era singura modalitate de a nu-l trăda pe Carlo.

Adevărul, aşa cum mi-ai spus odată, se află printre rânduri.

Si sta al meu care e? E acela că riscam să te iubesc mai mult decât l-am iubit vreodată pe Carlo. Şi nu puteam permite să se întâmple asta. Carlo nu merita.

Acum ştii.

A fost aşa cum trebuia să fie.

Sau cel puţin aşa cred.

Anna

Deodată, de dincolo de fereastră se auzi un freamăt uşor şi imediat după el glasul impunător al preotului care începu să recite *Requiem aeternam,* acoperind toată şuşoteala. Antonio se apucă de braţele scaunului cu mâinile şi se ridică anevoie. Cu paşi lenţi şi nesiguri, se apropie de fereastră şi dădu încet perdeaua la o parte, cu două degete.

Sicriul trecu prin faţa ochilor săi, purtat pe umeri de Roberto, Carmine, Nando şi un alt bărbat pe care Antonio nu-l cunoştea, urmat de o procesiune

de oameni îndoliaţi, cu capetele plecate. Antonio strânse pleoapele şi privi atent: o recunoscu pe soţia lui Roberto, Maria, apoi pe Giovanna, Elena, Chiara la braţul soţului ei, apoi şi pe Melina şi pe Michela, care îi fusese secretară timp de câteva luni, şi multe, foarte multe femei pe care nu le mai văzuse până atunci.

Pe sicriu nu era o coroană obişnuită de flori, ci şapca Annei, inscripţionată cu emblema poştei.

Într-o clipă, în inima lui Antonio se făcu vara lui 1934: în acea după-amiază de iunie, în piaţa pustie bătea un vânt foarte cald, iar el se simţea fericit pentru că fratele său, Carlo, se întorsese, în sfârşit, acasă. Din autobuzul albastru care-l adusese înapoi în Sud a coborât şi cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată, cu ochi de culoarea frunzelor de măslin, ochi pe care el nu se putea opri să-i privească; poate că ea observase, dat fiind că se înroşise ca o fetiţă.

O rafală de vânt, bruscă şi puternică, făcu să zboare şapca de poştaş, care de pe sicriu căzu la pământ, la o palmă de uşa casei sale.

Antonio tresări şi trase imediat perdeaua la loc.

[1] *Le orecchiette* sunt paste specifice regiunii Puglia, a căror formă amintește de cea a urechilor, *orecchie,* fiind însă de dimensiuni mai mici.

[2] Cafea foarte tare, populară în Sud, servită cu *grappa,* o băutură distilată din struguri, similară țuicii sau palincii.

[3] „Mătușă", în it., indică gradul de rudenie; s-a optat pentru folosirea apelativului italian fiindcă în limba română nu se folosește în vorbirea curentă cuvântul „mătușă" și nici posibila alternativă, „tanti", nu este potrivită, de vreme ce poate denumi și o persoană de gen feminin fără grad de rudenie.

[4] F.M. Dostoievski, *Însemnări din subterană,* traducere de Emil Iordache. Editura Polirom, Iași, 2007, p. 54.

[5] Inflorescențe de rapiță, asemănătoare celor de broccoli, folosite în bucătăria din Puglia și Campania, adesea în combinație cu paste *orecchiette.*

[6] În original, joc de cuvinte între Lecce și *leccio* („stejar").

[7] Emily Brontë, *La răscruce de vânturi,* traducere de Henriette Yvonne Stahl, Litera, București, 2019, p. 5.

[8] I.S. Turgheniev, *Părinți și copii,* traducere de Ștefania Velisar-Teodoreanu și Magda Roșea, Editura pentru Literatură, București, 1962, p. 29.

[9] *Ibidem,* p. 191.

[10] Subdiviziune administrativă echivalentă în zona rurală unei parohii sau unui cătun. În mediul urban desemnează un cartier.

[11] În original, *squadristi. Lo squadrismo* a fost o mișcare de dreapta apărută în Italia după Primul Război Mondial, opusă ideologic mișcării socialiste, asociată ulterior cu fascismul lui Benito Mussolini.

[12] *Notte di San Lorenzo,* numită și noaptea stelelor căzătoare, despre care popular se crede că reprezintă lacrimile Sf. Laurențiu, ars de viu pe 10 august 258, coincide aproximativ cu perioada în care are loc fenomenul astronomic al Perseidelor.

[13] Mussolini era cunoscut cu apelativul *Il Duce.*

[14] *Il marchese* - expresie cu care era numită perioada ciclului menstrual, prin asociere cu culoarea roșie a unor haine pe care le purtau marchizii, ca să se distingă de popor.

[15] Se referă la fuga regelui Vittorio Emanuele al III-lea în contextul armistițiului cu forțele anglo-americane, care ocupau Italia începând din zona de sud. Astfel s-a evitat situația ca regele și casa regală să cadă în mâinile

armatei naziste.

[16] Clădire conică din piatră în care fermierii își depozitau uneltele, specifică pentru peisajul rural din zona Salento.

[17] Gospodărie rurală tradițională.

[18] Desert tradițional din orașul Lecce, format dintr-un înveliș de aluat fraged și umplutură de cremă de vanilie sau de lămâie.

[19] William Shakespeare, *Romeo și Julieta,* traducere de Șt.O. Iosif, Pandora-M, București, 2009, p. 111.

[20] Apelativul italian pentru „tovarășă”.

[21] „Canalul Roșu” - unul dintre numele sub care a fost cunoscut postul național de radio din Italia (azi. Rai Radio 1), în perioada 1946-1950.

